

ספר

ערוך השלם

הלא הוא ספר הערוך אשר בו נקבצו כעמיר גורנה כל המלות החמורות בתלמוד
ומדרשים ונסדרו עפ"י א"ב למען ירוץ הקורא בו

כ"ח

רבינו נתן בן רבינו יהיא ל"ל

ראש מתיבתא דרומי

יעליו ספר

מוסף הערוך

להרב החכם הבקי בהכמת הטבע והרפואה והבלשן הגדול רבי

בנימין מוספיא ז"ל.

מיוסד על דפוס ראשון של הערוך (כערך הרל"ז) ודפוס וויניציאה (הרצ"א) עם הוספות,
הגהות, הערות ותקונים על פי שבעה כתבי יד מהערוך עתיקי יומין ועם מעלות אחרות
רכות כאשר תחזינה עיני הקוראים.

אזנתיו וחקרתיו

אנכי הצעיר

חנוך יהודה בא"מ הר"ר ישראל קאהוש

רב ואב"ד בק"ק גראססווארדיין ולפנים בק"ק פינפקירכען והגליל יצ"ו.

חלק חמישי

חוברת שניה.

בעזר האקאדעמיע של החכמות אשר להקיסר בוויען.

וויען תרמ"ה.

בדפוס של געאָרנ בראַג

(המנהל פ. סמאלענסקין.)

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 648v₂.

אות הלמד

כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. פי' כגון זקן שאין כבודו להנהיג בהמה אם ראה בהמת חברו נדחה אינו חייב להשיבה נמצא כבוד זקן דוחה לא תוכל להתעלם (דברים כ"ב, ג')¹. לא תעשה שניתק לעשה כס"ג דיומ' (פ"ה סעי"ב) ובס"ג דחולין (קמ"א סעי"א) מפורש על הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו וכו' גנב ונזלץ לאו שניתק לעשה דרחמנא אטר לא תגזול (ויקרא י"ט, י"ג) והשיב את הגזלה אשר גזל (שם ה' כ"ג), לא תשוב לקחתו (דברים כ"ד, י"ט) ושב ולקה². לא תכלה פאת שדך (ויקרא י"ט, ט"ו) וכלה³. ולא תותירו ממנו עד בקר והגותר ממנו עד בקר [וגו'] (שמות י"ב, י"ז) זה יש לו דין אחר שבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו⁴. ובריש תמורה (ד' רע"ב) מפרש והרי ממר שהכתוב נתקן לעשה וכתוב (ויקרא כ"ז, י"ז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בשבוב ואם המר ימיר בהמה בבהמה [וכו']⁵. (לא תגנוב) [צ"ל לא תגנובו] קרא יתירה הוא דהא כתיב לא תגזול בשאלתא דאלה תולדות נח (סוף סי' ד') והובא בתנחומי נח סי' ס"ד) מפורש בר"ג דפ' איזהו נשך (כ"ב ס"א רע"ב) לא (תגנובו) [צ"ל תגנובו] דכתב רחמנא למה לי (פ"א) [נ"ל ס"א] שכתוב לא תגזול גזילה היינו גנבה לכדתניא לא תגנוב על מנת למיקט וכו'⁶. בריש תמורה (ג' סעי"א) כל לא תעשה האמור בתורה יש בו מעשה לוקין עליו

* ל (Lamed) הוא אות השנים עשר מאלפ"א בית"א : א) יבא לפעמים במקום נו"ו ורי"ש ד"מ לדנא, לידנא (= נדנא), לובדקס (= ניבדקס) להוא (= נהוא), אלמנה (= ארמלא, ארמלתא), שלשלת (= שרשרת) חרדלית, חולסית עיי"ע. ב) לפעמים נהפך היו"ד ללמ"ד לוליגוס (במקום יוליגוס), לסמים (= יוסמוס), ובהיפך בא היו"ד במקום למ"ד גיגל במקום גלגול, קיקלתא (בל"מ קיקלון) = קלקלתא. ד) לפעמים הלמ"ד בראש המלה נשמט בורני במקום ליבורני, ברנשין במקום לברנשין. ה) לפעמים נכפל הלמ"ד בראש התיבה עיי"ע לחלוחית, לכלוך, לכלוכית, לפלוף. ו) מהיות ל' דומה לקו"ף הפוך בא בתמורתו עיי"ע קברנט במקום לברנט. ז) הוא יחס שאילוי כמו בעברי ובצרוף ש = שָׁל = אֲשֶׁר אֵל (= בל' ארמי דל'). ח) כמו בל"ע ל' להורות תכלית הדבר או לחזוק הענין עיי"ע לכתחילה, לקולא, לחומרא. ט) בא להורות על התכלית הפעול והוא המקור לילך (= ללכת), לישב (= לשבת) והרבה זולתו. י) ועוד לגוף נסתר בעתיד עיין ד"מ ב"מ מ"ו רע"א ליקני, כתובו נ"ט, דלדע, שם פ"ד, לישקול דמי וליהדר, סנה' מ"ג, ליקטול, חולין קט"ו, ליתסרו.

לא (כמו בל"מ מלת השלילה ככל עניני משפט לשון עברית = בל"ע לא nicht, nein) ובלא"ר וסורי לא = לאו בל"מ לא וכו' בהוראת השם (Verneinung, Verbot) בר"ג דמגילה (ג' ג') גדול

1) הועתק מפני ר"ח למגילי בפ"י רית בעירובי מ"א : נדפס בש"ס ווילנא וכ"ה ברש"י במגילי ובשבת פ"א רע"ב וכן מוכח מפירושו בברכות י"ט : אבל בשבת צ"ד : ובעירובי שם פירש"י לא תעשה : לאו דלא תסור וכו' בספר המפתח לרי' נסים גאון בעירובי וכו' מפורש במנחתו ל"ז סעי' ול"ח רע"א. 2) כלומר והוא שב וחזר לאחוריו ולקח על כן לוקין עליו ובפ"י איי בפ"א פ"ו מ"ד ובב"מ י"א, לפניו אינו שכחה ושל אחוריו שכחה כפניו שהוא בכל תשוב ופ"י הרמב"ם בפ"א : כל תשוב ר"ל שהוא עובר על דברי הכתוב שאמ"י לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה ועיין פירש"י בדבריו כ"ד י"ד. 3) כלומר ניתק לעשה של לעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא י"ט, י"ז) ועיין פירש"י. 4) התיבות יש לו דין אחר ל"י בחולין שם ומפ"י רבינו הן. 5) הפסוק הביא רבינו מרע"ת עצמו לפרש בו לאו דכתוב ולא יחליפנו וגו' ניתק לעשה ואם המר ימיר וגו' וכן מפורש ברש"י לכן טוב מאוד הגירסא בכ"י ו"ו א' ובי ל"ד וק"מ לציון כל הפסוק כמו שנכתתי אבל ברפ"ע קטעוהו בטעות ע"י וכו'. 6) וכו' לא תגנוב בעי' קט א' אבל כבר הרגיש הגר"י בהפשיע שצ"ל לא תגנובו (ויקרא י"ט י"א) וכדא"י בתוספתא ב"ק ס"פ י' עיין גליון הש"ס ב"מ הנ"ל ושם בטי"ס בפ"ו אבל מה שמצינו לא תגנוב משמות כי טעות הוא עיין פירש"י בכ"מ ד"ה

אין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממר
 והמברך את חברו בשם וכו' (1) ובריש תמורה
 (ג:) ובריש שבעו' (ג:) שבעה שאוכל כבר זו
 היום ועבר היום ולא אכלה . ר' יוחנן אומר אינו
 לוקה משום דהוה ליה (2) לאו שאין בו מעשה
 וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכו'.
 לאו שבכללות אין לוקין עליו כס"ג דפ' כל שעה
 (פסחים מ"א רע"ב) לאו דחרצן וזג לאו דנא ומבושל (3).
 ובפ' כל המנחות באות (4) בגמ' דסמוך יש מעונות
 (מנחות י"ח:) המעלה משאור ודבש על גבי המזבח
 . . אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות. מה
 ללאו דהקפה שאינו שוה בכל (5) בר"ג דיבמות
 (ה:). פי' שאינו נוהג בנשים לפיכך קל. מה (6)
 ללאו דמחמר (יבמות ו' רע"א) דהוי לאו גרידא פי'
 דאמר ליה אבוחה הנא לי פירות בחמור
 כגון לאו דמחמר דהוא לאו גרידא (7)
 שנאמר (שמות כ') ואתה ובנך ובתך עבדך ואמתך
 ובהמתך שבעינן מינה כי מחמר בכהמה קא אסר
 רחמנא וכבר פירשנו בע' חמר במחלוקת ראשון (8)
 לא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כ"ב) ה' מפורש
 בר"ג דפ' שני גזירין (כ"ט.) שלא יתקן איש בתיקוני (9)
 אשה. המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה
 משום לא יהיה כלי גבר על אשה (שם בריש
 העמוד (10)). לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים
 צריכין להן בפ' החולץ בגמ' היתה אחת כשרה
 (יבמות מ"ד.). לא תסניר עבד אל אדניו (דברים כ"ג)
 ר' אומר כלוקה עבד על מנת לשחררו הכתוב
 מדבר בפ' השולח גמ' בגמ' או לחוצה לארץ (גיטין
 מ"ה.). לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כ"ג) ו"ט
 כס"ג דפ' האיש מקדש בו (קידושין כ"ז) וכבר
 פירשנו בע' גר (11). ובס"ג דפ' כסוי הדם (חולין פ"ט)
 לא מרכס מכל העמים (וגו') (דברים ז' ז') אמר
 הקב"ה חושק אני בכס (12) שאפי' בשעה שאני
 משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם וכו'.

לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי בפ' יש בערכין
 בגמ' וכן מציינו (ערכין ט"ו סע"ב) פי' כשהייתי אומר
 דבר על שום אדם לא הצרכתי לחזור ראשי
 לאחורי (13) ולראות שלא יהא שם בעל הדבר
 שאפי' יהיה שם לא הייתי חושש שאיני משקר
 ואין אומרו בלשון הרע (14). לא הלך זוריר אחר
 עורב אלא שהוא מינו כבראשית רבה פרשת ס"ו
 ויהי עישו (לפנינו ר"פ ס"ה). * [אחי"ה בנו"ג לא
 הלך עורב אצל זוריר אלא וכו' ובבב"ק צ"ב סע"ב
 וחולי" ס"ה. ר' אליעזר אומר לא להנס הלך זוריר
 אצל עורב אלא מפני שהוא מינו וכ"ה בילק' סוף
 תולדות ובילק' שופט' ריש רמז ס"ז ובילק' תהלי'
 ס' רמז תשצ"ד, ושם על חנם. — והרבה פעמים
 מתחיל המאמר במלת לא ובא בחציו השני אלא
 עיי' ד"מ ברכות ד'. ל"ד: ג"מ: ס"א: שבת ל':
 ל"א: פ"ט: קי"ט: עירובי' י"ג: ס"ג: ס"ה: יומ'
 ד': כ"ו: תענית כ'. כ"א: פסחי' פ"ז: ב"מ ל':
 גיטין ס': נדרין ל"ח. ס"ב. סו"ט י"ב: ע"ז ד': ה'.
 י"ז. סנהדרין ג"ח: צ"ח: ק': תמיד כ"ז: נדה ל"א.
 — לא . . עד עיי' עירובי' ס"ג. קידושי' ס"ט:
 גיטין פ"ח. ב"ב מ"ו. ע"ז ה': זבחי' ק"א: — לא
 עוד אלא ברכו ז': מכו' כ"ג סע"א. — לא . . לא
 (weder . . noch) עירובי' נ"ד: פסחי' קי"ב: יומ'
 ע"ב רע"א כתובו' י"ז. ב"מ צ"ז. קידושי' ע"א: —
 ועוד יש להעיר על איזה כללים: עירובי' צ"ו.
 שבעו' ד'. כ"מ שנאמ' השמר פן ואל אינו אלא
 לא תעשה. מנחו' ט'. וש"נ כל מקום שאתה מוצא
 עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם
 מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה
 ע"ש התוספ' ד"ה סדין ויד מלאכי ס"י שכ"ב. חולי'
 קמ"א. כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה
 אין לוקין עליה. ובמכו' פ"ג מ"ד אין חייבין עליה
 ע"ש רע"ב, קידושי' כ"ט. במשנה כל מצות לא
 תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא

לא תגנובו וכ"ה לנכון לא תגנובו בשאלתי הנ"ל ובמקום פ"א כ"ל שצ"ל ס"א וקאי על שאלתא דילמדנו ר"פ נח ועוד
 עיין הפשט"ע שהאריך בפ"י הערוך. (1) בנו"ג עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פסור חוץ וכו' ומקלל חבירו
 בשם ובשבעו' כ"א. ובמכו' מ"ז. אי' כג"י רבינו רק שם ושם אי' כבתמורי והמקלל וכו' וכ"ה בכ"י ש"ס ובפ"י ר"ח
 בשבעו' ובמכו' ובפ"י רגמ"ה לתמורי. (2) וכ"ה בשבעו' שם ובדף כ"א. ובמכו' מ"ז רע"א ופסחים ס"ג: אבל בתמורי ל"י
 בדברי ר"י משום דהוה ליה. (3) עיי' פירי ר"ח. (4) כ"ה בכ"י. (5) בנו"ג שכן לאו שאינו וכו' ובתוספ' שם ד"ה מה:
 שכן אינו שוה בכל. (6) ביבמו' ל"י. (7) כ"ה רק בכ"י ו"ו אי' ובי' ול"ד אבל בכ"י קי"ט ב"ד והי"ב ודפ"ע נשטמ' מן לאו
 גרידא עד לאו גרידא. (8) כונתו על חלק ראשון של ערוך היינו עד למ"ד וכן כ"י ערוך שלי שקראתי שמו עליו מתחיל
 במחלוקת שניה באות למ"ד עיין מכו' צד L. וכיון רבינו על ע' חמר אי' ששם פי' החמור אחר בהמתו (שבת קנ"ד).
 והפי' הנ"ל הועתק מפ"י ר"ח (בש"ס ווילנא). וכן הפ"י ביבמות כפי מה שניסחתי עפ"י כ"י הנ"ל שייך ג"כ ל"ה כדמוכח
 מח"י הרשב"א והרישב"א כסוגיתנו ותוספ' יבמות ו'. ד"ה שכן הכשר ע"ש. (9) כ"ה בכ"י ו"ו קי"ט והי"ב ובדפ"ע
 כתיקוני. (10) לפנינו הסדר בהיפך בתחלה המעביר שער וכו' ואח"כ הדרוש שלא יתקן וכו'. (11) ח"ב, ר"מ. (12) בנו"ג
 אמר הקב"ה לישראל חושקני בכס. (13) כ"ה בדפ"ע ובכ"י ו"ו אי' ובי' הי"ב ל"ד ראש, ובכ"י קי"ט ל"י וכן ל"י בפ"י רגמ"ה.
 (14) הועתק מפ"י רגמ"ה כ"י לערכין (בקובץ כ"י אג"י דף קל"ז): ושם הסיוע: לא היה חושש שאינו משקר ואין אומרו
 בלשון הרע ובשמה זו הלך רש"י בפ"י הראשון ועוד שם ל"א ע"ש ובפירשו' בשבת קי"ח: ד"ה לא אמרתי.

סלק וסלק גרמיה מן איגרא ונפל ומת יצתה בת קול ואמרה אף לאגרא קצרא מוזמן לחיי העוה"ב. לפי ההשקפה הראשונה הוא שם הפרטי של קצרא אבל בקהל"ר פ' כל אשר תמצא עיקר הגי' סליק לאיגרא וסלק גרמיה מן איגרא וכו' ובלי כל ספק כצ"ל גם במקום הראשון: כיון דשמע כן סלק לאיגרא וסלק גרמיה וכו' וערכוב השורה נודמן בדפוס והמפרשים לא השניחו ע"ז ואיננו שם הפרטי כדעת הח' לעווי וכמו שהגהתי א"י באמת בירו' כלאי פ"ט דל"ב: וירו' כתובות פ"ב דל"ה. ע"ש.

לְאִטְּ וּמִלֵּמ אִמּ מֵא כֵּא, כִּי עֲנִינוּ בִּנְחַת וְעַם לִי שְׂאֵלֵי כִּמוּ לְאִמִּי (בראשית ל"ג, י"ד) אֲבֵל נִדְרַשׁ בְּהַגְדָּה עֵינֵי בְּפָנִים) בְּפִסְקָא (את קרבני לחמי (פסיקתא דרב כהנא צד ס"י). יען כי מאם העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט (ישעי' ח"ו) ר' שמעון בן לקיש אמר²) חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום שישמו לאט אלא זה חזקיה מלך יהודה שהיה מטהר את ישראל במקוה³) שיש בו מ' סאה מנין לא"ט.

לאוי (לדעת רבינו הורבב מן לא ומל"י טו' בן nicht doch mein Sohn! ולפע"ד מל"פ עיין בפנים) אפנויי מפני כפ' במה אשה נגמ' בירית (שבת ס"ד.)⁴, בר"ג דפ' אמר לו אכלת חלב (כריתות י"ב.) לאוי⁵ (הכא נמי⁶) מתריץ דבוריה לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי⁷). פי' לאוי לא בני יי בל' יון בן⁸). * [אחי"ה ודע כי בשבת שם פירש"י לאי: „באמת". וכן פי' בשבת קל"א. לאי אפנויי מופנה וכ"ה לאי בכ"ק כ"ה: אבל כג"י הערוך צ"ל לאוי וכ"ה בנדה ל"ז רע"א א"ל לאוי האי נמי גורם הוא ופירש"י לאוי: באמת, חגיג' מ' ע"א לאוי אפנויי מופנה ופירש"י באמת וכן פירש"י הא לאי בריה בידי אדם היא פסחים נ"ד, ופירש"י באמת ובכ"י ש"ס ב' הא לאו ובילק' כ"י אלא (ד"ס פסחים צד ע"ח) וכן בכ"י אירפורט בתוספתא סוף עירובי' הא לון והמול' רומז על תוספ' עירובי' רפ"ה א"ל הא לון (כהוצ' צוק"ט 148) ובדפוס'י ובכ"י ר"ז בלא נקודות הא לון וכן בס' תוספת' עירובי' בדפוס'י ובכ"י ו"ו א"י הא לאו, הא לאו וכן בתוספת' חגיג' ספ"א בדפוס'י ובכ"י ו"ו אלא הא לוי ובכ"י אירפ' רק: אלא, וכל המעיות האלה

אחד האנשים ואחד הנשים חייבין חוץ וכו' ע"ש ובגמ' שם ל"ה, והלאה. מכות י"ד סע"ב כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו וע"ש ט"ו. ועיי' יד מלאכי סי' שצ"ט, חולי' שבועו' הנ"ל בריש הערך לאו שניתק לעשה. לאו שאין בו מעשה. יד מלאכי סי' שע"ה, פסחי"מ רע"א לאו שבכללות ועיי' יד מלאכי סי' שצ"א, שצ"ב, שבת קנ"ד סע"א לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ע"ש התוספ' ויד מלאכי סי' שפ"ג, לאו הנא מכלל עשה ר"ל אמר לוקין עליו ר' יוחנן אמ' אין לוקין עליו זכחים ל"ד, וש"נ, והוראת לאו במקום השם היא ובקבוץ יבמות כ' סע"א והלאה מ"ט, ע"ט סע"ב חייבי לאוין, שם: לאוין גרידא יומ' כ"ב רע"ב עובר בשני לאוין, כ"ט ק"א, לעבור בשני לאוין עיין יד מלאכי סי' שט"ז, ירו' שבת פ"ז ד"ט ע"ד עיי"ע כרת ב', ושם ספ"ט ד"ב סע"א בא משני לאוויין צ"ל לוויין, תמורה ד': תרי לאוי — אבל גם בהוראת מלת שלילה כ"ק י': קידושי' פ"א, אי לאו, שבת קמ"ח: עירובי' נ"ד, ושם: מ"ק י"ה, סנה' נ"ח: צ"ז: כ"ק ס', אם לאו, ושם י', בלאו איהו, וכן בקשור ב"ת כ"מ ק"ז, בלא חטא, ושם ק"ח: בלא אכזרזא, לאו דוקא עיי"ע דק ח"ג ק"ט: קידושי' ל"ט סע"א לאו מילתא היא עיין יד מלאכי סי' שצ"ח וש"נ] —

לא (מל"מ לְאִטְּ בל"ם לְאִי ענין עיפות, abmüden sich bemühen וכן בל"ע לָאִי הַלֵךְ בְּלֵאָט) ואתה עיף ויגע (דברים כ"ה י"ח) תרג' ואת משלחי ולא. * [אחי"ה וכן תרג' וילאו (בראשית י"ט, י"א) ולאוי, ונלאו (שמות ז', י"ח) וילאון ועיין עוד תרג' ש"מ"ב כ"ג, י'; תרג' ישעי' ט"ז, י"ב; מ"ב, ד'; מ"ה, י"ג, והשם לְאִי, לְאִוְתָא בל"ס לְאִוְתָא תרג' בראשי' ל"א, מ"ב; לבמדבר כ"ג, כ"א; לדברים כ"ו, ז'; כ"ח, ל"ג; לישעי' מ', כ"ז; נ"ה, ב'; לירמי' כ', ח'; ליחזק' כ"ג, כ"ח ועוד עיי"ע לה (= להי), לע (= לעי) וכתב המתורגמן כל לישנא ליאות דבתרג' של איוב משלי תלים מתורגם לעות בעין ע"כ והוא כדרך לשון ערבי כמו שאוכיח בע' לע] — * לאגרא (צ"ל לְאִגְרָא פי' על הגג) קהל"ר פ' טובה חכמה יצתה בת קול ואמרה כל מי שלא נתעצל בהספדו של רבי מוזמן לחיי העוה"ב בר מן קצרה דהוה תמן ולא אתא כיון דשמע כן

(1) בדפ"ר בטי"ס בסו' וצ"ל בפס' וכ"ה בכ"י ק"ט והוא קטוע מן פסיקתא. (2) בנו"ג בר קפרא אמר. (3) כ"ח לכנון בכ"י ק"ט ובדפ"ע ממוקח ובפסיקת' ובטו' מושלי פי"ג במקוה. (4) ובנו"ג לאי אפנויי מופני. (5) וכ"ה בפ"י רגמ"ה כ"י לכריתו' שם בקובץ כ"י אנגילוק' דף קפ"א: ושם קו על הוי"ו: לאויי ובנוסחי ל"י זו המלה. (6) בדפ"ר בטי"ס כמו. (7) בנו"ג הכא נמי לא עמדתי בטומאתי אבל טבלתי אבל בפ"י רגמ"ה שם הגי' כבערך. (8) כ"ה בכ"י ו"ו ב' וליד' ובדפ"ר פי"ז באסיל ואמ' ועדיק שני"ב ובכ"י ו"ו א"י וב"י ק"ט דרפי וויניצי כן וצ"ל בן.

לִבְּ, לִבְּ (מל"מ שם אבר פנימי והושאל למשכן השכל: דעת ומחשבה, Herz, Gedanke) Ansicht) בית דין מתנה עליהן בר"ג דובחים (ו' סע"ב) ובהלכה כמא דב' דיני גזלות (כתובות ק"ו): ובפ' התורה כגמ' הנסכים (מנחות ע"ט): ובפ' דשבועות כגמ' ר' ש' בן יהודה (שבועות י"א). כבראשית רבה פרשת מ"ט (מ"ח) וסעדו לבבכם אין כתוב כאן אלא וסעדו לבבכם (בראשית י"ח ה') הוא אמ' שאין יצר הרע שולט במלאכים היא דעתיה דר' חייא דאמ' שיתו לבבכם לחילה אין כתוב כאן אלא שיתו לבבכם (תהלים מ"ה, י"ד) ה"א²) שאין יצר הרע שולט לעתיד לבא. בסוף ברכות (פ"ט מ"ה דניד.) ככל לבבך (דברים ו' ה') בשני יצריך³) ביצר טוב וביצר הרע. — (א"ב פ"י אליבא מלה מורגלת כגמ' לדעת כמו ללב) — הזכרים יוצאין לבובין (שבת פ"ה מ"ב) פ"י כגמ' בפ' במה בהמה (שם כ"ג): (ועור) [צ"ל ועורות]⁴) לבובין בפ' אין מעמידין (ע"ז כ"ט רע"ב במשני). כגמ' (שם ל"ב סע"א) ת"ר איזהו עור לבוב וכו' — בפסקא דסליחות (פסיקת) דר"כ צד קס"ו). אמר לו ייפה כחך ליכב כח כגבורה⁵) כמה דאת אמר (במדבר י"ה י"ח) ועתה יגדל גא כח ה'. * [אח"כ] בדפ"ע מן דבור המתחיל בפסקא אי ערך בפני עצמו אבל כ"י ק"ט לנכון הכל ערך אחד ואחריו נמשכת כי נבנה הפעל לִבְּב מן לב וענינו beherzt, muthig sein וכן נבנה כלשון פרסי ל... אמ"ל לב מן לב ובל"ע לייב beherzt וכן כלשון מקרא ילבב (איוב י"א י"ב) וכן בפסיקת הג"ל ומובנו הראתיך לדעת בערך גשש עיין שם. וכן בל"ס לִבְּב כמו בל"ר cordatus אִמְץ הלב ermuthigen, beherzt machen וכנ"ה כב"ר פע"ז והיה המלך נוטל את בנו ומלכבו בארי וכו' בשחש"ר פ' מי זאת זיווג את הארי והיה מלכבו כנגד בנו וכו' ומזה גם ילמדנו בע' הבא אח"כ ע"ש וש"נ, ובבבין פלפל לבלב וכן בל"ס (מן השם לִבְּב) תר"י ב' לשמות י"ד, י"ג. י"ד נלבלבא לקובליהון והוא עפ"י האגדה (במכילת) לאותו פסוק וירי העני פ"ב הליה) ואחת אומרת נצווה כנגדן, ותר"י ב' נלולי עי"ע לולל כמו"ע — ועוד הפעל לבב מהשם לב פ"י נתן או קורע כנגד הלב וזה מה שפ"י עורות לבובין הג"ל: עור לבוב כל שקרוע כנגד הלב וכו' עי"ע קד א' ובתוספ' כ"י אירפורט בע"ז פ"ה כל שנקוב כנגד לבו, ירו' ע"ז פ"ב

נזדמנו להכותבים מחסרון ידיעת המלה לאיי שאי לנכון לאיי אפנויי מופנה (מופני) גם בסנהדר' מ': (ילק' ראה ר' רמז תתפ"ח) יומ' פ"א סע"א בכורות ל"ב. מ"ג. יבמות י"ז: ע"י. ע"ד. ועוד אי לנכון בכריתות ו': לאיי מיצרך צריכי, ושם: לאיי דכתיב וכו', ירמ' כ"ב סע"ב לאיי אפרעו מגופיה, עירובי י': לאיי פליגיתו, כריתו י'. לאיי ביום מ' חזיא. בכל המקומות האלה יתכן פירש"י: באמת ונ"ל לגזור מל"פ וערכי לִבְּב נלוי, ונראה לעינים klar, deutlich וא"כ עיקר כתיבת המלה לאיייה וזה מה שכתב רגמ"ה בכריתו' לרף ו': ולרף י"ב. לאיי בקו על הוי"ד, ודוק ותשכח. וה' לעווי (בעמת"ל ח"ב 462) פ"י לאיי מהרכבת לא — יי = לא — הי וכבר קדמו בזה הפ"י רשד"ל כספרו דקדוק לשון כשד"י 101 לפי העתקה אשכנזי אבל אין מחוור לי כי זה הקצור או זו ההרכבה הורגלה לרוב רק בירושלמי אבל זו המלה לא מצאתי בירושלמי וממה שנמצאת רק בבב"ל לכן בלתי ראוי לגזרה מל"י אלזי פ"י הן, אבל באמת ja, wahrlich כדעת ה' קריגער בהעתקת דקדוק של רשד"ל במקום הג"ל כי ל"י לא רגילה על לשון חכמי ככל, ור"פ סמאלענסקין העתיק לאיי [wohin? wie so? —

* לאישור עיין אחר ע' ליטור.

* לָאִית עי"ע לית.

* לִאֲכָסָא (נ"ל מל"י λάζ) דריסת רגל λάζ πόδος (Fusstritt) תחת רגליו (איכ' ג' ל"ד) תרג' לכבשא תחות לאכסא ריגליו, כ"ה בדפ' וויניצי ובקצת דפוס' והח' לעווי לא דק בפ"י זו המלה.

לאכסן ול בראש נוספת כמו לאלתר מל"י ὄξυς, (rasch, schnell ὄξέως) בויק"ר ולקחתם לכם (פ"ל) אמר ליה לאכיסן¹) לא אשתייר לי מכל דקפחית, פ"י לאלתר. — (א"ב פ"י בל"י אוכסן במהרה). * [אח"כ] כיון לל"י הג"ל ועיקר מקומו באות אלה (עיין ח"א, פ"י): ובנו"ג א"ל מן כל מה דקפחית ומן כל מה דנסכית לית ליה לההוא גברא כלום וכו'] —

* לִאֲפִסְיָא עי"ע לפס.

* לִאֲפָרְשׁ מל"פ הרשומה בע' אפרש עי"ע ח"א, רמ"ד:

(1) בכ"י ק"ט לאכסן. (2) כ"ה בדפ"ר והוא קטוע מן הרא אמרת, ובשדפ"ע במ"ס ד"א. (3) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט, ובדפ"ע יצרים. (4) וכ"ה בע' קד א'. (5) כ"ה בכ"י ק"ט ובכ"י ויז אי ובי' ולי"ד לייבב וצ"ל ליבב או ילבב והוא טול ייפה של כ"י הנ"ל ובדפ"ע יפה. לבב ובפסיק' יפה כחך לבב כח גבור ובכ"י א"פ לבב כח כגיבור עי"ע גשש ח"ב, שפ"א ועוד עי"ע גאל שבו רי"ח הערה ב'.

בלע' *לִעַח* glühen = לָבַב anfauchen כלם מעורר
 וברז"ל מעורר גחלים לוחשות ונרדף עם נָבַח
 כפיעל נִבְּחָ עיין בפנים) בילמדנו בלבת אש מתוך
 הסנה (תנחו' שמות סי' י"ד) למה בלבת אש כדי
 ללבו בסיני ויראה אותן אישות¹ ולא יתיירא
 מהן; כפ' הכונס (ב"ק פ"ו מ"ד) בא אחר² וליבה³
 המלכה חייב. גמר' (שם סי' רע"א) מאן דתני ליבה
 לא משתכש דכתיב (שמות שם) בלבת אש ומאן
 דתני ניבה⁴ לא משתכש דכתיב (ישעי' נ"ה י"ט)
 בורא ניב שפתים⁵. כפ"ק דב"ק בגמ' כל שחכתי
 (סי' י) לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה⁶
 אבל מסר לו שלחבת וליבה חייב⁷.
 * [אחי"ה וכנ"ה בב"ק פ"ו מ"ד ליבתה הרוח ובירו'
 ב"ק ד"ה רע"ג ליבתו הרוח אבל במשנה גרס הירו'
 ליבהו הרוח, ירו' שבת רפ"ג ד"ה ע"ג מלכה עליו
 נעורת של פשתן, ונתפעל שם ונתלַבַת ובבבלי
 שבת ל"ז סע"א ונתלבתה, והשם ב"ק סי' רע"א
 אם יש פְּלִבּוּי כדי ללבותה חייב וכו' וגי' התוספת'
 עיין לעיל, ורש"י בב"ק שם ד"ה צמרה אי' גם
 השם ליבו ע"ש ולפי זה מהפעל לבב עיי' בתחלת
 הערך. ועיי' רד"ק שרש לבב שפי' בלבת אש מזה
 השרש ולפי פי' אחר הוא כמו בלחב האש ולבת
 על משקל אֶת נפשך (דברים י"ב, ט"ו) —

דמ"א: כיצד הוא עושה קורעה עד שהייתה בחייה
 ומוציא לבה לע"ז — ופי' לֹבֵבִין (שבת פ"ה מ"ב)
 בירו' שבת פ"ה ד"ו: עיי' כורסינון, וע' תתרי.
 ובנפעל ירו' שבת ספ"י ד"ב: העושה פסיקא
 לִיִּלְבָב (ובתוספתא כלים בבא בתרא ספ"ד ללבב) —
 ומה שענינו פרח עיין ערך לבלב, מהשם לב
 בלע' לִב מוח ופנים הרך של צמחים ומזה בהשאלה
 במגיל' י"ד, בדרשו תַמָּר (שופטים ד', ה') מה תמר
 אין לו אלא לב אחד אף ישראל שבאותו הדור
 לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים וכ"ה
 בסוכ' מ"ה: ועוד עיין ב"ר פמ"א תנחומ' במדבר
 סי' ט"ו במד"ר פ"ג ילק' תהלי' ר' תתמ"ה, ובויק"ר
 ס"פ ל' לולב לבה של תמרה. — ומאדם: ברכו'
 ז': לבו נוקפו עיי' נקף, מ"ק כ"ו: לבו גם בו
 עיי' גם ב', שבת י'. חליש לביהו עיי' חלש,
 שבעות כ"ו, לָבַב אנסך. סנהד' ל"ה, ליבא
 דאינשי אינשי, קהל"ר פ' ויותר ליבא לפומא לא
 גליא וכו' ועוד ליבא היפך פומא עיין ב"ר פפ"ד,
 מד' תהלים מזמור כ"ח. ב"ר פ"ע עיי' כרס —
 וכל"מ הושאל למחשבה ודעת וזהו לב אחד
 לאביהן שבשמים, וכן ביומ' ב', להוציא מלבן של
 צדוקין, ב"ר ס"פ פ"ו כדי להוציא מלבן של בריות
 וכו'. נדרים כ': גרושת הלב פי' שגמר בלבו
 לגרשה, והקבוץ סומ' פ"א מ"ה לפי שגנב ג'
 לכבות לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל וכו' סומ'
 ט': גנבות צ"ל לכבות, ב"ב י"ב: קודם שיאכל אדם
 וישתה יש לו שתי לכבות לאחר שאוכל ושותה
 אין לו אלא לב אחד, שהש"ר פ' שרדך מכואר
 לבנון שכל הלכבות שמחות בו ועיי' לבן, תנחומ'
 כי תבוא רסי' ב' ככל לבככם (דברים י"א, י"ג) .
 בא הכתוב להזהיר את הכהנים בשעה שעובדין
 עבודה שלא יהיה להם שתי לכבות אחד לפני
 הקב"ה ואחד לדבר אחר וכ"ה בסוף סי' א' בשעה
 שאתם מתפללים לפני הקב"ה לא יהיה לכם שתי
 לכבות וכו' — ובאל"ף בראש אליבא ריקנא (חול'
 ג"ט רע"א) והוא כמו אל־לִיבָא = על ליבא ובהשאלה
 פי' לדעת עיי' אליבא ח"א, פ"ה וצ"ל אֶלִיבָא] —
 לב (או מל"מ בלבת אש (שמות ג', ב') כהבלעת
 הה"א תחת פְּלִבְבָת וא"כ לָבַב השרש, brennen
 entflammen בל"ם להב בלע' לָב; אוטפעל לָבַב

(1) וכיה בשמ"ר פ"ב ובתנחו' הגי' אותה האש. (2) כיה בדפ"ר אבל בשרפיע אחד. (3) כיה נכון בכ"י ק"מ, ובדפ"ע וליבא.
 (4) כיה בכ"י ק"מ ובדפ"ע ניבא. (5) בתוספת' ב"ק פ"ו אי' גי' אחרונה ניבה וניבתו הרוח אם יש בשלו כדי לנבות וגם
 בירו' ב"ק פ"ו ד"ה רע"ג הובאו שחי גירסאות אית תניי תני ליבה אית תניי וניבה מאן דמר וליבה דכתיב בלבת
 אש מאן דמר וניבה והיה בלבי כאש בו ער'ת (ירמ"י כו, ט). (6) כיה בכ"י וז' וק"ש וביד' ושם בס"ס וליבאי
 וצ"ל וליבה כדאי בכ"י וזו וליד' ובכ"י ל"ד ובדפ"ע ל"י גחלת. (7) וכיה בב"ק ג"ט סע"ב אבל בדף ט' אי' אבל שלחבת
 חייב ובכ"י ש"ס מונענן וביד' ב"ק שם אבל מסר לו שלחבת חייב.

לָבָא ולפע"ד מל"ע לבֵּא die erste Brustmilk ובל"פ לבֵּא geronnene Milch ועיי' בפנים) חמאה וחלב (בראשית י"ה ח) תרג' ירוש' (א) לבֵּא וחלבא. — (א"ב פי' ליפא בל"י שומן וכל דבר שמן כמו חמאה ושמן). * [אחי"ה כונת ר"ב על ל"י לֵבָא = Oel, Fettigkeit λιπος וכן העתיקו ע' זקנים שמן ישעי' ל', כ"ג λιπαρός וסומכוס העתיק שמן (בכדבר י"א ח) λιπος וכן העתיק דשן (שפטי' ט, ט) וחלב (ההלים ע"ב ז) וכ"ה בתרג' אונקלוס חמאה: שְׁמֵן אבל בכל זאת נ"ל ברור שגזרתו מל"ע הנ"ל והוא החלב שיש בדר אשה או בחמה אחר לידתה ונקרא בל"ר colostrum (= מל"י γάλα ועוד στεβρόν חלב של דד) ואכלו אותו בימים הקדמונים כמעדני מלך עיין מארטיאל י"ג, ל"ח. ובנו"ג בתר"י ל' ו' א' ש' שמן עיי"ע במו"ע. אבל הגי' בכי"ת עיקר וכנ"ה בעירוני' נ"ג: לפי גי' כ"י ערוך בע' תא כ"י ו' א' ול"ד דפ' וויניצ' תאי דאוכליך לבא ובשרפ"ע חלבא אבל בע' שלך אי' גם בדפוס' לבא וכ"ה בכ"י ש"ס וכל הדפוס' הישנים וכן מוכח מפ"י ר"ח (כדפ' ווילנא) והמהרש"ל הגיה לביא עיין ד"ס בעירוני' צד ק"ב. ולא העיר על ע' תא — ועוד עיי"ע קלכא] —

עוד וז"ל לבאי כוורי כלומ' יצאו כל המים ונשת"ירו שם הרבה דגים איכא דאמרי פומבדיתא שם מקום לבאי כוורי הכי עשו וכו' (כמו שגרסם לפנינו) ופי' בעל ד"ס (שם) דללשון ראשון הנהר בודיתא לבאי יצאו מימיו מאליו ונשת"ירו שם דגים וללשון אחר גרס' פומבדיתא ופי' בני העיר פומבדיתא לבאי כוורי עשו דרך וכו' כדי שיצודו הדגים ע"כ ולא ירדתי לסוף דעתו ואת אשר נ"ל כי בל' ראשון גורם רש"י בריתא כבערוך ובל' איכא דאמרי פומבדיתא ג"כ כערוך ועל מלת בריתא קאי פירש"י כלומ' יצאו כל המים וכו' ונ"ל כי בריתא הוא לבֵּא בל"פ גלי הנהר וא"כ בריתא (= בְּרִיתָא לְבָאֵי צפו גלי הנהר על כל גדותיו וכן הכין הרמב"ן בתורת האדם ענין מלאכה (צד י"ה ע"ג) וז"ל ולגבי מועד איתמר בריתא¹) לבאי כוארי פי' צפה הנהר על כל גדותיו והדגים שמתין על פני הנהר ויצאו לחוץ וכו'. ולפי פי' זה לא גרסינן פום עיין הר"ן למ"ק בסוגי' וכן לא גרס ר"יץ גיאת הל' חול המועד י"ז וז"ל בריתא שם הנהר עלו בו דגים התיר להם רבה לבני פומבדיתא לצוד ולהביא וכו'. אבל לפי פי' רבינו וכאשר גרס פומבדיתאי לבאי וכו' הדבר קשה להלמו. ולפי מה שפי' רש"י לבאי "שם מקום" נ"ל שהוא מקום הרשום בתחלת הערך. ויהיה מה שיהיה בין כג' רבינו בין כג' הש"ס סגנון הלשון דוחק הוא. ור"ח במ"ק העתיק לשון הש"ס כזה: רבא שרא לבני בריתא לבאי למיצד ולמימלח. — ועוד עיין ערך כוור] —

לָבָא (נ"ל שם מקום Λίβα, Liba (פאליביאוס ה' ג"א) דרך יום לנציבין (Nisibis) על יד טיגריס או אולי מל"פ הרשומ' בפנים ופי' גלי הנהר) בס"ג דפ"ק דמשקין (מ"ק י"א) פום כדיתאי¹) לבאי כוורי פי' עשו דרך לנהר שיצאו המים ונשת"ירו הדגים ודבר זה בחולו של מועד. פום בריתא²) שהוא פי הנהר. ובר"ג דפ' י' יוחסין (קידוש ע"ב סע"א) דאקפו פירא דכוורי³) לבאי⁴) כשבתא. ס"א בריתא⁵) לבאי אזול כולי עלמא צוד איתו כוורי שרא להו רבא למימלח מיניהו. — (א"ב בנוסחאות המלה לבא איננה וכתוב בודיתא ולא בריתא ופי' רש"י שם נהר). * [אחי"ה ר"ל כי בקידוש"י ל' לבא (לבאי). ובמ"ק הגי' בריתא. והנה בע' בריתא כבר הארכתי כי בכ"י רש"י הגי' א"ד פומבדיתא עולה עם פי' ראשון של ע' הנוכחי וגם הפי' מסכים עם פי' הערוך. ודע עוד כי בכ"י רש"י אי'

לָבֵד (מל"ס לָבֵד ובל"ע לבֵּד ענין קישור וחבור (verbinden, befestigen, anschliessen) לגוד וללבוד ולדופן עקומה (סוכ' י' עירוני' ד') כבר פירשנו בע' גד (ב'). * [אחי"ה ושם הובא גם סוכ' ז'. כלבוד דמי וכ"ה שם מ"ז סע"ב שבת צ"ז סע"א, ובע' הנ"ל הביא רבינו מעירוני' מ'. אי גור אמרינן וכו' ובנו"ג או לבוד אמרינן וכו', ושם מ"ז: לבוד מרוח אחת. . לבוד משתי רוחות] —

1) כ"ה בדפ' וויניצ' ועיי"ע בריתא (ח"ב, י"ז); וברוב כ"י ש"ס אי' כן בשתי תיבות, ובדפ"ר פ"ו באסיל ואמ"ש פומבדיתאי ובכ"י רש"י (כד"ס מ"ק צד מ"ז). לפי איכא דאמרי הגי' פומבדיתא וברי"ף ובספ' האשכול קמ"ז: בפומבדיתא. 2) כ"ה נכון בדפ' וויניצ' אבל בשדפ"ע פומבדיתא ובדפ"ר פומבדיתא. 3) וכ"ה נכון ברש"י ובנו"ג במ"ס בכוורי. 4) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בעי קף ו': לבאי ועיי"ש פי' כל הענין אבל בדפ"ע כאן לבא. 5) בכ"י ה"ב בריתא וכ"ה בדפ' אמשי בעי קף ו' אבל בשדפ"ע שם בריתא וכ"ה בדפ"א בכאן ובכ"י ב"ר וק"ט אבל בכ"י ו"ו א' בני ול"ד ברייתא ובכ"י ו"ו א' נקוד: ברייתא לְבָאֵי והוא במ"ס וכן בכ"י עיקרי התלמוד לאברהם זכות הובא בעי קף ו' בכראיתא לבאי וצריך להיות לבאי. 6) ובד' ווארשא בריתא ולפי' מה שכותב כאן יש ללמוד זכות על זו הגירסא ואיננה טעות כמו שרציתי לומר בעי בריתא.

לְבָד (בל"ע לבד gekrämpeltes Stück Zeug, Filz) בסוף כלאים (פ"ט מ"ט) הלבדין¹ אסורין מפני שהן שועין פי קורין בלי ישמעאל לבד² ובלעז פילטר". * [אח"ה] והוא בלא"ש feltro פילץ ובעה"ק שניב וילצ"א בלא"א. — וכנה בספרא קדושי פרק ד' מנין לרבות את הלבדים. . דבר שהוא שוע טווי ונוז' ירו' ברכו' פ"ב ד"ה. זבין לבדין ובאיכ"ר פי על אלה מזבין לבדין צ"ל ליבדין עיי"ע הבא אח"ה ירו' שבת פ"ד ד"י ע"ג אילין ליבדייא ובתוספת' כלי"ב ב"ב פ"ה ותוספת' ננעי' רפ"ה וספ"ה הלבדין עיי"ע עב ב' ויחיד תוספ' כלי שם העושה חלוק מן הלבד. . העושה מעטפת מן הלבד וכן נקרא בל"ע לבדה מעטפת ומעיל נגד הגשם. ותרג' ירו' א' בויק' י"ג. ג"ה בנבחתו: בלכדיה כלומ' בחלק גבוה ועב שלו אבל עיי"ע גבה ב' ח"ב רכ"ה] —

* [אח"ה ול"נ כי בציונים הראשונים ענין ליבדין מע' הקודם תכריך ועטיפה מלבד לצורך הינוקים הנלודים והוא לפופי ינוקי עיי"ע לה א' ובציון האחרון ג"כ ענין פסקיא שתופרין על הכתונת אנשים ונשים והוא מין נוי לבגד וכן ענין מלה ערבי' הרשומה בתחלת הערך, ומן הראוי לכלל כל הציונים תחת סוג אחד כי ממושג אחד יוצאים וענין קפלותה הוא בל"ע قبيلة חלק בנגד הבגד אשר תופרין בו הפסקיא לתכשיט הבגד והחכם לעווי לא הרגיש כזה וגם נעלם מעיני הכלשן פליישער] —

לְבָדָם (התואר מן לוב, לובים בל"י Λιβυστικός, Libyeus, Libyescus, Li- ובל"ד Libyus, libysch) Obysticus = aus Libyen, libysch בכלאי הכרם פ"ח בכלאים⁶ (מ"ד) ולא את הלבדקם⁷ לגמלים⁸. ונפ' במה בהמה (פ"ה מ"א) ולא את הלבדקם⁹ בפרומביא. גמר' (שבת ג"א): חמרא לובא בפני דפרזלא. ירוש' (כלאי' פ"ה דל"א ע"ג) אית תנאי דתנו¹⁰ (גיבדקום¹¹) מאן דמר¹² ללבדקם¹³ על שם ולובים וכושים במצעדיו (דניאל י"א, מ"ג) ומאן דמר גיבדקום¹⁴ אבה נוס¹⁵ מאי אבהנוס¹⁶ חמר סלק. ר' יונה אמר ר' הושיעיה¹⁷ בעי גרים הבאים מלבו¹⁸ מהו להמתין להם (עד¹⁹) ג' דורות אמר ר' יונה בוצריה²⁰ מה דאנן חמיין ההן פולא מצריי כד הוא²¹ רמיב אינון צווחין ליה לובי כד הוא נגיב אינון צווחין ליה פול מצריי²²

לְבָדָּ (== לְבָדָּא מענין הראשון ועוד חלק מה שתופרין על כתונת הבגד בגבו בל"ע לבד Tunikbesatz) דפ' היה קורא בירוש' (ברכות פ"ב ד"ה) ובמגילת איכה כירחק ממני מנחם (פי' על אלה כד"ה מעשה בדוא) אזיל זבין תורוי וזבין קנקני ואיתעביד מזבין ליבדין למיינוקיא³. ובפ' במה אשה ירוש' (רפ"ו ד"ז רע"ד) רב הונא הורי לאיתתיה דריש גלותא מיתן ליבדא⁴ דדהבא על קפלותה⁵. — (א"ב פי' פסקיא נגד או תכשיט ארוך וצר מרובע).

¹ וכן הוא בירושלמי ובמשניות נאפי' ובכל המפרשים ובכתב יד מ' ובנו"ג במשניות שלנו לבדים. ² וכן הוא בפ"מ לרמב"ם. ³ כן הוא בכתב יד ו"ו ל"ד ביר' וכן הוא בירושלמי כפי גי' המהרש"ם ובנו"ג למיינוקיא. ובדפ"ר ליימיונוקיא. וט"ס הוא ובדפ"ר למיינוקיא ובאיכ"ר הגי' זבין ההוא גברא תוריי זבין פרניה והוה מזבין לבדין דינוקין וצ"ל כגי' הערוך ליבדין ועיי"ע הקודם. ⁴ כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ע ליבדה ובירוי' ליבדה. ⁵ כ"ה לנכון ברפ' פיז' באסיל ואמשי' אבל ברפ' ווינוצי' ובכל כ"י קפלותיה ובירוי' גרם קפלוטה. ⁶ כ"ה לנכון בכל כ"י ערוך ובדפ"א אבל בשדפ"ע במ"ס בכלים. ⁷ כ"ה בכ"י ו"ו ק"ט ל"ד ביר' חייב דרפי' פיז' ואמ' וכ"ה במשניות הישנים הלבדקם וכ"ה בירוי' ובנו"ג במשניות הלבדקם ובדפ"ר הלבדקם וצ"ל בסמוך בסוף ובספרי כי תצא ס' פי' רל"א אי' הדולפקס וצ"ל הלבדקום. ⁸ כ"ה בכ"י ו"ו ק"ט ל"ד ה"ב, ובדפ"ע בגמלים, ובדפ"ר פיז' בגמליהם. ⁹ כ"ה ברפ' פיז' ווינוצי', באסיל ואמ' אבל בדפ"ר הלבדקם ובכ"י ק"ט הלבדקם וכ"ה ברו"ש והליברקים במשניות נאפי' וצ"ל כמו במשניות פיז' והליברקם וכצ"ל בירוי' בטקום והליברקם ובפ"י ר"ה בשבת (בש"ס ווילנא) והליברקים. ¹⁰ כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ר אית תנא תני ובשדפ"ע אית דתני ובירוי' אית תני תני. ¹¹ כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ר פיז' באסיל ואמ' ובכ"י ה"ב נבדקום ובדפ"ר ווינוצי' נבדקום ובדפ"ר ניבדקום ובירוי' ניבדקום וניבדקום וניבדקום וניבדקום. ¹² ברפ"ו ובכ"י ערוך ובשדפ"ע ובנו"ג דאמר. ¹³ ברפ' ווינוצי' וכצ"ל בכ"י ק"ט בטקום לברקם ובירוי' ליבדקם. ¹⁴ ברפ' פיז' ווינוצי' באסיל ואמ', ובדפ"ר ניבדקם ובירוי' ניבדקום וכ"ה בכ"י ק"ט ובכ"י ה"ב נבדקום ובכ"י ל"ד ניוודקום ובכ"י ב"ר ניוודקום ובירוי' שבת שם לגדקם. ¹⁵ כ"ה בכ"י ק"ט חייב וב"ר וכ"ה ברפ' פיז' באסיל ואמשי', ובדפ"ר ווינוצי' אמבטים וכ"ה בירוי' שבת רפ"ה ד"ז רע"ב ובדפ"ר אבהתם וכ"ה בירוי' ודע כי בדפ"ר אי' קודם זו המלה עוד: מורקום. ¹⁶ עיין הערה הקודמת ובכ"י ל"ד אבהתם ובדפ"ר ווינוצי' ובירוי' שבת שם: כוהו אמבטים. ¹⁷ כ"ה ברפ"ר, ובשדפ"ע אושעיה וכגי' הערוך אי' בירוי' שבת שם אבל בירוי' כלאי' שם ר' יונה רב הושעיה. ¹⁸ כ"ה ברפ"ר ופיז' באסיל אמ' ובכ"י ו"ו ל"ד ב"ר וכ"ה בירוי' שם ובכ"י ק"ט מלבו ויכ"ה בכ"י ה"ב ובדפ"ר ווינוצי' מלבו ובירוי' שבת שם מלובים ותוספ' בכבורי' ה': ד"ה תשעים הביא בשם הירוי' פוט' (ולוב) (צ"ל ולוביס) (נחום ג' ט"ו). ¹⁹ כ"ה ברפ' ווינוצי' ויש למחק ול"י בכ"י ושדפ"ע ול"י בירוי' בשנו המוקמות. ²⁰ כ"ה לנכון בכ"י ק"ט אבל בדפ"ע בן צרויה וכ"ה בירוי' שבת שם אבל בירוי' כלאי' לנכון (ועיי"ע בוצרה ח"ב, קנ"ו). ²¹ בירוי' כלאי' רק כד אבל בירוי' שבת כרון ובפעם שנית כרו והוא קמוע מן כד הוא עיי"ע כד. ²² ברפ' ווינוצי' חסר בטעות מן אינון צווחין

* לְבוֹי עִי"ע לֹב ב' — לְבוֹי עִי"ע לֹב ג' וע' לְבָדְקָם.

* לְבָזָה ירו' שביעי' פ"ד דל"ה. עִי"ע בית נתזה (ח"ב, ע"ג.)³.

* לְבָזְבוּ עִי"ע לֹבְזוּ.

* לָבַט (מל"מ ענין מהירות וכן בל"ע לָבַט eilen, rennen עי' רד"ק זה השרש ועוד ענין עוות ומלמול דרך- auf dem Weg hin- und her- (verschlagen werden) ספרי בהעלותך פ' פ"ד מתרעמים על המלך שנתלכטו על דרך זו המלך צריך להתרעם עליהם שבשביילם נתלכט על דרך זו כך הלכה שכינה בו ביום ל"ו מיל כדי שיכנסו ישראל לארץ התחילו ישראל מתרעמים לפני המקום שנתלכטו על דרך זו והמקום צריך להתרעם עליהם שבשביילם הלכה שכינה ל"ו מיל וכו' פי' מהרו ללכת כמלשולים בלי מנוחה ועי" פירשי' לבמדבר י"א. א' רע באזני ה': אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעיני הדרך, ובכ"ר לובטנו (רש"י בחוצי ה' בערלינער 258) ולזה הציון מספרי כיוון רש"י בפ' לדברי' א' ב'... נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה השכינה מתלכטת בשביילכם למחר ביאתכם לארץ וכו'. — והשם לָבַט ב"ר ר"פ נ"ב דרש ואויל שפתים ילבט (משלי י"ח) זה לוט... הביא עליו לבטי לבושים וצ"ל לבטי לבשים כדא' בילק' משלי ר' תתקמ"ו ופ' מ"ב על פי רש"י וראב"ע כשלון ויגיעה] —

* לָבִי (מל"מ רק בקבוץ לְבָאִים פי' אריות) לבאים (תהלים נ"ה, ה') זה אכנר ועמשא שהיו לבאים בתורה ירו' פיאח פ"א דמ"ו. פסיק' דר"כ צד ל"א: ויק'ר פכ"ו תנחו' חקת ס' ד' מד' שו"ט מזמור ז' ילק' מ"א ר' רי"ג.

* לֹבֵי ובל"י λωβός בל"ע לוֹבֵא, לוֹבֵא בל"פ לוֹבֵא, לוֹבֵא, לובא פי' פול מצרי Doli- (chos Lubia, ägypt. Bohne) שבת וירו' כלאי' הרשומ' בע' לְבָדְקָם פולא מצריי כד הוא רטוב אינון צווחין ליה לובי ועיין פפלנ"צ ללעף 234 ומ"ע לברילל ח"א 132.

הרא אמר גר מלובי' צריך להמתין ג' דורות הוא לובי הוא מצרים. ועירם עשרה (בראשית ל"ב, ט"ז) תרג' ירוש' א' לְבָדְקִין עשרה. * [אחי"ה וכו' במתורגמן ובנו"ג בתר"י א' וילדין דקיין ובתר"י ב' וילדין דקיין ור"ש בכלאי' פ"ח מ"ד גרם בתר"י ליבקסין, ודע כי בע' אבהונוס (ח"א, ה') נסיתי לפרש כל הענין והיינו כי אבהונוס פי' חמור יערי מהרכבת אב = אבא יער ומל"י όνος חמור וא"כ חמור סלק = סרק כדעת ר"ב בע' הנ"ל²) או לדעתי שם ממש מל' סֶלֶק שהורגל מאוד בש"ס ותרג' פי' עלה וזהו אמבטים בל"י עי"ע הנ"ל וע' אמבטים (ח"א, קי"ג.) אבל מה שרציתי להגיה בע' אבהונוס במקום לְבָדְקָם שצריך להיות סלבדקוס silvaticus ובמקום נברקוס: הנקרוס אינו מן ההכרח שבדאי לְבָדְקָם (ובכ"י תוספתא ריש פ"ה דשבת הלובדקוס) הוא תואר מהשם לוב, לובים עיין ריש הערך וכן פי' ר"ח בשבת (בשים ווילנא) וז"ל לְבָדְקָם: לובא חמור לוב ע"כ, ובל"י ספק זו ג"כ דעת רבינו בעל הערוך ועל כן הוא מסדר תיכף אחר ע' לֹב ג' (שפי' לוב, לובים) את ע' לְבָדְקָם כפי גי' כ"י וכל הדפוס' עד דפ' אמש' ואנן אחר דפ' אמ' נגררנו מטעם הסדר היפה — אבל דעת הרמב"ם בפ"מ לְבָדְקָם שם כי לְבָדְקָם הוא חמור הנמצא בארץ לודים ע"כ ואחריו נמשך רע"ב בפירושו. ואולי בתר"י ב' לודין דקיין צ"ל במלה אחת לודקין (Λύδικοι) עיין ערך לדיק וכיון ג"כ על חמורים לודיים. — ובענין נִבְדָקָם ג"ל עתה שהוא תואר מן השם Nubien = Nubei Νοῦβαι (עי' שמראבא 17,786 פתלימאום 4,730; פליניאום 6,35) עם היושבים בלוב וכוש ופליניאום שם קוראם Nubei Aethiopes ויש מחכמי הנוצרים שפירשו לוב על ידי נוב עי' ווינער רו"ב ע' Libyen (I, 27) — שוב ראיתי שפי' הג' ש"ר במ"ע גיינער ח"ב 59 והלאה כל הענין בעומק החקירה וראויים הדברים למי שאמרם, אבל פי' נִבְדָקָם véβραξ וולד אינו צורך כל כך כי יש לקיים הגי' בדל"ת כאמור וה' ברילל במ"ע שלו ח"א, 132 נגרר אחר פי' ש"ר והעתיק שם הירו' ללא"ש ע"ש והעיר עוד לנכון כי רבי יונה היה סבור כי לובי פי' מין פול הוא מענין לובים אבל הנכון שהוא ל"י וע' כמו שתראה מע' לובי אחר ע' לבט] —

ליה עד אינון צווחין ליה ובדפ"ר אי' אחר כד הוא נגיב וז"ל: לשון ישמעאל קורין לגמל הרץ והזרין נגיב ע"כ ויש למהוק מפנים שהובא שמה לפע"ד מגילויין שאיזה סופר התחכם לרשום כי نَجِيب נגיב בל"ע גמל זרין ואין ענינו לכאן ול"י בשדפ"ע וכ"י. 1) בכ"י קי"ט ובפי' ר"ח בשבת בשים ווילנא מלוב. 2) וכפי גי' דפ"ר אבהונוס טורקוס צ"ל אבהונוס טורקוס נ"ל שאיזה כותב העיר ככה בגילויין להורות על מלת חמור סלק = סרק שחבין בענין Saracener עי"ע סרק ז' שחרג' ישמעאליים: סרקאי וזיה סבור שהוא טורקוס türkisch. 3) ושם במ"ד דל"ח וצ"ל דל"ח.

כסניר (שבה צ"ב:) תני שכן⁴ לכלרי מלכות עושין כן. פי' "לכלרי מלכות חוגרין בסניר ותולין פיתקין"⁵ במתניהם פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור ואי אכפת להן⁶. — (א"ב תרג' בפסוק (אסתר ג' י"ב) ויקראו סופרי המלך ואיתקרו לבלרין דמלכא). * [אחי"ה ועיין תרג' שם ח'; ט'; אסת' שני ט'; כ"ג; והיחיד תרג' דה"י ב' כ"ה י"א לבלרא דמלכא. וכנ"ה בשמ"ר ס"פ מ"ז עלה הבלר לכתוב כתובה. דבר ספ"ג הנייר והבלר וכו' עיין ילק' כי תשא ס' רמז שצ"ו וכ"ה בלא יו"ד בש"ס בבלי ותוספת' גיטין פ"ח (י"י), תוספת' ב"ק פ"ו, תוספת' ב"מ ספ"ו אבל בירושלמי לנכון בי"ד פיאה פ"ב מ"ז נחום הליבלר (אבל בשים בבלי ובנויר נ"ו סעיב הבלר), ירו' שבת פ"א מ"ו ובגמ' שם דף ג': ולא הליבלר וכו' ז', ירו' גיטין פ"ג דמ"ד ע"ד מפני תקנת הליבלר וכו'. הקבוץ שבת י"א. ילק' משלי רמז תתקס"א וכל בני אדם לבלרין. תרג' סופרים ושומרים (דה"י ב' ל"ה י"א) לבלרין ופורענין ועוד עיין ציוני התרג' בריש הערך] —

לָבֵן (מל"ט weiss והשם לֹבֵן das Weisse והפעל לָבֵן וכהפעיל הלבין weiss machen ובענין מוסרי זיכך ובירר reinigen, läutern ועוד עיי' בפנים) כפ' שני בשביעית (כ"א) עד אימתי חורשין בשדה הלבן. פי' שדה תבואה שהיא לבנה ואין בה אילן שיעשה צל⁸. כפ' כלל גדול אמרו בשבת (שבה עיי' סע"א במש) המלבנו [ו]המנפצו. בר"ג דפ' טרף בקלפי (יומ' ל"ט:) למה נקרא שמו לבנון שמלבין עונותיהם של ישראל כש ל ג יער הלבנון מה יער מלבלב וכו'⁹. בריש ויקר' רבה (רפ"א) למה נקרא שמו לבנון שמלבין¹⁰ עונותיהם של ישראל כש ל ג י (ה"ד (ישעי' א' י"ח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו רב טביומי אמר¹²) על שם שכל לבנות שמחין בו הה"ד (החלי מ"ח ג') יפה גוף משוש כל הארץ, רבנן אמרי על שם והו עיני ולבי שם כל הימים (כ"א ט' ג')¹³. כפ' שני

לָבֵן (מל"ס פי' תמך ואחוז ergreifen, er-fassen) תרג' תמכו פלך (משלי ל"א י"ט) לבכין מעזלא. * [אחי"ה ובעין זה ג"כ בל"ע [ח] —

לָבֵלֵב (בל' שמרוני וכושי ענינו נציצה והברקה leuchten, schimmern ובתרגום ובדרוז"ל פריחה (hervorsprossen, Sprösslinge treiben) ויוצא פרח (במדבר י"ז כ"ג) תרגום ואפיק לבלבין. * [אחי"ה וכן תרג' אונקל' עלתה נצה (בראשית מ' י"א) אפקת לבלבין (ואניצת ניץ) יש בזה עירובוב שני פירושים עיין נתינת לגר להגאון ר"ג אדלער ותרי"א לבלובין וכן בתרי"א לשמות ל"ד, כ"ו בבלבוביהן והיחיד נצתו (איוב מ"ו ל"ג) ליבלביה (ובכ"י תרג' אצל ה' לעווי) בלבוביה. והפעל ילבלב תרג' לתהלים צ"ב, י"ג; לאיוב י"ד, ט'. ילבלבו שם ח', י"ט; מלבלבלא תרי"א לדברים ח', ח'; מלבלבין שם לדברים ל"ב, י"ג; יומ' ל"ט: מה יער מלבלב אף בית המקדש מלבלב עיי"ע לבן א'. ושם פ"א: כל שלבלבו מראש השנה עד יוה"כ. ע"ז ל"ח: מלבלבי. ברכות מ"ג: ר"ה י"א. אילני דקא מלבלבין] —

* לבלבו (שם מקום) גיטין ז': תוספת' אהלו' ס"פ י"ח עד לבלבו עיין גיאוגראפיה לנייבויער 238 ובנו"ג בתוספ' שם כלאבי, ובתוספ' שם רפ"ח כפי גי' ב"י אירפ' לבנוב ואולי הוא הוא לבלוב.

* לבלונית (= לבנונית פי' לבן ביותר sehr weiss) עיי"ע לבן א' והקבוץ ירו' ביכורי פ"א דס"ג סע"ד מן הענבים הלבלוניתות.

לָבֵלֵר (= לִיבֵלֵר בל"ר librarius, libellarius ובל"י האמצ' λιβερᾶριος פי' כותב, Sekretär Schreiber) כפ' כל גט (פ"ג מ"א) אמר לבלר¹ כתוב ואיזו שארצה אנרש בו פסול. כס"ג דפ"ק דסנהדרין (י"ז סע"ב) רופא אומן ולבלר ומלמד תינוקות. כפ' המצניע כגמ' באמת² (האשה חונרת³)

1) בירוי לליבלר. 2) וכ"ה במשנוי פי' ובירוי ובנו"ג באמת אמרו. 3) בנו"ג החונרת וכ"ה בע' אמת ועי' סנר. 4) ל"י בדפ"ר אבל מוכרח להיות כן וכוונת רבינו על ברייתא עיין מ"ש הגר"ב בהפשב"ע בזה הערך. 5) בכ"י ערוך פיתקין אבל בנו"ג ובפי' ר"ה ג"כ בתי"ו. 6) ע"כ הועתק מפ"י ר"ה בשבת (בשים ווילנא) ושם ברף צ"ג סעיב הסיום ואי אכפת והמויל לא הבינו לכן הביא בין שני הצאי מרובעת, חייבי' והנכון כי צ"ל כבערוך אכפת וכ"ה ברפ' באסיל ואמ', ובדפ"ר פי' וויצי' עכפת וכ"ה בכ"י ק"ט, והנכון אכפת = איכפת עיי' ערכו. 7) אבל בירוי שבת פי' ד"ה רע"ב בלי יו"ד וכ"ה בירוי מ"ק דפ"ב. 8) וכן פי' הר"ש בשביעתי בשם עצמו וכנ"ה בכ"ב קכ"ב. שדה לבן והפכו שדה פרום ופי' רגמ"ה שם: שדה פרום אילנות, שדה לבן תבואה. ועוד שדה לבן. הפכו שדה כרם ירו' כלא"י פ"ה דיל'. 9) כ"ה בכ"י י"ז א' ובי' ל"ד ב"ר וכ"ה שם: שמלבנין אבל בכ"י ק"ט לנכון שמלבין. 10) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה לפנינו ובמד"ר רפ"ה ובספרי ואחנן פ' כ"ח ובלקי' ואחנן ר' רמז תתי"ו ובשאר כ"י שמלבין. 11) כ"ה בכ"י ובויק"ר ובמד"ר אבל בדפ"ע ל"י. 12) ובמד"ר א"י ר' שמעון בן יוחאי אומר. 13) ודע כי כ"ה הצעת כל כ"י הנ"ל אבל בדפ"ע א"י כל זה בשם ציון מיימי' הנ"ל ואח"כ א"י בזה"ל: ובויק"ר כמו כן יער הלבנון מה יער מלבלב וכו' אבל באמת לפנינו ל"י כל פסוקי הנ"ל

ספ"א הלבנין . . הצבועין ולנקבה לבנות מכו' כ': נגעים ס"ב מ"א. והשם: לֹבֵן נגע' פ"ד מ"א מראה לֹבֵן, שבת פ"ז רע"ב לֹבֵן של ביצה, גימ' נ"ז סע"ב לֹבֵן ביצה והושאל לזרע שהוא לֹבֵן, ירו' שבעות פ"ב דל"ג ע"ד זבי' הנ"ל לֹבֵן הפכו אודם — ירו' כלא' פ"ח דל"א ע"ג הלֹבֵן מן האישי, ב"ר ס"פ נ"ז טפה של לֹבֵן, קהל"ר פ' ברכות טפה של לבנית ועיי' לעיל לבנונית, וקהל"ר שם הקבוין: שממנו הלבונים — ועוד השם לִיבֹן, לִבֹן עיי"ע הכא אח"ז. — ושם יער סמוך לירושלים נקרא לבֹנון כי הוא לֹבֵן מפני שלג עולמים שעליו (עיי' ירמ' י"ה, י"ד), ודרשות רז"ל עיין יומ' ל"ט: שהש"ר צוארך, ושם פ' מעין גנים פ' עיניו כיונים, פ' אתי מלבֹנון, ספרי דברי' פ' ו' — ארקא דליבֹנן ב"ר ס"פ ל"ז עיי"ע כח"א, ש"ב¹¹) — והפעל לָבֵן בפיעל פ' חֹר עיי"ע והושאל לכביסה waschen ברכות ג"ח רע"א גזו ולבֹן ונפין, ירו' ברכות פ"ט ד"ג רע"ג גזו ולבֹן וכו', ירו' שבת פ"ז ד"י רע"ג המלבנו וכו', חייב משום מלבֹן וכו', ב"ר פ"ס לֹבֵן מִלֹבֵן כרשע ועיי"ע אפרדוכסום וש"נ, סנה' ע': כמד"ר פ"י בן מִלֹבֵן וכו' עיי"ע בר בטני מל"מ לברר וללָבֵן (דניאל י"א, ל"ה), והושאל לנקיה מעונות ב"ר פ"ע עתיד ללָבֵן עונותיכם כשלג וכן בקל כ"ט קט"ו, ואין לֹבֵנוּן לבנים, תוספת' כלי' ב"ק פ"ג ותוספת' אהל'ו פ"ז הלֹבֵן לבנים וכן בהפעיל מלבֹן עונותיהן של ישראל יומ' ל"ט: ע"ה. — ושם ס"ח: וירו' יומ' פ"ו דמ"ג ע"ג עיי"ע זהר (ח"ג, רע"ד), ירו' סוט' פ"ט דכ"ד: והן מלבינין . . והן משחירין, ירו' כתובות ס"פ י"ב דל"ו, עד שילביֵן ראשה, נגע' פ"א מ"ו היו שחורות והלבינו, ושם פ"ד מ"ד עיין לעיל, שהש"ר פ' ראשו כתם: להלביֵן כנף אחד מן העורב אינן יכולין וכו', והושאל לענין בושה המלביֵן פני חברו אבות פ"ג מ"א, סנה' צ"ט, ועיי"ע חזקוני, ירו' סוכ' ספ"ה דנ"ה

דזבין (מ"א) ומטמאין באודם¹ כאשה ובלבֹן כאיש ומטמאתן בספק, פי' לֹבֵן מטמא כאיש ולא כאשה ואודם מטמא כאשה ולא כאיש כמפורש בר"ג כפ' בנות כותים (גדה ל"ב:), (ובספרא בפרשת זבין) (? פרש' א' פרק א' דף ע"ה ע"ג בהוצ' הי' ווייס)² [בתוספתא בפרק ב' דזבין] (רפ"ב) ומטמאם ואנדרוגינום שראו לֹבֵן³ או אודם אין חייבין על ביאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן בספק⁴ וכן מפורש לענין בנות כותים כפ' בנות כותים (גדה פ"ד מ"א דל"א:), בויק"ר אשה כי תזרע בסוף פרשת אהרן וקדם צרתני⁵ (פ"ד) אין הקב"ה צר את האדם אלא מטיפה (של בנונית) [צ"ל שלבנונית]⁶ שבו⁷, ביש בשיער כפ' רביעי בנגעים (מ"ד) עיקרן מלביֵן וראשון משחיר מטמא כמה יהא בלבנונית⁸ פי' במקום לֹבֵן כלומר השיער שמקצתו לֹבֵן ומקצתו שחור כמה יהא אורך הלֹבֵן שבשיער, בארץ ישראל⁹ פרק י"ו) ח' במקואות (מ"ב) לבנים ונמשכים טמא ר' יוסי אומר לבנים כעכורים, *אח"ייה לָבֵן הוא המראה הבהיר יומ' ע"ה, לֹבֵן כמרגלית עיי"ע גר ח', שם ס', ושם: בגדי לֹבֵן, ספרי כי תצא פ' רל"ד גדלים (דברים כ"ב, י"ב) זה לֹבֵן, והפכו תכלת מנחות פ"ד מ"א, והפכו שחור ירו' יבמות פ"א ד"ב ע"ד השחור רבה על הלֹבֵן, ויק"ר פל"א הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלֹבֵן שיש בו אלא מתוך השחור וכו', ולנקבה בכור מ"ה: לֹבֵן לא ישא לבנה עיי"ע חק (ח"ב, כ"ד), ספרא תזרע פרש' ד' פרק י"ג מה פשתים לבנה אף צמר לבנה, ירו' שקל' פ"ו דמ"ט סע"ד התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה ועיי' ירו' סוט' פ"ח דכ"ב ע"ד שהש"ר ס"פ ראשו דבר רפ"ג, דיה לָבֵנִית חולי' ס"ג, וגי' רבינו בע' דיו (ח"ג, מ"ו). לבנה, והקבוין זכר מקואות הנ"ל, תוספת' שבת

ביומי ולוי' בכ"י ש"ס אבל אי' בויק"ר שם על כן הצעת הכ"י של ערוך עדיפא ובהפשיב"ע אי' בהיפך שסוגר ציון מויק"ר והעתיק כל הדרוש בשם ציון מיומי וצ"ע. ¹ בגו"ג ב"ש"ס ב"רם ועוד עיי"ע איש ח"א, ש"ח. ² ואולי במקום הנ"ל היה כתוב כן בספרא של רבינו ולפנינו לוי' ול"ג להגיה ככפנים. ³ בגו"ג בין . . בין. ⁴ לפנינו לוי' הסיוס. ⁵ כ"ה לכנון בכ"י ק"ט ודפ' וויניצי, אבל בדפ"ר פרשת אהרן והוא בקטוע אחר וקדם ובשדפ"ע לוי'. ⁶ כ"ה בכ"י ווי' וצ"ל בתיבה אחת וכ"ה בילק' ריש תזרע של לבנונית וצ"ל בתיבה אחת ככדפ"ר אבל גי' כ"י ווי' עדיפה ובכ"י ק"ט של פלגית ובכ"י ווי' ב' של כלולית כ"י ל"ד של כלולית וכולם ש"ס ובדפ' אמי הגיה של לבנונית ונראה שר"ב הגיה ככה ובכו"ג של לבנות. ⁷ ובגדה ל"א סע"א לא נוצר האדם מן כל הטפה אלא מן הברור שבה וכ"ה בילק' התלים ר' תתפ"ו. ⁸ כ"ה לכנון בכ"י ווי' חייב ודפ' אמי וכ"ה לפנינו ובתורת כהנים הובא בפ"י ר"ש בנגעי' ע"ש, ובדפ"ע בלבנונית וכ"ה בכ"י ק"ט ל"ד וב"ר. ⁹ כ"ה בדפ"ר ובכ"י ק"ט ושם הובא לכנון זה הציון באחרונה אחר ציון מנגעים וזה עיקר כי לראיה של לבנונית דויק"ר הנ"ל הית מציין זו המלה מנגעים אבל בשאר כ"י ובדפ"ע אי', בתחלה זו דמקואות ואח"כ זו דנגעים. ¹⁰ כ"ה לכנון בכ"י ק"ט ובדפ' וויניצי כאן ובע' לבס בטעו' פרשת. ¹¹ ובדבור המתחיל ארקא ב' נמשט בדפ' סימן כוכב להורות שזה הערך הוא מהוסמות.

וע"ז כיון רבינו ובירו' ביצ' ספ"ד דס"ב ע"ד אית
 תניי תני מלכנין ואית תניי תני אין מלכנין מ"ד
 מלכנין בדוקים ומ"ד אין מלכנין כשאין בדוקים.
 והושאל לכל כלי מתכות שנכוו באור, חולי' ח',
 ליבן שפור, ע"ז ע"ח: את שדרכו ללכך באור ילבן
 באור השפור והאסכלה מלכנן באור עיי"ע אסכלה
 ב'. ושם ע"ו סע"א עד כמה מלכנן וכו' עיי"ע יורה.
 ירו' יבמות פט"ז דמ"ו ע"ג כחרב מלונגת נכווה.
 והשם ליבון עיין לעיל וירו' ע"ז ספ"ה דמ"ה:
 בגדולה (היינו בסכין גדולה) צריכה ליבון והליבון
 צריך שיהו ניצוצות מנתזין ממנו ועיין בבלי ע"ז
 ע"ו. ושם: וע' יורה ונצוין] —

ע"ג למה נקרא שמו נבל שמלכין כמה מיני זמר
 וכו' ע"ש — התפעל שמות רב' פכ"ג מתלכלכת
 וחוזרת ומתלכנת וכו' ומל' מקרא יתבררו ויתלבנו
 (דניאל י"ב, י'). נתפעל שהש"ד פ' אל תראוני:
 נתלכך גופו וחזר ליופיו] —

לָבֵן (= לִיבּוֹן פּוֹ) נְקִיּוֹת der Zustand der Reini-
 (gung) בגמ' דפ"ק דשבת (י"ג רע"ב) בימי
 ליבונך מהו אצליך פ"י כשפוסקת מן הדם וסופרת
 שבעה נקיים. * [אח"ה וכן פ"י ר"ח כש"ס
 ווילנא ימי ליבונך: ימי נקיים ועיי"ג פירש"י. —
 וכנ"ה בענין כביסה כ"ק צ"ג: ליבון הוי שינוי, ירו'
 כ"ק רפ"ט ד"ו ע"ד ליבון כשינוי] —

לָבֵן (= לְבִינָה = לְבִינָה מַלְיָם לְבִינָה = בַּלְעֵ לֵבֵן
 והקבוץ לְבִינִים פ"י רעפ"ים Ziegel, gebrannter
 (Backstein) בריש השותפין (כ"ב ס"א מ"א) כפיסין
 לבינים בונים³. אמת מלכנן לבוני⁴ (שבת ק"ד).
 כבר פירשנו בע' אמת. במחט פרק תשיעי בכלים
 (מ"ו) לבינה שבלעה את המכעת פ"י היה מנהגם
 לעשות סימן במכעת על כל לבינה אם נשקעה
 המכעת בלבינה אינה ניצולת מטימאת אהל⁵.
 ביש מביאין פ"ה באהילות (מ"א) העושה מקום
 לבינה⁶ בשבלים פ"י נותנין אבן על השבולים
 שמא סובלתן הרוח⁷. * [אח"ה וכנ"ה בלא"ר
 לְבִינָתָא ובל"ם לְבִינָתָא נו"ן נבלעת כ"ק צ"ו רע"ב
 האי מאן הגזל עפרא מחבריה ועבדיה לבינתא לא
 קני . . . לבינתא ועבדה עפרא קני מאי אמת דלמא
 הדר ועביד ליה לבינתא האי לבינתא אחריתי הוא
 וכו'. שבת ג': עפר לבינתא עיי"ע עפר ב"מ אבל
 עיי"ע הבא אח"ז — ותרג' אונק' ותהי להם הלבנה
 לאבן (בראשית י"א, ג) והות להון לבינתא לאכנא
 וכ"ה בתר"י א' והקבוץ נלבנה לבנים (שם) באונק':
 נרמי לְבִינָן ובתר"י א' נרמי ליבנין וכ"ה כב"ב ג':
 רמו ליבני לפי גי' כ"י ש"ס ובנו"ג שריגי ליבני,
 ירו' ב"ב רפ"א ד"ב ע"ד ובנתיה בליבנין. ויחנו
 בלבנה (במד' ל"ה, כ) תר"י א' שרו בלבנה אתר

לָבֵן (פ"י עשית אבנים שרופות ככבשן מל"מ נלבנה
 לבנים (בראשית י"א, ג). והשם ליבון
 Glühendmachen) כפ' המביא כדי יין (ביצ' ל"ג,
 סע"א) ואין מלכנין את הרעפים. פ"י, מצרפין
 הקדירות באש ומתכוין לבודקן אם נגמרה מלאכתן
 ומקבלין האור ולא יתבקעו¹. ליבן סכין באור
 ושחט בה ברג' דחולין (ח' רע"א) פ"י הרתיחה באור
 ונעשית כנחלת ושחט בה שחיטתו כשרה חידודה
 קודם ליבונה (שם) פ"י חידודה מקדים לחתוך קודם
 מכוית² ליבונה. * [אח"ה רבינו נגדר אחר פ"י
 רגמ"ה (כ"י אנגילי' דף רפ"ג): שכתב וז"ל ליבן
 סכין ששרפו באור עד שהיה אדום וכו' וזה מ"ש
 רבינו ונעשית כנחלת. וע"י פ"י רגמ"ה יתפרשו
 היטב דברי רש"י בחולי' ד"ה ליבן באור בל' חכמים
 נקרא ליבון ובל' הלועזים קורין באדמות' ע"כ
 וכונתו כי ליבון נאמר על שריפה באור ובני צרפת
 השתמשו בענין אדמיות להורות על חימום
 באש כדרך שאמרו faire rougir ראמה מאכען
 וכפ"י רגמ"ה עד שהיה אדום. ולולי דבריהם הייתי
 אומר כי רעפים שזבעם בטבע אדום ע"י שרפה
 נעשו לבנים. ופ"י אין מלכנין את הרעפים כמסקנא
 בש"ס ביצ' ל"ד רע"א כרעפים חדשים עסקינן מפני
 שצריך לבדקן כלומ' ע"י שרפתם נגמרו מלאכתן

(1) הועתק מפ"י ר"ח לביצי' בש"ס ווילנ' דף ל"ג סע"ב ע"ש. (2) כ"ה בכ"י וזו א', ב' ל"ה, ובדפ"ע מכות, מכווה ובכ"י
 ק"ט מכות. (3) כ"ה בכ"י ק"ט דפ"ר ופז' ושם לבנים וכ"ה במשניות ובמשנ' דירו' ולבנים ובמשנ' דש"ס בבלי לבינן
 אבל בדפ"י וויניצי' אי' כפיסין ארחי לבנים ליבני וזה כפי פ"י הגמ' ב"ב ג'. ושם לבינן ליבני אמנם מעי ארח ועי' כפס
 נראה שלא גרס רבינו שתי התיבות לבינן ליבני וכן ל"י בכ"י ש"ס ובאמת הן מיותרין על כן גי' דפ"ר וכ"י הגמ' עיקר
 כי כיוון רבינו על המשנה ולא על הגמרא ובדפ"י אמ' כפיסין ארחי לבנים בונים ובדפ"י באסיל אשר שם נקודה קודם לבנים!
 בסעות נתעברו משנה וגמרי. (4) בכ"י ק"ט לבינו ושאר שינויים עיי"ע אמת ח"א, ק"ל: והנכון כג"י כ"י ש"ס דשם.
 (5) וראיה לזה הפ"י מצאתי בתוספתא מקואות רפ"ז (כפ"י גי' כ"י אירפ') טבעת שנתונה בלבינה של מיט טופח והטבילה
 טהורה ואם היה מיט היון וחברו כאלו לא טבלת, והובא בפ"י ר"ש למקואות פ"ט מ"ז ובאומ' הלכ' מקואות ס"י שלמי
 סק"י ושם בשעות והביריו וצ"ל וחברו. והיה מנהגם לערב בטיט דברים אחרים לחזקו עיי"ע מרק ג'. (6) בנו"ג
 לבנה אבל במשניות כפי"א לבינה. (7) וכ"ה בפ"י כף נחת שהביאו תו"ט לאהלות עם פ"י העריך ורע"ב גרס לבינה ופ"י
 כאלו כתוב לבנה כשוסת המפרשים וכבר השיג עליו בעל תו"ט שם.

כהן גדול (כ"א סע"ב) כתב ליבונאה פירש"י אותיות גדולות כעין אותן שכותבין בקמיעות ובמזוזות ור"ת פי' שהוא כתב משונה ונקרא כן על שם מקום. * [אח"כ] אם שם מקום הוא יוכל היות לְבֹנָה בשופט"י כ"א. י"מ ותכונתו היתה בין בית אל ובין שכם (ראבינאהו פאלי ח"ג, 309) וקצת דוחק לומר שעל מקום זה יכונה כתב המשונה עיני מ"ש רא"ג במ"ע שלו ח"ה 117 והוא פירשו מן מלְבָן ליבונה (שבת קיד. ע"ע לען ד) עפ"י מ"ש הח' דערענבורג ואשר נ"ל כבר כתבתי בע' אֲשֶׁר ב' (ח"א, 325) קח נא משם ועוד נ"ל שהוא לִפְ לִשָּׁה פי' דשן וגדול וזה עולה יפה עם פירש"י ואותיות שמרוניות באמת גדולות הנה] —

* ליבנוס (מל"י Λιβανος לבנון) תר"י א' לכמדבר כ"ה ו' כארזיא דליבנוס.

לָבָס (בל"י λεβός כל"ר lebes יורה גדולה Kessel) בכלי מתכות פרק³ י"ד בכלים (מ"א) הלָבָס כרי לקבל קיתונות⁴. ס"א הלָבָס פי' "לבס קומקום⁵ גדול ופיז רחב ביותר⁶ והוא צר משוליו⁷ ומחמין בו חמין ומכניסין בו הכלים כגון קיתונות ודומה להם להדיחם במים חמים". — (א"ב פי' בל"י ורוטי יורה גדולה). * [אח"כ] פי' רבינו הועתק מפי' רה"ג בסד"ט 10 ושם לנכון פי' ליבס ביו"ד ובבית הגי' בתוספתא כל"י ב"מ רפ"ד אבל במשנ' דכל"י אי' כס"א הלָבָס וכ"ה במשננו' וס"א הלָבָס והקבוץ בספרי סוף מטות פ' קנ"ח כל דבר אשר יבא באש כגון הלכוסין והסכינים וכו' וצ"ל הלכוסין ובע"ז ע"ה: אי' כגון הזורות — וע' זקנים העתיקו דוד (ש"א ב' ט"ז; דה"י ב', ל"ה י"ג), כיו"ד (מ"א ז') ל"ט) סף (שי"ב י"ז, כ"ח), סיר (תהלים נ"ט, ח"י; ק"י, ט) ע"י מלה יונית הנ"ל] —

* לבקן עי"ע לווקן.

* ליברה מ"ס עי"ע לבר ג'.

* לברות עי"ע מרדיא.

* לבריון (הלמ"ד אינו מן השרש והוא כמו בריון כל"ר אמצ' barigena נבל ובליעל) ילק' אסתר ר' תתנ"ו ד"ה ומרדכי: משל לבריון שרגם איקונין של מלך וכו' וצ"ל משל לבריון וכו' עי"ע בריוני וציון משמ"ר שם דאי' שם משל לבריון . . . רגם וכו'.

דתחומין לה מלְבִינְתָא בְּנִיין וצ"ל מלְבִינְתָא בְּנִיין¹ והקבוץ מל"מ לבנים ב"מ פי' מ"ה. מכשירי' פ"ה מ"ה. וביו"ד לבנים תוספ' אהל' פי"ז תוספ' כל"י ב"ק פ"ג והקבוץ בלא"ר לבני סנה' ס"ד: ק"ט: כתובות ע"ז: לבינין ע"י לעיל בהערה 3 — ומה שענין לְבָנָה (לְבִינָה) הפכו של אריח עי"ע ארח (ח"א רע"ט) וש"נ. והפעל ממנו עירו' י"ד רע"א מלבין (ליה) [לה] במינא עי"י פירש"י] —

לבן (= לְבֹנָה מל"מ וכן בל"ע לְבָן ובל"ס לכונתא ובל"י Weihrauch, λιβανος) בפ"ק דכריתו' כגמ' המפטם את הקמרת (ו') החלבנה והלבונה. * [אח"כ] וכ"ה בירו' יומ' פ"ד רמ"א ע"ד. ובכריתו' שם: ובע"ז י"ד. לבונה זכה. סנהד' ט"ג. קורט של לבונה עי"ע קרט ב' ותרג' לבנה זכה (שמות ל', ל"ד) לבונתא דכיתא. וכן פי' ר"ח בשבת (כדפ' ווילנא) עפר לבינתא (שבת נ"ז) מלשון מר ולבונה (שה"ש ג', ו) ועי"ע עפר בפ"י הראשון] —

לבן (= לְבָנָה מל"מ והוא עץ שגזרתו לבן כל"ס חורא בל"י Weissappel λεύκη [תחת] אלון²) ולבנה ואלה כי טוב צלה (הושע ד', י"ג) תרג' לבן ובוטמא. * [אח"כ] וא"כ תהיה העתקת כל המאמר: תחת כלומ' ולבן ובוטמא ארי מעפי מוליה, ותרג' מקל לבנה (בראשית ל', ל"ו) חומרין (במתורגמן חומר) דלבן, וכן נקרא בל"ע חור (חור) Weissappel ור' יונה (הובא ברד"ק שרש לבן) פי' ע"י מלה ערבי לִינִי אבל זה הוא מין עץ שרף שנקרא בל"י στύραξ והע' זקנים העתיקו לבנה (בראשית שם) ע"י התואר στύρακιος, ועקילם העתיק נכאת (בראשית ל"ו, כ"ד; מ"ג י"א) ע"י [στύραξ] —

* לבון. לבין עי"ע אספר וע' לכין.

* לְבָנָה (מל"מ ירח Mond ונקראת כן לפי שנראית לבנה) סנהד' מ"ב: וללבנה אמר שתתחדש עמרת תפארת לעמוסי במן וכו', שמ"ר פט"ו ברא הלבנה בשביל מועדות שיהיו ישראל מרבין וממעטין כלבנה ואינו רע לה. ושם דיסקוס של לבנה, כ"ר ס"פ ל"ג ימות הלבנה — סוט' ו': ל"א. עי"ע מזור.

ליבונאה (כנוי לכתב שומרני Samaritanische) nische Schrift מסכת סנהדרין פ'

¹ וכן הגיה לנכון ה' לעווי בעמתי' 401, I, 2) כ"ה בכ"י ק"ט. ³ בדפנויו במ"ס פרשת. ⁴ כ"ה לנכון בכ"י ב"ר וכו' בסמוך ובכ"י ו' א' וק"פ קיתוניות וכ"ה בע"ז ע"ה סע"ב ובדפ"ע קיתוניות וצ"ל קיתונות וכ"ה לפנינו ובפי' רה"ג. ⁵ ור"ש העתיק קומקמן וכ"ה בתוספ' כל"י בימ' רפ"ד קומקמין. ⁶ וכ"ה בפ"י רה"ג ור"ש העתיק וחס ביותר וש"ס הוא. ⁷ וכן העתיק הר"ש ובפי' רה"ג יותר בקומקום צ"ל מקומקום.

* לובירים (?) ילק' ראש זאת הכרכה רמו ללכירים וכו' עיי'ע למירים.

לברניא (פי' בלי' ורו' λιβυρον, λιβυρνίς) = liburna (navis) ספינה קלה לרוץ ה' מצרים באניות (דברים כ"ה, סיח) ויחזור אתכם מימרא די"ו למצרים כלברניא, פי' בל"ו ורו' ספינה קלה בנויה לשדר יורדי הים. * [אח"ה וכן בתר"י ב' לבמדבר כ"ד, כ"ד ויפקון אוכלוסין סגין כלברניא, ירו' שקל'י פ"ו ד"ג. אפי' ליברנין גדולה אינה יכולה לעבור בה. ועוד עיי'ע ברן = בורני כח"ב, קצ"ה: ומ"ש] —

* לברנסין עיי'ע ברנס ח"ב קצ"ו ומ"ש.

* לבורנקיא עיי'ע ברנק ח"ב, קצ"ו: ומ"ש.

לבש (מל"מ ענינו נתינת כנד על הגוף Kleid anziehen ועיי' בפנים הבנינים והישמות) בשקלים פ"ה (מ"א) פנחס המלביש⁽¹⁾. ירושלמי (דף מ"ט). שהיה מלביש בגדי כהונה פי' לכהן גדול⁽²⁾. בריש עוקצים (פ"א מ"ב) השיזרה⁽³⁾ של שכולת והלבוש שלה, פי' הקלף שעל החטים בשכולת הוא הלבוש שלה⁽⁴⁾. לבושא לא בושה בר"ג דפ' המוציא יין (שבת ע"ז סע"ב) פי' מאחר שלבוש אין לו בושה. * [אח"ה וכנ"ה בתעני' כ"א: והוה ליה לבושא וכו' עיי'ע כסיל ב'. גדה כ'. עולא אמר כלבושא סיואה ופירש"י אשחור דמתניתין קאי . . . סיואה שם מקום ועושין שם מלבושים שחורים ע"כ ול"ג כי הוא ל"פ ס"ג פי' שחור והראיה מצדו עולא איקלע לפומבדיתא חזייה להווא טייעא דלביש לבושא או כמא וכו'. ב"ד פכ"א לבושיה מיניה וביה, שמ"ד פ"א לבושו מצרי. והקבוץ סנהר צ' סע"ב יוצאה בכמה לבושיין וכו' עיי'ע מ"ש בזה במ"ע דמ"ג כ"א, 578 והלאה, תמיד ל"ב. לבושיין דארגון, השם המופשט יומ' ל"ב, ירו' יומ' פ"ג ד"מ ע"ג לבישה והפכו פשיטה, ויק"ד ס"פ כ"ב לבישת כלאים — והפעל ירו' ר"ה פ"א דנ"ז: לובש שחורים . . . לובשים לבנים, ב"ד פ"ה לובשי ברזל, שמ"ד פמ"ו לובשי קסדה, ירו' מ"ק פ"ג דפ"ב ע"ד לביש סנדלוי, ברכות כ"ח עיי'ע מ"ד, שבת י': עיי'ע מל' כתובות ג"ד סע"א

לבישתינהו, קידוש' ל': ולבשייה ונכסייה — וכל לישנא לבוש התרג' כמו בעברי עיין המתורגמן — כינוני פעול ב"ב קכ"ב. אלעזר מלובש אורים ותומים, תוספת' אהלו רפי"ג מלבין שהוא מלביש בפיקות צ"ל מלובש, הפעיל יומ' ה', כיצד הלבישין וכו', סומ' י"ד, מלביש ערומים, ירו' כלאי' פ"ט דל"ב: מי שמביא את הדור הוא מלבישו, אפעל ירו' כלאי' שם ירו' כתובות פ"ב דל"ה, עיי'ע בורידקיא (ח"ב קפ"ז), קידושי' פ"א: יצר אלקישה, ועיין תרג' אונק' לבראשית ג', כ"א; כ"ז, ט"ז, ט"ז, תרג' ש"ב א', כ"ד; לתהלים קל"ב, ט"ז; למשלי' כ"ג, כ"א ועוד הרכה] —

לג (מל"מ במקרא חסר ואצל רז"ל לוג פי' שם מדת הלח ושעורה ששה ביצים חלק י"ב מההין ששורה למדת קסתא = ζεστῆς ובל"ר sextarius) בלוג היה מנסך כל שמונה⁽⁵⁾ בפ' לולב וערכה (סוכ' מ"ה רע"ב במשני), * [אח"ה וכנ"ה במנחות פ"ט מ"ב לוג וחצי לוג ורביעית לוג, פסחים ק"ט, קיסמא⁽⁶⁾ דמוריסא דהוה בציפורי היא הות (כמין)⁽⁷⁾ לוגא דמקדשא⁽⁸⁾, ירו' שבת רפ"ח ד"א, ויר' שקלים פ"ג דמ"ז ע"ג לוגא דאורייתא תומנתא עתיקתא דמוריסא דציפורין, ירו' תרומ' פ"ד דמ"ז: כמה סאתה עכדא עשרים וארבעה לוגין וכמה לוגא עכיד תרתין לישרין וכמה לימרא עכדא מאה זינין וכו' עיי'ע למר, ירו' שקלים רפ"ו דמ"ט ע"ג שמן זית זית הין שנים עשר לוג שבו שולקין את העיקרין וכו' שמן המשהח שעשה משה כמדבר מעשה ניסים נעשו בו מתחילה ועד סוף שמתחלה לא היו בו אלא שנים עשר לוג וכו' ועיין היטב בהוריות י"א ע"ב וכריתות ה' רע"ב] —

* לגא (שם הפרטי) תוספת' יומ' ספ"ב א"ר עקיבא סח לי שמעון בן לוגא וכו' כ"ה בכ"י אירפ' וכתב יד ב' ליגא ובשחש"ר פ' מי זאת עולה אי' לוגה.

לגא (= לגאי תואר מל"י λαγώς ארנבת וא"כ λαγωεία מה שהוא מן הארנבת ד"מ עור וזולתו vom Hasen = Hasenfell) ככ"ר פרשת כ"א (ס"פ כ) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (בראשית ג', כ"א) ר' יהושע אמר

(1) וכ"ה במשניות נאפולי ופוי' ובריו ובכ"ו א"פ (דיים שקלים צד כ"י) ובנו"ג על המלבוש. (2) בנו"ג בפירוש בגדי כהונה גדולה אבל בכל הדפוסים הישנים ובכ"י ש"ס ל"ו לכן בא רבינו לפרש. (3) כ"ה בכ"י ו"ו וה"ב וכצ"ל ברפ"ע במקום השיזרה ובנו"ג השזרה וכ"ה בכ"י ק"ט וביר. (4) וכן בפ"י הר"ש ועיין בפ"י הרמב"ם. (5) כ"ה לנכון בכ"י ו"ו אי' ב' ל"ד אבל ברפ"ע ובכ"י ב"ר שבעת. (6) כ"ה בבח"ג בר"ה בערך ע"י קסט ובפ"י שבי"ם כ"י ועיין תר"י א' לשמות ל' כ"ד ובנו"ג קסתא. (7) ול"ו בע"י קסט ובכ"י ש"ס ובכ"פ. (8) ועיין מ"ש בזה הח"י צוקערמאן במאמרו על המדות צד ו' והלאה.

קמא דפ' אין עומדין (ברכות ל"ב:) על כל לגיון ולגיון⁴. בפ' כ"ט בכלים (מ"ו) יד המעצד של לגיונות טפחיים, פי' יש להם לגיונות שהולכים במלחמה כמין מעצד חד להכות בו כמו בחרב. בפ' העור סמוך לגמר' המפשיש (חול' קכ"ג רע"א) תנו רבנן לגיון העובר ממקום למקום, פי' מחנה⁵. בויק"ר אמור אל הכהנים ולקחתם לכם (פ"ל) ובפסיקתא ולקחתם לכם⁶ (פסיקת' דר"ב צד קפ"ב)⁷ עבר חד לגיון (דמלכא) [צ"ל למגבי]⁸ [וכו'] שמע ההוא לגיונא [וכו']⁹ אמר אית בר נש ידע לך זכו אמר לגיון פלן. — (א"ב תרג' (מלאכ) [צ"ל יצאו מלאכים] מלפני בצים (יחוק' ל' ט') [יפקון] איזודגין¹⁰ קדמי בלגיוני, פי' בל"ר ויון צבא של רומיים במספר אנשי מלחמה ידוע אצלם). * [אחי"ה בתר"י א' לבמדב' י"ב, מ"ו שיתין ריכוון דהיון סכום תמניין לגיונין וא"כ לגיון אחד היה שבעת אלפים וחמש מאות איש (ובתר"י ב' הגי' תמניא) אבל אצל הרומיים מספר הלגיונות היה משתנה בעתים שונות עיין אוצי"ט לשעללער ע' legio, ותרג' ירו' א' לבמדב' כ"ד, כ"ד וצים; ויצטרפון בלגיונין ועיי"ע אספר וע' לכין וכן פירש"י בצים ביחוק' שם כמו וצים היינו בלגיונין אבל וצים (במדבר שם) פי' רש"י ספינות גדולות — וכנ"ה בכ"ר ספ"ד משל למלך שהיה לו לגיון קשה אמר המלך הואיל ולגיון זה קשה אל יכתב שמי עליו וכו', ושם פ"ה משל למדינה שמרדה במלך שלח המלך לגיון קשה והקיפה וכו', ושם פ"ב נוח לו לאדם לגדל לגיון אחד משל זיתים בגליל ולא לגדל תינוק אחד בא"י. והקבוין לגיונות כלי' הג"ל וכן בירו' ברכות פ"ד ד"ה. ויירשוהו לגיונות, שמ"ר פט"ו משל לדוכוס שזרקו לו הלגיונות פורפורה וכו' עיי"ע ליפס. ושם פכ"ג לגיונותי נתונין בצרה ואתם אומרים לפני שירה. במד"ר פ"א משל למלך שיש לו לגיונות הרבה ואומר לפרפסימוס¹¹ לך מנה את הלגיונות חוץ מן הלגיון העומד לפני והוא מה שקוראין אנו Leibgarde ומזה הענין במד' שו"ט מזמור צ"ג משל למלך שהיה לו שני לגיונות כשהיה המלך נכנס אצל זה נקרא גדול היו אומרים גדול הלגיון שהמלך נכנס בו וכו'. ושם פ"א מלך בוד' כשהולך למלחמה הוא הולך כבאכולוסין ובלגיונות וכשהולך

לגא¹. — (א"ב פי' לגאי² בל"י עור ארנבת). * [אחי"ה והוא התואר מהשם הג"ל ועקילם תרג' שפן (דברים י"ד, ז') ע"י λαγώς וכן העתיקו ע' זקנים שפנים (תהלים ק"ד, י"ח) λαγωοις כפי עדות של היעראנימוס (epist. ad Suniam) ולפנינו אי' בע"א ונס ידוע כי ארנבת של מקרא (ויקרא י"א, ז'; דברים י"ד, ז') איננו מתורגם ע"י λαγώς כי אם בע"א עיי"ע דייציפי (ח"ג, נ"ב). ומ"ש ובע' ארנבא (ח"א, רצ"ד).

* לגדקס ט"ס עיי"ע לבדקס.

לגז (פעל מן מלגז ע"ש mit der Gabel auffangen) משנת שבת פ' כל הכלים (פי"ז מ"א) את הרחת ואת המלגז פי' כמו מזלג שלש השנים והוא עתר להפוך בו קש בגורן עיי"ע מלגז. * [אחי"ה ובמשניות נאפ' פיז' ובמשניות ובירו' וברי"ף ובמאירי ובחי' הר"ן וכנ"י ש"ס אי' המזלג אבל בע' מלגז אי' כגי' שלנו וכמו שציין הר"ב וכ"ה בשבת צ"ב סע"ב וספרא ויקרא פרק ט' פרשי' ז' ותוספת' שבת פ"י שנים אוהזין במלגז ולגוזין ועוד עיי"ע מלגז] —

לגטון (מל"ר legatum ובל"י האמצ' λεγάτων ובל"ס לגטא. לגטון³) פי' מתנת

שכיב טרע Legat, testamentarisches Geschenk ר"ג דפ' חלק בסנהד' (צ"א סע"א) אב שכתב לגטון (לכנו) [לבנין] פי' בל"ר מתנת שכיב טרע ובעל הערוך הביא זה [ה]ערוך חוץ למקומו בע' גט ופירשו כהוגן. * [אחי"ה ובע' גט (ח"ב, רע"ג) הערה י"ב כבר רמזתי לזה והבאתי גי' הילקי לגיטיין ואולי יותר טוב להגיה ליגטון עפ"י משקל סורי וכן אי' בתנחו' נח רס' י"ד אברהם התחיל בזקנה . . . ובלגיטא . . . בליגטא שנאמ' (בראשית כ"ה ז') ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. וכנ"ג בסנה' אב שנתן אגטון וככ"י ש"ס שכתב גיטיין וכ"ה באה"ת. וככ"י פ' אגטיין וכ"ה ברש"י דפ' וויניצ' בסיל' וקושט' וברש"י דפ' ש' אגטיין עיין ד"ס למקוטון] —

לגיון (בל"י λεγεών מל"ר legio בל"ס לגיון, לגיונא צבא של רומיים Legion ועוד ישר הפקיד עליו Befehlshaber einer Legion) בסוף הלכה

(1) בנו"ג ר' יהושע בן לוי אמו לגאי. (2) ויותר טוב: לגינא. (3) לרעת קאסטיללוס כמו לקט בעברי. (4) ועוד עיי"ע גמטריא [א] ח"ב, ש"ל ועי' רהטון. (5) ועיי"ע קרקפל. (6) כ"ה לנכון בכ"ו ו"ו וכ"י קיט ול"ה. ובדפ"ע ל"י אבל אי' בעי' דמס' גי' (ח"ג, פ"ו: הערה א') ובעי' פלך כפי גי' דפ"ר וכצ"ל בעי' צד גי' ע"ש. (7) יוסה העיר המוג'ל שנשמט מלת פסיקתא קודם ולקחתם ע"ש. (8) וכצ"ל במקום דמרבא בכ"ו קיט. (9) השלמתי כי רבינו קוטע האמור. (10) וכ"ה במתורגמן, ובנו"ג איזודין עיי"ע איזודא ח"א, נ: (11) Praepositus עיי"ע פרפסט וילמדנו שם.

שכ"ג); לקהל' ד', ב' לגינין דחסף, ביצ' מ"ו: עיי"ע בעלי מארה (ח"ב, קמ"ו): כלי' פמ"ז, מ"ב עיי"ע בית לגינ' (ח"ב, ע"ג). ושם אי' פי' רח"ג וכ"ה בית הלגינין בתוספ' כלי' ב"ב ספ"ד. ירו' דמאי ספ"ז דכ"ו ע"ג שני לגינין, ירו' חגיג' ספ"ב דע"ח ע"ג שני לגינים, ובל' נקבה ילק' ש"ב רמז קס"א בשם שו"מ כל מימות [ש]בעולם אפי' שבכדים ושבלגינות וכו' — והמפרשים (רמב"ם ר"ש ר"י בן מלכי צדק רע"ב) שפירשו בתרומ' הנ"ל מאה לגנה בענין ערוגה אולי כונתם על ל"ר אמצ' linea = lignea פי' שורה וזה מה שתרנגם שורה (ישעי' כ"ה, כ"ה) כזרעי חיטין על לגנין⁽⁸⁾ ולא כמ"ש דעת קצת מל' כי כסלא לאניא (ברכות י.) וכבר השיג על זה התו"מ בתרומ' פ"ט, ה' ד"ה לגנה ע"ש] —

לְגִיזוֹן (ג"ל שהוא = גלין χλαίνα מעיל יקר שלובשין מעל הכתנות עיין מ"ש בע' אותונית ח"א, של"ד) מסכ' סנהד' פ' כהן גדול [בירושלמי] (סנה' ספ"ב ד"ב ע"ג) ולבוש לגין דידך פי' המפרש כתונת חשוב. * [אחי"ה וקעת מצאתי כי הח' ברילל (טראכטען 49) פי' כמו כן המלה מל"י הנ"ל אבל פרט לינא בספרי כי תצא פי' רל"ד מ"ס הוא וצ"ל פרט למינא מל"י ורו' toga, והראיה כי בעל העיטור (דף ל"ב ע"ה) גרס פרט למינא וצ"ל למינא ועיין טראכטען 50 וע' מג] —

לְגִלְג (בל"ם לְגִלְג = בע"ע لجل ענין לעג שפתים höhnisch sprechen = לְעַג בעברי, stottern) (spotten) כפ' כמה מדליקין בנמ' המכבה (שבת ל' סע"ב) לגלג עליו אותו תלמיד אין כל חדש תחת השמש⁽⁹⁾. כהגדה דפ' המוכר את הספינה (כ"ב ע"ה). ליגלג עליו ההוא מינא⁽¹⁰⁾ אמר⁽¹¹⁾. השתא כי ביעתא דצוצלא⁽¹²⁾ לא אשכחן. בתרג' ירוש' (א') ויאמרו הכוזנה יעשה את אחתנו (בראשי

לשלום הולך יחדי אבל מרת הקב"ה אינו כן כשהוא הולך לשלום יוצא באוכלוסין ובלגינות וכו'. ועוד הושאלה זו המלה לשר הפקיד של לגיון ויק"ד ופסיקת' הנ"ל ומזה הענין בתנחומ' בלק סי' י"ב לגיון שמורד במלך חייב מיתה והקבוץ ירו' תעני' פ"ב דס"ה: למלך שהיה לו שני לגיונות קשים אמר המלך אם דרים הן עמי במדינה וכו', ירו' סוכ' פ"ה דנ"ה: נשמעות אתן ללגינותי ואין אני הורג אתכן. — ויק"ר ס"פ מ"ז קורא הקב"ה לגיונות אולי צ"ל אילוגיות elogia עיי"ע אלוגין ח"א, פ"ח — ורס"ג פי' לגאיונים (תהלים קכ"ג, ד') לגיונים עיין שפת יתר לראכ"ע סי' י"א וזה דוחק מאוד וכן לא נמצא הקבוץ במין זכר — לגיונין בשמ"ר פמ"ז פי' כמו גליונין עיי"ע ליפס ומ"ש] —

לְגִינָא (= לגינא מל"י ורו' λάγνηος, λάγνηος = lagena בל"ם לְגִינָא כד, צלוחית, Krug) (בהזרע⁽²⁾ פ"ט בתרומה (מ"ה) מאה לגנה⁽³⁾ של תרומה ואחת של חולין, כפ' ר"א אומר תולין (שבת קל"ט): ביום טוב בלגין, בעבודה זרה כפ' השוכר (ס"ב, במשנ') אף על פי שהניח⁽⁴⁾ לגינו עליה שכרה מותר, בסוף כלים (פ"ל מ"ד) לגינים גדולים, פי' כדים גדולים, כפ' בכל מערבין בנמ' נפל עליו (עירובי ל"ו סע"א) תנן התם (שבול יום פ"ד מ"ד) לגין שבול יום שמיאלהו⁽⁵⁾. פי' לגין טמא שהמבילו ועדיין לא העריב שמישו נקרא טבול יום⁽⁶⁾. — (א"ב תרג' המי נא כךך ואשתה (בראשי כ"ד י"ד) ארכיני כדון לגינדך ואשתך. * [אחי"ה וכנ"ה באהלו' פ"ה מ"ד לגין שהוא מלא משקין טהורין וכ"ה בחגיג' כ"ב רע"ב לפי גי' כ"י ש"ס ועיין חגיג' כ"ו⁽⁷⁾. ב"מ פ"ה: עיי"ע כש ה', קישי, עירובי ל"ח: יערבו בלגין ע"ש פירש"י. ובלא"ר לְגִינָתָא עיין תרג' לבראשי כ"ד מ"ז — כ', כ"ג, והקבוץ לגינין לאיוב ל"ב י"ט עיי"ע זרנק (ח"ג,

(1) כ"ה לנכון בכ"י ערוך וברפ"א אבל בדרפ"ע בטי"ם לגיון. (2) כ"ה לנכון בכ"י ק"מ וברפ"ע בטי"ם בהזרוע. (3) וכ"ה לפנינו אבל כפי מוח שסידר רבינו בזה הערך בהוראת כד' יותר תתכן גי' לגינה וכ"ה בכ"י ש"ס ובירוי ובפי' הר"ש וברפ"א למהר"י במ"צ, והרא"ש וברע"ב בדפ' הישנים ובתוספ' תרומ' רפ"ח לגינין ובכ"י אירפ' לגין. (4) בנו"ג עוד נכרי אבל ל"י במושניות נאפי' בירוי בדפ' הראשונים ובירוי וברא"ש. (5) וכ"ה במ"י וכ"ה בעירוי בכל דפוסי הישנים וכן העתיק רש"י בעירוי ל"ח: ד"ה יערבו ובא"ז ה"ל עירובי סי' קל"ז ובנו"ג ש מ ל א ו מן התבית ובירוי עירובי פ"ג דכ"א: נשמט במעות: שמלאהו. (6) ובגוף הענין פי' כן ר"ח בעירובי (בש"ס ווילנא) באריכות קצת יותר וז"ל פי' מ"י פוסלת התרומה וזה הלגין אעפ"י שהוא מ"י פוסל התרומה כיון שבעת שמולאו מן הטבל הטבול תרומת מעשר לא הזכיר עליו שם תרומה מעכשיו אלא לכשתחשך ע"כ. (7) ובנו"ג בחגיג' כ"ב: לוגין וכן גורם הרי"ש בתרומ' הנ"ל בשם תוספתי הנ"ל מאה לוג והנכון עיין לעיל. (8) לפי גי' דפי וויניצי ומתורגמן וכו"ע אבל בנו"ג ביור. (9) כ"ה בכל הכ"י, וברפ"ע ל"י ובכ"י קי"ט ירו' אין כל וכו' אולי צ"ל במקום ירו': אמר וכ"ה לפנינו ואמר אבל באה"ת ל"י כמו של"י בשאר כ"י ערוך. (10) בנו"ג אותו תלמיד וכ"ה בסנהד' קי. (11) ל"י בב"ב וא"י בסנהד' ובאה"ת ובילקי כ"י עיין ד"ס ב"ב צד קי"ח: (12) כ"ה בכ"י ו"ן א' ל"ד וברפ"ר וכ"ה בעי' צוצלא ובאה"ת בב"ב וברפ"ע מפי' והלאה דצוצילתא וכ"ה בכ"י א"ס בסנהד' ובשבת פ': ובא"ז ה"ל שבת סי' נ"ו ובכל הדפ' הישנים דצוצילתא ובכ"י ש"ס בב"ב דצוצילתא, דצוצילתא ובכ"י ש"ס קי' בסנהד' דצוצילתא ועיין בר"ם בשלשה המקומות.

ל'ד. ל'יא) מלגלג (בנפשיה) [וכו'] פ' ענין לעג. —
 (א"ב פ' ללג בל"י פועל הזועק על דברי חברו
 וקורץ בשפתיו ולועג עליהם). * [אח"י"ה כונתו
 על schwätzen, λαλαγέω והנכון כמו שכתבתי כי
 נדרף עם לעג בל"ם לעז, לעץ דבור של לעגי
 שפה וקרוב לענין תעתוע ושחוק וקלס, וכנ"ה
 בכ"ב וסנה' שם ושם מלגלג על דברי חכמים אתה.
 ברכות ל"ט. לנלג. על המלגלג אני כועס. .
 על מה לגלגת וכו', ב"ק נ' רע"ב ליגלג עליו, ב"ר
 ס"פ ס"ד זיל תהא מלגלג ואומר וכו', דב"ר רפ"ה
 אמר רשב"ג אל תהי מלגלג בדין וכו' (2). אתפעל:
 תרג' לאסתר א' י"ז לאיתלגלגא. השם כשהש"ר
 פ' הביאני דרש ודגלו; וליגלוגו עלי אהבה, והתואר
 ירו' ברכות פ"ו ד"י ע"ג כפי גי' המהרש"ם לא לזה
 גרגרן (3) אני כועס (4) אלא לך לוגלגן. למח
 לגלגת וכו' בנו"ג כמ"ם לוגלגן] —

לְיִגְלוּג (לדעת רבינו גרענינים Körner ולפע"ד
 ענפים מל"י ל'ג' (Zweig, λύγος) כמ"ג דפ' לא
 יחפור (כ"ב כ"ה) מ פ נ י (5) שבאות ואוכלות לגלוגי
 הדרלא פ' גרגרים. — (א"ב פ' זה לא יתכן כי
 הדבורים אינן אוכלות גרגרים כי אם פרחים וכן
 דעת רש"י שפ' פרחים). * [אח"י"ה והתוספות
 בב"ב י"ח רע"ב ד"ה ליגלוגי השינו גם על פ' ה
 הערוך גם על פירש"י והעלו לפי דעת הר"י כי
 ליגלוגי הם ענפים ע"ש ובאמת כן פ' רגמ"ה (כ"י
 לביב י"ח סע"א) ותהיה לפי זה המלה ל"י הרשומ'
 ונ"ל להסביר דעת רבינו כמ"ש גרגרים ממה שהקשה
 הש"ם בב"ב י"ח: אי כבינתא וכו' אי כטרפא
 וכו' עיי"ע בין א' שפ"י רבינו לפי פ"א ביגיתא
 גרענין, דהדרל — ודעת רש"י נ"ל להסביר כי
 בל"ע הל' ובל"פ הל' פ' כל דבר שהוא כבושם
 וריחו נודף וזה מ"ש פרחים] —

לְגִלְגוּת (Portulak) ס"א חלגלוגות (ריה כ"ו:
 מגיל, י"ח סע"א) כבר פירשנו בע' ה'.
 * [אח"י"ה בע' חלגלגות כח"ג, שצ"ד: והלאה
 הרחבתי דבורי וש"נ שינויי נוסחאות וברוב המקומות
 עיקר הגי' כח"ת אבל בכ"י ש"ם לר"ה ובמגילה
 כפי גי' כ"י ב' וא"פ א' לגלוגות ועיין מ"ש בע'
 הנ"ל צד שצ"ה רע"ב לקיים גי' זו] —

לגם (= לוגמא מל"ע לקמא מעימה ומלא הפה
 ein Bissen, ein Schluck והשם המופשט
 לְגִימָא (לגימא) בל"ע לקמ מה שנבלע בפעם אחת
 וקצת קרוב לזה המושג של בליעה ומלא הפה
 הוא בל"י ל'ג' (der Schluck, λυγμός) בפ' ערבי פסחים
 בגמ' דסמוך למנחה (פסחים ק"ז סע"א) המקדש ומעם
 מלא לוגמיו (6) יצא. בפ' יוה"כ (יומי ע"ג: במשני)
 והשותה מלא לוגמיו חייב, כחלק כגמ' ג' מלכים
 (סנהד' ק"ג סע"ב) גדולה לגימה (7) שהרחיקה (8) שתי
 משפחות מישראל וכו', בפ' ד' מיתות כגמ' מצות
 הנשרפין (שם נ"ב) בשביל חנופה שהחניפו לקרח (9)
 על עסקי לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שיניו,
 בפ' כל פסולי המוקדשין כגמ' כל המומין (בכורות
 ל"ה סע"א) רועה ישראל כי כהנים נאמנין ללגימה (10)
 לא חיישינן פ' לגימה (11) מעימה, מלא לוגמיו
 מלא פיו. — (א"ב פ' בל"י לחיכה ויהיה פ' מלא
 לוגמיו שעור מה שאדם יכול לתת לתוך פיו
 בלחיכה אחר). * [אח"י"ה כונת ר"ב לל"י הרשומה
 וכן מוכח מירוש' יומ' פ"ח דמ"ד סע"ד שפ"י מלא
 לוגמיו: מלוא לוגמיו שהוא גיתן ללוגמא
 אחת תני משום בית שמאי מלוא לוגמיו כרביעית,
 ואקשינן בירו' שם ולמה לא תניננה מקולי ב"ש
 ומחומרי ב"ה א"ל מפני לוגמו של בן אבטיה
 שהיה מחזיק יותר מרביעית, ועיין כל השקלא
 והטריא בבבלי יומ' פ' סע"א ועיין תוספ' פסחים
 ק"ז, ד"ה אם ותוספ' עירובי' ע"ט: ד"ה אם ותוספ'
 שבת ע"ו: ד"ה ויעמוד, וביומ' שם פ' ריב"ב מלא
 לוגמיו: כדי גמיעה, וזה השיעור א' ג"כ בענין
 סתירת הסוטה בירו' סומ' פ"א דמ"ז סע"ג ר' יהודה
 בן בתירה אומר כדי לגימה שלש בצים מגולגלות
 זו אחר זו (ובבבלי סומ' ד' רע"א ר' יהודה ב"ב
 אומ' כדי לגמוע שלש בצים זו אחר זו) והקבוץ
 ר"ה י"ה, וילקי מ"א ר' קל"ד עשר לגימות] —

לְגוּמְיָא (לפע"ד מל"י ל'ג' הל' דבר של שמצה
 Schande, Schmach או λῦμα דבר
 זוחא Besudelung, Schmutz) מדרש מדבר רבה
 בסוף פרשת וידבר ה' אל משה ואל אהרן (ס"ם
 ב') למשל למלך שהיה משיא את בתו ונמצא
 בשושבין שלה דבר של לגומיא פ' בל' יוני דבר

(1) בנו"ג במיליה. (2) בולקי ריש פ' שופטים: אל תהי קץ בדין. (3) בנו"ג גורגרון. (4) בנוי ל"י. (5) וכ"ה בכל כ"י
 ש"ם בכ"ב י"ח סע"א ובי"ה: עיין ברי"ם שם. (6) וכ"ה לנכון בכל הכ"י של ש"ם ובפ"י ר"ח ובריו"ף ובנו"ג לוגמא אבל
 בעירובי ע"ט: מלא לוגמיו. (7) בדפ"ר לוגמיו. (8) כ"ה בכ"י ק"ש ובש"ם, ובדפ"ע שריהקה. (9) כ"ה בכ"י ק"ש ובש"ם,
 ובדפ"ע לו לקרח. (10) כ"ה בכ"י ו"ו א' ב' ל"ד ח"ב ב"ה ובש"ם ללגימא ובכ"י ק"ש ללוגמא ובדפ"ר פ"ו וויגיצי באס"י
 ואמ' ללוגמא. (11) כ"ה בכ"י ח"ל וגם בכ"י ק"מ, ובדפ"ע לוגמא.

תתכן אבל כע' עמר וע' שך גרם רבינו בעצמו כבנוסחאותינו בלכש. ולפי גירסא זו אולי המלה ל"י היא λευχλήν סיב סביב האילן moosartiges Gewächs, Flechte וזהו זאזא (עיי"ע) ור"ח כפי' שבת (בש"ס ווילנא) פי' באמת שוכא דארזא: ע"י זאזא גזתא יבש דרומני"ה⁽¹⁾ אבל לפי מה שפי' ר' אחא בשם ר' לייא בירו' שבת שם לוגשא ע"י (דרדינין) [צ"ל דדינין] אולי גזר אומר מל"ר lux עיין מ"ש בע' דדינין ודדין הוא לפיד שעושיין עצו מאורו וכן ענין דדין בל"ס [Kienfackel] —

לָד (עקרו ילד בהשמטת הו"ד כמו רד במקום ירד (שופטים י"ט, י"א) ובלא"ר ליד (gebären) בר"ג דביצה (כ"ה) הוה ליה נולד ואסיר⁽²⁾ פי' כל דבר שלא היה מאתמול ונעשה היום נקרא נולד. * [אחי"ה הועתק מפי' ר"ח (נדפס בש"ס ווילנא), בענין השרש ילד עיי"ע ומ"ש וכן נשמט הו"ד לפעמים בתרג' ד"מ תרג' לשופטי' י"ג כ"ד ולידת אתתא (לפי קצת דפוסים וילידת), ושם פסוק ז' ותלידין, והיחיד תליד אונקל' לבראשית י"ז, י"ט. כ"א והשם לידה כמו בל"מ לדה עיין שבת ל"א: בשעת לידתן, יומ' כ' סע"ב אף לידה עיי"ע רד"ה, יבמו' ס"ה סע"ב צער לידה, שם ע"ז סע"ב תלאן בלידה, סומ' י"ב, מקיש לידתה להורתה וכו', ע"ז ח'. נדה ל': יום הלידה, ירו' ברכות פ"ב ד"ד ע"ד אשרי אדם ששעת מיתתו כשעת לידתו וכו' בל"ע לדה עת הלידה, יולדה (ישעי' י"ג, ח') תרג' לידתא — והקבוץ לידות ירו' נדה פ"ג ד"ג ע"ג] —

לָד (= לוד א) מחוז הנקרא Lydien ב) = לוד בחלק בנימיין (עיין תבואות הארץ לדי"ש ע"ח) והתואר לודי, לודא (Lydier) בס"ג דפרק קמ"א⁽³⁾ דביצה (י"ד) לעשות מהן לודיות פי' מבשלין החיטה בלא דיכה ומערבין עמה אגוזין ורימונין ואוכלין אותן בקינוח סעודה — בר"ג דשבת (י"י) (ובפסח ראש⁽⁷⁾) [צ"ל בפסח ח' פ' ראשון] (י"ב: ⁽⁸⁾ שנייה מאכל לודים, כפ' השולח גמ' בנמ' המוכר את עצמו (גיטין מ"ג) ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי, פי' אומה שאוכלין בני אדם⁽⁹⁾ — כפ' שני בכלים (מ"ב) מקדירות דקות⁽¹⁰⁾ ועד חביות לודיות, פי' חביות מן לוד. * [אחי"ה בכ"י ובדפ"ע עשו מזה הערך שלשה ערכים נפרדים ולא ידעתי

אשר לא ישכח (?). * [אחי"ה וכן העתיק רמ"ל ונ"ל שצ"ל אשר לא ישכח ור"ב פי' כן לפי הענין ונ"ל שהיא ל"י האמורה והראיה כי הילק' שמיני ר' רמז תקב"ה גרם דבר זוחמא אבל עיי"ע זימימא (ח"ג, רפ"ד: זמ"ש, ובעל המשביר וה' לעווי פי' מל"י λάγνος און Unheil נאין ג"ל] —

לָגִין (עיי"ע אחר ע' לגיון ומ"ש ופי' ערוגה ושורה) תרג' ושם המה שורה (ישעי' כ"ה, כ"ה) חמין על לגנין.

לָגַם (מל"ע לעט דבר בלעני שפה אמרים בלתי מובנים unverständlich reden ואצל רז"ל היינו ענין נמנום לשון) כפ' אין דורשין בענין אחר (חגיג' מ"ה רע"ב) ההוא ינוקא מלגם⁽¹⁾ בלישניה הוה. — (א"ב בנוסח' כתוב הוה מגמגם בלישניה)⁽²⁾.

* לְוִנְסָטִים (בל"י λογιστής חושב, Finanzverwalter, Rechnungsath) בילק' ריש צו בשם התנחומ' למכח שהיה מוכר בשוק והיתה חנות מלאה בשור וראה הלוגנסמוס מסתכל בבשר א"ל מרי כבר שלחתי אופסונן לביתך וגי' התנחומ' עיי"ע אפסונן ח"א, רכ"ג וש"נ שאר שנויים, ופי' לוגיסטים חושב וכן העתיקו ע' זקנים חושב (דח"י ב' כ"ו פ"ה) והוא היה ממונה אצל היוניים על תקנות השוק להשיגה על המדות והמשקלות.

לָגַשׁ (נ"ל מל"ע لغوس פי' צמח רך dünne Pflanze ועוד עיין בפנים) בכמה מדליקין (שבת פ"ב מ"א) לא בלגש ולא בחסן, פי' ב"ן קליפה לעץ של עץ ארוז⁽³⁾ דבר רך כעין צמר רך. — (א"ב פי' בל"י מין עץ אשר עליה דומה לערבה ומקליו נכפפים כאגמון ובנכול הפרח יצא כמו צמר וגם בל"י נקרא כן כל מין גמא אשר בו בני כפר קושרים מלאכתם ויש גמא שעושיין ממנו פתילות). * [אחי"ה כונת ר"ב על ל"י λύγος ואולי היא לוגשא של ירושלמי ר"פ ב' דשבת ד"ד ע"ג עיי"ע דדין (ח"ג, כ"ו) ומ"ש ורבינו בע' הנוכחי ובע' עמר ע"ש נמשך אחר פי' ר"ח בשבת (בש"ס ווילנא) וז"ל לכש עמרניתא דביני ביני דארזא ע"כ ולפי זה המלה מל"ע הרשומ' צמח דק ורך וזה מ"ש דבר רך כעין צמר רך ולפי פי' זה גי' רבינו (שהיא כגי' הירוש' שבת שם) בלגש (= לוגשא)

(1) כ"ה בכ"י ו"ה ק"ט, ב"ר, ה"ב ובדפ"ע לגס. (2) וכ"ה בכ"י ש"ס אבל נ"ל גי' רבינו עיקר ומל"ע הרשומה בתחלה הערך ועיי"ע לגלג. (3) כ"ה בכ"י ו"ו א' ובי' (ושם מין וצ"ל בין) ובכ"י ק"ט ל"ד ה"ב וכן מוכח מעי' עמר וכן נראה מפירשי' ורע"ב, ובנו"ג פי' קליפה של עץ ארוז. (4) ואחריו נבושך רבינו בעי' זאזא עשיה. (5) בנו"ג בנולד אסיר. (6) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בפ"ק לנכון בשאר כ"י ובדפ"ר בפ"א והיינו כפי' א' אבל בדפ"ע רק בפרק. (7) כ"ה בכ"י ק"ט וצ"ל כבפנים. (8) בדפ"ע כת שנייה ובנו"ג שעת ראשונה מאכל וכו'. (9) וכ"ה בפירשי' בשבת ועיין בפסחים. (10) כ"ה לנכון בכ"י ח"ב וק"ט ובנו"ג מהקדירות הדקות.

למה כי בכל ציונים הנ"ל משמעות לוד הוא המחוז באסיא הקטנה מערבית שנקרא Lydien, Lydia ויושביה היו מפונקין ורעבתנין (היראדט א' צ"ג) עד שאמרו עליהם רז"ל לפי פי' רבינו ורש"י שהיו אוכלין בני אדם והיו מפורסמין באומנת יד (היראדט א' כ"ה ג"א צ"ד) וזה חביות לודיות דלעיל וסנדל לריקי עיי"ע אסיא א' (ח"א קע"ח) והיו תגרנים גדולים (העערען אידעען א' קניד והלאה) וזה מ"ש בכ"מ מ"ט: תנאי לוד וכנראה היו מוכרין גם נפשות בני אדם עיין גימין הנ"ל ושם מ"ו סע"ב הווא גברא רזינן נפשיה ללודאי וכו', ירו' תרומ' פ"ח דמ"ה ע"ד אלו זבנת גרמך ללודנין הוה מזבן להון בדמינן יקירין וכו', ירו' גיט' ספ"ד דמ"ו: מעשה באחד שמכר עצמו ללודים . . מה נעשה מפני חייו עשה. והרבה יהודים היו יושבים בלודיא עיי"ע אסיא א' ומ"ש. — ועוד לוד אצל בן מתתיה (על המלחמה ב' י"ט א'; על הקדמוניו ב' י"ו ב') Αύδαξ בל"ע לד, לדה והוא לוד של מקרא (נחמ' ז' ל"ז; י"א, ל"ה; דהיי א' ח' י"ב) והיה מהלך יום אחד מירושלים מעש' שני פ"ה מ"ב לוד מן המערב ושם הורה ר' אליעזר סנהד' ל"ב: אחר ר' אליעזר ללוד ונזכרו חמשה זקנים בלוד תוספת' מקואות ספ"ח ושם היה בית דין עיי"ע בן סטרא (ח"ב ק"ט) — וזו הלוד היתה בדרומית מזרחית לא"י והרבית לעסוק בענין לוד שהיא בדרומה של א"י בע' דרום ע"ש. והיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון ירו' מגיל' פ"א ד"ע סע"א. פסחים נ'. הרוגי לוד, ובקהל"ר פ' אמרתי אני: אי' לודקיא. ירו' מ"ש רפ"ה דנ"ו רע"ב כנות לוד, ירו' סוכ' ר"פ א' דנ"א ע"ד מעשה בסוכתה של הילני המלכה בלוד וכו' ועיין בבבלי סוכ' ב': ותוספת' שם פ"א. מסכ' שמחו' פ"ב הל"ד מעשה בכך גורנוס בלוד וכו' — והתואר לודאָה ע"ז ל"ו. שמלאי לודאה קאמרת שאני לודאָי דמזלזלו ובכ"י ש"ס מזלזלין הן ושם ג"כ הגי' ר' שמלאי ונ"ל ברור כי זה ר' שמלאי בשם הכנוי לודאה אחד הוא עם ר' שמלאי הדרומי שזכור בירו' שבת פ"א ד"ג ע"ד וירו' ע"ז פ"ב דמ"א ע"ד יצחק בר שמואל בר מרת' נחית לנציבי בן אשכח ר' שמלאי

הדרומי יתיב ודרש ר' ובית דינו התיירו השמן וכו' וכ"ה בבבלי ע"ז ל"ו רע"א דכי אתא רב יצחק בר שמואל בר מרתא ואמר דרש ר' שמלאי בנציבי בן שמן ר' יהודה ובית דינו נימנו עליה והתיירוהו וכו' ועל זה סיים הש"ס א"ל [ר'] שמלאי לודאָה קא אמרת וכו' א"כ [ר'] שמלאי לודאה הוא ר' שמלאי הדרומי ונקרא בן שהיה דר בדרום כדמוכח מירו' פסחים פ"ה דל"ב סע"א ר' שמלאי אתי גבי ר' יונתן א"ל אולפן אגדה א"ל וכו' את נהרדעי ודר בדרום וכו' והבאתי זה הציון באריכות בע' דרום (ח"ג ק"ג: ¹) ובפסחים בבלי ס"ב: בשינויים וא"י שם א"ל מהיכן את א"ל מלוד וכו'. ומעתה נ"ל לשער כי לודא, לודה שא"י איזה פעמי' שהוא שם אמורה הוא ר' שמלאי לודאה, בשבת צ"ו: והתניא לודא ובכ"י ש"ס (ד"ס שם) והתני לודא ושם בדף קל"ז סע"א והתני לודא בכ"י ש"ס לודה ²) והיותר נכון להגיה לודאה וכו' לנכון ביכמות ע"א רע"ב והתני לודאה ופירש"י שם חכם וכן פירש"י בשבת קל"ו. ובירו' תעני' ספ"ג דס"ז. אי' אמר ר' לודה וגם כאן נראה לתקן ר' לודאה פי' אותו חכם שהיה מלוד ³) — ובעל היוחסין השלם (162) הביאו וסיים ונראה כי הוא בזמן שמואל ע"כ ובאמת גם ר' שמלאי חי בזמן רב ושמואל —

לְדָא (= לודנא מל"י ורו' λυδανον, ledanum, iadanum, cretischer Cistus orient. Baumharz, Gummi בל"פ לַדָּן בל"ע اللذان, اللذن, בס"ג דפ' המדיר (כתובות ע"ז): אמר אב"י פילא ולודנא וגירדא דאוגא וגירדא דאשפא ⁴). פי' לודנא ⁵ לאודנו ⁶ גירדא דאוגא ⁷ חתיכות זכוכית ⁸). — (א"ב בנוסחאות כתוב גירדא דאוגא ופירש"י קליפ' עץ אגוז ⁹) ופי' לודנא בל"י ורו' הוא כמו שאמר בעל הערוך והוא מיץ נקפא הנוטף מנטע הנקרא קסטוס והוא חס במדרגה שניה מרכז המורסאות [הקשות ומחזיק הבשר]. *אח"י"ה וכן העיד פליניאוס כ"ו. ל' (ladanum) capillum fluentem cohibet מונע נשירת שער הראש והיינו מחזיק עור הבשר. וכן שם furfures cutis et manantia hulcera . . sanat עור סוכים בעור

(1) ושם בשורה כ"ה צ"ל וזה כוח שהשיב ר' יונתן לר' שמלאי וכו'. (2) בכ"י א"פ במ"ס לידה ובמקום ראשון לודא. (3) שוב ראיתי בהוספות למכ"י למהרז"ף קמ"ז: שהגיה באמת כן, וברוך שכונתי. (4) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בעי' גרד א', ובדפ"ע דאשפא ועיין גמ"ש בעי' אשפא (ח"א, שכ"א:). (5) כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ע לודנא. (6) בלא"י לודאנו. (7) כ"ה בשתי פעמים בדפ"ר ודפי' אמ' וכו' ב"ר אבל בכ"י ו"ו ב' ול"ד דאוגא וכ"ה בדפ"ר פ"ו והלאה וצ"ל דאוגא וכ"ה בעי' גרד א'. (8) ובעי' גרד א' פי' רבינו בשם י"א קליפה של אגוז ע"כ ע"ש ומ"ש בהערה. ולפי פי' זה עולה ופה גי' כ"י ק"ט בעי' הנוכחי גירדנא (וכ"ה בכ"י ל"ד) [וצ"ל גירדא] דא ג' ז ג' א ובפעם שנית גירדא דאוגא וכ"ה גירדא דאוגא בש"ס ובדפ"י אבל לפי פי' הערוך בכאן צ"ל גירדא דאוגא ועיי"ע אוגא (ח"א, גי'). (9) ועיין הערה הקודמת.

והיה האישי הממונה על מיתת חיות רעות כתיאטראות ובקרקסאות ויען שהיתה לו סכנת נפש בעת שנעשית פילוטומיא *φιλוטυμία* נדיבות וכבוד עיי"ע במו"ע) שהיה מוכרח הלודר ללחום עם החיות הרעות לכן הרחיק העת המיועדת לחג פילוטומיא (עיי"ע) כי דיה צרה בשעתה ולמה יקדים לו הפורענות אבל המלך שעושה פילוטומיא אמר קרובה היא העת להיות חג השחוק הנ"ל, כן שיער לנכון החי' רימ"ז בבמ"ד ח"א 120 ולא העיר על ל"ס הנ"ל ועיי"ן ג"כ פערלעס עמ"ש 26 וה' לעווי בעמת"ל ח"ב 480] —

לְהָה (מל"מ *an, mit ihr* דסומ' ^(ג.)) ולאחתו הבתולה לה יטמא (ויקרא כ"א, ג) רשות דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר חובה. * [אחיה הכיאו אודות הדרוש שמקושר עמו ודוגמתו עיי"ן בע' הוא (ח"ג, ק"צ א)]

לָה (= לְהָה בל"מ כמו יְלָה ובלא"ר לְהִי נדרף עם לאי (עיי"ע) ענין עיפות *(müde sein, ermüden)* הוגעתם ה' בדבריכם (מלאכי ב', י"ז) תרג' אלהיתון קדם ה', כמה הוגענו ⁽³⁾ (שם) [תרג' כמה אלהינא קדמוהי]. * [אחיה והוא אפעל. ומה ואֵלְהִי תרג' ויגהר (מ"ב ד' ל"ד. ל"ה) לפי גי' רש"י ע"ש וברד"ק שם ואלהית. ובפעל בתרג' ישעי' מ"ב, ד' לא ילחי ולא ילאי בתר"י ב' לדברי' כ"ה, י"ה לְהִיִּן ומשלחיין. וזה האחרון הוא בנין שפעל עיי"ע שלחי ב'. וכן העתיק אונקל' ותלה ארץ מצרים (בראשית מ"ג, י"ג) ואשתלחי וכו' וא"כ להי של תרג' אחד הוא עם להה של מקרא וכן פי' גנאח (בכתאב אלאסול) אבל עיי"ן ערך הכא אח"ז] —

לָה (= לְהָה מל"מ לפי פי' רבינו ג"ל מל"ע לַח ענין שנעוץ ומרוץ הדעת *verwirren* *Sinnes sein*) ותלה ארץ [מצרים] (בראשית מ"ג, י"ג), כמתלהלה היורה זקים (משלי כ"ה, י"ח) פי' ענין שנעוץ. * [אחיה עיקרו להה ודוגמת ותלה כמו ותכה (איוב י"ז, ז) משרש פָּהָה עיי"ן רשכ"ס בכראש' שם אבל רש"י פי' כמו ותלאה לשון עיפות כתרנומו ודומה לו כמתלהלה ועיי"ע הקודם וכן הבין רס"ג אצל רד"ק בשרש להה ורד"ק עצמו פי' כמו בערוך ותלה ענינו ותשתגע כי מרוב הרעב יצא האדם מדעתו וכן בהכפל פ"א הפעל כמתלהלה ע"כ וכן הבין ראב"ע בפ' לתורה ולמשלי שם ושם ונ"ל כי כלם נזרוה מל"ע הרשומ' בתחלת

הגוף ומכות טריות מרפא וגם לדעת הש"ס כתובי שם לודנא הוא אסותא לדילוף עינים ודיבת נחירים וריר מפותא ע"ש — ורש"י בכתובי לועז לודנא: אליישונ"א והוא בל"צ *Wermuth, aluin* וכן לועז בעז' ל'. אפסנתין ובפסחים ל"ט. הרדפנין. וכתבת הלעז תתכן אלוי"ן וכ"ה בשבת ק"י: ד"ה אהלא ועיי"ן בנימין ס"ט: ד"ה אהלה. — ויש מי שאומרים כי חלבנה היא לודנא ואינם אלא טועים וכבר השיג על זה הרמב"ם בפ"מ לכריתו פ"א מ"א עש"ה. וקרוב הדבר כי לודנא הוא למ של מקרא (בראשית ל"ז, כ"ה; מ"ג, י"א) וזהו למוס = *ledum* כתרנומים שם עיי"ן מ"ש בספרי על העתקה פרסית לריב"י טאווס 178] —

לְדָנָא ⁽¹⁾ (כמו גֶדֶן, גְּדָה בל"מ פי' תער החרב *Scheide*) וישלפה מתערה (ש"א י"ה כ"א) תרג' ושלפה מלדנה ⁽²⁾ מצמדת על מתניו בתערה (ש"ב כ', ח) תרג' בלדנה. * [אחיה כ"ה בכל כ"י ודפו"ו אבל בשדפ"ע ל"י. וכנ"ה בתרג' ירמ"י מ"ה, ו'; ליחוק' כ"א, ח'; מ', י'; ל"ד"ה א' כ"א, כ"ז. ול' ונו"ן מתחלפות עיי"ע גדנא] —

לְדִיק (= לודקיא ג"ל *ἡ Λυδικία = Lydien* והתואר כ"ו בכלים (מ"א) סנדל לדיקי פי' על שם מקומו לודקיא. * [אחיה כ"ה בכ"י ו"ו א' ול"ד ק"ט ודפ' ווינצ' ובשדפ"ע לדיקיא ובכ"י ו"ו ב' וב"ר לדוקיא ובכ"י ה"ב לדוקי"א. נראה לי כג"י לודקיא והוא שם מקום הנ"ל עיי"ע אסיא תואר מלוד והראיה בע' לד' וש"נ פסחים ג'. הרוגי לוד ובמקומו בקהל"ר פ' אמרתי אני: בלודקיא. מ"ק כ"ו. פקע שורא בלודקיא. ב"ר פ"א זמנני אדם אחד בלודקיא, ירו' ע"ז פ"ג דמ"ב ע"ג משכו צינורות דם בלודקיא ורחוק הדבר לומר שהוא *Λαοδικία* מחוז בפריגי' (עיי"ע *Laodicea* ברו"ו לווענער) שהיה רחוק מא"י ולא היו יושבים שם יהודים וצ"ל בלודקיא — לודקין עיי"ן סוף ע' לבדקס] —

לְדָרְר (= בל"ס לְדָרְרָא צייד אריות *Löwenjäger* ובל"י האמצ' *Λουδοζάριος = ludarii*) מדרש שמות רבה פרשת ואלה המשפטים (ס"פ ל') הלך ושאל ללודר אמר מתי פילוטומיא נעשית. פי' בל"י איש מגדף ומחרף. פ"א לודר כמו למר ע"ש. * [אחיה כונת ר"ב לל"י *Schmähsüch- λοιδόρος* *tiger* אבל הנכון כי הוא ל"י הנ"ל בתחלת הערך

⁽¹⁾ כ"ה בכ"י ובדפ"ע בה"א בסוף. ⁽²⁾ בניו"ג מנרנה. ⁽³⁾ כ"ה בכ"י ו"ו ול"ד ובדפ"ר בטי"ס כמה הוגעתנו ובשדפ"ע ל"י.

לומה בשמלה (ש"א כ"א, י) והוא אחיות עינים ע"כ
וה' המו"ל לא העיר על גי' בעל הערוך וכי יש סדר
אחר בש"ם ובמדרשי' שלפנינו, ובענין להמים
ובכניו להמיהם נוכל לומר שהוא כמו להמיהם
שניהם מפעל לומ ונדרף עם לאט וכן פי' ג'
גנאה (בכתאב אלאסול 346) כי בלהמיהם כמו
בלאמיהם] —

לְהַט (מל"ט וכן בל"ם וארמי ענין שריפה brennen
ואכילת אש ונדרף עם להב flammen והושאל
לתשוקה רבה באשר השתוקק לאיזה דבר entflam-
men, begierig verlangen) להט החרב המתהפכת
(בראשית ג', כ"ד) בכראשית רבה פרשת כ"ב (ס"פ
כ"א) להט החרב על שם משרתיו אש לוהט (תהלי'
ק"ד, ד') המתהפכת שהן מתהפכין פעמים אנשים
פעמים נשים פעמים רוחות פעמים מלאכים.
* [אחי"ה וכו' בילק' בראשית רמז ל"ד ושם ובכ"ר
שם נדרש עוד: ואת להט החרב המתהפכת על
שם ולהט אותם היום הבא (מלאכי ג', י"ט) המתהפכת
שהיא מתהפכת על האדם ומלהתג מראשו ועד
רגליו ומרגליו ועד ראשו אמר אדם מי מציל את
בני מאש לוהטת³ זו, ירו' סנהד' פ"ד דכ"ט, אש
יצאה מבית קודש הקדשים וליהמה סביבותיו,
ויק"ר פט"ז בן עזאי היה יושב דורש והאש מלהט
סביבותיו — ובקל' בכינוי פעול בהשאיילה ענין
תשוקה עזה כאלו אש בוערת בקרבו ירו' מ"ק
פ"ג דפ"ב ע"ד לוהט אחר התורה, ירו' תעני' פ"ו
דס"ט: היו להומים אחר המתיקה שמרגלת את
הלשון לתורה, ירו' ע"ז רפ"א דל"ט: להומין אחר
היין, כ"ר פכ"ב להומים אחר האדמה ושם פמ"א
וג"א עיי"ע בולימוס (ח"ב צ"ח), ויק"ר פכ"ב להומים
אחר עבודה זרה וכן דרשו להמיהם (תהלים נ"ה, ח)
בויק"ר ר"פ כ"ו שהיו להומין אחר לשון הרע וכן
פירש"י בתהלים שם וכיון לויק"ר הגיל' ע"ש, ומזה
ג"כ בירו' גדה ספ"ג דנ"א, אילין לְהַטִּיחַ נפקין
קדמא, עיין פני משה, שהש"ר פ' משכני: להומים
הם ישראל אחרי השכינה — ועוד אולי להט הוא
הוא להט, להט לקק בלשון lecken והושאל
לאכילה מהירה עיין פירשט אר"מ זה השרש וכן
נאמר בלא"ש מאכילת האש lecken] —

לְהַם (מל"מ ומל"ע להם verschlingen) כמתלהמים
(משלי י"ח, ח'; כ"ה, י"ח), * [אחי"ה ופי'
ראב"ע מסותרין ומתכסין ולע"ד כיון לל"ע הג"ל
שפירושו מבולעין וכן פי' ר' יונה בספר השרשים

הע', — ברפ"ע הראשונים ובכ"י הובא זה הערך
אחר ע' להט ובכ"י ק"ט הובא מתחלה ע' להט
ואח"כ לה ואח"כ להט ואח"כ לה הכל שלא כסדר
והנכון כסדר דפ' אמשי] —

להב ובל"ע להב ובל"ם להב וכן בלא"ר ענין הבערה
Brennen) לְהַבֵּת שְׁלֵהֶבֶת, * [אחי"ה הביא
רבינו חמשה שרשים לה, להב, להג, להם
להק מיוקר מציאתן בתנ"ך וכן יש להסביר טעם
רבינו במה שהביא כפי דפוסים הראשונים שלשה
שרשים לעג לעז, לעט עיין ערכם — להב,
להבת שלהבת (יחזק' כ"א, ג') מלות עבריות הנה,
ומהשם להב נכנה בלא"ר שְׁלֵהֶבֶת בנין שפעל עיי"ע
וכן בל' תרגום השם לְהַבֵּת (כחום ג', ג') לְהַבֵּת רַק
בקבוץ ובסמיכות אישיתא (תרג' ירו' א' לשמות ג',
ב'; ותרי"ב ל' דברים ל"ג, ב') לְהַבֵּתָא (כמו לְהַבֵּת
בל"מ) תרג' לתהלים ק"ו, י"ח, וכל"מ דב"ר פי"א
— שרפי להבה] —

לְהַג (מל"ע להג שקידה על דבר מה eifrige Be-
schäftigung) הרבה יגיעת בשר (קהל' י"ב, י"ב),
* [אחי"ה ורד"ק בשרש' להג פי' למוד מאין הבנה
ע' כולדעתי כיון לל"ע לְהַגֵּן דָּרַךְ מה שאיננו במחשבתו,
וראב"ע פי' בל' ישמעאל הוא כמו קריאה ע"כ
וכיון לל"ע הרשומ' בתחלת הערך אך ענינו כאמור,
ובירו' סנהד' פ"ד דכ"ה, פי' ולהג הרבה וכו' להגיון
נתנו ליגיעה לא נתנו, ובקהל"ר במקומו: להגות
נתנו ולא ליגיעת בשר נתנו, זב"מ דפ"ד בשינויים
. אבל מה יש לו לאדם לעשות שיהא מייגע
בשרו הרבה להגות דברי חכמים הה"ד ולהג
הרבה וכו' ¹) ולפי מדרשים אלה ²) הלמ"ד שמושית
היא ולהג = להגות והיינו לקריאה כמו לרד (ישעיה
מ"ה, א') במקום לרדת עיין פי' קהלת מאת הח'
גרעמץ 143] —

להט (מל"מ לְהַטִּים Zauberei ועיין בפנים) בהגדת
ילמדנו (וכן בתנחומי וארא סי' י"ד) א"ר יוחנן
בלמיהם (שמות ז', כ"ב) מעשה שדים בלהמיהם (שם
י"א) מעשה כשפים לפי שאין השד יכול לעשות
פחות מכשעורה, * [אחי"ה וכן מוכח הגי'
מסנהד' ס"ז: שמו"ר ספ"ט וילק' וארא ר' רמז קפ"ב
אבל בע' לט הביא רבינו מסנהד' הסדר בהיפך
וכן מוכח מהעתקת לקח טוב (בהוצאת ה' באבער
34) וזה לשונו בלהמיהם אלו מעשה שדים
וכה"א (בראשית ג', כ"ד) את להט החרב המתהפכת,
בלמיהם אלו מעשה כשפים דבר הנעשה בלמ' כמו

¹) ועיין ג"כ פסיקת' רבתי פ"ג, ²) עיי"ע ברום, מירום ומ"ש, ³) בילק' לוהט.

דשמואל לפרושי דמלתא הלואתי לפלוני דבי רב משמיה דרב סברי הלואתו לפלוני דאם עמד אינו יכול לחזור בו דהרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ועיי' כתובות נ"ה: ותוספוי' שם. — וכנ"ה בכ"ב ו' ע"א שבועות מ"א סע"ב כתובות פ"ח. כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, וכתובי' שם נועל דלת בפני לוויין, ב"מ ע"ב: אין לוויין על שער שבשוק. חול' פ"ד. כגון אנו לוויין ואכלין, ביצ' ט"ו: בני לוו עלי וקדשו קדושת היום וכו', תעני' י"ב: לווה אדם תעניתו ופורע, שמ"ר פל"א בא וראה כל בריותיו של הקב"ה לוויין זה מזה היום לווה מן הלילה והלילה מן היום ואין דנין זה עם זה כבריות. . . . הלכנה לווה מן החוככים והכוכבים מן הלכנה. . . ובשר ודם לווה מחבירו ומבקש לבולעו ברבית וכגזל, והפעיל בשמ"ר שם ראו כמה הלוי' ואיני נוטל רבית ומה הלוחה הארץ ואינה נוטלת ריבית אלא אני נוטל הקרן שהלוי' היא נוטלת את שלה שנא' (קהלת י"ב, י) וישב העפר וגו'. ב"מ ל"ד: שבעו' מ"ג סע"א הלוי' גני. . . הלוי' תך, ב"מ מ"ד: מ"ו, ע"ה. הלוי' ושם ושבת קמ"ט. להלוות, ב"מ ל"ה, והלאה הרבה פעמים מלוה. . . ושם ע"א. והלאה מלוה בריבית, שבועות מ"א. והלאה המלוה, שבת ס"ג סע"א גדול המלוה וכו' עיי'ע מל א', יבמות ס"ג רע"א המלוה סלע לעני בשעת דחקו וכו', מכות ג': המלוה סתם וכו' והשם המופשט הלואה עיי'ע] —

2 לו (= לָוֶה מל"מ ענין דבוק וחבור sich zu Jem. gesellen בפרט להלוות המת (begleiten) בפ' המדיר (בגמ') (צ"ל סמוך לגמרא) אם היה טוען (כתובות ע"ב. דלואי') ילווניה פי' מי שמלוה את המת אחרים ילוו אותה. * [אח"ה בירו' כתובי' רפ"ז דל"א: לוי דילוון ובקהל"ר פ' טוב ללכת: דלוי ילווניך⁶] והוא בנין פעיל וכן בפעיל והפעיל ובמקרא גם בקל קהל' ח', מ"ו והוא ילונו בעמלו ונדרש בקהל"ר פ' הגה אשר: וכי אכילה ושתייה מלוין את האדם לקבר ומה מלווה תורה ומעשים טובים, ברכות י"ח. כל הרואה את המת ואינו מלווה⁷ עובר משום לועג לרש (משלי י"ז, ה) ואם הלווה מהו שכרו. . . מלוה ה' חונן דל (שם י"ט, י"ז) —

שלו (כהוצאת נייבויער 346) ועוד עיין יתר פירושים אצל פירשט וגיינזיאוס, ורד"ק פי' חלקים ורש"י פי' מהלומות וא"כ להם בהיפך האותיות כמו הלם — ולפע"ד שיעורו דברי נרגן כמבולעין וכמכוסין בכ"ז ירדו חרדי במן] —

לָוֶה (בלא"ר פי' אך deswegen, ausser, nur) בדניאל להן לאלהיון. * [אח"ה בדניאל ג', כ"ה א"י לָוֶהוּן ושם ב', י"א להן אלהיון ועוד לָוֶהן שם פסוק ו', מ' להן חלמא, שם ד', כ"ד להן מלכא; עזר' ה', ב' להן מן די וגו' פי' כמו לָוֶה הן, מגילה תענית פ"ב להן כל איניש וכו' וכ"ה בתענית י"ב, לפי כ"י ש"ס עיין ד"ס שם צד ל"ב, אות א'] —

לחַק (= לָהֶקָה Trupp) לחקת נביאים (ש"א י"ט ב'), * [אח"ה פי' כמו חבל נביאים (שם י"י) והוא מל"ע לה"י, לַח ענין חבור וקשור sich anschliessen עיין פירשט ולא הוצרכנו להשוותה עם קהלה] —

* לו' (בל"ס לו' (ל) פי' כמו לא' mein) ב"ר פ' ע"ג הן לו' יהי כדברך (בראשית ל"ו ל"ד) . . . כל דבר ודבר שהיה לבן מְתַנֶּה עם יעקב היה חוזר בו י' פעמים פי' הן לו' קרי ביה הן לא כלומ' מתחלה הן ואח"כ לא וכו' עיין במ"כ, וכן כתיב שלש פעמים במקרא לו' (ש"א ב' ט"ז; כ"ו ב'; איוב ו', ב') תחת לא עיין מנחת שי לש"א ב' ט"ז וכישע"י מ"ט, ה' ¹).

1 לו' (= לָוֶה מל"מ ענין שאילת כסף או איזה דבר מזולתו, geliehen nehmen, leihen, borgen) בפ' מי שמת בגמ' שכיב מרע (ב"ב קמ"ז סע"ב וקמ"ח רע"א) אמר רב נחמן שכיב מרע² (הלואתי³) לפלוני הלואתי לפלוני (ל' ר' ו' ⁴) ואע"ג דליתיה בכריא פי' הלואתי לפלוני אותיותי שהן השטרות שכתוב בהן ההלואה וקיי"ל (כ"ב ע"ו סע"א ושי"ע ע"ש) דאין אותיות נקנות במשיכה⁵ אלא בשטר ובמסירה ולגבי שכיב מרע אמרו⁶ רבנן דברי ש"ט ככתובין וכמסורין דמו (שם קמ"א סע"א) ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה זה שקנה מידו וסתם קנין לכתיבה עומד שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר (ב"ב קמ"ב), * [אח"ה ודעת רב הובאה בע' רכש ע"ש ונ"ל שרבינו הביא זה

¹ וכן לוא (תחת לא) אי' כפי המסורה ל"ה פעמים. ² כ"ה לכון בכ"י ק"ט ובדפ"ע ל"י בטעות ובג"י העריך אי' בכ"י ש"ס ובג"י והאמר רבא אמר רב נחמן, ³ וכ"ה בכ"י ש"ס ובדפ"ע פ"ז ובתוספ' אבל בג"י תנו הלואתי. ⁴ וכ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בש"ס, ובדפ"ע ל"י בפעם שנית. ⁵ כ"ה רק בדפ"ר. ⁶ כ"ה בכ"י ו"ו אי' ובי' ל"ד וה"ב, ובכ"י ק"ט ובדפ"ע אמור. ⁷ כ"ה בכ"י ק"ט ובש"ס, ובדפ"ע דלואי. ⁸ ובמ"ק כ"ח: ובגדרים פ"ג: ל"י. ⁹ בכ"י ש"ס בבה"ג ובאה"ת: ואינו מלווה ארבע אמות.

מלשון וילוו עליך וישרתוך (במדבר י"ח, ב) ותוי"ט
לנדר"י פ"ו מ"ט הביא הפסוק הפעם ילוה אישי
אלי (בראשית כ"ט, ל"ד) וזה נכון כי על כן נקרא
שם לוי] —

לָוִי, לָוִיָּה (בל"ס לָוִי בל"מ לָוִי לָוִי מלת
החבור והוראתה תקוה ורצון (oh! wenn doch
הן לו יהי כדברך (בראשית ל', ל"ד) תרג' ברם לווי⁶)
יהי כפתגמך תרג' ירו' (א) לווי א"י⁷). אך אם אתה
לו שמעני (שם כ"ג, י"ג) תר"י לווי א"י אם את
מקבל מנאי⁸). מי יעלה לנו (דברים ל', י"ב) תר"י
(כ) לווי א"י הוה לך⁹). * [אח"י"ה וכנ"ה לָוִי
באונק' לשמות מ"ה, ג'; לדברים ה', כ"ט; בתרג'
ליהושע ז', ז'; לישעי' כ"ג, ד'; לירמ"י כ', י"ז;
ובתרג' לרוב פעמים לווי, לואי עיין לדברי' שם
וכ"ה, ס"ז; לבמדבר כ"ב, ו', י"א ועוד עיי"ע אלווי
(ח"א, פ"ח, ה; הלואי (ח"ג, ר"ו); וכן בדרז"ל ולואי
סנהד' ז'; יומ' פ"ו, פ"ז. ב"ב ה', מגיל' י"ד רע"א
בכ"י ש"ס עיי"ע הלואי, שמ"ר ר"פ מ"ז] —

לָוִיָּה (= לבא מל"ע ופרסי הריטוט' שם
(die erste Brustmilch, geronnene Milch
תר"י (א) ויקח חמאה וחלב (בראשית י"ח, ח) ונסיב
לוויא וחלבא פי' כמו לבא ע"ש. * [אח"י"ה ושם
פירשתי והוכחתי כי הגי' בכ"ת עיקר אבל בנו"ג
בתרג' בו"ד וכן בתרג' א' לדברי' ל"ב, י"ד לוויא
שמיני תורין; בתרג' איוב כ', י"ז דובשא ולואי,
ושם כ"ט, ו' בלוויא] —

* לָוִי (שם הפרטי א) לבנו של יעקב אבינו; (ב)
לכמה אמוראים והתואר עיין בפנים)
הדרושים בענין לוי ושבת לוי עיין באלה המקומות
יומ' כ"ו, ס"ו; קידוש' ע' סע"ב וע"א רע"א, סומ'
ל"ו רע"ב ל"ה, ב"ב קכ"א; סנהד' י"ז, פ"ב רע"ב
הוריו י"ג, חול' כ"ד, בכורו ד', ל'; ערכי' י"ג;
ל"ג; תמיד כ"ח רע"א כ"ר פי"ט, ע', ע"א, פ', צ"ה,
צ"ה, צ"ט, ק'; שמ"ר פ"ה מ"ו, ל"ח; ויק"ר פ"ג,
ט', כ"ו, ל"ב; במד"ר פ"א עד פ"ז, פ"ט, י"ג, מ"ו,
י"ח; שהש"ר פ' מצאוני; קהל"ר פ' יש אחד —
ובענין שמות האמוראים לוי בר סיס' (סיסי, סוסי)
ר' לוי (הוא בעל אגדה ודורש מקראות בדור השני
והשלישי) ר' לוי סוכיא (סוכייה), ר' לוי צנבריא,

ועוד בהוראת חבור ודבוק לחי das Geleit geben
שבת קי"ט; שני מה"ש מליין לו לאדם וכו', סומ'
מ"ו; כל שאינו מל"ה ומתלוה כאלו שופך דמים,
וכן בהתפעל כל שמתל"ה עיי"ע לויתן, נתפעל
ב"ר ספס"ג שנתלוה לו קלונו של רעב, תנחומ'
וישלח סי' ג' ונתלוו לו, אפעל סומ' שם ברכו'
ל"א, אלויה ובתרג' אונק' לבראש' י"ב, ב'; י"ח
מ"ז; תר"י כ"ה, ג"ט, נ"ט ועוד, והשם לָוִיָּה סומ'
מ"ה סע"ב הנחונה בלא לוויה, שם מ"ו; שכר
הלויה, המהלך בדרך ואין לו לוויה יעסוק בתורה,
חול' ז', עיי"ע בני לוויה, שו"ט מזמור ל"ז וילק'
תהלים ר' רמז תתס"ט עיי"ע אשל (ח"א שפ"ו);
שמ"ר פ"כ אין שילוח האמור כאן אלא לוויה ובילק'
בשלח ר' רכ"ו אין שילוח בכל מקום אלא לוויה,
ובמכילת' פתיחתא דבשלח אלא לוויה ובלקח טוב;
אלא לשון לוויה, שו"ט ריש מזמור ק"ד יהא אליך
לווייך וכן בלא"ר כ"ר פצ"ב פוקו לכון דלווייתא
אנא עבד, ושם ר"פ מ"ז טובוי דהוא (הזהב) בביתיה
טובוי דהוא בלווייתיה, ועיין ירו' יומ' פ"ד דמ"א
ע"ד, שמ"ר ר"פ ל"ה, במד"ר פ"ב, שהש"ר פ'
עמודיו, ילק' בראשית רמז כ"א, נמטי לווייתא אמר
אית לווייתא קומינן וכו', איכ"ר פ' רבתי ועוד
עיי"ע אלווייתא, הלואה ב' מלויתא — ומזה גם ע'
הבא אח"ז] —

לָוִי (מפעל הקודם לזה פי' שם מחובר, Beiname,
oig. was zugelogt, beigezelt ist כפ' אחרון
בנגעים (פי"ד מ"ו) ובצלוחית פי"א בפרה (כ"י) כל
אזוב שיש לו¹) שם לוויה פסול, פי' שם לוויה
כדאמרן בנדר"י (כ"ג, במשנ' הנודר מן היין מותר
ביין תפוחים ואמרינן בסיפא (שם) מן הירק מותר
בירקות (השדה)² שהוא שם לוויה³) כלומר
(שאיין) [צ"ל שייין]⁴) זה סתם וכשאתה מוסיף
תפוחים הוא לוויה וכך⁵) אזוב סתם כשר אזוב
רומי הוא שם לוויה שנלוה רומי על אזוב.
* [אח"י"ה כל זה הועתק מפי' סד"ט לרה"ג לנגעי'
צד 28, ובפי"ט להרמב"ם בשני המקומו' מפורש
שם לוויה שם מחובר, ע"ש, ואביי נתן בסוכ' וחול'י
שם ושם כלל על זה: כל שנשתנה שמו קודם
מתן תורה ובאת' תורה והקפידה עליה בידוע שיש
לו שם לוויה, ושם לוויה פי' הר"ש (בנגעים שם)

1) במכילת' בא שיש עלינו. 2) כצ"ל אבל בפי' רע"ב ותוי"ט ג"כ שדה. 3) וכו"ה בפי' רה"ג בסד"ט ובפי' המיוחס
לרש"י בנדר"י ובנו"ג לווי אבל במשניות ובספרי חקת פי' קב"ד וקב"ט ובמכילת' בא פרשי' י"א חול'י ס"ב: סוכ' י"ג.
בווי"ו אחת. 4) וכו"ה לכונן בפי' רה"ג. 5) בפי' רה"ג: וכן כאן. 6) בנו"ג לווי. 7) כ"ה בכ"י וי"ו אי וכו', ובכ"י קי"ט
לואי וכו"ה בתר"י, ובדפוס' לוי אילו ובדפוס' רק: לוויה אבל אז אין חלוק בינו ובין תרג' אונקלי' ובשאר דפי"ע נשטמ מן
תר"י עד גמירא. 8) כ"ה בכ"י קי"ט (ושם לוי אם) ובכ"י ל"ד וב"ר, ולפנינו בתרג' ירו' לוי — ובדפוס' רק הפסוק.
9) כ"ה בכ"י וי"ו אי וכו' ל"ד וב"ר, ובכ"י קי"ט לואי ובדפוס' ווי"ו לווי ובנו"ג אלווי.

יערער²) על מתו ע"כ וכן פירש רס"ג (הובא ברד"ק שרש לוח) לויתן אכלם ונו"ן כמו מי"ם וזו כונת התרג' אליותהון פי' קניהן עיי"ע אלייה (ח"א צ"א): ועוד עיי"ע אלית (שם צ"ד). וזה מה שפי' הש"ס בבלי מ"ק ח'. ולא יעורר על מתו כד הרר ספדנא במערב אמרי יבכון עמיה כל מרירי ליבא. ובכ"י תרג' אילנותהון והוא צרוף הלשון מן אליה בל"ם קנה ומן לוי כלומ' קנה על הלוי' המת ובוה הענין לוייתה או לויתא בירוש' הנ"ל] —

* לויתם (שם התנא) אבות פ"ד מ"ד ר' לויטם איש יבנה.

* לויתן (בל"מ ענינו שם התנין הגדול שבים Seeungeheuer ואצל רז"ל הוא דג המשלי

(Lewiathan) ב"ב ע"ד סע"א הוא כוורא וכו' עד ואזילנא לפומיה דלויתן ושם ע"ד סע"ב וע"ה רע"א עתיד גבריאל לעשות קניגיא עם לויתן³). . . ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לה. ושם: בשעת שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה וכו' ע"ש כל הענין, שם ובילק' ישעי' רמז שס"א עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן וכו' עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, ירו' מגיל' פ"א דע"ב סע"ב ושם פ"ג דע"ד. אנטונינוס אמר לרבי מייכלתי את מן לויתן לעלמא דאתי א"ל אין וכו', ע"ז ג': רביעיות יושב ומשחק עם לויתן, בר פ"ז ויברא אלהים את התנינים הגדולים. . . זה בהמות ולויתן שאין להם בן זוג ועיין ב"ב ע"ד; ויק"ר פ"ג (כל) בהמות ולויתן הן קנינין של צדיקים לע"ל וכו' ע"ש כיצד הם נשחטים בהמות נותן ללויתן בקרניו וקורעו ולויתן נותן לבהמות בסנפיריו ונחרו, שם ס"פ כ"ב, במד"ר פכ"א, פסיקת' רבתי פמ"ז ויספרו לך דגי הים (איוב י"ב, ח') זה לויתן. ועוד הרבו לספר מלויתן בילק' יונה רמז תק"ג ושם: לויתן מלך על כל דגי הים. ובמאמרי כמ"ע מ"ג חכ"א 590 הראיתי לדעת כי דמיונים הנ"ל בענין לויתן מפרסיים באו לרז"ל ששמעו מה שמשלו בענין (Karmâhi) Karô macyô מלך על כלי דגי הים שסובב והולך כנחש עקלתון סביב Haoma שמעותד להיות מל התחיה לצדיקים והעתיקו בשנויים כפי מושגים ורעיונות הנאותין לשכל דן של היהודים וכל זה לחוק האמונה בלב ההמון הישראלי והסמיכו הדרשות על מלת לויתן שעצם הוראתה ג"כ ענין סבוב וכריכה בעקלתון. וכן

ר' לוי בר חיתה (חיותא), לוי בר נזירה, לוי בר פאטי, ר' לוי בר פלמא עיין באריכו' במכה"י למהרז"ף ק"ו: עד קי"א: ועוד ר' לוי בן פרמא פסיקת' רבתי פ' ז', פ' כ"ד (עיין בהוצ' הח' פריעדמאן צד קכ"ה), ר' לוי התניה דר' זכריה פסיקת' רבי פי"ו, ר' לוי בר זכריה שם, ר' לוי ברבי שם פ' ל"ב, ר' לוי בר חנינא פסיק' רבתי בהוספה ב' אצל ה' פריעדמאן צד קצ"ז: — ועוד הרבה פעמים ר' יהושע בן לוי. ובקטוע רק בר לויאי עיי"ע בח"ב, קע"ז וש"ג ועוד עיין גדה מ'. תני בר ליואי, וזה תואר השם מן לוי וכן בל"ם לוינא פי' שבא מלוי ועיין חולי' קל"א. ההוא ליואה וכו' והקבוץ ירו' מעש' שני פ"ה דנ"ו: ייעול ר' יהושע בן לוי דמסייע ללוינאי (ועיין בעזר' ו', ט"ז לוינא). ולנקבה לוינא ירו' יבמות פ"ד ד"י ע"ד לוינא שזינתה. . . לוינא שנשבת, ירו' סו"ט פ"ט דכ"ד, כהנת. . . לוינא. והשם המופשט לוינא = לוינא Lewitenthum שבת צ"ו רע"ב מחנה לוינא. סו"ט פ"א סע"ב בתי כהונה ולויה, ירו' סו"ט פ"ז דכ"א ע"ג זקני כהונה ולויה, ירו' יבמות פ"א ד"ב, מתנות כהונה ולויה, שט"ר זה נוטל כהונה ונותן לוינא וזה נוטל לוינא ונותן כהונה, במד"ר פ"ג ששה הם שנבחרו כהונה לוינא ישראל מלכות בית דוד ירושלים בית המקדש וכו'.

* לויה (מפעל לונה לוי ענין דבוק והושאל לאשה הנדבקת כבעלה Gattin) יומ' ג"ד רע"ב כאיש המעורה בלויה שלו עיין פירש"י וע' כרוב ומה בנין פירש"י כאיוב ג', ז' העתידים ערר לויתן: להיות ערירים במחברתם ליהר ליווי שלהם מחברת איש ואשתו מאין בנים ע"כ אבל עיין ערך הבא אח"ז.

לוית (= לויה ועם הכנויים לויתא ihr Klagelied ענין שיר אבל עיין בפנים) ירושלמי בפ' משקין (מ"ק פ"א ד"פ ע"ד) לא תעורר אשה לוייתה¹) כמה דאת אמר (איוב ג', ז') העתידים ערר לויתן. * [אחיה"ה וכן העתיק הרמב"ן בתוה"א שער ההספד כ"ט ע"ג וכ"ה בר"ץ גיאת הל' הוח"מ י"ב רע"ב ושם ושם (את) לויתא וברד"ק שרש לוח ובפ"י לאיוב לויתא במועד רב נחמן בשם ר' מנא אמר לויתא ליוייתה כמועד רב נחמן בשם ר' מנא אמר לויתא כמה דתימר העתידים וגו' ולזה הירו' כיון רש"י בפ"י איוב וז"ל ובגמ' ירוש' ראיתי עורר לויתן לקונן על ליווי שלהם כשימות כמו (מ"ק ח') לא

(1) בכ"י ק"ט לויתא ועיין בפנים. (2) בכ"י ש"ס לא יעורר וכ"ה בתוה"א שם ועיין ד"ס במקומו. (3) ועיין מ"ש בזה בספרו על המלאכים והשרים 71.

וע' כש ב'. ואולי בחרו רז"ל להגדה הנ"ל כי בלזו אין מות בזו המלה גם מטעם הוראת לֹוֹז בל"פ ענין נחמד וטוב ולכן אמרו עוד כל מי שנכנס בלזו הרטיב מצות ומע"ט. ומ"ש שצובעין בה תכלת וכן בסנהדר' י"ב. ובירם דברים הנעשים⁸) בלזו מאי ניהו תכלת נ"ל כי דרשו כן כי לַזְוֹד (Lazar) בל"פ תכלת] —

2 לזו (מל"מ וכן בל"ע לז' ובל"ס לז' ענין שקדים (Mandel, Mandelbaum) בכ"ר פרישת צ"ב (סיפ ז"א) במגנים ושקדים (בראשית מ"ג, י"א) משח דבמגנים ומשח דלזוזים⁹) וכן בתר' ירושי (א' 10). בפ"ק דבכורות בנמ' דג טמא (ה') ת"ר תרגולת לכ"א יום וכנגדה באילן לזו. * [אח"ה וכו' בירו' תענית פ"ד דס"ח ע"ג מה הלזו הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא גומר את פירותיו כ"א יום ובקהל"ר פ' וישב העפר או' מה השקר הזה וכן תרגו' ירו' א' לבמד' י"ז. כ"ג ויגמל שקדים: ועבד לזוזין ובתרי' ב' וחסיל לזוזין בר לזויא פי' גמר (= גמל) שקדים פרי שקדים¹¹). וכנ"ה בקבוץ בירו' כלאים פ"א דכ"ז. לזוזין ובוסמין¹³) מה נפק מכיניהון פיסמקין — והיחיד לזו עיין בע' הקודם ובע' אח"ז] —

3 לוֹ שֶׁל שׂוֹרָה (Juden-) Mandel des Rückgrats, „Knöchel“ בויק"ר זאת תהיה פרישת וזכור את בוראך (ריפ י"ח) וינאץ השקר (קהלת י"ב, ה') זה הלזו מהיבן אדם מניץ לעתיד לבוא מלזו של שׂוֹרָה¹³) הביא לזו אחד נתנו במים ולא נמחה. באור ולא נשרף, ברחים ולא נמחן וכו'. פי' חוליא קמנה שבסוף י"ח חוליות וכל גופו של אדם נרקב חוץ מאותה חוליא ודומה לשקר. * [אח"ה בויק"ר שם הגי' וינאץ השקר אילין קרסולות ויסתכל העגב זה לזו של שדרה וזה הדרוש עולה בקנה אחד עם הדרוש בשבת קנ"ב. עיי"ע קליבוסת אבל בקהל"ר פי' גם מנכוה נדרש ג"כ כגי' הערוך וינאץ השקר ר' לוי אמר זה לזו של שדרה. ושם בויק"ר שם מהיבן אדם מניץ (בויק"ר מציץ) וכו'

דרשו זה השם מהפעל לוח בשו"ט מזמור ק"ד ד"ה מה רבו לויתן שכל מי שמתל"ה עמהן עתיד להעשות שחוק עמהם לעתיד לבוא. ושם כל מי שמתל"ה עמהן עתיד הקב"ה לשחק עמהן לעתיד לבוא — ועוד עיי"ע מלויתא.

1 לזו (שם העיר עיין בפנים) כפ' עגלה ערופה (סופי מ"ו): ויקרא שמה לזו (שופטים א', כ"ו) תנא¹) היא לזו שצובעין בה תכלת [וכו']²) ואף מלאך המות אין לו רשות בה. כבראשית רבה פרישת פ"ב³) (לפנינו סוף פ' פ"א)⁴) ויבא יעקב לזוה (בראשית ל"ה, ו') למה נקרא שמה לזו⁵) לזו היה עומד על פתח המערה והיה חלול ונכנסין דרך הלזו למערה ודרך המערה לעיר הה"ד (שופטי א', כ"ד) ויראו השומרים איש יוצא מן העיר. * [אח"ה זו דעת ר' אלעזר בשם ר' פנחס בר חמא בכ"ר ס"פ ס"ט וקודם לזה אי' שם כציון מסומ' וז"ל ואולם לזו היא לזו שצובעין בה את התכלת היא לזו שעלה סנחריב ולא בלבלה נבוכדנצר ולא החריבה היא לזו שלא שלט בה מלאך המות מעולם הזקנים שבה מה עושין להם כיון שהם זקנים הרבה מוציאין אותם חוץ לחומה והם מתים⁶) א"ר אבא בר כהנה למה נקרא שמה לזו כל מי שנכנס בה המריף⁷) מצות ומעשים טובים בלזו ורבנן אמרי וכו' עד א"ר סימן לזו היה עומד על פתחה של עיר וכו'. לדעת ה' וויעזנער (כ"ה פארשונגען משנת 1866 צד ע"ה) כיוונו רז"ל על כפר Lizan (בקורדישתאן) בנהר זאב אשר עליו העיר ה' רימטער (ערדקנדע XI, 611) כי עור מראים יושבי כפר ההוא הסלע אשר היה מעותד להשליך משם כל הזקנים והזקנות, והיה אויר הכפר טוב מאוד והאריכו שם בני אדם ימים וז"ל העתיקו שם הכפר לעיר לזו המקרא — והאגדה על המדינה שאין בה מות הזכרתי באריכות במבוא לח"א צד LII ע"ש. אבל אין שלטון ביום המות עיין הספור בסוכ' ג"ג. הני תרתי כושאי וכו' שדרינהו למחוזא דלזו כי ממו למחוזא דלזו שכיבו ע"ש פירשי

(1) בנו"ג תניא. (2) השלמתי כי רבינו היה מקטע את הנאמר ובנו"ג עוד: היא לזו שבא סנחריב ולא בלבלה נבוכדנצר ולא החריבה וכו' בולקי שופטים סי' רמז ל"ה וקצת בשנויים בתדא"ז ס"פ ט"ז וכן מוכח מפירשי ורד"ק בשופטים שם. (3) כ"ה לנכון בדפוס וכו' בכ"י וכו' א' ב' ליד. (4) לפנינו שם רק ויבא יעקב לזוה שכל מי שנכנס לתוכה הרטיב מצות ומעשים טובים בלזו אבל כגי' רבינו מוכח כגי' ס"ט ומשמע שכן היה לפני רבינו גם כפי' פ"ב (שהוא לפנינו פי' פ"א) ובאמת כן מוכח הוהעקת המיוחסת לרשי' בב"ר ס"פ פ"א, צא ולמד כי גי' כ"י הנ"ל ודפ' וויניצי' היא נכונה אבל בכ"י ק"ט פרי' ב' וכו' בדפ' פי'ז ובאסיל', ובדפ"ר פי' כי ובדפ' אמי' פי' פי' וכולם במ"ס. (5) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט, ובדפ"ע לזוה. (6) וקצת בע"א בסופי ע"ש. (7) יותר טוב הרטיב. וכו' בס"פ פי'א עיין לעיל ובילקי שופטים סי' רמז ל"ה (בשם ב"ר פי' צ"ט וצ"ל ס"ט) הפיחה. (8) כ"ה לנכון בע"ז ג' ב' ובכ"י ש"ס. (9) בנו"ג דשקדים. (10) מושח דלזוזין. (11) בר בל"פ היינו פרי. (12) נ"ל להגיה בוטנין האזעלניסע עיי"ע בטן = בוטנא ח"ב מ"א: (13) כ"ה בכ"י ו' או' ובי' ב"ר וכו' בדפ"ר ובכ"י ה"ב שוירה ובשרפ"ע שוירה.

שהיתה נשואה ללוטוס³ אחר. — (א"ב כנוסחאות כתוב לליסטים). * [אחי"ה ותתכן גי' רבינו ופי' אשה ממשפחת מכרינוס שהיתה יקרה בישראל היתה נשואה לעבד המשועבד לקרקעות ומפאת משפחתה היתה ראויה האשה למשול בעבד בעלה אבל בכ"ז בקללת אשה הוא ימשל בה] —

* לוטוס (ג"ל מל"ר laetus שומח ומי שלכו טוב ein Fröhlicher) מדר' שמואל פ"ב ללוטוס שעבר עני על פתחו לפני שלחנו א"ל זכה עמי א"ל איזיל ואת אתי וכו' פי' עני בא על שלחן של בעל השמחה ובקש ממנו פרוסה אחת משלחנו והמפרש לא הבינו ובילק' שמואל רמז ע"ה הגי' משל לה"ד למלך בוד' שעשה משה לעבדיו בא עני אחד וכו' א"ל תנו לי פרוסה וכו' וה' לעווי לא הביא את המלה וכמשביר (במלואים) הגיה ללא נכון „מגירם“!

* לְוִיטָס (שם תנא) באכות פ"ד מ"ד ר' לויטס איש יבנה.

* לומיינוס (שר רומי Licinius) בר"ס פ"ג יום שמלך לומיינוס נראה לרי' אמי כחלום היום מלך מגדיאל וכו'.

1 לזל (מל"מ בנין עמוד אבנים עשוי מעלות מעלות ובצירוף תרנגולים Hühnersteige) בר"ג דפ' הבונה (שבת ק"ב:) העושה נקב בלול של תרנגולים. ובר"ג דפ' כל הכלים (שם קכ"ב:) ושל לול של תרנגולים לא נומלין ולא מחזירין. ובפ' חבית כגמ' אין נוקבין (שם קמ"ו סע"א) דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין דעביד לעיולי אוריא ולאפוקי הבלא. פי' נקב חלול עשוי (להכנס) [צ"ל להכניס]⁴ הרוח ולהוציא החמות⁵ ולול הוא בית התרנגולים שהוא עשוי בנין חלול לקנן בו התרנגולין כדכתי' (מ"א י"ח) ובלולים יעלו שהן חלולים כגון ארובה להיות עולין ויורדין בתוכם. בר"ג דפ"ק דפסחים (ח"י) ורפת⁶ ולולין ומתבן. * [אחי"ה ודע כי פי' לול של תרנגולין בשבת קמ"ו. הועתק מפי' ר"ח הודפס בש"ס ווילנא אבל הפי' ובלולים יעלו כגון ארובה שייך לרבינו וכ"ה ברד"ק בשרש לול וז"ל ויש לפרש ובלולים ובארובות כלומר דרך ארובה היו עולים מזו לזו ע"כ ועיי"ע הבא אח"ז. אבל העיקר כפי' ראשון

נשמע מזה שבספרי רבינו היתה הגי' בויק"ר כמו לפנינו בקהל"ר ושם אי"ג כ"ה הביא לזו אחד של שזרה נתנו במים ולא נמחה וכו'. ודע כי חכמי הטבע הבקיאים בניתוח איברים הפנימיים כגוף האדם לשוא עמלו למצוא לזו של שזרה (שזרה) עיין מ"ש הח' הירמל¹ der Anatomie צד 161 ושם נקרא זה הלז אצל סופרים אשכנזים Judenknöchel ובצד 160 הוזכר כי אצל הסאלערניטארים נמנו ג"כ י"ח חוליות שבשזרה מה שאין כן כפי עדות החכמים שבזמנינו. — ואולי יש איזה המשך בין לזו של שזרה ובין שם המקום לזו אשר שם (לפי ההגדה) אין המות [שולט] —

* לזו עיי"ע לז מה שענינו נמייה ולעזיה.
* לזח עיי"ע לח.
* לזט עיי"ע למ.

* לזט שם בן אחי אברהם (Lot) ודרושי רבו"ל תמצא באלה המקומות ברכות ג"ד: עירובי ס"ה רע"א מגיל' כ"ה רע"ב נזיר כ"ג ע"א וע"ב כ"מ פ"ו סע"ב שבועות ל"ה: נדה ע': בר"ס פכ"ו, פמ"א, מ"ב, מ"ד, מ"ה, מ"ט, נ', נ"א, נ"ד, ס', שמ"ד פ"ג, ויק"ר פי"ב, כ"ג, במדיר פ"ג ופי'.

לְוִיטָן (אולי מל"ר אמצעי' leda, leuda, letia) קצוב ושכר קבוע — fixirter Tribut, bestimm- ter Lohn או מל"י λητάς, ἄδος שלל המלחמה (Kriegsbeute) בילמדנו וישא משלו (בתנחומי לוי) (מבקש) [צ"ל מבקשין] לקבוע לו לוויטין. — (א"ב פי' בל"י תשורה שלוחה למלאכי מלך ומדינה אחרת). * [אחי"ה בע' פלט ד' הביא רבינו זה הציון בזה"ל פעם אחת הרגיש שהיו הפלימי ומינין¹] מבקשין לקבוע לו לוויטין ולפע"ד צ"ל הפלוטי ומינוי פי' העשירים (מל"י πλοῦτος, πλούσιος) והשורה מבקשין לקבוע לבלעם מס קצוב או שלל המלחמה מל"ר או יוני' הנ"ל כלומ' בקשו לתת לו שוחד ועל זה אמר (במדב' כ"ג, י"ט) לא איש אל ויכזב וגי' —

לְוִיטָס (נלפע"ד מל"ר אמצעי' leutus) עבד שמשועבד לקרקעות ein am Boden haf- tender Selave) בכ"ר פרשת כ"א (פ"ב) והוא ימשל כך: מעשה באשה אחת משל בית מכרינוס²

1) כ"ה ברפ"ר וברפ"י וויניצי' הפולימו ומינוי וכ"י ק"ט הפולימו ומינין. ² כ"ה ברפ"ר ושרפ"ע הויק' מרפי' וזו ושם מכרינוס וצ"ל בטי' וכ"ה בכ"י ובב"ר אבל במינהם לרש"י מורינוס. ³ כ"ה נכון בסמך בסוף ברפ"י וויניצי' והלאה וכ"ה בכ"י וזו אי' וזו, הי"ב ול"ד וק"ט, אבל בכ"י ב"ר וברפ"ר ופי"ו במים בסוף. ⁴ וכ"ה בפ"י ר"ח לשבת בשים ווילנא. ⁵ בשים" ווילנא הועתק בשים" בה מ"ו! ⁶ בגי' ורפת בקר וכה בכ"י א"פ לוינו' ו"א סע"א אבל בנוסחי' לוי' שם בק"ר.

של רד"ק בשרשים ובפ"י לפסוק למלכים שם כי פ"י לול במעלות לפי שהיו עולין בהם במסכה וכן העתיק יונתן ועיין פ"י רש"י למלכים. ונאצל לול מן לוח וכן בל"ע לוי neigen, biegen וממנו לוא Windung מסכה. עיין אוצ"ט לפירשט ע' לול. ומה שפ"י רבינו ארובה כונתו כי לול כמו הלול ואות ח"ת נשמט' בראש התיבה או אולי לול לפי זה הוא מל"פ לול' חלול כמו אכוב Flöthe, Rohr — וכן הוזכר לול אצל חלון בעירו' ע"ו: ע"ש ובירו' עירובי' רפ"ז רכ"ד. דרך לולים ירו' יומ' פ"א דל"ח ע"ג חלון שהוא ארבע על ארבע וכו' חייבין במזוזה. . לולין אילו ע"ג אילו חייבין במזוזה. ושם היחיד: לולא דרי' איליי וכו' —

אנגרון (ח"א קליש) פירשתי, ופ"א נ"ל כי לול ל"פ לול' שם שד מפחיד בני אדם כפרט הילדים, שפן אנגרון נ"ל בתיבה אחת שפנאנגרון epenjaghra בל' צענד שד בשם זה ומתנגד לשר האש וברר ומלת אנדיפון לפ"י גי' הערוך אולי הוא תואר לשד מל' צענד naidhyanh פ"י בזוי עיי' יוסמי צענד לעקסיק' 170. אולם עוד הרבר צריך לימוד] —

לול [צ"ל לולין] (כמו לבלב בנין פלפל מן לבב beherzt sein) תרג' ירוש' (ב) בפסוק ה' ילחם לכם (שמות י"ד, י"ד) כתא דהוה אמר נלוולי לקבליהון). * [אחי"ה וכתר"י א' נלכלבא מפעל ללבב בל"ם התעורר נגד האויב בלב הזקן —

2 לול (מערך הקודם ארובה ורוח חלול בכנין דפ' כל שעה (פסחים כ"ו רע"א) לולין היו פתוחות בעליית בית קדש הקדשים. פ"י ארובה בעליית בית קדש הקדשים כמו (מ"א ו' ח) ובלולים יעלו'. בהקומץ רבה בסוף הלכה ב' פרשיות (מנחות ל"ד רע"א) איתמר לול פתוח מן הבית לעליה. בפ' כל היד בנגמ' משל (נדה י"ז רע"ב) לול פתוח מעלייה לפרוזדור. בפ' כל שעה בהלכתא האוכל תרומת חמץ (פסחים ל"ד סע"א) לול קמן היה בין כבש למזבח. * [אחי"ה וכדף ע"ז סע"א פירש"י לול קמן וכו' או יר יש בין כבש למזבח וכו' ע"ש ובאמת כן מצאתי מפורש בזכחים ס"ב: או יר יש בין כבש למזבח וכו' ושם ק"ד. אי' דיוח יש וכו' וזה ראיה לגזרת הנ"ל שבראש הערך הקודם ועיין ג"כ סוף הערך הנ"ל ובפסחים ל"ד סע"א פירש"י לול: כמין גומא חלולה וכו' ובמנחו' ל"ד רע"א פירש"י לול: ארובה באמצע העלייה, ובעירובי' ע"ז: פירש"י לול: ארובה בקרקעית העלייה, ובתוספ' סוכ' ספ"ג לול קמן היה בין כבש האולם ולמזבח. תוספת' ב"ב רפ"א עושה לו לולו ובכ"י אירפ' בט"ס ליל. ובעה"ק שנ"ב פ"י ארובה י"א ווענדל שמע"ג בל"א ע"כ וכונתו על Wendelsteg = Wendeltreppe ועיין הלעזו ולא"ש ברש"י למלכ"י א' ו' ח' —

1 לולב (כמו לבלב מפעל לבלב ענין הגיחה ופריחה והשם לולב (לבלב, לבלבא) פרח וענפים צומחים כפרט מדקל, frischer Zweig (besonders der Palme) בר"ג דפ' הרואה מקום (ברכות ג"ה רע"א) י' דברים מביאין את האדם לירי תחתוניות האוכל עלי קנים⁴) ועלי גפנים ולולבי גפנים וכו'. בפ' יוה"כ בנגמ' והשוותה (יומ"ט פ"ג) בשר שמן ככותבת לולבי גפנים ככותבת⁵). בפ"ז בשביעית (נ"ה) ובסוף עוקצין (פ"ג, מ"ד) לולבי זרין. בפ' הכונס בנגמ' כיצד משלמת (ב"ק ג"ט רע"א) כשאכלה לולבי גפנים וייחורי תאנים. בר"ג דפ' הנודר מן המבושל (נדרים מ"ט סע"א) לוליבא דקרא כי סילקא⁶) לוליבא דכיתנא ככותחא. פ"י לולבין הפרחים שעולין בשורש האילן. וי"א לב האילן. * [אחי"ה ועה"ק שנ"ב סיים, הפרחים געבליכ"ר בל"א" וכיוון על לא"ש Gebüh, ועוד עיי'ע לבלב וש"ג התרגומים. ודע כי כל דבר רך קרי לוליבא שמלבלב ומצמיח ועיי' פ"י הרא"ש בנדרים מ"ט. וביחוד נקראו כפות תמרים של מקרא (ויק' כ"ג, מ) אצל רז"ל לולב עיין המקומות ברכו"נ"ה. סוכ' כ"ט: ל"א: ל"ט. מ"א. מ"ג: מ"ח. מ"ו. תוספ' שביעי' פ"ז. תוספ' שבת פ"ח (ט"ו), תוספ' סוכ' רפ"ג, תוספ' ב"ק פ"ו ועוד הרבה ובלא"ר לולבא סוכ' ל"ב. עיי'ע הפיא א', היץ. ב"ק צ"ו. — קמר (את) לולבך, ירו' שבת פ"ב ד"ה: בר' פ"ו. ילק' קהלת רמז תתקס"ט. והקבוץ לולבין. . . לוליבי ע"ז נ"ז: —

3 לול (לחש הוא עיין בפנים) בפ' ערכי פסחים בנגמ' לא יפחתו לו (פסחים ק"יב) לול שפן אנגרון²) אנדיפון ביני כוכבי יתיבנא ביני בלועי שמיה³). — (א"ב לחש זה). * [אחי"ה ובע'

2 לולב (לדעת רבינו שתי קורות העומדות בצדי הקורה הגדולה die, den grossen Press-

(1) ועיין מ"ש בעי' בלולין בה"ב, צ"ח ושם תקנתי המענות שבדפוס הערוך. (2) כ"ה בכ"י ה"ב ועיי'ע אנגרון, ובדפ"ע אנגרון. (3) כ"ה בדפ"ר ובכ"י ה"ב ובדפ"ע באסול שמו וצ"ל שמויה ובשרש"ע שמוי ועוד עיי'ע אנגרון ומ"ש. (4) כ"ה בכ"י ה"ב ואמשי' ובדפ"ע ווניצי' קנים. (5) כ"ה בכ"י ו' א' ו' ב' ל"ד ב"ר, ובדפ"ע דק: לולבי גפנים ככותבת ובנו"ג בככותבת. (6) כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ר ווניצי' כי סילקא, ובדפ"א כי בסילקא וכ"ה בנוסחהותינו.

ש"ט ועוד עיין תשוב' גאוניס קדמוני' דפ' בערלין סי' קנ"ב צד ל"ט ע"ב ד"ה סביבות וד"ה העקלין — ולדעת רש"י לולבין כן טאטיא שמכבר בה הענבים המתפורין לאוספן, ובגדה פ"י כמו כן לולבין חופיא שמנקין בה את הגת, ונ"ל להסביר פירושו כי מנהגם לעשות מכבדות מכפות תמרים עיין מ"ש בע' אלבינא (ח"א, פ"ה) — לולי פירש"י והערוך הייתי אומר כי לולבין עיקרו מל"ע לולב צנור אשר בו מקלחין המים והוא השביל שעושיין לין שילך ויפול אל הבור] —

* לוליבא (שם פרט') ר' הייה בר לוליבא ירו' ערל' פ"ב הל"א ירו' ע"ז פ"ב ד"מ ע"ג.
* לולבין (2) תוספת' כלי' ב"ק ספ"א או לולבין פרוסה טהורה מגופתת הרי זו טמאה וראו' הגיה אלו לנין ולי' נראה שצ"ל אולולבין (כתובה אחת) פי' מל"י זגלג"ה כלי' כמין כוס של עץ ובבבלי' פ"ב מ"ג א' ככב.

לולייני (פי' בלי' בעל טפסומי מלין λάλος, λάλιος Schwätzer) בס"ג דפ"ק דע"ז (י"ח) מוליון לוליון סגלריון (3) פי' מיני ליצנות. — (א"ב פי' לליון בל"י לועז ולין מדבר דברי מהתלות וצחוק). * [אח"ה וכבר הרחבתי דבורי בכל אלה השמות של מיני ליצנים בע' בקיון (ח"ב קניש) ושם העירותי על עיקר גי' הילקי ההולך . . . ולבית השחוק וכו' וה' פערלעס (עמ"ש 101) רוצה להגיה לודיון סגלריון ופי' ludi saeculares אבל גם בכ"י ש"ס ובפי' ר"ח כ"י לע"ז הגי' לוליון וכ"ה בע"י הראשון ובתוספת' דע"ז פ"ב ל"י לוליון וכן ל"י בתוספ' רבי' אלהנן הובא בד"ס לע"ז כ"ג] —

* לולייני (שם הפרטי הרומי Julianus ולמ"ד הראשון במקום יו"ד) שהש"ר פ' גן נעול . . . לא היו קורין לראובן רופוס (Rufus) ולשמעון (צ"ל וליהודה) לא היו קורין לולייני וכו' ובויק"ר פל"ב לא היו קורין ליהודה רופ' (9) ולא לראובן לוליאני וכו' וצריך להפוך הסדר — ועוד נקרא כן אביו של ר' חייה ירו' כתובות פ"ג דל"ה ע"ד ירו' יומ' פ"ב דל"ט ע"ד ירו' נדרים פ"ג דל"ז ע"ד ירו' נזיר פ"ד דנ"ג רע"ג ר' חייה בר לולייני — ועוד שם פרטי' ר' לוליאני בר שוורי' פסיקת' דר"ב פ' פרה וצ"ל בר מיבריס עיין הערה קס"ז לר"ש באבער צד ל"ט ובפסיקת' רבתי פ"ד אי' בט"ס ר' לוליאני בר כוכבים.

(balken umgebenden Stangen) בס"ג דע"ז (ע"ה) ובפ' תינוקת בר"ג (כרה ס"ה סע"א) הרפין הלולבין והעדשין (1) פי' רבינו (2) גרשם ז"ל הרפין הנסרים שמניחין על גבי הענבים והעדשים היינו הגת עצמו הים שבו דורכין הענבים והלולבין הן שתי קורות המתאימות שעומדין מכאן ומכאן לקורה הגדולה ובהן נועלין אותה הקורה הגדולה כל אלו מדיחן במים והן מהורין בלא מבילה משום דהרפין והלולבין הוו פשוטי כלי עץ והעדשים הים אעפ"י שהוא כלי כיון דהוי מחובר לקרקע לא צריך מבילה והעקלים של נצרים היינו לאחר שמילאו כל הגת מן ענבים או מן זיתים מפנין סביב ועושיין שביל לין שילך ויפול אל הבור ולפי שלא יתפזרו הענבים ויפלו אל השביל מביאין נצרים של דקלים וכורכין סביב לענבים כמין סייג קמין (3) ולהכי נקריין עקלין שעוקלין ועוקמין אותן וכורכין אותן סביב כשעקל בית הכד כרוך עליה (ביק' ט"ו) פי' הכד שנמדקה קשורה ומהודקת כמין אריגה בזמורות שהן כמו (4) חבלים לבלתי הפרד שביריה ואמר לן רבי דרב האי גאון אמר מביאין כמין קופה גדולה נמוכה ונקובה ומשימין סביב והיינו (5) עקלין של נצרון ואח"כ משימין הרפין עליהן ומוענין הקורה ויש שעושיין אותן עקלין של כצבוץ מן נצרים (6) של פשתן ארוך שקורין קנב"ץ ואותן צריך לנגבן כדאמרינן בסוף מסכת עבודה זרה (ע"ד סעי' ועה רע"א) צריך לנגבן באפר ומים ואפר לפי שהן בולעין היין אבל אם הן הנצרים של שיפה (7) ושל גמי צריך ליישנן לפי שהן בולעין היין הרבה ואין מתבטל מהן היין לא ע"י הדחה ולא ע"י ניגוב. * [אח"ה תחלת הפי' הזה שייכת להגמ"ה וגם ואמר לן רבי הן הן מדברי רגמ"ה כמו שהוכחתי בע' חלק (ח"ג צד ת"ד בהערה) ובלי ספק כל הערך נעתק מפי' רגמ"ה או לע"ז או לנדה. וראש דברי הערוך מצאתי בקצת שינוי הלשון בפי' רגמ"ה לב"ב כ"י לרף ס"ז: וז"ל כלונסאות אלו עצים שעומדין מיכן ומיכן לקורה ונקובין ומשימין בריח זה לזה ומעמידין הקורה על הבריה וכו' וא"כ רגמ"ה חשב לולבין שהם כמו כלונסאות, ומה שהביא בשם רה"ג כן מוכח מפי' רה"ג לטהרות לסוף פ"י ע"ש וע' עקל ועוד עיי"ע דף ופירש"י לע"ז ע"ה. ועיין מ"ש בע' גרמי (ח"ב)

(1) עיי"ע בח"ג דף ק"ה ושם בהערה 4 ושי"ג סדר ושינוי הנוסחאות. ועוד עיי"ע ערש ב"י. (2) כ"ה בדפ"ר, ובשרפ"ע רבי. (3) בדפ"ע אי' עוד כד"י שלא יתפזרו אבל הם מיותרין וכפולים ובאמת ל"י בכ"י ח"ב. (4) כ"ה בכ"י ח"ב ובדפ"ע כ"ג ון. (5) ל"י בכ"י ח"ב. (6) בכ"י ח"ב הגי' מן השבת של נצרים. (7) בכ"י ח"ב השיפה. (8) כ"ה בכל הכ"י ובדפ"ע ערוך החדשים אבל בדפ"ר פי' וויניצי' בט"ס סגלריון בדל"ה. (9) כ"ה בדפוסים ראשונים וצ"ל רופוס אבל בדפ"ע אחרונים פשטו והדפיסו רופא.

דלולשפט פי' קיבל ממנו מעות לקנות לו מן השוק הידוע להמכר בו יין ואם לא קנה לו יתן לו יין כמו הנמכר באותו השוק בעת ההיא. — (א"ב זולשפט כתוב בנוסחאות). * [אחי"ה כ"ה כב"מ וכצ"ל כב"ב אבל בנו"ג שם דוול שפט וכ"ה בפירש"ב ותוספו' שם ד"ה האי ובדפוס' הישנים דוילשפט. ברי"ף דבילשפט וברי"ף כ"י (בר"ס כ"ב קמ"ט). דבי לישפט וכב"י רומי דבי לשפט וכב"י מ' דולשפט ובש"מ לב"ב אי' עוד הגי' דבלשפט. ואולי הגי' הנכונה דטולשפט והוא שם מקום Thilsaphata במסופוטמיה עיין מאננערט ח"ה, כ' 247 ונייבויער גיאוגראפיה 392] —

* לומא עיי"ע לס.

* לון (פי' לָהֶם) הרבה כירוש' בהבלעת הה"א במקום לָהֶן ירו' ברכות פ"ג ד"ו: אמר לון וכו'.

* לונביאות מ"ס עיי"ע לנך.

* לִוְיָנְטִי (שם אמורא דא"י Lewinti) ירו' דמאי פ"ז דכו"ה ע"ג ירו' שבת פ"ג ד"ו. ירו' יבמות פ"ט ד"י: עיין מכה"י למהרז"ף קי"א:

* לִוְנִיָא (אולי מל"י λινέα חוט Faden) שהש"ר (3) פ' צוארך בחרוזים אלו ע' סנהדרין שהיו חותים אחריהם בלוגיא של מרגליות והביא בעל מ"ב גי' הילק' בלוגיא ופי' לעזו ממש וכיון על colonia עיי"ע וע' בלוגיא וש"ג גי' הילק' ואולי עיקר פי' בלוגיא כמו בחרוזות המרגליות שהן חרוזין בחוט זו אחר זו.

* לום (שם פרטי) גימ' י"א רע"ב לא בא לדינו אלא לוקום ולום והכשרנו ודוקא לוקום ולום דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו ול"ג שחם שמות יוניים Δύκος, Δύσις, Δυσίας או Λούκιος עיי"ע לקום (= ליקום) ומ"ש.

* לוֹעַ עיי"ע לע.

לוף (בל"ע לוף ובל"ס לופא Schlangenkraut, Drachen-, Natterwurz) כבית שמאי כפ"ו בפסאה (ב"י) כל הטמונים בארץ כגון הלוף והשום והבצל'ים. בהזרע פ"ט בתרומות (מ"י) איזהו דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והבצל'ים והשום. כס"ג דפ' הנודר מן הירק (נדרים ג"ח רע"ב) אלו הן חסיות כגון הלוף והבצל'ים והשום. כפ"ז בשביעית (מ"א) עלה הלוף השוטה וכי' עד שיש להן שביעית ולדמיהן שביעית ויש להן ביעור ולדמיהן ביעור.

* לולינום, לוליינום, לולייאנוס (מערך הקודם - Ju-lianus) לולינום (לוליינום, לולייאנוס) ופסוס ירו' תענית פ"ב דס"ו: ירו' מגיל' פ"א ד"ע ע"ג. ירו' סנהד' פ"ג דכ"א רע"ב, תענית כבלי י"ח: בר פס"ד, ספרא אמור פ"ט ובחוקותי פ"ה ועיין רש"י לב"ב י': ד"ה הרוגי לוד. — לולינום מלכא ירו' נדר' פ"ג דל"ז ע"ד מ"ס הוא וצ"ל דוקליטיאנוס כדאי' בירו' שבועו' פ"ג דל"ד ע"ד עיין קורות היהודים לה' גרעמץ ח"ד ב' 494.

לוליינית ולפי ר"ב מלשון לול treppenartig ולפע"ד תואר מהשם הפרטי הקודם (julianisch) כס"ג דפ' כה"ג (סנהד' כ"ב סע"ב) ובס"ג דפ' הנודר מן המבוש'ל (נדר' ג"א). אמר רב יהודה תספורתא יחידתא היכי דמי אמר רבא¹ ראשו של זה כצד עיקרו של זה. פי' שתהיה הראש מכוסה בשיער כצד ראש זה השיער מגיע בעיקר השיער שלמעלה הימנו. — (א"ב נגזרת מלה זו ממלת לול שהתספורת היה כמין סלם. פי' אחר על שם איש נקרא לוליון). * [אחי"ה צ"ל על שם איש נקרא לוליינום, בכ"י ו' ב' אי' לוליון וכב"י ו' א' ול"ד לוליינית וכ"ה בנדרים וכב"י ה"ב וק"ט לוליאנית וכן העתיק פי' ר"ה כ"י לסנהד' ובנו"ג לוליינית וכ"ה בדפ"ע] —

לוליתא ולפע"ד מל"ע לל blitzen גירא דלוליתא מי שאחזו (גיטין ס"ט רע"ב) לגירא ליתי גירא דלוליתא. פי' אבן עשוי כחץ הנופל עם הכרד ומתפכה השמן למטה. * [אחי"ה שלש תיבות האחרונות באות לפירוש המלה וניפכ'י (בגימ' שם), וכב"י ה"ב הגי' הנופל מן הכרד ואולי יותר טוב מן הכרק כי הפעל הערבי הנ"ל פי' הכריק וא"כ גירא דלוליתא חץ של ברק פי' אבן עשוי כחץ שנופל מן הכרק. ובנו"ג דלוליתא ופירש"י חץ של לילית ועיין מ"ש בע' ג'ר'א כח"ב, שם"ו: ועוד י"ל כי לוליתא ל"ס הוא ופי' חנית רומח וכן דעת הח' לעווי] —

* לולניות בע"ז ח': מ"ס וצ"ל לונכיות עיין ערך לנך. ובתוספ' סו"מ ספ"ג בכ"י אירפ' ניתלו בו עשר לולכיות צ"ל לונכיות ובנו"ג שבט"ים. לולשפט² (שם מקום עיין בפנים) כפ' איזהו נשך בגמ' אין פוסקין (ב"מ ע"ג:) משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דלולשפט, ובפ' המוכר פירות לחברו בגמ' המוכר יין (כ"ב צ"ח) האי מאן דמקבל חמרא מחבריה דממטי ליה לפרוותא

¹ (וכה"ג בכ"י ש"ס לסנהד' ובאה"ת ובנו"ג אמר ר' יהודה אי' שמואל תספורתא יחידתא היד אמר רב אשי. ² נגררנו אחר הסדר של דפוס אמשט' אבל בדפוס' הראשונים וכב"י נסדר זה הערך קודם ע' לו. ³ בעי' בלוגיא ח"ב, ק' כמ"ד אי' קהל"ה.

פירש"י בשבת קכ"ו: ולא את הלוף: מין קטניות שאינו ראוי חי אפי' לכהמה ע"כ (ואחר זה הפי' נגדר רע"ב בפ"י לשבת פ"כ מ"א ועיין בתו"מ שם). אבל מ"ש המיוחס לרש"י בנדרים נ"ח: בד"ה ודילמא הלוף לופינא ע"כ וכיון לל"צ lupinus מל"ר Lupinus Wolfsbohne נראה שכתב כן מנפילת הלישון על לישון. או אולי סבר שהוא כמו פול ועיי' בסוף זה הערך — ודע שמיני לוף הרבה הם ואחד מהם קלקאס כדעת רבינו בזה הערך (לפי תיקונינו) על פי פי' ר' דניאל ובע' קרקס (ולכן הזכירו יחד בירו' עירו' רפ"ג ד"כ ע"ג עיין לעיל) וכן דעת רה"ג בפ"י לעוקצין הג"ל וז"ל הלוף השומה פי' זה לוף דומה לקולקס והוא במינו עליו רחבים וכו' וכן מדובר בעליו של קולקס בירו' שביעי פ"ב דל"ד רע"ב. באילין עלי קולקס יי (כירו' נדרים רפ"ז ד"מ סע"ב עלי קלקסיה) שאסור לגמות בהן מים וכו' ועיין פליניאוס כ"א. ג"א הובאו דבריו בע"מ לבוקסטארף ע' קולקס ומלעף פפלנ"צ 241. זרע לוף העליון . . אינן נאכלין מעשרו פ"ה מ"ח וכו"ה בירו' מעשרו' רפ"א דמ"ח סע"ג יכול שאני מרבה לוף העליון. ובירו' סוף מעשרו' (דגיב סע"א) א"ר יוסי מתניתין אמרה כן זרע לוף העליון וכו' ומסיק ביני מתניתין זרע הסיליון של לוף ור"ש למעשרו' גרס זרע הסלולין ע"ש אבל בפ"י הרמב"ם שם אהו בני' העליון וז"ל ואמרו העליון אמרו בגמ' כי שימת המאמר כן הזרע העליון של לוף ע"כ (ועיין פי' הרע"ב במעשרו' שם מ"ש בשם הרמב"ם) וכבר העיר ה' לעף (פפלנ"צ שם) על גי' הרמב"ם האמיתית אבל מ"ש

פי' ירק כמין סילקא¹) ועליו רחבים. וי"א הוא שורש ויש לו עלים ארוכים כשני זרתות ורחבים כשני זרתות והשורש שלו נאכל עם הכשר. ורבי דניאל ז"ל פי' קאלוקאסו²) ואמר לעליו יש שביעית שאין עושין בהן סחורה בשביעית ויש להן ביעור לאחר שכלו מן הישרה מכערו מן הבית אבל לעיקר אין ביעור שאינו כלה שעומד תחת הארץ (כדתנן בפיאה פ"ו מ"ו) כל המטונין בארץ כגון הלוף והשום והבצלם בספרים של ארץ ישראל לשפט) ובל' ישמעאל קלקאס³) (ולא מסתברא דתניא בהדיא (מעשרו' פ"ה מ"ח) הלוף והקאלקס דאלמא לוף לחוד וקאלקס לחוד עיין בגמ' דבני מערבא בגמ' המוכר יין (?)⁴). בפיאה בפ' כלל⁵) אמרו בפיאה ירושלמי (פי"א דמ"ז ע"ג עיין ירו' נדרו' רפ"ז ד"מ סע"ב) קולקס לירק למעשרות לשביעית ולפיאה. ולוף השומה (שביעית פי"ז מ"א ומ"ב ירו' שביעי' רפ"ז דל"ז: עוקצין פ"ג, מ"ד) דומה ללוף אחר וממינו הוא אבל עליו רחבים יותר כדגרסינן (סוכ' ל"ב) הרם שומה⁶). — (א"ב כתבו המדברים על הנטעים שיש נטע הנקרא לוף בל' סורסי ועליו מתואר כמו לב והוא עב כמו עלי קיסוס וכו' חברברות לבנות ונטע זה יצמה בחרף ובשרב ייבש ושרשו לבן והוא עב ולו טעם חריף ויאכל וגם העלים כבושים יאכלו. *אח"י"ה וכן כתב דיאסקארידעס (הובא אצל רימ"ז במ"ד ח"א 145) ועוד שם שאצל יושבי Kypria נקרא *Ἀρον τὸ καλούμενον παρὰ Σύροις λούφα κολοκάσσιον* והוא מין ממיני פול והיינו מיני קטניות וכן

¹ Mangold בעה"ק במ"ס פילקא. ² בכ"י ובדפ"ע בשתי תיבות וצ"ל בתיבה אחת והוא פול המצוי בל"י *κολοκασία* בל"ע *قلقاس*. ³ כ"ה לנכון בכ"י ח"ב ובכ"י ק"מ, ובשאר כ"י ודפ"ע קאלקס. ⁴ ודע כי כל מה שהבאתי במסגרי ל"י בכ"י ויו"א ובי' ל"ד ח"ב ובי' וק"ט ובאמת אינו מדרכו של רבינו לחלוק על ר' דניאל אחיו אשר אחריו נגדר תמיד בפרט בפירושו לסדר זרעים (עיין מבוא צד XIV) וגם אין מסגנון לשונו לומר, "עיין בגמ'" וגם ציון המדובר בו טעות הוא כי לא נמצא זכרון הלוף והקולקס כי אם בירושי' עירובין רפ"ג ד"כ ע"ג. וגם בציון הקודם דתניא בהדיא הוא קצת בל"י דקדוק כי כונת המצוין היא על סוף מעשרות כמו שהבאתי ושם אי' שום בעל בכ"י וכו' ר"מ אומי אף הקרקס. . . זרע לוף העליון וכו' וא"כ אינו נזכר הלוף והקאלקס כמ"ש בעל המצוין, אף אם אמת הוא כי קרקס אחד הוא עם קלקאס עיין בפ"י הרמב"ם ורע"ב למקומו וגם רבינו סובר כן כנראה מני' קרקס א' ושם פירש רבינו בסיום לשונו: והוא מין הלוף שפירשנו במקומו ע"כ הרי שרבינו מסכים בפירושו לדעת ר' דניאל שהביא בעי' הנוכחי מכל זה הדיון כי מה שהסגרתו מנליון של איזה סופר נוחכם בא פנימה ויש למחוק. ודע עוד כי בכ"י פאריז הביא הח' אלטרה (עיין עליו במבוא LIII) תיבות: "בספרים של ארץ ישראל לשפט" במסגרי והשלימן בעי' לולשפט אחר התיבות: אפרוותא דלולשפט וכתב וז"ל בספרים של ארץ ישראל לולשפט ע"כ אבל במחילת כבודו לא כיון לאמת כי מלבד שלי' זכרון אפרוותא דלולשפט בירושלמי קשה להלמו לומר כי הסופר טעה לכתוב כאמר אחד ששייך לערך אחר אם יש ערך אחר בינתיים כי גם לפי סדר הרפוסים הישנים אשר שם נערך לוף קודם לולשפט יש ערך לונקן בינתיים. ואולי כונת הח' אלטרה על גי' כ"י רי"ף שא"י שם דבי לישפט עיין מ"ש בעי' לולשפט. ולי נראה להגיה בספרים של ארץ ישמעאל וכוין בעל הגליון למלת *السبط* schlicht שבו מתואר בספרים ערביים השם לוף וכן כותבים סוריים בר אלי ובר בלול: לופא שכבא עיין לעף פפלנ"צ 239 ועוד 240. ⁵ כ"ה לנכון בכ"י ק"מ, אבל בדפ"ע אי' עוד במ"ס גדול, ובדפ"ר נכפל הדבור בפיאה בפ' כלל גדול אמרו בפיאה. ⁶ זה הפי' שייך לרה"ג עיין בסד"ש לעוקצ"י שם צד 45.

לְוֹקָן (בל"י λευκός, όν לבן weiss) כפ' הרוואה כגמ' דסמוך על הזיקין (ברכות נ"ח:) הגיחור והלווקן והברדניקוס⁽¹⁾. כפ' מומין אלו (בכורו מ"ה:) הכושי והגיחור והלווקן⁽²⁾. גמרא (בכורות שם) לווקן חיורא כי הוא דאמר להו מאן בעי לווקני⁽³⁾ ואשתכח חיורוי. — (א"ב פ"י בל"י לבן וכפרט כזה השם נקראו אנשים אשר בהרות בהרות לבנות בפניהם או שנהפך עור הבשר ללבן נגד הטבע ודבר זה ידוע אצל הרופאים). * [אחי"ה וע"י מלה יוגית זו העתיקו ע' זקנים לבן (בראשית מ"ט י"ב), לח (שם ל"י לז), חָרָר (דניאל ז' ט) ועוד זולתם — ועוד ע"י"ע לקן ב'] —

- * לוקניתא ע"י"ע לקן ב'.
- * לוקוס, לוקים, לוקין ע"י"ע לקוס (= ליקוס).
- * לורטיא ע"י"ע כמו"ע אחר ע' לקש.

לֹות (וכן בל"ם פ"י מלת היחס כמו אל ול . . . בעברו' (an, zu, gegen, bei) תרג' ויבא אל האדם (בראשית ב' י"ט) ואייתה לות האדם. * [אחי"ה ועם הכנוים לֹותי, לֹותך, לֹותיך, לֹותיה והדוגמאות עיין אצל המתורגמן וה' לעווי — ב"ק קי"א: ב"מ ס"ב: לֹותי] —

1 לָז (= לזה, לזה בל"מ ענין כריכה ובהשאלה נמייה וכן בל"ע לר עיין פירשט ineinander גלזו ומליז את אביו שבשמים עליו מפורש בע' שעמנו. * [אחי"ה ותרג' ילזו (משלי ד' כ"א) ניזלן וז"ל נילזן וכ"ה בתרג' כ"י אצל לעווי בעמט"ר ח"א 407 — ומלי"מ הג"ל פ"י הרמב"ם לנכון גלזו ומליז של כלאי הג"ל] —

1 לָז (לזו לדעת רבינו ענין לזות שפתים ולדעת ה' לעווי כמו לעז Nachrede gegen Jem. führen, murren) בפסיקתא את קרבני לחמי לאשי (פסיקת' דר"ב דף ג"ט:) צדיק איכל לשובע נפשו (משלי י"ג, כ"ה) זה חזקיה מלך יהודה שלא היה עולה על שלחנו בכל יום אלא ב' אגודות של ירק וליטרא בשר והיו ישראל מליזין⁽⁴⁾ עליו ואומרים זה מלך רצין וכן רמליהו יאותו למלוך ומשוש את רצין וכן רמליהו (ישעי' ח"י י"ג), פ"י מלשון

כי הערוך בע' סליון גרס גם כציון דמעשרות הסליון נעלם ממנו כי כ"ה רק ברפוסים מפיוור והלאה אבל בדפ"ר חסר כל הערך סליון וכן ל"י בכ"י ה"ב. ובאמת ע' סליון מעולם לא יצא מקולמסו של ערוך וראיה גדולה מצאתי בכ"י קאהוט שאחר שנעתק שם הערך סליון כמו שנדפס ברפוסים א"י עוד הסיום בזה"ל "ר' יצחק דסיפונט" ע"כ הרי ר' יצחק דסיפונט הוליד את הערך הזה, וזה ר' יצחק דסיפונט אחד הוא עם ר' יצחק בן מלכי צדק (עיין גרעמץ קורות היהודים מהדורא ב' חלק ו', 409 מ"ש בשם ר' בנימין מטודילה) בן דורו של ראב"ע ובאמת כפי מהר"י בן מלכי צדק לתרומו' (הנדפס עתה בש"ס ווילנא) א"י ממש כמו שנדפס בערוך ע' סליון ע"ש — ודעת רמב"ם בכ"מ (פ"ו מ"י דפואה, פ"ט מ"ו תרומו' שביעי' פ"ז נו"א ובמעשרו' הג"ל) כי לוף מין ממיני הבצלים, ובעוקצ"י הנ"ל הערה את מקורו בנתבו וז"ל ולוף מין בצל פ"י הש"ס הירו שלמי וממנו מין ידוע בלוף שוטה ע"כ ובלי ספק כיון לירוש' שביעי' פ"ה דל"ה ע"ד הטומן את הלוף עד כדון לוף בצלים א"ר יונה היא לוף היא בצלים. אבל כפי הנראה היא לוף היא בצלים פירושו שדין אחד להם ולא שהם ממין אחד ומזה הטעם הוזכרו יחד הלוף והשום והבצלים (פ"א תרומו' הג"ל) אבל גם הסופר Salmasius סבר כי לוף הוא ממיני בצלים עיין רימ"ז במ"ר הג"ל — ובתוספת' שבת פ"ה ט"ז) נזכר הלוף עם החרדל והתורמסין וזו ראה למיוחס רש"י בנדר"י הג"ל כי לוף כמו פול] —

- * לוף, לופין ע"י"ע לף, לפין.
- * לופיני ע"י"ע בר לופיני בח"ב, קע"ה. וגזרתו מל"ע שנרשטה בע' לפין וענינו מי שריסי עניו גדולות או ששערותיו מרובות.
- * לופר ע"י"ע קודם ע' לפת.
- * לוי ע"י"ע לץ.
- * לויק (= לָקק (lecken) ע"י"ע לק.
- * לְוֹקָאי (שם הפרטי die Lybier Λιβυοί) תרג' להבים (דה"י א' א', י"א) לווקאי ובתרי"א א' לבראשית י"ג לְוֹקָאי.

(1) כ"ה לנכון בכ"י ו"ו א' ובי ליד וק"ט, אבל בדפ"ע אי עור: גמרא לווקן והברדניקוס ובא זה מציון שבסמוך. (2) כ"ה במושניו וברש"י וכ"ה בירוי ברכות פ"ט ד"ג ס"ב ותוספ' ברכות פ"ז כפי ג"י כ"י אירפורט (בהוצ' צוק"מ 15) וברפוסים שם הלוקון ובתוספ' בכורות ספ"ה לויקן וצ"ל לווקן, ובנו"ג בבכורות הלבקן בשתי פעמים וכ"ה בספרא אמור פרק ג' פרשי ג'. (3) בנו"ג לוקאני וברש"י לוקיוני. (4) וכ"ה במדר' משלי פ"ג וביקל' מושלי רמו תתקין ובפסיקת' רבתי פ"א וכ"ה בפסיקת' דר"ב לפי ג"י כ"י א"פ אבל בנו"ג מלעיוגים. (5) כ"ה בדפ"ר ובכ"י ו"ו ול"ד אי רצין בן רמליהו יאה למלך ומשוש את רצין וכן רמליהו וכ"ה בדפ"עא וכ"י ק"ט ובפסיקת' משובש עוד יותר ע"ש.

בסוף מכשירין (פ"ו מ"ז) אלו לא מטמאין ולא מכשירין הזיעה והליחה סרוחה. כגמ' דפ' דם הנדה (נדה נ"ה סע"ב) מ' משקי הזב הן זיעה ליחה סרוחה והרעי טהורין מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב שבאשה⁽⁷⁾ מטמאין טומאת משקין כרביעית אבל זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאת חמורה בכזית. פי' ליחה סרוחה ליחה דמטורה דם מגפתו אנכרדורא בלעז⁽⁸⁾. כס"ג דפ' נגמר הדין (פנהר' מ"ט.) ואחרי אבשלום לא נטה (מ"א ב' כ"ח) מאי מעמא אמר⁽⁹⁾ רבי אלעזר⁽¹⁰⁾ עדיין לחלוחית של בית דוד קיימת כלומ' עדיין היה דוד בליחותו וכוחו. * [אחיה וכו' להוציא מטנה ליחה

כתובות ו' סע"ב, ירו' שבת פ"א ד"ג. הליחה, ירו' שביעי' רפ"א דל"ג; ואין הליחה מצויה וכו', והושאל למטה סרוחה: שהש"ר פ' אמרתי אעלה שט"ר פ"ב, רפ"ל לחה (ליחה) סרוחה ובמקרא לָח עיין סוף ספרי אל תקרא לא נס לחה אלא לא נס לחה עכשיו כלומר אל תאמר שלא נס לחו של מ"ד בעבר אלא גם עכשיו בכל הזמנים לחה של משה עומדת וקיימת וככחו או ככחו עתה וכמו שסיים: כל הנוגע בשרו של משה לחה פורחת אילך ואילך - והתואר לָח הפכו יבש עיין דמאי פ"ב מ"ה ירו' דמאי ספ"ב דכ"ג. והקבוץ לָחיס ירו' ברכות פ"א ד"ב ע"ג וכו' רפ"ד. ולנקבה לָחָה שבת מ"ט רע"א. ובכפלות לְחָלוּת Feuchtigkeit שהש"ר פ' אני הכצלת: יש בו לחלות, והקבוץ תוספת' מקואות ספ"ו לחלוחי פירות, ולנקבה לְחָלוּתית ב"ר פט"ח אין בה לחלוחית. שם ר"פ ס"א זו לחלוחית שלו וגי' רבינו עיין בע' לכלוך. שהש"ר פ' אל תראני: ועלה לחלוחית מכן ומכן, ובהשאילה סנהד' צ"ב: לחלוחית של מצוה, ובלא"ר ירו' ע"ז פ"ב דמ"ב. לחלוחתא אסורה, ושם: לחלוחי שריא. וממנו הפעל: ירו' שבת רפ"ד ד"ו ע"ד נתלחלו. כ"ר פל"ו נתלחלה האדמה. שם ס"פ מ"א דמלחלחין מחתיך ובע' מג לא גרס לו רבינו וכן לי' בכ"ר פס"ט] -

לָח (= לוח כל"מ ענין נטר ושטח העליון ובל"ע לוח (Brett, Tafel, Platte) הקרש האחד (שמות כ"ה מ"ט) תרג' [ירוש'] לוחא חדא. הלוחות⁽¹¹⁾

לזות שפתים (משלי ד' כ"ד). * [אחיה והראיה כי מליזין כמו מלעזין מטה שאי בתמורתו מלעיגים - וכנה' בירו' דמאי פ"ב דכ"ב ע"ג, ירו' שקלים ספ"ה דמ"מ. ויק"ר רפ"ו היו הכל מליזין עליו. ב"ר פנ"ד ע"י שהיו מליזין בארון, שהש"ר פ' גן נעול שמע קול הבריות מליזין אחר בנותיו. והשם לָחָה ירו' גימ' פ"ד דמ"ה ע"ד שלא להוציא לוחה על בני חורין ויותר טוב לָחָה כדאי בירו' גימ' פ"ט ד"ג: וירו' יבמו' ספ"ג ד"ה. שלא להוציא ליחה וכו' והוא קמוע מן לעיזה ובכבלי מורגלת הלשון להוציא לעז] -

לָחָה (= לְחָה לז"ז דעת ר"ב מלי' λαβίς מסגרת בית יד (Rand, Griff, Henkel) כפ' ב' בכל"י (מ"ה) ואם יש לו ליזבו' עורף. ובהשירה פ"ח (מ"א) ועובי ליזבוין⁽²⁾ נמדר. כפ' אלו עוברין כגמ' דסמוך רבן שמעון [כן גמליאל]⁽³⁾ (פסחים מ"ח:) בעי ר' ירמיה מבלה שאין לה ליזבוין⁽⁴⁾ מהו תוך כלי בעינן והא ליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא⁽⁵⁾. פי' מסגרת⁽⁶⁾. - (א"ב פי' ליזבו' בלי' בית יד ואוזן הכלי או מסגרתו עשוי להחזיק בו הכלי ובל' חכמים אמרו ליזבו' וכן מן לג אמרו לגלגל). * [אחיה ואלה דברי פי' המש' לרמב"ם בכל"י פ"ד מ"ד: דע ששפיות וזר וליזבו' ורופן ענין כולן בואת המסכתא שוה וכו' ומסיק שמרובע נקרא ליזבו' ע"ש. ובמקואו' פ"ד מ"ב פי' ליזבו: מסגרת נכוהה וכו' וכנה' כ"ו סע"ב בחופה את ליזבוין (ובכ"י ש"ס ליזבוין) פירש': ליזבוין שפה לשלחן סביב ובכ"י רש"י (אצל ד"ס במקומו) שפה שעל השלחן. וכנה' בתוספת' כלי' כ"ק פ"ב ליזבו' טמא ובכ"י אירפורט הגי' ליזבוין, אבל בתוספת' כלי' ב"ק ספ"ו ובתוספת' כלי' ב"מ ספ"י גם בכ"י אירפורט ליזבו' וכנה' בתוספת' כ"י לעוקצי' ספ"ב, ותוספת' אהילו' ספ"ב יש לה ליזבו' ובירו' פסחים פ"א דכ"ז: ליזבו' ובקבוץ תוספת' כ"י כלי' ב"מ רפ"ח הליזבוין ובנו"ג כמ"ס הלישביוין - ועה"ק שני"ב סיים רנא"ט או לייש"ט בלי"א - [Rand, Leisten =

לָח (מל"מ הפך היובש frisch, feucht והשם לְיָחָה, לָחָה ובל"מ לָחָה Feuchtigkeit, Saftigkeit)

(1) בכל"י שם מ"ג הגי' ליזבו' ובפ"מ ליזבו' אבל בר"ש ליזבו' ובמשנ' ז' ליזבוין ועוד ליזבו' ובנו"ג שם ליזבוין. (2) בכו"י ו"ו ב' ליזבו' ובכ"י ש"ס ליזבו' ובפ"י ר"ח ליזבוין ובנו"ג ליזבוין. (3) כ"ה בכ"י ק"ט ושאר כ"י חוץ של ה"ב וכ"ה ברפ"ו ווינצי' ובשדפי'ע לוי. (4) וכ"ה בפ"י ר"ח בפסחים. (5) בנו"ג האשה. (6) כ"ה ברפ"ו והלאה וברפ"ר ופ"ו אנכרדורא ובכ"י ו"ו א' אנכרדורא ובכ"י ו"ו ב' וליד' וב"ר אנכרדורא ובכ"י ק"ט אנכרדורא ובכ"י ה"ב אינכרדורא ואולי הוא לא"י imbratatura לכלוך Schmutz. (7) ובנו"ג באריכות לשון ע"ש ונראה שגי' רבינו כמו גי' כ"י ילק' הובא בד"ס סנהד' במקומו. (8) כן הוא בכתב יד ה"ב וכ"ה בש"ס. (9) ובנו"ג באריכות לשון ע"ש ונראה שגי' רבינו כמו גי' כ"י ילק' הובא בד"ס סנהד' במקומו. (10) כן הוא בכתב יד ה"ב וכ"ה בש"ס. (11) כ"ה בכל כ"י אבל ברפ"ע הלוח.

והכימות¹ (מגילה ל"ב.) כבר פירשנו בעי' כס². כס"ג דפ' כירה (שבת מ"ז סע"א) לוחים³ של סקבס⁴ פי' סקבס ארקו בלישמר"ו⁵ בלעז ולוחים⁶ הן כעין דף קטן שמשמין בתוך העץ כדי לזרוק החץ ואם החזיר אותו דף לא יחברנו במסמרים. פ"א מטרה שיווין בה חצים⁷. לוחי וקוקרי⁸ כפ"ק דשבת כגמ' בית שמאי אומרים אין שוויין (שבת י"ח.) פי' הללו לוחי וקוקרי אינם כלים אלא חופרים בקרקע ונותנין בהן חישין ונותנין על פי החפירה לוח נוטה על החפירה וסומך הלוח ההוא בקיסם דק נשען על החטים וכשיכנס העוף בחפירה וימשוך החטה שהקיסם נשען עליו מיד נופל הקיסם והלוח אחריו על שפת החפירה ונשאר העוף בחפירה וכיוצא בזה קוקרי. * [אח"י"ה ורש"י פי' בע"א קרוב לפי' הערוך בע' קקר ע"ש — והקבוץ לוחות ברכות ח': שבת פ"ז. ק"ד. עירובי נ"ד. פסחים נ"ד. פ"ז: יומ' ד'. שקלים י': נדר' ל"ה. ב"ק נ"ה. כ"ב י"ד. ועוד עיי"ע לחת ב', ירו' כלא"י פ"ט דל"ב: ירו' כתובות פ"ב דל"ה. קהל"ר פ' טובה חכמה נאמרו לוחות הכרית בהשאלה על רבי. ומה שענינו נסרים הקבוץ לוחים, לווחין ב"מ ק"ז. ירו' ב"מ רפ"י ד"ב ע"ג. ירו' שבת ר"פ י"ב ד"ג ע"ג ושם ר"פ י"ז דמ"ז. ובסמיכות שבת ק"ד רע"ב לווחי פנקס. — לוח בירו' ר"ה פ"ב דנ"ח: עיי"ע לע] —

עיינ במתורגמן ואצל ה' לעווי. וכן אצל רו"ל לחוד . לחוד ברכות ב' סע"ב עירו' ב'. תענית כ"א: קידושין ה'. נזיר י"ד. ושם: חול' נ"ה. ובכנויים: קידוש' פ"א סע"א לחודאי, פסחי"מ ד: נזיר מ"ח: מ"ט. מנחות ל"ח. לחודיה. וכנית בראש כמו בל"ס בלחוד (כמו בלבד) ירו' ברכות פ"א ד"ג ע"ד, ושם ספ"ב ד"ה ע"ד, ירו' פ"א פ"א דמ"ז: ירו' שבת פ"ג ד"ה ע"ד, ירו' יבמות ספ"ב ד"ג. ובתרי' עוד לבלחוד כפי גי' כ"י אצל ה' לעווי (עמתי"ר ח"א, 407) —

לחי (א) מל"מ עצם שבו השנים סדורות Kinn-baek die eiserne רז"ל כמו חח בל"מ Platte am Kinnladen (ב) כמו לוח פי' נטר (Latte, Brett) כפ' י"א בכל"י (מ"ח) קסידה ממאה ולחיים מהורים פי' הברזל שעושיין בלחי הסוס⁹. ובפ' כ"א בכלים (מ"ב) ר' יהודה ממחר בלחיים פי' ב' עצים שבנקבי העול¹⁰ — לחי וקורה בריש עירובין (כ"י). * [אח"י"ה ועיין עוד שם י"א: ושם מ"ו רע"א לחי העומד מאליה, ועוד עיין ירו' עירובי פ"א ד"ח סע"ג ושם פ"ב ד"ב: תוספת' שבת רפ"י (י"א) ותוספת' עירובי ספ"י (י). ובלא"ר לחי עירובי מ"ו סע"א והקבוץ לחיים. לחי עירו' ה': מ'. י"א: י"ב. י"ד: מ"ו. ירו' עירובי פ"א ד"ט רע"ב — ובהוראה ראשונה לחי כל"מ חול' קל"ד: נגע' פי' מ"ט הפרק של לחי, והקבוץ תוספת' אהל' ספ"א והלחיין ובכנויים שבת נ"ז: עד לחייה עיי"ע אב א' (ח"א ב'). בירו' תענית פ"ד דס"ח ע"ד יעלו עשבים בלחיך וכו', תנחומ' עקב סי' י' כל מי שאינו עושה לחיו כאבן הזה אינו זוכה לדברי תורה עיין עירובי נ"ד. ושמ"ר פמ"א — ובכל"י לחיים הם שני מסי ברזל היוורדים על ב' לחי הסוס] —

לחודא] (פי' מאוד מורכב מן ל' ומן הדא (einzig in der Art, vorzüglich, sehr תרג' והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א) והא טב לחדא. * [אח"י"ה ותרג' מאד מאד (שם י"ז, כ) לחדא ועיין עוד לבראשית ז', י"ח. י"ט] —

* לחיי (הורכב מן ל' היחס ומן חי' פי' לחיים קרוב לל"מ כה לחי (שי"א כ"ה) zum Leben והיא מלת הקריאה להסכמה לאיזה דבר à la bonne heure! Glück zu! wohlan! רות פ"ג, י"ג הרי טב ויפרוק לחיי' עירובי מ"ו. בשלמא קמה

לחוד (וכן בל"ס כמו בל"מ allein, ein-zig, besonders ו' ה' לחוד ביש, ותרג' חמש היריעות לבד (שמות כ"ה ט') חמש יריעות לחוד, תרג' ירוש' וגם ללוט (בראשית י"ג, ה') ולחוד ללוט. * [אח"י"ה וכ"ה במתורגמן אבל בניג' ואוף ללוט ויתר הדוגמאות

1) כ"ה נכון מאוד בכ"י ק"ט והראיה למה שכתבתי בעי' במות בח"ב, ק"ח. ופ"א בערוך שם הוא כפי' ר"ח כמגיל' ל"ב. ע"ש. 2) עיי"ע במות אצלנו. 3) כ"ה בכ"י ו'ו א' ל"ד וכ"ה בעי' סקבס גם בדפ"ע אבל בעי' נוכחי לוחים וכ"ה בכ"י ח"ב וק"ט. 4) בניג' לווחין של סקבס ובכ"י א"פ ובערוך כ"י ב"ר סקבוס וברייף כ"י סקבוס עיין ד"ס שבת צד מ"ו ועוד עיי"ע סמיכת והוא ט"ס. 5) ובכ"י ו'ו א' ו'ו ה"ב ארבלוסטרו ובכ"י ל"ד ארבלוסטא וברש"י בשבת: ארבלשמרא ועיי"ע בלסטור. 6) בדפ"ע ולוחים וברש"י ולוחים. 7) וכפ"י ראשון אי' כפירש"י ועוד עיי' במאורי. ובגליון של ערוך דפ' ווינצי' מוצאתי כתוב וז"ל ולוחים של סקבוס פירשם רבינו הא"י ז"ל בלש' ושמעאל וקאל אנהא אלוהא תנצב עליהא שכל מא ידור ותגעל הרה אללרמי (?) באלקסי למן אראד ותעלם סוף פרק כירה ע"כ ולא איתפריש לי היסב. 8) וכ"ה בלוחי בכ"י ש"ס א"פ אבל בניג' בלחי וכ"ה בגיטין ס"א. ובעי' קקר בדפ"ר בליחי. 9) ומה שהעיר כאן רמ"ל לפי פי' הערוך צריך להביא משנה קודמת (כ"ה) כבר קדמהו ר"ש בכל"י שם ע"ש. 10) וכן הביא בשם הערוך הר"ש וגם פי' הרמב"ם עולה עמו בקנה אחר ע"ש.

ברכות מ"ב סע"ב, נדרים מ"ט: סנהד' ק': ע"ז ל"ה
סע"ב תרג' לבראשית י"ה. ה'; מ"ג, ל'. ל"א. —
והקבוץ ירו' חגיג' ספ"ג דע"ט ע"ד שני לְחַמֵּי] —

2 לְחֶם (מל"מ = וערבי לַח פ"י בשר Fleisch) בס"פ
קמ' במעילה (י"ז) אימורי קדשים קלים
שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו נעשו לחמו של
מזבח. לחם אשה (ויקרא ג', י"א. ט"ז), ולחםם כגללים
(צפניה א', י"ז), פ"י בשר קורין בל' ישמעאל לחם.
* [אח"ה וכן פירש"י בצפני' וכ"ה בפ' ראב"ע
וברד"ק שהבינו כן גם בלחמו (איוב כ', כ"ג), ובשרש
לחם פ"י כן הרד"ק גם לחם אלהיו (ויקרא כ"א, כ"ב)
וזה קצת דוחק וכן דוחק לומ' כדעת הערוך בענין
לחמו של מזבח. ובש"מ פ"ב פ"י ר' לוי לחום
של צפני' בפירוש ע"י בשר: א"ר לוי בערביא
קורין לבשרא לחמא] —

לְחֶם (= לְחַמֵּי קטוע מן בֵּית הַלְחָמֵי bethlehmisch)
כפ"ב בכלים (מ"ב) מלודיות ועד לחמיות
כחצי לוג, פ"י על שם מקומן שהן מבית לחם
(כמו שאמרו חכמים) [5] לשון זכר ישי בית הלחמי
(ש"א ט"ה א') לשון רבים, לשון נקבה לשון יחיד
לחמית [6] לשון רבים לחמיות. * [אח"ה ע"ב
הועתק מפ"י רח"ג, ודוגמ' ליחיד נקבה החבית
הלחמית בכורות כ"ב, תוספת' כלי' ב"מ רפ"ה,
והקבוץ כלי' הג"ל, תוספת' כלי' ב"ק רפ"ב מלחמיות
ועד חצבים גדולים] —

* לְחֶם (פ"י) בל"ע לַח חנו ודבק — zusammen-
fügen) ירו' ביצ' פ"א ד"ס ע"ג המלחם את
התריסין וכו' וכצ"ל בירו' שבת ר"פ י"ב ד"ג ע"ג,
ויק"ר פ"ג כאדם שהוא מלחים שני נסרים ומדביקן
זה לזה . . . כאדם שהוא מלחים שתי כרעי המטה
ומדביקן זה לזה ורבינו הביאו שלא בדקדוק בע'
מלח ג' ע"ש, שהש"ר פ' מעין גנים ושם פ' עיניו
כיונים: זה מלחים מקצת דבר וזה מלחים מקצת
דבר וכו'. — ובהתפעל כמו נפעל כל"מ ענין
מלחמה ירו' חגיג' רפ"ג דפ"א ע"ד מלחמים אתם
וכו'.

לְחַמְנִיּוֹת (ורקיקי מצות נאפיות בין שני דפים
של ברזל Eisenkuchen, Oblaten)
מערבין בהן ומברכין עליהן [7] המוציא לחם מן
הארץ, פ"י הן כגון פת הבאה ככיסנין בפ' כיצד
מברכין בגמ' היו לפניו (ברכות מ"ב), * [אח"ה

לחיי אלא וכו', חגיג' ט"ז, בשלמא מה למעלה . .
לחיי אלא ועיין עוד גימ' ס"ז: כתובו י"ז, סנהד'
ל"ט, חולי' ס', ערכי' כ"ט: ע"ז ס"ז:

לְחִיָּת (שם מקום במואב) מערוער אשר על שפת
נחל ארנון (דברים ד', מ"ח) תרג' ירו' [בי]
מלחית [1] על [2] גיף נחל [ארנונא]. * [אח"ה
וכן העתיק אונקלוס ער (במדבר כ"א, ט"ז. כ"ח; דברי'
ב', ט') לְחִיָּת, ועוד היתה לְחִיָּה שם מקום בפלשתים
עיין ש"ב כ"ג, י"א ויאספו פלשתים לחיה, ורד"ק
פ"י, "לחיה עיר פרוזת שאין לה חומה", ומצאתי
און לי לפרש כן מתרג' אסתר ט', כ"ז למקרי ית
מגילתא . . . כגו פציחיא ולחיתא והוא עפ"י מגיל'
פ"א מ"א קורין . . . כפרים ועיריים גדולות] —

לְחַךְ (מל"מ ענין לקוק Gecken) בריש ב"ק בגמ'
ולא השור (ב"ק ר"ע"א) לאיתויי ליחכה גירו
וסיכסכה אבניו פ"י השוה השדה שהיתה גירה
וחרושה. * [אח"ה וכ"ה בירו' ב"ק פ"ו ד"ה
רע"ג ליחכה גירו סיפספה אבניו, ירו' חגיג' פ"ב
דע"ז: והיתה האש מלחכת [3] אותן כלחיכתן טסיני,
פסחים מ"ט, מלחך עיי"ע בר מהים וע' פנך א',
ב"ר רפ"ד יצתה האש מלמעלה וליחכה את פני
הרקיע, וכנ"ה בקל חולין קמ"ב, ילחוך עפר, ע"ז
כ"ה, לחכה לשקיה, ירו' מגיל' פ"א דע"א ע"ג
לוחכה בלשוננו, ש"מ פ"ט לוחכת אותה, אסתר
פ' ותאמר אסתר: כי לוחך הייתי מנעל רגליו,
והשם לְחִיָּה עיין ירו' חגיג' הג"ל] —

* לְחָלַח, לְיַחְלַח, לְחָלְחָלְתִּי עיי"ע לח.

1 לְחֶם (מל"מ Brod) כפ' שתי הלחם כגמ' אחת
(מנחות צ"ה סע"ב) הכי קאמר ליה ליכא לחם
כי אם לחם הפנים המוסרים [מלפני ה'] [ש"א כ"א,
ז] אמר להו לא מיבעיא הא דכיון דנפק ליה
ממעילה דרך חול הוא גבי יכו [4] אלא אפי'
האיך נמי דהיום יקדש בכלי חבו ליה וליכול
דמסוכן הוא. * [אח"ה וכנ"ה ביומ' ע"ה: לנערים
לחם לזקנים שמן וכו', סנהד' פ"א: לחם צר, ושם
ק"ד: כל האוכל מלחמן של ישראל וכו', תמיד
ל"ב, לחם של זהב ובהשאלה זבחי' פ"ה, מעיל'
ז': לחמו של מזבח אבל עיי"ע הבא אח"ז, ירו'
סנהד' ס"פ י"א ד"ל ע"ג לחם שקר . . . לחם אמת,
ב"ר פ' פ"ב לחמו של עוה"ב, רות רב' פ' ויאמר
לה בועז: זו לחמה של מלכות, ובלא"ר לחמא

[1] כ"ה בכ"י ה"ב, ובשאר כ"י ובדפ"ע מלוחית והווינו ט"ס הוא, ובנו"ג כן להיות. [2] כ"ה בכ"י ה"ב ובכ"י ו"ו א',
ובשאר כ"י ובדפ"ע בט"ס ע"ד, [3] ברות רבי' פ' לינו: מלחמת. [4] לפנינו ל"י, [5] כ"ה בפ"י רח"ג בסר"ט 8 אשר
משם הועתק כל הערך. [6] לוי בפ"י רח"ג ויש להשלום מהערוך. [7] כ"ה לנכון בכ"י אבל בדפ"ע עליהו.

הראב"ד שהעלה כי דייק מדקאמר נחלי אש (ויק' ט"ה י"ב) ולא קאמר אש גחלים ש"מ כי הנחלים עיקר ולא השלחבת וצריך שיהו מאוכלות ר"ל עד שתכלה מהם השלחבת וכו' —

2 לְחֵשׁ (מל"ם דבר כחשאי באוון ins Ohr raunen ובל"ע לחס צפצף) בפ"א בברכות בג מ' ו ח כ מ י ם א ו מ ר י ם (י"י) ובפ"א דמגילה בגמ' דסמוך קראו את המגילה (י"י) אם לחשך אדם לומ' בני אל תתחר במרעים (תהלים ל"ז א')⁴. בפ"י מי שמתו בגמ' ר' יהודה אומר (ברכות כ"ב) נחום איש גם זו לחשה ליה⁵ לר' עקיבה. פי' אמרה לו דרך סוד. בסוף סוטה בגמ' משרבו הרוצחנין (סו"ט מ"ז) משרבו לוחשי לחישות בדין⁶. בס"ג דפ' מקום שנהגו (פסחים נ"ז סע"א) אוי לי מלחישתן פי' "שהיו רבילין"⁷. בפ"י אין דורשין בגמ' ולא במרכבה (הגיגי י"ד סע"א) ונכון לחש (ישעי' ג' ג') זה שמוסרין לו דברי תורה שניתנו בלחש⁸ פי' שהתורה ניתנה כחשאי מפני השמן. * [אחי"ה ודע כי פתרון לחישה הוא דבור בסוד ובחשאי כדעת הערוך וכ"ה בשרשי' לרד"ק והוה אם לחשוך אדם לומר וכו' עיין לעיל ובגישין כ"ג: מי לחשך עירובי' צ"א. במד"ר פ"ד וכן בפ"י על: ירו' ברכות פ"א ד"ג סע"ג גחנין ומלחשין וכו', תנחומ' בלק סי' י"ד מלחשין אחריו בשכמל"ו. בג פ"ע על: קהל"ר פ' אם ישך: נלחש לו מלעיל, ב א ת פ ע ל: יומ' פ"ב: לחשו לה ואילחישא. ומזה דיבור בצפצוף ובלאט כדרך החוברים סנהד' פי"א מ"א, שבועות מ"ו: תנחומ' ריש וארא הלוחש על המכה וכו' עיין סנה' ק"א. וירו' סנהד' פי" דכ"ח. סנהד' שם לוחשין על שמן שבכלי וכו' ירו' מעש' שני פ"ב דנ"ג: זה שהוא לוחש נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש וכו', ירו' סו"ט פ"א דמ"ז-ע"ד כל איתתא דידעה מילחוש לעיינא תיתי תלחושי וכו' ע"ש ובויק"ר פ"ט ובמד"ר פ"ט. ולחש ליה כשמיה דישו וכו' עי"ע בן פנדרא (ח"ב, קכ"א) וש"נ. ועוד נאמר הפעל על קול הנחש שמ"ר פ"ט מה הנחש מלחש והורג וכו' והוא כדרך ל"מ קהלת י' י"א. והשם לְחִישָׁה das Zischeln סנהד' ק"א. לוחשין לחישת נחשים וכו', אבות פ"ב, י' במד"ר רפ"ג לחישתן לחישת שרף, ומהוראת

ורש"י לועז אוכליא"ש¹ והוא כל"צ oublies Oblaten וכן פי' עה"ק ש"ב וז"ל אוכלאמין ב"א מיני מתוק עושה [מ]קמח ודבש ע"כ אבל רש"י כדף מ"א: ד"ה פת הבאה פי' פת שנלושה עם ת ב ל י ן כעין אוכליא"ש שלנו ע"כ אבל התוספ' דחו פירש"י ע"ש בד"ה לחמניות ובהפשב"ע ועוד עיין מ"ש רמ"ל במ"ל לברכות ל"ז: ד"ה לחם] —

לְחַנְתָּ (= לְחִנְתָּא פי' פלגש Keksweib) תרג' את . . . פלגש אביו (בראשית ל"ה כ"ב) ית לחינותא דאבוהי. * [אחי"ה וכ"ה במתורגמן ובנו"ג לחינתא. וכן כל פלגש של מקרא מתורגם כן וכבר מצא מקומו בדניאל ה' ב'; ג', כ"ג ובשמ"ר ס"פ מ' ואין לך ירוד משכמ דן שהיה מן הלחינות ובתנחומי כי תשא סי' י"ג מן השפחות וכן תרג' ואמתתי (אויב י"ט, מ"ו) ולחינתי ובענין גזרת המלה הרבה נתחבמו המבארים עד שהבלשן ה' פליישער (בעמ"ל לה' לעווי ח"ב 585) גזר אומר שהוא ל"ע לחנא ריח רע ויותר טוב לומר שהוא ל"ע לחן ניגון Melodie והשגל היתה משחקת עי"ש"א י"ה, ז' ואו"מ לפירשט ע' לחן] —

לְחָץ (מל"מ ענינו דחוק drängen, drücken) בפ"ק דקידושין בגמ' והנרצע (קידושין כ"ב רע"א) והבאתה (דברים כ"א, י"ב) מלמד שלא ילחצנה במלחמה².

לְחֹושׁ (ג"ל מל"פ לחש לחש) שלהבת וגחלים וממנו לחוש, rothgebrannt, glühend roth (erhitzt) תרג' ירוש' וכל חום בכשנים (בראשית ל' ל"ה) כל חום שבאותה פרשה פסוק ל"ב, ל"ג, מ'. ומזה השם נבנה הפעל גחלים לוחשות פסחים ע"ה: ועי"ע הבא אח"ז] —

1 לְחֵשׁ (ג"ל מע' הקודם לזה פי' גחלת בוער' כאש צולין (פסחים ע"ה): הא כיצד מביא מן הלוחשות פי' שעדיין שלחבת מהבחת בהן. * [אחי"ה וכן פירש"י לוחשות בוערות וה' לעווי מעה לגזרו מע' הבא אח"ז. וכנה' בירושלמי יומ' ספ"ד דמ"ב, ובספרא אחרי מות פרק ג' פרש' ב' וע"ש פי'

(1) ובאוי' הלי' בהי"ם סי' קכ"ט הביא הגי' אוכליא"ש. (2) ועיין פירש"י ותוספני' שהשיגו עליו וספרי כי תצא פי' ר"ג אשר משם יש ראייה לפירש"י ועוד עיין ר"אם ח"י בני יהושע ח"י אור חדש והמקנה במקומו שהאריכו בזה. (3) כ"ה בכ"י ערוך. (4) בפסוק לוי' בני וכן לוי' בש"ס אבל בלי ספק כן היתה גי' הערוך בש"ס והראיה כי בכ"י ש"ס ובדפוס פי' וויניצי קושט' וקראקא אי' ג"כ בני בסמוך קודם הפסוק המצויין אל יקנא לבך בחמאים ובפסוק (משלי כ"ג, י"ז) לוי'. (5) לוי' לענינו. (6) בתוספתא סו"ט ר"פ י"ד בבית דין. (7) הועתק מפ"י ר"ה. (8) וכ"ה בפירש"י לישעי' ג', ג' ראוי למסור לו סתרי תורה שנתנו בלחש ע"כ וכ"ה בתש' הגאונים שערי תשוב' סי' קכ"ב (בתש' רש"י ורה"ג) וכ"ה בתש' הגאונים דפ' ליק סי' כ"ט ובנו"ג שראוי למסור לו דברי תורה.

תאכלו (ר"ם י"ג) הטעין לחמורי חמשה סאין ולכלבו שתי סאין והיה החמור [מהלך] והכלב מלחית פי המפרש רובין). * [אח"ה וכן הוא במ"ב שם וכ"ה בספרי ברכה פ' שמ"ג פ"י היה פשוט מלא קומתו ארצה וזה פי' המלה בל"ע וכן ענין גהר בל"מ אשר תרגומו אלחית וכנו"ג אלהית] -

* לָחַת (נ"ל מל"פ לַחַת ענין הכאה ודקירה, stechen schlagen) פסיקת' בשלח פ"ו: הובא בילקי' בשלח רמז רכ"ז לפום דהדין כלבא מלחית בלישניה ברם הכא ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות י"א, ד) פי' חכה בלשונו.

לָחַת (ל"מ ein wohlriechendes Harz) כבראשית רבה פרשת צ"ב (ס"פ צ"א) נכאת ולח (בראשית ל"ה כ"ה) נכאת שעוה ולוח מסתיכי. * [אח"ה והוא לשון יוני' μαστίχη בל"ד mastix וכן העתיק היוני של Venetia ואסף ק"ד מסטיכין (לעף פפלנ"צ 70) = בל"ע المصطكي ובכ"י ק"מ הגי' מטיכסי וכ"ה בכ"ה ה"ב ושם עוד: ס"א מטכסי וצ"ל מסמכי, ובכ"ד בט"ס מצטבא וצ"ל מצטכא, ובענין לט הרחבתי דבורי בספרי על העתקה פרסית לריב"י מאווס 178. ונראה שהוא אחד עם לופס של משנה עי"ע וכן העתיק התרג' למטא וכ"ה בהפשיט' חסורית] -

לָחַת (בל"ם וכן בל"ע לַחַת קלל fluchen) [אביו ואמו] קלל דמיו בו (ויקרא כ"י ט"ו) תרגום [אבוהי ואמיה] לט קטלא חייב. * [אח"ה והרבה דוגמאות כאלה במתורגמן קח גא משם וכן אצל רז"ל שבת ק"ח. לייט רב, ושם ק"כ, לייט עליה רב . . לייט עליה אביו וכן בקידושי' ל"ג: וש"ג, סנהד' מ"ט רע"א תהא לוֹטָא ולא תהא לוֹטָא ויותר טוב כני' הכ"י ליטא או כני' כ"י ילק' (ד"ס סנה' צד ע"ב): לייטא פי' תהא מן המקוללים ולא מהמקללים, לוטא הוא בינוני פעול בל"ם לוֹטָא ולְיִטָא בל"ם בינוני פעול. סנהד' ק"ג, דילמא כי מילט יהושע הכי לט וכו', והשם זכר לוֹטָא, לוֹטָא, לוֹטָא תרג' שמות ט', כ"ח; לכמד' ה' כ"א, בתר"י א' לשם פסוק כ"ד, כ"ז, ב"ד פל"ץ דרש לבני לט סלה (תהלים פ"ג, ט"ו) לוֹטָא, ירו' סנהד' פ"י דכ"ט, לוטמיה דרבה אפי' על מגן, והקבוץ לוֹטָין, לוֹטָיא תרג' לבראשית כ"ז, י"ב, לכמד' ה' כ"ג, ויק"ד פ"ז לוֹטָא כיתא באילין לוֹטָיא, ולנכבה יחידה לוֹטָתא והקבוץ לוֹטָתא תרג' ירו' א' לדברי' ב"ט, י"ט סנהד' ק"ג. - ועוד נדרף עם לוח, לט הפעל

דבור בחשאי ובסוד: עירובי' נ"ג סע"ב קא גריס בלחשה, ירו' ברכות פ"א ד"ג רע"ד מהו דין לחישה וכו', ירו' ביצ' ספ"א דס"א, אמרה לו בלחשה וכו', ב"ר רפ"ג ויק"ר פל"א כשם ששמעתי בלחשה כך אמרתי לך בלחשה, דב"ר ספ"ב והוא אמר בלחשה בשכמל"ו, ועוד השם לחש, חגיג' הג"ל, עירובי' נ"ד רע"א היה שונה בלחש וכו' והפכו בקול רם סומ' ל"ח סע"א ובתרג' לוֹטָא, לוֹטָא עיין תרג' לישעי' ח', י"ז והקבוץ לשמות ז', י"א; ח', י"ד] -

לַחַת (= לחתא לדעת רבינו נב ועליון הרגל obere Fläche des Fusses ועיין בפנים) בסוף הלכה קמ' דפ' מצות חליצה (יבמות ק"ג), אמר אמיתר האי מאן דמסני על לחתא' דכרעיה לא ליחלץ פי' רגליו הפוכות גביהן למטה ותחתיהן למעלה ולא יכיל למידחסיה לכולי כרעיה אארעא. * [אח"ה וכפ"י זה מוכח ספ"י ר"ח שהביאו התוספ' וע"ש ג"כ פי' גאון אחד וזה כפירש"י שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל ליחתא לשון לווחים (שבת מ"ז) פלגא ע"ב וכיון על flanc הצד הרך ואולי י"ל לפי זה גזרת המלה מל"ע לַחַת מה שהפוך עליון למטה, ובלי פירושם הייתי אומר שהוא ל"פ חלק מה ולא כל דבר וא"כ מי שהלך רק על חלק של רגל ולא על כלה לא יכול לדרוס ולרחוס במקום מדרס רגלו על הארץ] -

לַחַת (= לווחת Bundestafeln) בילמדנו (תנחומ' עקב ס"י י"י) שני לווחות (דברים ט', י"י) א"ר חנינא לחת כתיב לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה. * [אח"ה וכן בתנחו' שם נדרש זה על שני לווחות האבנים אבל במקרא כתיב לווחת ועל זה כתב רש"י לווחת כתיב ששתיהן שוות ע"כ אבל בכי תשא (שמות ל"א, י"ח) כתיב שני לחת העדת וגם שם כתב רש"י לחת כתיב שהיו שתיהן שוות ע"כ וכן דרש ר"ח על זה הפסוק בשמ"ר פמ"א: לחת כתיב לא זו גדולה מזו ע"כ וזה מדויק יותר מפסוק בעקב כי שם כתיב רק חסר ובכי תשא חסר דחסר ועיין עוד מ"ש לכי תשא שהביא ג"כ הזוהר ביתרו: תרי הוו ומתחזיין חד. - ובתנחו' ובשמ"ר שם ושם ובעירובין נ"ד, דרש בכמה אופנים בענין לווחות] -

לַחַת (נ"ל לגזור מל"ע לַחַת zur Erde gestreckt sein) ויגהר עליו (מ"ב ד', ל"ד) תרג' ואלחת עלוהי. - וא"כ מדר' ויק"ר פ' זאת החיה אשר

(1) כ"ה בדפ"ר ובכ"י ה"ב ובש"ס ליחתא ובהפ"ע לווחתא.

וכן דעת רס"ג ומאזוס עיין ספרי על העתקה פרסית הנ"ל 178 ושם נסמן ראב"ע שהסכים עם דעת הגאון (רס"ג) וכתב עוד הרמב"ם בפ"מ לשביעי וי"א שהוא נקרא צנובר הוא פינולי"ש ע"כ והועתק בלי מקור בפ"י דע"ב והוא לע' صنوبر Pinien-zapfen עיין לעף פפלג"צ 70 והוספו' ה' פליישער לעמת"ל לה' לעווי (ח"ב 533) — ורש"י בבראש"י שם פ"י לט. ולומס ע"י אשמרולוויאה, osterluzei aristolochia (האהלווארין) עיין ספרי על העתקה פרסית הנ"ל] —

* לְטָמָא (צ"ל לְטִימָא נ"ל מל"ע לְטִימָא כלי לשמור בו בשמים וכל דבר חשוב - Gewürzbüchs-chen, Schatzkästchen) ילקוט ישעי' רמז שט"ז בשם התנחומי משל לאדם פרגמוטוס [צ"ל פרגמוטוס] (3) שהיו לו אבנים של זכוכית והיה מוציאם לשוק ולא היה מכוין למנינם ולא היה משגיח עליהם לפי שהיו של זכוכית והיה לו ליטמא אחת של מרגליות נאות והיה נוטלה ומוציאה במנין וכו' ונ"ב פ"י אגוד וכן פ"י הח' בוקסט' לפי הענין וה' לעווי גוזרו מל"ר linteam! ולפע"ד ברור שהוא לע"ה הנ"ל ונאצל מע' הקודם לזה כי למים בל"ע מין בושם הנ"ל ולטימא כלי לשמור בו בושם וכל דבר יקר, ובתנחו' במדבר סי' ב' בא בתמורתו והיה לו סחורה אחרת ובילק' במדבר בשם התנחו' והיה לו אחת של מרגליות וכן במד"ר פ"ד והיה לו פרגמטים אחת של מרגליות נאות וכו' בכלום שינו וחלפו מחסרון ידיעת מלה זרה.

* לְטִימִיא אהלות פי"ז מ"ג החורש מלטימאי וכו' ה' לעווי וגייגער פתרוה מל"י, λατομία Steinbruch λατομεῖον אבל לפי דעת רבינו המ"ם הוא שרשי כדמוכה מע' מלטימאי פ"י מלא טמיא מלא עצמות כמו שפ"י רה"ג וכן א"י בפירושו הגי' בתוספת' כ"י אירפ' ר"פ י"ז באהילות החורש מ ל ו א טימאי ועיין מ"ש הח' צוקערמאנדל במ"ע גרעמיץ חכ"ג, 39 הערה ב'. ועוד עי"ע טְמִיָא.

* לְטִמְסָאי, לְטִמְסָאי (שם פרסי) תרג' הארודי (דה"י א' א' מ"ו) לְטִמְסָאי ובתרא' א' י', י"ח: לְטִמְסָאי.

לְטָר (= לְטָרָא, לְטִרָא בל"י λῆτρα וכ"ה בל"ם והוא כמו libra של רומיים Pfund) במסכ' תרומו' כגמ' דבני מערבא (פ"י דמ"ז) וכמה ליטרא (4) עבדא מאה זינין (5) פ"י הוא זין הוא דינר הוא

לְטָא. לְטָט עיין הדוגמאות אצל הח' לעווי וכן בכרכות ז'. אלטייה והשם לטוטא נדה י"ג: לטוטא תנן, סנהד' מ"ח: לטוטא דלטייה אבוך] —

לְטָט (= לְטִימִים Zauberkünste) כס"ג דפ' ארבע מיתות (סנהד' ס"ז: ועיין שמי"ר ספ"ט) לטיהם אלו מעשה כשפים, להמיהם אלו מעשה שדים וכן הוא אומר (בראשית ג', ב"ד) ואת להט החרב המתהפכת. פ"י סימנא בעלמא שהשד מתהפך לכמה גוונים (יומ"י ע"ה.) והכי מסתבר א"ע"ג דכתיב כספרים להפך (1) ובילמדנו (2) כדאמר בע' להט. * [אח"י"ה והמהרש"א כחי' אגוד' השיג על גי' הערוך ע"ש ובהפיש"ע ע' לט שהאריך בזה ליישב דברי הערוך] —

לְטָאָה (מל"מ מין שרץ שנקרא בלא"ש Eidechse) בריש אהילות (פ"א מ"ו) כגון זנב של לטאה שהיא מפרכסת. * [אח"י"ה כנו"ג הלטאה וכ"ה בשאר מקומות שהבאתי בע' הלטאה (ח"ג ר"ז) ורבינו אחז לשון הקרא (ויקרא י"א, ל) ורש"י לעזו שם ליישרד"ה והוא בל"צ Eidechse = lézard אבל בשרש"י הביא רד"ק לטא בשם רש"י לניגרמוש"א בלעז. ורה"ג כסד"ט 22 פ"י זנב הלטאה: סיגברס ע"כ ונ"ל ברור שהוא سام ארצ' שהביא י' גנאה בספר אלאסול 352 ועיין בענין זו החיה באוצ"מ לפרייטאג ע' ארצ' — ותרג' אונקל' הלטאה (חלמטא) וכן בל' צאכיים לטאה ועי"ע הלמטא] —

לְטָם (= לומס בל"ם לְטִמָא בל"ע לְטִימִין - ein Kle-Kastanie, Obiges Aroma) ולדעת רבינו Eichel (ולדעת ר"ב Lotos) כפ"ק בנדה כגמ' ר' אליעזר (ח"י) והתנן בפ"ז בשביעית (מ"ו) הוורד והכופר והקטף והלומס פ"י בלעז גלנדא ובל' ישמעאל בלומ, — (א"ב תרג' צרי ולוש וקטף (בראשית ל"ז, כ"ה) ולומס פ"י בל"י ורומי מין עץ גבה ופריו כמו פול למאכל ולחזק הבטן ואינו גדל בכל הארצות ויש נטע נקרא בשם זה ובגבעוליו שלשה עלין זה כנגד זה ובראש הגבעולים פורחים צננים קטנים ודקים או לבנים או ירוקים וריחם ערב ונ"ל שהמשנה מדברת על נטע זה בתוך הנטעים אשר ריחם טוב). * [אח"י"ה מעות היא בידו ועוד שנה עלינו הגירסא כי כנו"ג בין במשנ' בין בתרג' לומס במ"ם או לומס וככ"י ש"ם שביעית והלמס והוא ל"ם וע' הנ"ל והוא מין בושם ורבינו פירשו ע"י לשון ערבי בלוט וכן פ"י הרמב"ם נקרא בערב שאה בלומט شاهبلوط Königseichel, Kastanie

(1) עי"ע להט א' ומ"ש. (2) עי"ע הנ"ל. (3) מל"י παραγματευτής סוחר. (4) כ"ה בכ"י אבל בדפ"ע במ"ם לטורי. (5) כ"ה לנכון בכל כ"ו ובדפ"מ אבל בדפ"ר פ"ו וויניצי ובאסיל: זימנין!

זו"ל). — (א"ב פי בל"י משקל מאה דרכמין והוא משקל מנה אשר משקלו ושוויו מאה זוזים. ודע שמשקל דרכמא ומשקל זוז אחד הוא. ותרנ"ג רבע שקל כסף (ש"א ט"ו ח"י) זוזא חד דכספא וכבר ידעת שהשקל ארבעה דרכמין. ולא ידעתי על מה סמך הרמב"ם בפי' שלישי מהלכות הובל ומזיק ואחריו הריב"ש באמרם שבליטרא שלשים וחמשה דינרים והלא משקל דינר זוזו כמעט אחד הם שמשקל שבעה דינרין כמשקל שמונה דרכמין זוז דעת ירושלמי (תרומות שם) בפירושו לא השש לעשות הפרש בין דינרים לזוזים). * [אחי"ה יפה כיון ר"ב חשבון הנ"ל ודברי הרמב"ם הלא המה בפרק החובל ומזיק ה"ה ו' ועוד ו' ע"ש. אבל הריב"ש (בתשובה סי' כ"ה סי' פ"י, וסי' רנ"ו) בכ"מ שדיבר מליטרא של זהב והביא דברי הרמב"ם עפ"י הירוש' ב"ק פ"ח ד"ו רע"ג (חד בר נש איקפד לריב"ה וכו') וקנסיה ליטרא דדהב) לא נחית למנינא לומר שליטרא של זהב היה משקל ל"ה דינר וכן לי חשבון זה בטור חו"מ סי' ת"כ ובטור יו"ד סי' של"ד ועיין ג"כ סי' רמ"ד ותשוב' הרא"ש כלל ט"ו אות י' לכן נ"ל שגם הרמב"ם מודה כי ליטור זהב הוא בערך מאה דינר רק זה בא לחדש שאין גובה לבושת ת"ח כי אם משקל ל"ה דינר ולזה אמר כבר נפסק הדין ולא לדינא דגמרא כיון אבל בכ"ז הוסיף לומר בהלכה ו' "ש הדיינין היו אומרין למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא זהב" כי הדיינים על דין תורה עומדין אבל בענין הגבחה אין גובין רק ל"ה דינרין ומעתה תו לא קשה מידי על הרמב"ם ובענין ביטול הגבחה ליטור זהב עיין בתש' מהרי"ק שרש קס"ג. אבל על ההגהה בשם תשובות מהר"ם מ"ץ מ"ו קשה מאין לו שליטור זהב הם ל"ה זהובים עיין פרישה ליו"ד סי' של"ד ולח"מ סי' ת"ך ואין להאריך יותר אבל י"ל כי נשתנה ערך ושווי הליטור אצל האשכנזי כדמוכה מתשובות שונות המובאות בספר צור געשיכטע לה' צונץ 561 ועוד עיין בחו"מ סי' ת"ך בסמ"ע. — וכנ"ה ליטרא של זהב בשבועו' פ"ו מ"ג ב"ר פ"ז ובדב"ר ריש דברי' וס"פ ראה. — בכורו' פ"ה מ"א תמור' פ"ג מ"ה ונשקלין בליטרא. תוספת' תרומו' פ"ה ליטרא קציעות. שם פ"ח ליטרא מעשר ראשון. . ליטרא של מעשר שני. ספרי ראה פ' קמ"ז כתובו' ס"ז: ליטרא בשר. ירו' ברכות פ"ב ד"ה ע"ג ירו' תעני' ספ"ד דס"ט ע"ג וב"ר פמ"ט ליטרא דקופד. עירובי' כ"ט. ליטרא

ירק. נדרו' ג"ט. ליטרא בצלים. ספרי כי תצא פ' רצ"ד ליטרא חצי ליטרא ורביע ליטרא. ירו' סנהד' רפ"ח דכ"ו. חצי ליטרא עיי"ע מרטימר. תוספת' כלי' ב"מ ספ"ב חצאי ליטרא שלישי ליטרא רביעי ליטרא. ירו' נדרו' פ"ו דל"ט רע"ד פחות מן ליטרא. והקבוץ ב"ר פנ"ח כל שקלים האמורה בתורה סלעים ובנביאים ליטרין (וכ"ה בירו' קידושי' פ"א ד"ס ע"ג אבל שם בדר' סע"ד ליטרא) וכו'. ב"ב פ"ט. עשר ליטרין. ירו' פ"א רפ"ח ד"כ ע"ד ארבע ליטרין. ירו' תרומ' פ"י דמ"ז: תרתין ליטרין. ירו' ע"ז פ"א דל"ט ע"ד עיי"ע אסקרנדה (ח"א קצ"ט:) תוספת' תרומ' רפ"ח עשר ליטרין ב"ר פ"ג ש' לטרין. . מאתן לטרין. ושם פ"י ליטראות וכ"ה בויק"ר פכ"ב ובירו' פ"א פ"ז ד"כ. ליטרויות וזה מהיחוד נקבה ליטרתא שא"י בירו' ברכו' פ"ב ד"ה ע"ג ובפסיקת' רבתי פכ"ג — ירו' נדרו' הנ"ל ליטרי ט"ס צ"ל לי טרי עיי"ע טרית] —

ליטור (לדעת ר"ב מל"ר licitor ולפע"ד מל"ר latro רוצח Rüber) ירו' דברכו' פ' מי שמתו (פ"ג ד"ו) ואפילו ליטור יוצא ועורר עליה ללמוד תורה פי' בל"י לקטור מלמד. * [אחי"ה ר"ב שגה ברואה כי ללמוד תורה מוסב למטה: ללמוד תורה ולישא אשה כלומ' מותר לכהן ליטמא ולצאת לחוצה לארץ ללמוד תורה ולישא אשה ועוד מותר להציל שדה מן הגוי ואפילו ליטור יוצא ועורר עליה פי' אפי' הגוי רצחן וסיקריקון ויש ספק אם יכול לעמוד נגדו מותר לעורר עליה להציל שדה מן הגוי עיין פי' אה"צ למהרז"ף ובפי' מהרש"ם גורם אפי' דילטור והוא מל"ר delator המסור עוד י"ל אולי הוא ליטור מל"ס לודרא שנגזר מל"י λουδάρσιος מי שממית חיות רעות בקירקוס שנקרא אצל רומיים Gladiator (פערלעס עמ"ש 26) כלומ' אפי' הוא לוטיר שהוא גבר אלים מותר לצאת לחו"ל לעורר נגדו. וה' לעווי לא דק בפירושו — ובירו' נזיר פ"ז דג"ו רע"א חסר: ואפי' ליטור יוצא ועורר וכן חסרה מלת ליטור בשמחו' פ"ד הלי"ג] —

* לאיטור. לאיטור (פי' מליץ ודרשן בל"י ῥήτορας והועתק לל"ס החמור רישור ולמ"ד ורי"ש מתחלפות Redner, Vertheidiger) ספריזואת הברכה ר"פ שמ"ג מגיד הכתוב שבשפתח משה לא פתח בצרכם של ישראל תחילה עד שפתח בשבחו של מקום משל לה"ד ללאיטור שהיה עומד

(1) והראיה שבמקום זוז של תרומו' פי' מ"ח א"י בתוספת' תרומו' רפ"ט זין ועיי"ע זוז א' וע' זין.

לפי שהעונה כשמתנפחת עולה למעלה מן המצה ולידי⁵⁾ חמץ לא באה לפיכך חייבנונו ללוטשה בצונן כדי להמעיט בה הנפיחה וחוזרת כמה שהיתה. * [אח"י⁶⁾ ורש"י פי' תלוש ידיה במים צונן אבל כמיוחס לרש"י סביב הר"ף: תלוש העיסה במים צוננן וזה כפ"א בערוך. ופי' למש בפי' רה"ג הוא כמו לרש בל"ע זרק. — בכ"י ב' ש"ס הגי' תאפה ותלוש בצונן ואולי לזו הגי' כיון ר"ח באמרו תפח תלוש בצונן וי"א תפח ע"כ ונ"ל להגיה וי"א תאפה אבל אין לו שחר] —

2 לְמִשׁ (מע' הקודם מל"מ ומל"ע וסו' פי' ענין חרוד וצחצוח schleifen, poliren) כפ' י"ד בכל"י (מ"א) מחוסר למישה טהור פי' כמו לוטש כל חורש נחשת וברזל (בראשית ד', כ"ב) וכתב ללוטש איש את מחרשתו (ש"א י"ג, כ') ותרג' לחרפא גבר יד פרשיה. * [אח"י⁷⁾ וכן כפי' רה"ג הובאו פסוקים הנ"ל ונוסף לאלה עוד כתער מלמש (תהלים נ"ב, ד'), ובגי' רה"ג אי' מחוסר לטיסא. וזה במשקל ל"ע. — וכנ"ה בתרג' כרזל כברזל יחד וגו' (משלי כ"ג, י"ז) פרזלא כפרזלא לטיש וגברא לטיש אפיה דחבריה וא"כ הבין יחד כמו יחד ועיין פירש"י. ובמתורגמן הביא נ"כ תרג' מבראשי הנ"ל לטיש כל עבדת ולפנינו ל"י] —

* לַיָּא (= לית פי' לא) הרבה בירו' ובפרט הורכב עם נא (= אנא) לי נא ירו' סנהד' פ"א ד"מ. ושם פ"ג דכ"א: ושם ספ"ז דכ"ה ע"ד ובתיבה אחת לַיָּא. לַיָּא פי' כמו לית אנא עיין ירו' שביעי' פ"ד דל"ה. ושם ספ"י דל"ט ע"ד, ירו' סנהד' רפ"א ד"ה. ושם פ"י דכ"ח: ויק"ד פכ"ג. וכן בקבוץ לי נן פי' לית אנן עיין ירו' פ"א ספ"ז ד"ב ע"ג, ירו' מעש' שני רפ"ח דנ"ה ע"ד וירו' חגיג' פ"א דע"ו: ובתיבה אחת לַיָּא ירו' ערלה ספ"ב דס"ב ע"ג וירו' תענית פ"ב דס"ה: ועוד עי"ע לַיָּא.

* לַיָּא, לַיָּא (שם אמורא ירושלמי) ירו' ברכו' פ"ב ד"ה ע"א וע"ג ושם פ"ג ד"ו: ושם

על הבימה וכו' ובילק' הברכה רמז תתקנ"א אי' משל לה"ד ללאיטור ונ"ב מליץ. והוא הנכון ומגיד עליו רעו הבימה שהוא בל"י מקום גבוה לדרוש ברבים עי"ע בימה (ח"ב ק"ז).

לְוִטְרָיָא (לדעת ר"ב מל"י Bade-loutrage) מדר' איכ' פ' טומאת בשוליה: למטרונה שאמר לה אוהבה עשו [צ"ל עשי] לי חמין ונמלה לוטריא של מלך פי' בל"י ספל וכלי מיוחד לרחוץ בו ובעל הערוך גורם ברנטינ ע"ש. * [אח"י⁸⁾ ובעי' שם כתב ר"ב בנו"ג לורטיא וכן הביא בע' לורטיא וכאן הגיה לוטריא ועי"ע ברנש (ח"ב קצ"ו) ושם הארכתי ליישב לפי כל גי' וגו'] —

* לְמִטְרָיָא מל"י Handarbeit λυτουργία עי"ע טרגיה ח"ד ע"ד ומ"ש בסוף ח"ד בתקונים.

לְמִטְרָיָא (מל"י λάτρεις) משרת ואיש מלחמה בשכר Söldner, Söldling ולדעת ר"ב מל"ד (Trabant, laterensis) בפסיקת' וזאת הברכה (פסיק' דריב צד קצ"ו): מהו וירגו המלך (ש"ב י"ט, א') א"ר יצחק רמז ל ל מ י ר י ס (1) ודקרו אותו. — (א"ב פי' בל"ד עכדי המלך המלוים אותו בצאתו ובכאו חלוצים). * [אח"י⁹⁾ וכיון לל"ד הנ"ל ויותר טוב ל"י הנ"ל ובנו"ג ללוטריין ועי"ע לופר ובילק' הברכה רמז תתק"ו ללוטריוס ובילק' שמואל רמז ללוטריין וצ"ל ללוטריין כגי' הערוך ועי"ע הערת רש"ב במקומו. ובכ"י ק"ט אי' בראש ובאמצע הע' למריאס והוא היחיד λάτρεις, λατρύς. ולטרייס הוא הקבוץ וכ"ה בירו' מגיל' פ"ג דע"ד סע"א שלשה ליטריין עי"ע אבדוקוס ושם הגי' ליטורין] —

1 לְמִשׁ (מל"מ ועוד בל"ע לַיָּא ענין הכאה ביד לַיָּא, לַיָּא schlagen, stossen ולפי' רה"ג נ"ל מל"ע לַיָּא, לַיָּא (werfen) זרק כפ' ואלו עוברין בפסחים (מ"ה): תפח תלוש בצונן זו גמרא של רב האי גאון. פי' תפח כמו (עוקצי' פ"ב מ"ח) בשר שתפח [וצ"ל בשר העגל שנתפח] (2) מלש' לצבות כמין (במדבר ה', כ"ב) לאפחה מעין כלום' אם נשתנה כמו שדרך הכעק לתפוח תילמוש בו צונן (3) ופי' תלוש תזרוק בו מים (4). פי'א אם מתנפחת היא בתוך התנור מכה בידו כשהיא שרוייה על העונה

(1) כ"ה בכ"י ו"ו א' ל"ד ב"ר ובכ"י ו"ו ב' ללוטריוס ובכ"י ללוטריוס ולא ידעתי אפוא מציא זה בכ"י ה"ב ובדפ"ע לטריוס כמ"ס. (2) וכ"ה בעי' תפח א"י. (3) ולפי זה אולי צ"ל בריש הערוך ג"כ בו צונן ועל זה אמר רבינו זו גמרא של רה"ג כי בנו"ג בצונן (וכ"ה במכילת' בא פ"ט ובירו' פסחים פ"ג ד"ל רע"ב בצונן) אבל בכ"י ק"ט הגי' גם באמצע העי' בצונן. (4) כ"ה בכל כ"י וכן מוכח מפי' רה"ג [ורש"ג] שהובא בתשי' הגאונים ש"צ סס"ו ר"צ וז"ל ופי' תפח מלאפחה (וצ"ל מלאפחה כלו' מתיבת התרג' לאפחה) מעין ופי' תלוש תזרוק מים זריקה הוא ע"כ ובדפ"ע כמ"ס תוריק בו מים. (5) כ"ה בכ"י ב"ר ובדפ"ר אבל כשדפ"ע וליד ובכ"י ו"ו א' ב"ר ל"ד ה"ב וק"ט ולדין.

ע"ד ועוד הרבה שינויים בזה השם עיי"ע אילא וע' ר' הילא במהיר"ד.

* לַיִי (הורכב מן ל' היחס ומן יי = אַי, הַי, wohnin) הרכה עם דא ירו' שבועות פ"ב דל"ג (wozu) ע"ד ליי דא, ושם: ליידא ועיי"ע יי, ולדעת הח' אייזלער כבמ"ד ח"ב 51 אלף מובלעת במקום לאיידא והוא בל"מ לאיזה.

* לַיִדָּה עיי"ע לד.

* לַיִזָּה עיי"ע לו ב'.

* לַיִבָּא (es ist nicht da) קטוע מן לית בָּא) והפכו איכא עיי"ע, וכמעט בכל דף בש"ס.

* לַיִבָּא בשבת קל"ד רע"א עיי"ע לך ב'.

* לַיִבְּסָא עיי"ע אלכסא כח"א, צ"ד.

לַיִל (= לַיִלָּה מל"מ הפכו יום Nacht ורוח ההריון השולט בלילה) כפ' כל היד כגמ' כל הנשים (נדה ט"ז) מלאך שממונה על ההריון לילה שמו נטל את המיפה ומעמידה לפני הב"ה ואומר לפניו רבוננו של עולם מפה זו מה תהא? גבור או חלש חכם או טיפש עני או עשיר אבל? צדיק או רשע לא אמר וכו'.

* [אח"ה ודרש איוב ג', ב', ועוד שם בנדה: לילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון. סנהד' צ"ו, אותו מלאך שנודמן לאברהם לילה שמו — וכן מלאך ההריון אצל היוניים נקרא δαιμόνιον γενέθλιον עיין ספרי על המלאכים והשדים 89, ושם הפרטי נאצל משם כללי ליל, לילה, הקבוץ לילות ועוד לַיִלָּתָא כ"מ ל' סע"ב, פ"ו, לילוואת ב"ב ע"ג; ובכ"י ש"ס לברכו' ג"ח: לילייתא (ד"ס צד קס"ה) והסמיכות אצל רז"ל לילי סוכו' מ"ח רע"א תעני' כ"ג רע"א פסחים ק"ב רע"ב ועוד תואר הפעל כמו בל"ס לילי Nachts פסחים ב', ג', ובלא"ר ליליא, ליליא דניאל ב' י"ט, ה', ל' עירוב' ס"ה, קהל"ר פ' ומוצא אני והושאל לעת צרה ירו' תעני' פ"א דס"ד רע"א רבינו ישעי' מה יוצא לנו מתוך הלילה הזה (ישעי' כ"א, י"א) . . א"ל לא כשאתם סבורים אלא בקר לצדיקים ולילה לרשעים בקר לישראל ולילה לאוה"ע, שהש"ר פ' עד שיפוח לילן של מלכות . . בלילן של מצרים, ומוזה תרגי ירו' ב' ילל (דברים ל"ב, י') ליל — ירו' דמאי רפ"ז דכ"ו, דיתקן לילא ש"ס תחת לה כגוי הר"ש עיין אהבת ציון למחרוזת במקומה] —

לַיִלִית (מל"מ רוח לילה Lilith, Nachtgespenster) כפ' המוציא תפילין כגמ' אילן (עירובי קי

סע"ב) במתניתא תנא ומנדלת שיער כלילית פי' כמו אך שם הרגיעה לילית (ישעי' ל"ה, י"ד), כפ' המפלת כגמ' אמר שמואל (נדה כ"ד): המפלת דמות לילית אמו מטאה ולד הוא אלא שיש לו כנפים. * [אח"ה ובקבוץ בעירו' י"ח: כל אותן השנים שהיה אדה"ר בנידוי הוליד רוחין ושידין ולילין, וכל דמיונות אלה על כרכי פרסיים נולדו עיין ברוחב ביאור בספרי על המלאכים והשדים 87 והלאה — גימ' ס"ט: גירא דליליתא עיין ערך לוליתא] —

* לַיִמָּא פי' כמו לאמר עיי"ע אימא (ח"ב, ק"ב) ובענין לימא דלא כי האי תנא, לימא תנן סתמא דלא כפלוגי, לימא כתנאי עיין יד מלאכי ס' שצ"ה, ת"ד, ת"ה.

* לַיִמִּין (Hafen) עיי"ע למן.

* לַיִמִּין (מטבע) עיי"ע לם ומ"ש.

לַיִמּוֹן (מל"י λειμών פי' לח feucht) תוספת בכורו' ספ"ה הלימון כ"ה בכ"י אירפ' פי' שיש על פניו לחלוחת ובנו"ג הלימיו ועיי"ע לימיו.

* לַיִמְצָא (כל"י Schnecke λειμαξ) בכ"ר ר"פ נ"א וילק' תהלים רמו תשע"ו עיי"ע אשת (ח"א, שכ"ז).

לַיִנָּא (= לית אָנָא) בתלמוד ירוש' לית אנא לינן לית אנן⁴.

* לַיִנָּה (das Uebernachten) עיי"ע לן.

* לַיִסְטִים, לסטים, לַיִסְטָאָה, ליסמות, לַיִסְמִיָּא כולם בע' לסטים.

* לַיִסְטִירִין בשהש"רפ' יפה את עיין ערך סטטירין.

* לַיִסְטִרוֹן עיי"ע זמליסמר כח"ג, רצ"ג.

* לַיִעְזָר (אמורא דא"י) ירו' ביצ' פ"א ד"ס ע"ג, ירו' סוט' פ"ג ד"ט, ואין זה ר' לעזר המצוי לרוב עיין מה"י למחרוזת קי"א:

* לַיִפֶּס עיי"ע אחר ע' לפס.

לַיִפּוֹד (מל"י fettig λιπώδης) תוספתא בכורות ספ"ה הליפוד כ"ה בכ"י אירפ' פי' מי שיש לו שטמונית על פניו ובנו"ג הליפיו.

* לַיִץ לַיִצָּן לַיִצְנוֹת עיי"ע לץ.

* לַיִצִּין (?) (לפי הנראה החוטיץ) תוספת' ננעי' פ"ה חליצין (שבבבקעת) [שבבבקעת]

(1) לפיכך הוא כגמ' בשיא אבל גם במשניות כל הנשים ובש"א חדא משנה היא ורבינו דבור ראשון חפס. (2) בנו"ג עוד: עליה. (3) בנו"ג ואלו. (4) עיי"ע לו וש"ג.

לְפָא (בל"ע) לַכּ ובל"ר Lack, lacca עיין ר"ב) דבעי
 לדמיה ללכא (חולי כ"ח רע"א) כבר פירשנו
 בע' ניכא². — (א"ב פי' בלש' ישמעאל ורומי
 מין צבע אדום הגדל כמין שרף דבק במקלות
 המובא מארץ מזרח ובשרף הזה חותמים התבים).
 * [אחי"ה ורש"י בחולין פי' עור אדום שקורין פרקא
 ובפסחים מ"ב; דצבעו בהו ל"ב א פי' סרכ"א והוא
 לדעת רמ"ל במ"ל Wichse, Lack, cirage וגי' ל"בא
 אי' ג"כ כפי' רגמ"ה כ"י בחולין ופי' כלומ' פרייא
 יירמניק! אבל ברש"י כ"י (בר"ם פסחים ס"א.) ובכ"י
 א"פ ובפי"מ להרמב"ם בפסחים ובהל' רי"ץ גיאת
 עמוד פי' הגי' ל"כ א וה' בוקסט' הביא בשם הערוך:
 פערש והוא בלא"מ [purpurschwarz, perso —
 * לְבַאֲרָה (מלשון אור, אורה פי' בהשקפה ראשונה
 beim ersten Anblick) עיי"ע כאורה
 ומ"ש.

* לְבַךְ (מפעל ערבי לַכּ, לַח vermischen) שבת
 קל"ד רע"א נעביד ולא לילוך עיי"ע
 לכא וגירסת לילוך איתא ג"כ באר"ז הלכת מילה
 סי' ק"ו סק"ב וכ"ה בכ"י ש"ס מ' וא"פ וברש"י כ"י
 (ר"ם שבת צד קנ"ו) ובגליון שם אי' ברש"י ליכא
 לשון ליכלוך הוא ע"כ וא"כ פירשו מע' הבא
 אה"ה.

* לְבַךְ (מורכב מן ל' וכך dazu, zu diesem Behufe)
 מלת יחס הפעל להגביל התכלית אבות פ"ב
 מ"ה לכך נוצרת, כתובות ב'. לכך שנינו שבת
 קכ"א. לא היה צריך לכך.

1 לְבַלּוּךְ (גדרף עם לחלוח Frische, Feuchtigkeit)
 וכן הפעל לבלוך כמו לחלח benetzen,
 (befeuchten) בויק"ר בסוף אחרי מות (ס"פ כ"ב)
 ובפסקתא את קרבני לחמי (צ"ר כ"ח.) רבנן אמרי³
 כל מה שהורדן מכניס ל"ב חדש הוא עושה
 גמיאה⁴ אחת מ"ט כי יניח ירדן אל פיהו (איוב מ,
 כ"ג) ויש בהן כד⁵ ליכלוך פה רב הונא
 בשם ר' יוסי אומר אין בהם כד⁶
 ליכלוך פה⁷ פי' שריית פה⁸. בפסקתא
 דויהי בשלח פרעה (צד צ"ב:) ולא היה ריחן קשה

מצטרפין זה עם זה כה"ג ככ"י אירפ' וכדפ' זאלקיעב
 הליצין ואולי צ"ל הלינין והוא מל"י Faden lövon.
 * לַיִשׁ, לַיִשׁ, לַיִשָּׁא, לַיִשָּׁה עיי"ע לש'.

לַיִת (בל"ם לַיִת קמוע מן לָא אֵית nicht
 עיי"ע אית) תרג' ואדם אין (בראשית ב',
 ה') ואנש לית. * [אחי"ה לית, ליתא הפכו
 אית, איתא עיין שבת קנ"ה: כ"מ פ"ו: חולי"נ"ח:
 לית וכו'. כ"מ ה'. אם איתא . . השתא נמי
 דליתא וכו', ושם: על דאית ליה . . או על דלית
 ליה, שבעו"מ מ"ח. אי איתא לדרב שמואל איתא
 אי ליתא ליתא, נדרים ז': לית דחש לה וכו' עיי'
 יד מלאכי סי' שס"ח, ובכנויים קידושי כ"ב, ליתוהי,
 ירו' פ"א פ"ג די"ז רע"ד וליתנן, ובהרכבה נשמט
 הת"ו כמו לַיִנָּא, לַיִנָּא עיי"ע ל"י] —

לַיִת (ובלשון מקרא לַיִשׁ alter Löwe) תרג'
 כאריה וכלכיא (בראשית מ"ט, ט) כאריא
 וכליתא. * [אחי"ה וכן תרג' לַבָּא יחוק' י"ט,
 ב' ועוד עיין תרג' איוב ד', י' וכן תרג' שחל איוב,
 כ"ח ח'] —

לָךְ (ומעיקר הַלָּךְ gehen) בספרא בצו וכל דם לא
 תאכלו (ספרא צו פרק ט"ו סוף פרש"י י) יכול אף
 דם מהלכי שתים וכו', ובפ"ב בכיכורי (מ"ז) ודם
 מהלכי שתים שוה לרם בהמה להכשיר את הזרעים,
 פי' בני אדם שמהלכין על (שנ"ג) [שתי] רגלים
 שאין לך בהמה שיש לה שתי רגלים. — (א"ב
 העיקר הלך). * [אחי"ה ועיין במבוא צד X
 בענין דקרוק של רבינו, וצווי בויק"ר פי"ז ירו' יומ'
 פ"ה דמ"ב ע"ג לָכָה (לך) לדרך זו עיי"ע כלך] —
 לְפָא (= לַיִנָּא מירוף ועירוב בל"ע לַכּ, לַח
 (das Klopfen, Vermischen) כפ' ר' אליעזר
 אומר אם לא הביא בנמ' מוצצין (שבת קל"ד.) התם
 לא בעי ליכא הכא בעי ליכא הכי נמי נעביד ולא
 לילוך¹ פי' עירוב יין ושמן להוליד השמן בתוך
 היין על ידי עירבוב. * [אחי"ה ע"כ הועתק
 מפיי' ר"ח בשבת בש"ס ווילנא אבל לילוך איננו
 מן ילך (הלך) כי אם מפעל ערבי הנ"ל בהוראה
 הנ"ל וכן פירש"י שמערבב ואינו לוכך] —

(1) בנוגד לילוך. (2) כ"ה בכ"י ו"ו א' וב', ל"ד ק"ט ה"ב ב"ר וכ"ה ברפ' פיו וויניצ' אבל ברפ"ר ואמשי' ינוכא עיי"ע
 ועי' אנוכא ומ"ש. (3) כ"ה בפסקתי' שם וכ"ה במד"ר פכ"א ובפסקתי' רבתי פט"ז ובילקי' פנחס רמו תשע"ז אבל בתנחומי
 פנחס סי' י"ב הוא קמוע ועיין בתנחו' נצבים סי' ד' ובילקי' איוב רמו תהקב"ו אי' בשם רשב"ל ובויק"ר הנ"ל בשם
 ריב"ל. (4) בפסקי' דרי"ה שם בויק"ר ובמד"ר ובתנחו' שם ושם גמיעה אבל בפסקי' רבתי ובילקי' איוב שם ושם גמיעה
 ובילקי' פנחס גמיעה ועיי"ע גם הי' (בח"ב, ש"ו). (5) כ"ה בכ"י ו"ו ל"ד ה"ב וק"ט וכ"ה בתנחו' פנחס. (6) כ"ה בכ"י
 ק"ט וכ"ה במד"ר שם ובילקי' פנחס, ובכ"י ו"ו ל"ד מושום. (7) כ"ה בכ"י הנ"ל רק אין בהן ליכלוך פה וכדפ' וויניצ'
 כדי ליכלוך פה וא"כ קמוע באמצע ובקצת דפוס בפסקתי' רבתי בש"ס לחלוך וצ"ל לחלוח וכן הגיה החי' בעל מאיר עין.
 (8) ובמ"כ בויק"ר פי' אינו מספיק ללכלוך פיו.

המלוכלכין, תוספת' שנת ספמ"ז (י"ז) אם היו רגליו מלוכלכות בטיט, וכ"ה בתוס' יו"כ פ"ה (ד') ובהתפעל 'ירו' ב"ק פ"ג ד"ג ע"ג נתלכלכו כליו חיוב, ושם: (נתלכלכו) [צ"ל נתלכלכו] כליו פטור, שמ"ר פכ"ג מה השמלה הזאת מתלכלכת וחוזרת ומתלכנת וכי' ובשהש"ר פ' כאהלי קדר מה ריעות שלמה זו מתלכלכת ומתכנסת וחוזרת מתלכלכת ומתכנסת וכי' —

* לְכֵן (פי' כמו לְכֵךְ dazü) 'ירו' מעש' שני פ"ב דג"ג: 'ירו' עירוב' רפ"ז דכ"ד.

* לְכֵן (קטוע מן לֹא כן nicht so) והרבה בהרכבת ד' בראש דלכן (דילכן) פי' דאי לא כן עיי"ע דל האחרון (ח"ג, ס"ז) וע' די האחרון.

לְכֵין (צבא כל"ע Heer) אספר (סנה' ק"י) כבר פירשנו בע' אספר.⁹

לְכֵים (מל"י λυγαῖος שחורולא (כדעת רמ"ל) מל"י λευκός לבן) בב"ר פרשת ז' (י"ז) ישרצו המים: מביא שני דגים אחד חזיר ואחד לכים כבר פירשנו בע' אספרון. — (א"ב לא הביאו בע' אספרון ולא מצאתיו במדרש אבל מצאתיהו בירושל' מסכת כלאי' פקא קמ"א (רכ"ז) מייתי חוט וקטר באורנא דלכיסא ובאורניה דיריקא). * [אחי"ה ואני מצאתיו בע' אספרון כפי ס"א של כ"י שהבאתי (כח"א, קצ"ד): וכן מוכח מהעתקת המיוחס לפירוש' בב"ר פ"ז בד"ה אמר רבי יונה וז"ל כיצד מייתי חוט וקטר באורניה דלכיסא מין דג ובאודני דיריקא גם הוא מין דג אחר ע"כ וכנ"ה בירו' ב"מ עיי"ע אספרון ומ"ש — ועה"ק שג"ב פי' לכים שחור] —

לְכֵסֵן (= לוֹכְסֵן מל"י λοξόν עקום schräg ועוד קראו כן לקו עובר באלכסון במרובע Hy-pothenuse) בסוף דמאי (פ"ח מ"ח) יתתי שורות לוכסן, בהשירה פי"ה בכלי' (מ"ה) (גדר) [צ"ל גדר] (י"ג) שני שלחנות לוכסן (י"ג) (גדר) [גדר או גדר] שתי כרעים טפח על טפח לוכסן, פי' לוכסן הוא אלכסון ובלשון חכמים קרנזול (כ"מ ק"ה ע"ב ב"ב י"ג) (גדר) [גדר או גדר] ב' כרעים טפח על טפח לוכסן קיטע ב' רגלים טפח על טפח בשוה או

מריח הזיעה א"ל מתלכלכין¹ היו מד שאי² הבאר וריח שלמותיך כריח לבנון (שה"ש ד', י"א)³, כבראשית רבה פרשת ס"ב (ר"פ ס"א) ויוסף אברהם: ויונקתו לא תחדל זו ליכלוכית⁴ שלו, בפרשת ע"ט⁵ ויבא יעקב שלם: תבא ככלח אלי קבר (איוב ה', כ"ו) רב יצחק אמר תבא כך ליכלוכית אלי קבר⁶ פי' כולן ענין לחלוחית הן. * [אחי"ה והוא כמו בלשון זכר ליכלוך ענינו לְחֹלֶחַ⁷]. ירושלמי ברכות פ"ח ד"ב, ליכלוך משקה והפעל 'ירו' הגיג' רפ"ג דע"ח ע"ד מלוכלך במשקה, שבת קמ"ד: 'ירו' שבת פי"ז דמ"ז: כריתות י"ג, מלוכלכת על פי הדר ועוד עיי"ע הבא אח"ה, 'ירו' ע"ז פ"ה דמ"ה, כההוא דמלכלך, 'ירו' מגיל' פ"ג דע"ד, מלכלך באוריתא פי' בהשאילה שיש בו ריח תורה] —

2 לְכֹלֶךְ (מערך הקודם Befeuchtung, Besude-lung) באלו חוציצין פ"ט במקואות (מ"ד) לכלוכי צואה שעל בשרו כדאמרין (יומי ע"ז): היה מלוכלך בטיט ובצואה⁸. — (א"ב ענין מינופת). * [אחי"ה ברפוס אמש' חסרו אותיות: א"ב, וכן הוזכרו יחד בויק"ר פכ"ז מלוכלך ומטונף וכי', ובהשאיל' מדי' שו"ט מזמור כ"ג והובא בילק' דברי' רמז תת"ח מהו ידע לכתך (דברים ב', ז) הילוכך לכלוכך צעוך בפרנסתך, רות רב' פ' ויאמר לה בעז: זה לכלוך מעשים ושם הפעל: לכלך מעשיו בחומין ממעשים רעים, וכן ענין לכלוכית נדרים ס"ו: לכלוכית שמה. . יפה קורין אותה לכלוכית שהיא מלוכלכת במומין, ויק"ר פי"ד טיפה של לכלוכית וכי', פסיקת' רבתי פ"מ, מ"ז מלוכלכים בעבירות, שמ"ר ס"פ כ"ב ידיו מלוכלכות כגזל, ושם ס"פ כ"ז כל הגוף מלוכלך בעבירות, ילק' משלי רמז תתקמ"ז מלכלך את תורתו, ובהתפעל בר' פס"ה מתלכלך בעונות, יהוש"ר פ' כאהלי קדר מתלכלכין בעונות, ושם פ' אחות כך כל מה שישראל מתלכלכין כל ימות השנה בעונותיהן וכי', אסת"ר פ' ויהי אוטן: נתלכלכתי בטומאה, ובלי השאילה ויק"ר פ"א עיי"ע אספקלריא, נדרי' ס"ו: עיי' לעיל, תוספת' ברכו' פ"ז סוף שמלכלך את החלוק בר' פכ"ב ירך מלוכלכות, ושם פס"ה בכגדים

(1) בנו"ג בטיט מתלכלכין וצ"ל כגוי העירוך וכגוי הילקי' עקב רמז תת"ן בשם הפסיקתא, (2) כ"ה לנכון בכ"י ו/ו א' וצ"ל בדשאי וכ"ה בכ"י ו/ו ב' ר' ק שם בטיט ברשאי ובכ"י היב וק"ט וכל דפ"ע בראשי וצ"ל בדשאי, (3) ובשו"מ מוזמור כ"ג מתענגין ובשהש"ר ס"פ נפת תטופנה הגוי מתענגין ועיין עוד יתר טקטות שהביא רש"י בפסיקי' שם ששם הגוי בטיט מתענגים וכולם צ"ל מתענגעים עיי"ע עגנוג, (4) בנו"ג לחלוחות, (5) וגם לפנינו ככה פ' ע"ש ועיין בענין חילוק פרשיות במו"ש בה שחר שנת י' חוברת וי"ו, (6) בנו"ג לח, (7) עיי"ע לכך א' מ"ש בשם גליון כ"י ש"ס, (8) וכ"ה בפ"י סד"ט לרה"ג ושם או בצואה ובנו"ג כגוי רבינו גוי הכ"י ש"ס ובשאר מקומות שהביא ד"ס (יומי צד קכ"ב) ואם היו ידיו מלוכלכות, (9) עיי"ע אצלנו בח"א קצ"א ומ"ש, (10) ובצ"ל בעי' אספרון ובמ"ד פרש' וי, (11) כ"ה בהוספת' כלי' כ"מ פ"ח ובנו"ג בכלי' שם גדר וגם זה נכון, (12) בנו"ג שתי לשונות לוכסן ובתוספת' שם אלכסון.

לע"ז כ"י (בקובץ כ"י אנגליק' דף כ"א) גרס ג"כ כערוך ופי' לומא מעה, וכדרך משקל רומי ל' מיין תוספתא דמאי ספ"ג סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק לימין מדה גסה מלימין ולמטה מדה דקה וכירו' דמאי ספ"ב דכ"ג. אי' כמ"ס טמן וצ"ל לימין ור"ש לדמאי ספ"ב מ"ה גורס לימון ויותר טוב לומין] —

* לָמָא, לָמָא עיי"ע למה א' וב'.

* לִמְבַרְנֵיָא (Lombardei) תרי"א לבמדבר כ"ה. כ"ד מן למברניא ומארע איטליא עיין מ"ש בספרי על העתקה פרסית לריב"י מאווס צד 228.

* לָמֵד (שם האות הזה Lamed) בירו' שבת פ"ז ד"ט: דרש אלה הרברים (שמות ליה, א) אלהף חד למ"ד תלתין ה"א חמשה ועוד עיי"ע ה"א (ה"ס) וש"ג יתר דוגמאות, ובענין למד יוני עיי"ע למד ב' במוספיא.

לָמָד (פי' מל"מ ענין קנות ידיעה ע"י הרגל או עיין Gernen, gewöhnen) בפ' במה אשה בגמ' בירית (שבת ס"ד.) הניחא לכאן דאמר מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין וכו' מפורש בר"ג דפ' המפלת (גדה כ"ב:) אמר שמואל משום ר' ישמעאל כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למדין ואין משיבין לרבנן למדין ומשיבין מופנה מב' צדדין לדברי הכל למדין ואין משיבין. פי' למדין ומשיבין למדין הימנה ואם יכולים לעשות עליה תיבתא עושה. בס"ג דפ"ק בסנהדרין (י"ז:) למדין⁴ לפני חכמים לוי מר', בפ' התודה בגמ' ולד תודה (מנחו' פי':) אמר למדין לפני⁵ ר' וניתי לחם⁶. בפ' ארבע מיתות בסמוך המחלל (סנהד' ס"ה:) לימודי ערבי שביעית⁷ חטים יפות. פי' נוחים ורגילים לומר ערבי שביעית חטים יפות לזורעם עקורי קטניות מהיות רעות פי' אם יעקור אדם מקצת מן הקטניות בתחילה וישליכם לאיבוד הנשארם לא יהו רעות⁸. בילמדנו בריש אמור אל הכהנים (בתנחו' ל"י) ולמדנה בנותיכם נהי (ירמ' ט"ו י"ט) מה ראו הקינים והנהיות להגתן לנשים כשביל שהביאו מות לעולם.

שמיעתם מטפה וקיעטם והניחם פחות מטפה. — (א"ב פי' בל"י דבר עקום והז"ל אמרו כן לקן העובר מזוית אל זוית שכנגדו). * [אח"ה פי' לזכסן ע"י קרנזול הועתק מפי' רה"ג בסד"ט צד 14 — וכנ"ה בירו' כלאים ספ"ד דכ"ט ע"ג כמודד לכסן וכירו' שבת פ"ט די"ג סע"א כמודד לזכסן, ושם פי"ב די"ג ע"ג לזכסן היה כתוב עליהן, ירו' עירובי פ"א די"ט: נותן את הקורה לזכסן, ירו' יומ' פ"ה דמ"ב ע"ד שהיה לפניו לזכסן, פתיחת' דא"כ"ר פי' הוי מגיעי חורש שדהו לזכסן וכו'] —

* לָכֶשׁ שבת פ"ב מ"א עיי"ע לגש ומ"ש.

לְכָתָא (ג"ל מל"פ לַחַת תחית עין ומקל Stück Holz, Kloben) בס"ג דפ' הזורק (שבת ק"ב) לכתא ומתנא אגודו¹ בירו הוא פי' משקולת והחבל שלו. פי"א בע' בוכיאר². אי נמי בלכתא³ (שבת קנ"ד:) כבר פי' בע' חבר גואלקי. * [אח"ה עיין ערך חבר (כח"ג, ש"ה) ושם בהערה 6 הגהתי בלכתא וראיה מע' הנוכחי, ושם פי' רבינו (עפ"י פי' ר"ח נדפס בש"ס ווילנא) ונקרא העץ ההוא לכתא ע"כ וכן מוכח מפי' ראשון בע' בכיאר וכן מפי' רש"י בשבת בשני מקומות וזה כהוראת מלה פרסי' ובפי' הר"ן לשבת ק"ב. לכתא סכין או אבן וכו' ופי' כן לפי דמיונו ורמ"ל העתיק [Saumsattel] —

* לְכָתְחָלָה (הורכב מן לכ"ו מן תְּחָלָה, von vorn herein was erst geschehen) הרבה מאוד בש"ס ולשון חכמים הוא והפכו דיעבד חולי' ב'. הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד, ושם ט"ו: דיעבד אין לכתחלה לא וע"ש כ"ז. ר"ה ל"ג סע"א והרכה זולתו ונמצא אך מעט מזער בירושלמי ד"מ ירו' מעש' שני רפ"ד דנ"ד רע"ד אפי' לכתחילה מותר, ולרוב אי' בתחילה ירו' מע"ש שם, ירו' שבת פ"ג ד"ה ע"ד והורגל לרוב כאן לשעבר כאן לבא עיי"ע בא.

לָם (= לָמָא בל"ס מין מטבע וכן בל"י λάρμα ובל"ר dünnes Plättchen, kleine Münze, lamina) בפ' אין מעמידין בגמ' המורים (ע"ז ל"ד:) קיסמא דמוריסיא כלומא קיסמא דחמרא בד' לומי פי' מטבע. * [אח"ה בנו"ג קיסמא אבל בפ"ר ר"ח

¹ בנו"ג אגודו וכ"ה בכ"י ה"ב ובשאר כ"י אגודו. ² ושם פי' פי"א לכתא ומתנא ק"ה קשור בחוט ארוך וכו' וזה הועתק מפי' ר"ח בשבת (בש"ס ווילנא נדפס כדף ק"ב סע"ב) וזה הפי' עולה יפה עם גזרת המלה הפרסית הנ"ל. ³ כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ע ווינצי' אי' נמי לכתא ובדפ"ר פי"ז באסיל ואמשי בליכאתא. ⁴ כ"ה בדפ"ר ובכ"י למדין ובדפ"ע הלמדון ובנו"ג כדדפ"ר ובמעילי ה': הלמדון ועיי' התוספ' ⁵ כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ר, ובדפ"ע ווינצי' בפני. ⁶ בנו"ג אמרו למדין (ברש"י למדין) לפני ר' וניתי לחם ובפי' רגמ"ה כ"י למנחות (בקובץ כ"י אנגלי' דף כ"ה). אמרו למדין לפני רבי היינו לוי כדאמרו בסנהדרין למדין לפני חכמי לוי מר' ע"כ וזה כשיטת רש"י והתוספ' השיגו עליו ע"ש ועיין הליכות עולם שער א' ויבין שמועה שם צד ט' סע"ב (דפ' ליוורנו) ופחד יצחק ע' למדין. ⁷ וכ"ה בכ"י פי' אבל בנו"ג שביעיות. ⁸ וכן בפירוש"י ע"ש.

סע"ב, קידושי' מ': וש"נ, כ"ב ק"ל: הוריות י"ג
 רע"ב ביצ' ל"ד: מנחות מ"ו, (ועיין יד מלאכי סי'
 שצ"ד) שהש"ר פ' משכני והשם המופשט למידה
 — בכמות ק"מ:] —

למד (= לימודים, לימודים נ"ל מל"י *λάμπαδων*
 קישורין Verbindung ור"ב פי' בע"א) בפ'
 כיצד מברכין בסוף הלכה חוץ מן היין (ברכות ל"ח
 רע"א) כלימודין פטורה, פי' כגון עמודים ארוכים
 כדגרסינן בתנור פ"ה בכל"י (מ"ט) תנור שבא מחותך
 מבית האומן ועשה לו' לימודין ויש מפרשים
 לימודין דתנור ענין שיפוץ, — (א"כ פי' בל"י אות
 אחת עשר במספר האותיות וצורתה קוים שנים
 מחוברים בראשם והולכים ונפרדים ונחקים עד
 סופם ועל שם צורה זו קראו למדים חז"ל לנסרים
 או עצים מחוברים נוגעים בראשם להגן על דבר
 מה עשויים כמו אוהל). * [אחי"ה ר"ב כיון
 לצורת אות יוני Δ הנקראת *λάμβδα* ולפי זה תתכן
 יותר גי' לימודים בלא יו"ד וכ"ה באמת בכל"י שם
 ובכרכו' שם כנ"י כ"י א"פ אבל בתוספת' חלה פ"א
 ובירו' חלה ספ"א דנ"ח, עשאה לימודין וכן בתוספת'
 כל"י ב"ק פ"ד וכפ"ז אי' בי"ד (אך בר"ש לכל"י שם
 בלי יו"ד) וכן בתוספת' כ"י לפסחי' רפ"ז ובמ"ק י"ב,
 עיי"ע הבא אח"ז, ולפע"ד נ"ל לפרשו מל"י הנ"ל ופי'
 קשורין וכן פי' הרמב"ם בכל"י שם עש"ה, ורש"י
 בכרכות פי' נסרים והביא זה דמ"ק ופי' ע"י לוחין,
 וכפי הנראה פי' רבינו לימודים כמו עמודים ועוד
 עיי"ע מרתא ושם בסוף הערך ג"כ מענין למוד] —

לְמַד (ענין חיבור וקשור *aneinanderfügen*) בפ'
 כל הכלים בגמ' האבן שבקרויה (שבת קכ"ה):
 צאו ולמדום פי' רבי הננאל זה שאמר רבי צאו
 ולמדום עשו לחם לימודים [ויש מי שאומ' עיינו
 בהן כלומ' לימוד בעינין] בלא מעשה ויא' לימודין
 כגון זה ששיננו במסכת משקין בפ' מי שהפך (מ"ק
 י"ב), עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ והן
 כסויין עצים ועליהן שיט (שרוצים) (3) (וצ"ל (4)
 שצריכים] מעשה (5) וראיתן הא דגרסינן ככמה
 מומנין (שבת נ"ז) תני רבה בר [רב] (6) הונא (7) קמיה
 דרב חריות של דקל שגדרם (8) לעצים ונמ לך (9)
 עליהם וכו', — (א"כ בנוסחאות כתוב תני רבה בר
 בר הנא קמיה דרב חריות של דקל שגדרם לעצים

* [אחי"ה א) ענין קנות ידיעה ע"י עיון ד"מ בקל
 כל הלומד תורה וכו', ר"ה כ"ג, סנהד' צ"ט, ע"ז
 י"ט, למד לשונך לומר איני יודע וכו', ברכות ד',
 למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו וכו',
 יבמות ס"ב: ועוד הרבה דוגמאות עיי' ברכות ג',
 י"ו, כ"ח: ס"א: ס"ב, ס"ג, ושם: שבת ע"ה,
 עירובי' מ"ז: נ"ד: פסחים פ"ז, יומ' ע"ב: סוכ' מ"ב,
 ר"ה ל"א: תענית ז', מגילה ו', ט"ז: חגיג' ג',
 יבמות פ"ד, ק"ה: כתובות קי"א, נדרים ל"ח, גימ'י
 נ"ז: סו"ט' כ', ל"ה: קידושי' כ"ט: ועוד זולתו,
 בפ' יעל: ברכות ז': כ"א, כ"ח: שבת ל"א, קל"ט,
 עירובי' כ"א: פסחים קי"ב, ר"ה כ"ג, ל"א: סוכ' מ"ט:
 מ"ט: סו"ט' כ', קידושי' ל', ל': ב"ק ל"ח, כ"מ
 ק"ו: ב"ב ח': כ"א, סנהד' ה', י"ז: י"ט: ס"ח:
 צ"ב, ק"א, ע"ז י"ט: ועוד ענינו למוד ע"י היקש
 מאיזה דבר לאהר ד"מ מכילת' בא פרש' ג' בא הכתוב
 ללמדך וכו', ושם פ"א נמצינו למדין, ברייתא דר"י:
 דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו ועיין סנהד'
 פ"ו, — ושם ע"ג, ופסחים ל"ה: הרי זה בא
 ללמד ונמצא למד, ירו' קידושי' פ"א דנ"ט, לְמִידָה . . .
 למד נמצא למד ומלמד, סו"ט' מ"ד, חולי' פ"ד,
 למדה תורה דרך ארץ, ב"ר פל"א לימדתך תורה
 ד"א, ברייתא דר"י (תחלת הספרא) ללמד על עצמו
 . . . ללמד על הכלל כולו, ירו' תרומו' רפ"ב דמ"א
 רע"ב כל הדברים למדין ומלמדין וכו' ע"ש —
 ב) ענין הרגל והתנהגות, בקל: ירו' תרומו' פ"ד
 דמ"ב ע"ד כמות שהוא לְמִידָה, ויק"ר ר"פ כ"ה אם
 היה למוד לקרות . . . ואם היה למוד לשנות וכו',
 שהש"ר פ' שחורה אני: אם היה למוד לאכול
 סעודתו וכו', תנחומ' נח סי' ב' מה שלמד היה אוכל,
 ויק"ר פ"ד למודה . . . אינה למודה, והקבוץ זכר דמאי
 פ"ד מ"ד לימודים לאכול, ירו' דמאי פ"ד דכ"ד,
 בלימודין אבל בשאין לימודין וכו', פי' על הורו'י
 י"ג: לעולם ילמד אדם עצמו וכו' (ברכות ס"ב): יחייג
 את עצמו, תענית י"א סע"א לעולם ימוד אדם
 עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו אולי צ"ל
 ילמד ובכ"י מ' יעשה, ובע"י ובילק' (ד"ס כ"ט): יראה
 אדם, בינוני: סנהד' ק"ט רע"ב מלומד בניסין, סוכ'
 כ"ט, מלומדין במכותיהן, ובהתפעל להתלמד ברכו'
 נ"ג: גימ'י כ"ד רע"ב ס', יומ' ל"ז: תעני' כ"ו: —
 והשם לימוד (למוד) ברכות ז' סע"ב סוכ' כ"א

(1) בגמ' במ"ס בו אבל לנכון בתוספת' כלים ב"ק פ"ד לו. (2) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בפ"י ר"ח, ובדפ"ע בענין, (3) וכ"ה
 בפ"י ר"ח בשי"ם ונילנא, (4) כדאי' בדפ"מ, (5) כ"ה לנכון בכ"י ה"ב ובשאר כ"י ודפ"ע וכן בפ"י ר"ח אי' מעשים,
 (6) וכ"ה בפ"י ר"ח, (7) כ"ה לנכון בדפ"י ויוניצי' ובכ"י ה"ב ובפ"י ר"ח, ובנו"ג בר בר חנה, ובכ"י ערוך ויו' אי' ליד רבא
 בר הנא ובכ"י ב"ר חמא ובכ"י ק"ט רבא בר חנא ובדפ"ר רבה בר חנה, (8) וכ"ה בע"י חרית ע"ש ובפ"י ר"ח לרף
 קמיה: ולרף נ', שגורום, שגרין ובכ"י ה"ב בבאן: שגורום, (9) כ"ה בכ"י ק"ט וה"ב, ובדפ"ע במ"ס ונסבך.

* למטוֹךְ עיי"ע בן נפיל כח"ב ק"ה ומ"ש.

* לומכסה ירו' הוריות פ"א דמ"ו. מ"ס תחת: של מכסה.

* לִימִיז, לימין (מל"ר) (schielend, limus, um) תוספת' בכורות ספ"ה הלימיו אבל בכ"י אירפ' הלימין ואולי הוא ל"ר הנ"ל פי' מי שעינו אחת מביטח לצד זה והאחרת לצד אחר אבל עיין ערך לפן ועוד עיי"ע לְיָמוֹן.

* לְמִלִּים (מל"ס) לְמִלִּים (murmeln, üble Nachrede) חלחלן פסיקת' רבתי פ"ו לא לימלם אדם אחר משה. ושם היו ישראל מלמלין אחר משה וכו', קהל"ר ברייש: למואל יְשָׁלֵם לאל כלבו וכו' כן הגיה לנכון ה' לעווי במקום שנים דא"י בנוסח. ועוד עיי"ע מלמל.

לְמִין (= לְיָמִין, לְיָמִין מל"י λιμήν וכל"ס לְיָמִינָא, לְיָמִינָא חוף Hafens) בפ' מי שהוציא אוהו (עירובי" מ"א): פעם אחת לא נכנסו ללמן עד שחשכה למן הוא נמל הוא מחוז. — (א"ב פי' בל"י חוף ים ומושב הספינות). * [אחי"ה ובנו"ג לנמל. וכנ"ה בירו' ב"מ ספ"ו ד"א. פרק ספינתו בלמן וכ"ה למן בקהל"ר פ' טוב שם ובפ' גם שמש ותתכן הגי' למן בר' פל"א. פל"ב שטר"ר ר"פ מ"ח. לימין אסת"ר פ' והשתיה בלימין אחת. אגדת בראש"י פרק ל"ד הגיע לפתח הלימין. ירו' יומ' ספ"ג דמ"א. הגיע ללמינה של יפו. ירו' גימין פ"א דמ"ג: למינה של קיסרין. בירושי' ברכות פ"ג ד"ו ע"ג כיון דמטון ללמינה והוא ל' נקבה — וכמו שפ"י רבינו נמל הוא מחוז כן העתיקו ע' זקנים מחוז (תהלים קי"ז. ל') ע"י [λιμήν]

לְמָם (מל"י ζω) gierig, gefräßig λιμαόσσω — (השם ζω, λιμαός, λιμαία) sein) בפ' במה אשה בנט' לא יצא האיש לא כסוף (שבת ס"ג סע"א ורע"ב) שכן בל"י קורין לכלב למס. * [אחי"ה בירו' ב"ק ספ"ז ד"ו. חסר סיום שכן בל"י וכו' והרכה נתחבטו המבקרים בפ"י זו הטלה עיין לעוויזאהן זאאלאגיע 83 ועל פ"ו העתיק ברילל (פרעמדשפר) עלעמ' 24) ועיין ברילל יאהרביכער ח"א 129, ובח"ב 210 ומחרוז' במ"ע חמ"ו 396

ונמלך עליהם לשיבה צריך לקשור). * [אחי"ה ולפי מ"ש בשם כ"י ערוך גם רבינו גרם כן ונמלך וכו' וע"י וכו' היה מקצר וכל דברי הערוך הועתקו מפי"ר"ח נדפס מעתה בש"ס ווילנא לדרף קכ"ה: ופי' למדום תקשורו וסדרו אותם ועיין בפירש"י שהביא ג"כ ראייה ממ"ק הנ"ל וכ"ה בחיד' המאירי בשבת. ודוגמתה בעירובי" ל"ד: פוקו עבדו כבושי כבושי עיי"ע ככש ד' —

לְמָה (מל"מ מלת השאלה wo zu, weshalb) כס"ג דפ' המזבח מקדש (זבחים פ"ח): א"ר עינייני בר שישון¹) למה נסמכה פרשת נגדי כהונה לפרשת קרבנות וכו'²). * [אחי"ה וכנ"ה בכרכות מ': למה אמר אליהו וכו', ב"מ ס"א: למה לי דכתב רחמנא וכו', יומ' כ"מ. סוכ' י"ד. למה נמשלה וכו' שבת פ"ח: נ"ד. עירובי" נ"ד: סוכ' מ"ט: חגיג' ג': תענית ז'. למה נמשלו דברי תורה וכו', שבת פ"ח. למה נמשלו ישראל וכו', פסחים ל"ט. למה נמשלו מצריים וכו', ברכות י'. מ"ק כ"ח. למה נסמכה וכו', ברכות מ"ז. למה נסמכו וכו', ב"מ פ"ז. נויר כ"ג. סנהדר' מ"ג: למה נקוד וכו', ברכות ד'. שבת קי"ג: יומ' ל"ט: ס"ט: סנהדר' כ"ז: ס"ז. חוליו' ז': צ"א. תמור' מ"ז. בכורות נ"ה. זבחים קי"ג: ע"ז י"א. למה נקרא וכו', ברכות ג'. סימנא למה לין] —

לְמָה (מורכב מן לָא מָה = לָא מָא niichts) כילמדנו למה משה ואהרן (שמות ה' ד') (תנחומא ל"י והובא בילקי שמות רבו קע"ו) אתם למה ודבריהם למה³). בכ"ר פרישה ב' והארץ היתה תהו ובהו (בראשית א' ב') זה אדם הראשון ללמה⁴) ולא כלום. כי תהו הנה (ש"א י"ב. כי"א) תרג' הו"ו⁵) למה. וילכו אחרי ההבל ויהבלו (מ"ב י"ז. ס"ו: ירמ"י ב' ה') תרגום והו למה. כי במה נחשב הוא (ישעי' ב' כ"ב). * [אחי"ה תרג' בישעי' שם וכלמא השיב הוא וכן ככל התרג' הנ"ל באל"ף בסוף. רק בכ"י תרג' על תהו (איוב כ"ה ז') על למה. ועריך לנקד בכל מקום לְמָה, לְמָא ולא לְמָא ככדפוסים עיין לעווי בעמט"ר ובמתורגמן אבל יש בטעות [לְמָא] —

* לְמוֹאֵל עיי"ע למלם.

1) כ"ה בכ"י ק"ט וברפ"ר ר' עינינו בר שישון ובכ"י ו"ו א' עינינו בר שישון בכ"י ל"ד בר שישון ובכ"י ו"ו ב' עינינו בר שישון וברפ"ע ענני בר שישון ובכ"י ר' עינינו בר שישון ובשבת ס"ד: ענני בר שישון אבל בכ"י מי ובראש"י דפ"ו עינינו עיין ד"ס שם וש"נ גם ג' עינינו עינינו ויוחסין השלם 176 הביא הגי' בר עינינו בר סיסו וד"ק ר' עננאי בר שישון. 2) בנו"ג בסדר הפוך פ' קרבנות לפי בגרו כהונה. 3) בילקי למה אתם למה דבריהם. 4) בנו"ג שהיה ללמה. 5) כ"י ה"ב.

לָן ואין אדם שובת בכ"מ. שמ"ר פ"א אין ויואל (שמות ב', כ"א) אלא לשון לינה. והקבוץ ב"ר פ"ס לל"ן (בראשית כ"ד, כ"ג) לינה אחת ללון (שם כ"ה) לינות הרבה וכן דורש בויק"ר פ"כ ויתלונן (איוב ל"ט, כ"ח) לינות הרבה, ובמד"ר פ"ב דרש יתלונן (תהלים צ"א, א') שלן שם לינות הרבה. ובהוראת עכבה כלילה ירו' סוכ' ספ"ד דג"ד ע"ד ירו' סומ' פ"ב ד"ח, נפסלן בלינה, ירו' יומ' פ"ב דל"ט ע"ג לינה פוסלת בידים. . אין לינה פוסלת בידים] —

2 לָן (מפעל עברי לון כנפעל והפעיל ענין תרעומות והתגרות murren) כי תלינו עליו (שמות ט"ו, ז'). * [אח"י"ה כ"ה ברפ"ר ורפ"ו אבל כשדפ"ע ל"י ול"י בכ"י ה"ב וא"י כשאר כ"י ערוך רק בכ"י ק"ט ובכ"י ב"ר הובא הפסוק כי תלינו עליו (במד' ט"ו, י"א) ובשתי הפעמים כתיב תלוננו בו"ו וכן במד' י"ד ל"ו וילוננו וקרי ויליננו] —

* לָן (2) ירו' שבת פ"ב ד"ה רע"א מהו מחרנין לין מפספסין לין צ"ל לין פ"י לנו וכ"ה לין בירו' שם קודם מעט עיי"ע חרך.

לְנִיטִית (= לֹנְנִית בל"י λέντιον, λέντιον ובל"ר linteum, leinenes Tuch כפ' חבית (שבת קמ"ז) מסתפנין כלונטית אחת לונטית הוא אלנטית וכבר פירשתי במקומו. — (א"ב פ"י לנטון בל"ר מטפחת). * [אח"י"ה וכן בל"י הג"ל ובע' אלנטית (ח"א ק':) כבר הבאתי הנוסחאות והעירוני כי בירו' ובמשניו' נאפולי ופיו' א"י בלא אל"ף כג"י הערוך וכן בפ"י ר"ח לשבת (כ"ש"ס ויולנא גרס אלונטיות אצל לונטיות) והיחיד לונטית א"י עוד בירו' שכת פ"א ד"ג, ושם פ"ט ד"ב, ברי"ף הגי' בשבת אלונטית וכ"ה בכ"י ש"ס (ד"ס קע"ו) וכתוספת' שבת פ"ג (פ"ד) אלונתת וכולם כש"ס, והקבוץ לונטיות ירו' שבת פ"ג ד"ו, ירו' סוכ' ספ"א דנ"ב. — ומזה נבנה לינטין פ"י לintio עוסק כמטפחת והישאל על האדם המקנה את הביכין בהיותו לובש מטפחות עיין אגדת בראשית פ"ב (בית המד' ליעללינעק 4) שאלו היית לנטין וסל בידך וכו'] —

לַנֶּךְ (= לֹנְכָא, לֹנְכִי מל"י λόγχη רומח (Lanze) ברפואות דפ' מי שאהזו (גיט"י ע' רע"א) אמר שמואל האי מאן דמחו ליה בלונכי⁶ פרסאי. כפ"ק דסנהדר' בגמ' סמיכת זקנים (סנה' י"ד) ובפ"ק דע"ז בגמ' וקרמיסים (ח"י) אמר לא זוו משם עד

λμῶς וכצ"ל במה"ר ז"י והנכון כמו שרשמתי בתחלת הע' ונקראו כן הכלבים שלא ידעו שבעה וכן דעת בעל המשכיר ועוד היום נקרא שלשלת הכלב λαμοπέδη. ודרש למס (איוב ו', ל"ד) מפעל מסס כלומ' מונע והסיר ועיין רש"י בכתוב' צ"ו. ולא מענין מס כדעת ר"י מיגאש בתשובה סי' ל"ז] —

לְמַעַן (מל"מ מלת המעם כמו בעבור damit, auf dass, wegen) כפ"ק דברכות (ו') למען ה' (דניאל ט"ו, י"ג) למענך מיבעי ליה אלא למען אכרהם שקראך אדון. כס"ג דפ"ק דקדושין (ל"ט: כ"ב) וכיב וואס כתיב (דברים ה', ט"ו) למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך ובשלוח הקן הוא אומר (שם כ"ב, ז') למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות עלה לבירה שלח האם ונטל את הבנים בחזירתו² נפל ומת היכן טובו³ של זה והיכן אריכות ימיו של זה⁴ אלא למען ייטב לך בעולם שכולו טוב והארכת ימים בעולם שכולו ארוך.

לְמַפְדָּם (בל"י ורו' λαμπάς, ἄδος lampas, dis Fackel, Leuchte, Lampe) דיומ' פ' אמר להם הטמונה (פ"ג דמ"א) תרג' עקילם לקבל נברשתא (דניאל ה', ה') לקבל למפרס פ"י בל"י ורו' עששיות ונרות. * [אח"י"ה תרגום עקילם לזה הפסוק אין לפנינו אבל כן מתורגם בע' זקנים κατέζωσται τῆς λαμπάδος וכן מתורגם לפיד בראשית מ"ו, י"ז; שמו' כ', ט"ו וכן בתר"י ב' לשמו' כ', ב' למפד דנור. . למפד ראשא. ונעתקה לל"ס למפאדא, למפאדא ובל' קלילה בל"י λαμπάδιον וכן העתיקו ע' הזקנים גלגה (זכרי' ד' ב', ג) —

* לימצא עיי"ע לעיל במקומו.

1 לָן (= מפעל עברי לון והשם לִינָה das Uebernachten ועוד עכבה כלילה) כפ' הדר בגמ' האחים (עירובי ע"ב סע"ב) מקום לינה גורם⁵. כפ' בעשרה מאמרות (אבות ה', ה') ובס"ג דפ"ק ביומ' (כ"א) צר לי המקום שאלין בירושלים פ"י לא אמר אדם אין לי מקום ללון בירושלים שהמקום צר. * [אח"י"ה וכנ"ה בחול' צ"א: ויפטר בלא לינה, ירו' מעש' שני פ"ב דמ"ט ע"ד מה בין לינה מה בין שביתה אדם מנגלג בלינה ואין אדם מנגלג בשביתה בכל מקום אדם

¹ בפסוק: אדוני. ² כ"ה בכ"י ק"ט וברפ"ר ובשדפ"ע ובחזרתו. ³ בנו"ג טובת ימיו. ⁴ כ"ה לנכון בכ"י ק"ט וה"ב. ⁵ ושם ע"ד: גרים. ⁶ בנייג באלונכי.

שנעצו בו ש' לונכיות של ברזל¹). בר"ג דפ' המוכר את הספינה (ב"ב ע"ד). ובחלק נגמ' עדת קרח (סנהד' ק"ו סע"א) שקלי גכבא דעמרא ואמישיתיה במיא וכרכתיה עילוי לונכא, ס"א עילוי רומחא²). פ"י לשון לעז לנצ"א⁵ רומח. — (א"ב בנוסח' שלנו כתוב לולניאות והוא מעות ופ"י לונכי בל"י רומח). * [אח"ה בנ"ג כמו שכתבתי וכ"ה במעות לונכיות כסוט' ט'; ובמד"ר פ"ט לונכיות וצ"ל לונכיות, וע' זקנים תרגמו ככה מלת רמח (נחמ"ד, י"ג. ט"ז; יחזקי' ל"ט, ט"ז), הרב (איוב מ"א, י"ח), חנית (ש"א י"ז, ז'), מחי (יחזקי' כ"ג, ט"ז)] —

* לַנְּנָן (קטוע מן לָא אַנְּנָן (nicht wir) ירו' פ"א פ"ג ד"ז ע"ד ולמה לננן (אמר) [צ"ל אמרין] וכו' ועיי"ע לי.

לסוטה (נ"ל מל"ר אמצעי' feingewebter Frauen- Du Fresne מ'עין אוצ"מ (פ"ו ד"ח): הרדידים (ישעי' ג"י, כ"ג) לסוטה כמא דתימא (שה"ש ה"י ז') נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות. * [אח"ה וכנ"ה בירוש' שם ר"פ י"ג ד"ד. ההן לסוטה אפ"י בסוף כאריג הוא. ירו' מ"ק פ"ב דפ"א: הדין לסוטה וכו'. והקבוץ ירו' שבת ספ"ד ד"ז רע"א לסומות, ירו' ב"מ ספ"ד ד"ט ע"ד לסוטיא] —

לִסְטִים (מל"י ληστῆς) רוזנין (קידושין י"א. כתובות כ"ה. ב"ק כ"ז. נ"ז. פ'. ק"ד. ק"ד: כ"ט כ"ב. כ"ט: כ"ג. כ"ה. כ"ג: צ"ה. כ"ב צ"ב: תמורי' ט"ו: ירו' שקלים רפ"ב דמ"ו ע"ג). — (א"ב תרג' ושאר צמים (איוב ה', ה') ויבוזון ליסטין⁴) פ"י בל"י שודד ואורב בפרשת דרכים ובירו' מסכת הוריות פ' כהן משיח (פ"ג דמ"ז ע"ג) מיכן ואילך בליסטיא⁵) היו נוטלין אותה פ"י בל"י כנגיבה וחטיפה). * [אח"ה בדפ"ר בראש הע' לסטס וכדפ' אמ' לסטס אבל בשדפ"ע לנכין לסטס כס' בסוף אבל גם בש"ס הרבה פעמים גם ביחיד לסטס, ליסטס ד"ט חוץ מדוגמאות הנ"ל עירובי נ"ג סע"ב לסטס כמותך, יבמות כ"ה: מעשה בליסטס אחד וכו' וכ"ה בתוספ' שם פ"ד אבל לנכון בירו' יבמו' ספ"ב ד"ד רע"ב בליסטס אחד, ובירו' ברכות פ"ט ד"ג רע"ב חד ליסטס, ירו' כתובות פ"ב דכ"ו: אשת לסטס כלסטס ולנכון בפסיק' דר"כ צד פ'. אשתו של לסטס כלסטס. ירו' סנהד' פ"א ד"ט רע"ב שותף

ליסטס כלסטס וצ"ל כס' בסוף וכצ"ל בירו' סוט' פ"ט דכ"ד, והליסטס עמו בבית וצריך להיות ליסטס בפסיקת' דר"כ צד קפ"ב. למחר לליסטס שהוא יושב בפרשת דרכים אבל לנכון בילק' אמור רמז תרנ"א לליסטס, בקהל"ר פ' אני אמרתי עיי"ע גרם (ח"ב שני"ט): ובתרי"א לבראש"י כ"א, י"ג לעס ליסטס, והקבוץ קידוש' פ"ב. אומנת לסטס ע"ז כ"ה: פגעו בהן לסטס, ירו' דמאי פ"א דכ"א ע"ד ויק"ר פ"ח ליסטין, ביצ' מ"ו סע"א לסטס וכ"ה בכ"ק פ"ו מ"א אבל במשנ' דירו' שם ליסטס וכ"ה בירו' שבת פ"ב מ"ה ובירו' כתובות פ"ב דכ"ו ע"ד בליסטס הן, ירו' ב"מ ספ"ו ד"א, נפלו עליהן ליסטין ע"ז כ"ז רע"א לסטין דא", תוספת' ב"ב פ"ד הגיעו ליסטס (כ"ה בכ"י אירפ) תנחומ' אמור סי' י"ח בדרך ליסטס, קהל"ר פ' ומוצא: לקיש ליסטס בכור לצלובין — ב"ר פ"ב נשואה ללסטס מ"ס עיי"ע לווטס ג"י רבינו — ובמשקל סורי ליסטאה ובל"ס לִסְטִיָא: ויק"ר פ"ל הוא (ליסטא) [צ"ל ליסטאה] (עיי"ע צד ג'), אסת"ר פ' ותמאן הן דליסטאה — סנהד' ק"ו: פנחס ליסטאה וה' פערלעס במ"ע גרעטץ חכ"א 267 הגיה פליסטאה Pilatus — והקבוץ תרג' איוב ד', י"א ליסטייא, ב"ר פ"ס לִסְטִיָא, פסיקת' דר"כ צד קס"ה: ליסטייא, ילק' הושע רמז תקל"ג ליסטייא עיין מאמר Nuovo Saggio להח' לאטטס צד 80, ועוד ענין ליסטייא = ליסטות, ליסטיית והוא השם המופשט חטיפה בל"י ληστεία אומנת שודדים Räuberei ירו' הוריו' הנ"ל, ירו' ב"ב פ"ט ד"ז רע"א אדם שיצא לליסטייא אחיו חולקין עמו, ב"מ פ"ד, ליסטאה בליסטיית דע, סנהד' מ"ו: יצא לליסטיית ובכ"י ש"ס מ' ופ' לליסטייא, יבמות כ"ה: נתפס על ידי ליסטיית, קידוש' ל': ליסטות וממנו הפעל ב"ב קכ"ג, סנהד' ע"ב רע"א (ומלסטס) [צ"ל ומלִסְטִים] את הבריות שג"ר רפ"א כפי דפ' קושט' והיה מלסטס את הבריות ובדפ' אחרוני' במעות מלסט' — וכן בל"י rauben, plündern, ληστεύω וכן העתיקו ע' זקני' פשט (הושע ז', א') ובשם ληστῆς העתיקו שודד (ירמ"י י"ב, ט"ז), פריץ (שם ז', י'), גדוד (שם א', כ"ב; הושע שם), רכיל (יחזקאל כ"ב, ט"ז)] —

לִסְטִים (שם הפרטי Justus) שהש"ר פ' גן נעול ובויק"ר פל"ב לא היו קורין . . ליסוף לסטס — ול' בא בתמורת יו"ד עיי"ע לולייני.

1) בסנה' לפנינו בט"ס לונכיות אבל בכ"י ש"ס פ' לונכיות וחר שבושים עיין בדיס בטקומו, וכ"ה לונכיות בכ"י פ"י ר"ח לע"ז אבל בנ"ג לולניאות וככ"י ש"ס לולניות והוא ט"ס, ועיי"ע לולניות, 2) בנ"ג בריש רומחיה, וככ"ב בראש רדוכאה, 3) בל"ר Lanze, lancea, 4) זמ"ה בתורגמן ולפנינו הג"י ויבוזון ליסטסין, 5) בנ"ג בליסטייא עיין סוף הערך.

לֶסֶת (קמוע מן לְעֶסֶת מפעל לְעַם kauen ונקראו כן הלחיים Kinnbacken אשר בהן לועסים) כפ' שואל אדם כנמ' אין מעצמין⁽¹⁾ (שבת קנ"א סע"ב) והככבים (קהלת י"ב, ב') אלו הלסתות⁽²⁾. ויכה את מיכיהו על הלחי (מ"א כ"ב, כ"ד) תרגומו על ליסתיה. ושמתי אחי בא פך⁽³⁾ (ישעי' ל"ח, כ"ט; מ"ב י"ט, כ"ח), ולחיי למרטים (ישעי' נ"ו, ו')⁽⁴⁾. * [אחי"ה וכן תרגום לחי (איכ"ג, ה') ובתרג' א' לדברים ל"ד, ז' ילחח ליסתיה ודרשו מן לחי. בלחייך (יחזק' כ"ט, ד'; ל"ח, ד') על לְיֶסְתָךָ, ועוד זולתו. וכן אצל רז"ל נדה כ"ג: הלסת וגבת הזקן, ירו' נדה פ"ג ד"ג ע"ג הלסת והחוטם, והקבוץ נדה שם וירר' יבמות רפ"ט ז' ד"טו ע"ג לסתות — וע' נבלעת כמו דין במקום דעין, זירא במקום זעירא וכן לֶסֶת, לְיֶסְתָא במקום לְעֶסֶת, לְעֶסְתָא וכ"ה דעת ה' פליישער בהוספותיו לעמ"ל לה' לעווי ח"ב 535] —

* לְיֶסְתָא (מל"ס לוסְתָא בטן Unterleib) דלתי בטני (איוב ג', י') תרג' כ"י (אצל ה' לעווי) פְרָתִי וליסתיי דהינן דשי כרסי.

לע (= לְעָא בלשון מקרא לְעָה (איוב ו', ג') כמו לְאָה בלשון מקרא ענין עיפות — sich be-, ab-mühen) לו חכמו ישכילו זאת (דברים ל"ב, כ"ט) תרג' ירושלמי לעיין באורייתא⁽⁵⁾. כי כל דרכיו משפט (שם ד') תר"י (א) תלת שעיי לעי⁽⁶⁾ באורייתא⁽⁷⁾, בכראש' רבה פרשת י"ד (ספ"ד) דאי לא לעי לא נגים⁽⁸⁾. נתנני בידי לא אוכל קום (איכ"ג א', י"ד) לעיין ביממא וכליליא ולא מטי⁽⁹⁾. ואתה עיף ויגע (דברים כ"ה, י"ח) תרג' ירושלמי⁽¹⁰⁾ (א) לעיין ומשלהין. פרי אדמתך וכל יגיעך (דברי כ"ה, ג') תרג' ירושי' (א) וכל לעותכון. בויקרא רבה ויצא בן אשה (פ"לב) הוה מחי ליה כוליה יוטא ואמר לעינות טאבות לעינות טאבות⁽¹¹⁾ כלומ' יגע בטוב במלאכה. ובכי ימוך אחיך פרשת אשרי משכיל (שם פ"ד) לית את אזיל לעי ונגים⁽¹²⁾

פ"י אין אתה הולך ומתייגע במלאכה ואוכל. נבל תבל (שמות י"ח, י"ח) תרג' ירושי' מילעא תילעי⁽¹³⁾ ועצבך בבית נכרי (משלי ה', י') תרג' ולעותך תעייל לכיתא דאחריני. יגענו ולא⁽¹⁴⁾ הונח לנו (איכ"ג, ה', ה') תרג' לעינא ולא הוות נייחא. נפש עמל עמלה לו (שם ט"ז, כ"ו) תרג' נפשא דלעינא לעותא⁽¹⁵⁾ תסוכר. * [אחי"ה זה הערך קצת בלי סדרים הוא כי בתחלה הביא דוגמאות מתרגום בענין פעל ואח"כ ממדרש ואח"כ מתרג' ומדרש לפעל ולשם ואח"כ לפעל ולשם — וכנ"ה בירו' גישי' רפ"ז דמ"ח ע"ג והוה לעי וכ"ה בקהל"ר פ' ושנאתי, ולנקבה ירו' עירובי' פ"א ד"ח ע"ד ולעתה בתריה וכו', ירו' שבת פ"ו ד"ז ע"ד, כ"ד ס"פ ל"ד, קהל"ר פ' מה יתרון לעי באורייתא, רות רב' פ' באשר תמותי לעיין באורייתא, ירו' סנהד' ספ"ב ד"ב ע"ד לעיין באורייתא, ירו' שקל' ספ"ה דמ"ט: דילעון באורייתא, ירו' כתובי' פ"ה ד"ל: דאינון לְעָנִי, והשם לְיֶעוֹתָא עיין חוץ מדוגמאות הנ"ל תרג' לתהלים ע"ג, ה' צ"ד כ'; ק"ה, י"ב; לאיוב ד', ח'; ושם כ', י"ח משיב יגע: מתיב ליעות הורנא כן הוא בכתב יד (אצל לעווי) ובנו"ג [ליאות] —

לע (= לוּעָא בל"ס כמו לוּחָא בלא"ו ולחי בל"מ חמור (שופטים ט"ו, מ"ו) לוּעָא דחמרא. * [אחי"ה וכן תרגום והלחיים דברים י"ח ג'. ותרג' בלעך (משלי כ"ג, ב') בְלוּעָךְ וכן פירש"י בלחייך, וכנ"ה בדרז"ל שבת ס"ז. בלועא דחמרא חמרתיה, שם ג"ד: עיי"ע בר לוּעָא (ח"ב קע"ז). סנהד' נ"ח: דרש ילע (משלי כ', כ"ח) הסומר לוּעוּ של ישראל כאלו סומר לוּעוּ של שכינה ובכ"ר ר"פ פ"א דרש זו המלה: תבא מאירה לאדם שאוכל קדשים בלועו והוא מל"מ לע. ולועא נדרף עם לוחא (עיי"ע דק ג') פ"י לחי ירו' ר"ה פ"ב דנ"ח: קדום באדר פוח

(1) כ"ה בכ"י ק"ט ובפיו ר"ה בשבת (בש"ס ויילנא) אין מאמצין ועיי"ע אמין ושי"ג. ועיי"ע עמין. (2) ובויקרא ר"פ י"ח וקהל"ר פ' עד אשר: ראשו לסתות. (3) כ"ה לנכון בדפ"ר וויניצי ובכ"י ו"ו ול"ד בט"ס חחוס ובכ"י ק"ט בט"ס במתניך ומדפ' פיזי והלאה חוץ בדפ"ר חסר עד גמירא. (4) כ"ה בכ"י ו"ו ק"ט ל"ד בר' ובדפ"ר וויניצי ובשדפ"ע לוי. (5) בנו"ג בתר"י א' מסתכלין באורייתא ובתר"י ב' ויליפו אורייתא. (6) בנו"ג עסיק. (7) עפ"י האגדה בע"ז ג': ע"ש. (8) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בעי נגם אבל בדפ"ר פיזי וויניצי בכאן: נגים וצ"ל בסמ"ך וכ"ה בקהל"ר פ' ושנאתי ופי' וטוב מלא לעי ונגים. ופי' נגם אבל וכ"ה מפורש באיכ"ר פ' הכשיל עיין בהערה הבאה. (9) בנו"ג הוא דעתיה דרי' חנינא דאמר נתנני וכו' לעי באורייתא בלילא ובכומא לא מטי ובאיכ"ר פ' הכשיל דאי לא לעי לא אוכל היא דעתיה וכו' עד אי לא לעי ביממא בליליא לא אוכל קום ועיי"ג ג"כ בקהל"ר פ' ושנאתי ועי' נגם. (10) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט, (11) כ"ה נכון בכ"י ק"ט ובדפ"ר פיזי וויניצי ובאסיל בט"ס לעינות ואותיות נו נשתבשו לאות ט' ובדפ"ר אמו הגי' לעי טבות ובאמת כ"ה לפנינו לעי טבאות לעי טבאות אבל בכ"י עיקר הגי' כג"י כ"י הנ"ל ומוכח שגי' רבינו היתה כדאי בתחומי' בסוף אמור: ליענות טבאות ליענות טבאות. (12) כן הוא בכתב יד ק"ט ובדפ"ר פיזי וויניצי בט"ס ונגים ולנכון בדפ"ר עיין לעיל בהערה 9. 10. (13) באונקלס איתא מילאה תילאי ובת"י א' מיתר תינתר? (14) במקרא: לא. (15) בנו"ג ובדפוס אמשטרדם לעותא.

הגהו לְעוּי וכו' ופירש"י בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירין בה. והשם לְעו ובל"ס לְעָזָא מגיל' י"ח. לעז יוני לכל כשר, ושם בלעז יונת, ירו' מגיל' רפ"ב דע"ג. יודע אשורית ויודע לעז יוצא בה בלעז וכו'. ירו' ב"ב ספ"ח דמ"ז ע"ג ותוספת' ב"ב ספ"ט הכותב דיותמין בלעז עיי"ע בח"ג מ"ח ירו' מגיל' פ"א דע"א: ירו' סו"ט פ"ז דכ"א ע"ג אסת"ר פ' וישלח ספרים לעז לזמר עיי"ע אלייה (ח"א. צ"א:)

2 לְעָזו (כמו לְעָע ועיי"ע לָז ב'). — spotten, übel שנהגו (פסחים ג"א). ולעזה עליהם כל (המדינה. — (א"ב פ' ענין רינון ולעג). * [אח"י"ה והראיה תמצא בע' לז ב' ע"ש ושם הובא ירו' שקלים ספ"ה הכל מלויין עליו ובשקל' ברפ' ש"ס בבלי ספ"ה ד"ט. אי' הו' מלעיון עליו. והשם: שבת צ"ו סע"ב צ"ה. קידוש' פ"א. מוציא לעז. סנהד' מ"ג: אל תוציא לעז וכו' סנהד' מ"ד: ב"מ פ"ד. כתובות ק"ג. סו"ט מ': שלא להוציא לעז וכו' שמ"ר פ"ג שלא להוציא לעז על בשרו של משה וכו'] —

* לְעָזָר (וכ"ה שם הפרטי בל"ס. והוא קטוע מן אלעזר) מגדולי האמוראים של דור השלישי ששימש רב ושמואל עיין מבה"ר למהרז"ל ק"א: ועוד ע"ש מרף קי"ג והלאה הציונים בענין ר' לעזר דרומיה. ר' לעזר ב' ר' חגי. ר' לעזר בר חנינה. ר' לעזר בי ר' יוסי. ר' לעזר בר מרום. ר' לעזר בר פרטא. ויש להוסיף ר' לעזר בן ינאי ירו' גיט' פ"ג דמ"ה. ר' לעזר בן אנטונינוס בשם ר' לעזר ב' ר' ינאי ירו' מעשרו' פ"ד דנ"א: ירו' ב"מ פ"ז ד"א סע"ב. ר' לעזר בי ר' צדוק ירו' פסחים פ"י מ"ג ובמשניות ר' אליעזר בר צדוק. ר' לעזר בן עזריה ירו' תעני' פ"ד דס"ז ע"ד ושם ג"כ ר' אלעזר.

לְעַט (מל"מ ענין נתינת המאכל בתוך החך zu essen geben ולבהמה ענין פטום füttern ועיין בפנים) בפ' מי שהחשיך (שבת קנ"ה:) אין ממרין את העגלים אבל מלעמיין. גמר' (שם) אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה להחזיר

לוחך (ופוק) [צ"ל יפיק] לקובליה ובתמורתו בירו' סנהד' פ"א די"ח ע"ג פח בלועה יפיק לקובליה ובבבלי סנהד' י"ח: יפח בלועך עיין פירש"י —

לְעֵב (מל"מ ענין לעג ובזיון verspotten) כלה (לעג לי (ירמ' כ"י ז') תרגמו לעב²). ולקלם כל היום (שם ח') תרג' (וללעב⁴) כל יומא. והיה לשחוק גם הוא (שם ט"ה, כ"ה) [תרג' ויהוין ללעיב אף אינון]. כי עגבים כפייהם (יחזק' ל"ג, ל"א). * [אח"י"ה בנו"ג שם ארי תולעבא בפומהון. וכל הדוגמאות הנ"ל רק לשם לְעֵיב (לְעֵב) בל"ס לְעֵבָא. וכן תרג' ללעג (יחזק' ל"ה, ד') לְלָעַב. ותרג' וקלסה (שם כ"ב, ד') ולעב ובמתורגמן ולעג. ולעב ולעג קרובים בענין הם. בא ת פ על אתלעב עיי' תרג' לבראשית כ"ז, י"ב; לשופטים י"ט, כ"ה; לש"א ל"א, ד'; למ"ב ב', כ"ג ועוד זולתו ובהפעיל ירו' סו"ט פ"ג די"ט. זו שהיא יושבת ומלעכת על דברי תורה, והוא ל"מ ויהיו מלעיבים ד"ה ב' ל"ו ט"ז] —

* לְעֵג (מל"מ נדרף עם לעב ומוזה הענין) בהפעיל עירובי כ"א: גיטין ג"ז רע"א כל המלעיג על דברי חכמים וכו' ירו' פ"א דמ"ו ע"ד ירו' קידוש' פ"א דס"א: עין שהלעיגה על כיבוד אב ואם וכו' אסת"ר פ' אם על המלך: מלעיגין אותנו תרג' לירמי' ח'. י"ח מלעיגין לקבל נביא. וכן בקל פסיקת' רבתי פל"ד לעגנו על דכריהם. * ליעותא (Müdigkeit) עיי"ע לע א'.

1 לְעָזו (בל"מ ענין דבור בלשון אחר שלא בלה"ק וכן בל"ס לְעָזו ובל"ע לְעָזָא) בפרק (א) [ב' דמגיל' (טשנ' א) אבל קורין אותה ללעזות⁵] בלעז. כי תניא ההיא בלעז יונת (עיין מגיל' י"ח). — (א"ב ל"מ היא בית יעקב מעם לוועז (תהלים קי"ד, א) וענינו מי שאינו מדבר בלשון עבר). * [אח"י"ה בנין פעול הוא הנכון כדאי בערוך ללעזות וכ"ה בירו' מגיל' רפ"ב דע"ג. היתה כתובה כחלכתא הלעז יוצא בה בלעז, ושם פ"ד דע"ה. הלעזות לא נהגו כן אלא אחד קורא כל הפרשה כולה. תוספת' מגיל' ד' (ג) בכ"י אירפורט (צוק"מ 226) בית הכנסת של לעזות. ובמשקל סורי: מכו' ו' סע"ב

(1) כ"ה לכונן בכ"י ו"ו ל"ד ק"ט ב"ר ודפא"ט וברפ"ר כלו וברפ"י ויוניצ' כולו. (2) בנו"ג כולהון מחיכין בי אבל ריש המאמר הייתי לשחוק כל היום תרג' הויתו ללעב כל יומא ואולי לזה המאמר כיון רבינו וקצר עיי' וכו' כולו ומרפוסים הביאו רק סוף הפסוק אבל גם בכ"י הובא כן. (3) ברפ"ו במ"ס ת"ר. (4) בקצת דפוסים ובר"ד ללעג. (5) כ"ה לכונן בכ"י ק"ט וברפ"ר וכ"ה בירושי ובשרשי' לרד"ק וכ"ה הלעזות בתוספת' מגיל' פ"ב אבל במשניות ובש"ס בבלי ללעזות וכ"ה מרפ' פ"ד והלאה בערך. (6) וכ"ה בכ"י ש"ס ולפני לוי.

הלעמה למקום שיכולה להחזיר. * [אחז"ה ופי' ר"ח בשבת (בש"ס ווילנא) הלעמה; לתת המאכל בחך שלו ע"כ ובענין המראה עיי"ע מר ה'. ובל"ע לעט = אגז פי' לחך ולקק בלשונו ועוד קרוב לו לעט לקיחה בקצה הלשון וגמיאה. ומזה הענין בקל דב"ר רפ"א וילק' ריש דבר"י רמז תשצ"ד ולועט הימנו. ומורגל בה פע"ל כמו בל"מ ירו' עירוני' פי' דכ"ו: מלעיטין אותו (בתוספת' שם פי"א פ"ח) הגי' אובסין אותו). בק"ס ש"מ. הלעיטוהו לרשע וימות. תוספת' ב"ק פ"ו ותוספ' חול"י פ"ג (ד"י) הלעיטה הילתית. והשם חול"י ג"ח: לעיטה והמראה] —

לע"ט (ראשי תיבות עיין בפנים) כס"ג דפ' שלשה שאכלו (ברכות כ"א). ללע"ט יפה לרמ"ת קשה' פי' לע"ט לב עין טהול. פי' רמ"ת ראש מעים תחתוניות. * [אחז"ה וכן פי' רבינו נסים גאון בשם הלכות גדולות. ובכ"י מ' ל"י כלל האי סימן וא' בתיבות יין יפה ללב וכ"ש לבני מעיים והתניא לראש ולתחתוניות רעה עיין ד"ס שם] —

* לעי' (שם אמורא קטוע במקום אלאעי) ירו' דמאי פ"א דכ"א ע"ג ר' לעי' אמר משום ר' ליעזר ובתוספת' דמאי רפ"א ר' אלאעי משום ר' אליעזר.

* לעיול (הורכב מן ל' ומן עיל פי' למעלה, über, oberhalb והפכו לרע) תר"ו א' לבראש' א' ז' מיא דלעיל פי' מים העליונים, ושם תר"י ב' מ' כ"ג חסדא דלעיל וחסדא דלרע. שבת ל' רע"א לעילא מר' תנחום. חול"י ג"א. לעילא מר' רבה. קהל"ר פ' אם ישך: נלחש לו מלעיל פי' מלמעלה כלומ' מן השמים. ובנוסף התפלה לעילא מכל ברכתא וכ"י.

* לעם (?) מ"ס בקהל"ר פ' את הכל דרש העולם (קהל גי' י"א) הולעם להם שם המפורש כ"ה בקצת דפוסים אבל בדפ' אמש' שנת א"ת אי' לנכון הועלם וכ"ה בדפ' ווילנא. ושייך לעיקר ע"לם.

* לעולם (stets) עיי"ע עולם.

לעין² (= לעינין = לעונים (Gartenmelde) בריש כלאים (פי"א מ"ג) התרדין והלעינין³) פי'

* לענתא (בל"מ לענה Wermuth) ירו' תרג' ב' לדברי' כ"מ, י"ז מריר כלענתא דמותא.

* לעינות (Mühe, Müdigkeit) עיי"ע לע (= לע"א).

לעם (פי' בל"ע לעס נשך ומחן כשיניים, kauen mit den Zähnen zerbeißen) כפ' כל שעה (פסחים ל"ט:) לא ילעום אדם⁷ חטין. בהאשה פ"ט בנדה (ס"ב.) לעיסת גריסים של פול של⁸ עוקת נפש פי' כשילעום אדם גריסין יפה יפה ולא נשאר בהם כלום אלא הם בעוקת נפשו⁹ ופי' כשבא¹⁰ בהכנסת בית הבליעה שדומה לעוקה של בית הבד ולעוקת (בית) ¹¹ (וצ"ל

1) כ"ה בכ"י ק"ט וה"ב ובדפ"ר אבל בשדפ"ע לע"ט, רמ"ת. ² זה העי' אי' אחר עי' לעס ולא ידעתי למה והנכון כדפ' אמ"י. ³ בנז"ג והלעונים ובכ"י מ' ובעהיק שגיב והלעינין. ⁴ בל"י βλάτων בל"ר Melde, blitum. ⁵ ملح בל"מ מלוח Meldenstrauch ובדפ"ר אל ס'ק והוא בל"ע السلق בל' תלמוד סילקא Mangold וזה נ"ל יותר וכ"ה בפ"ט להרמב"ם בכלא"י שם ד"ה תרדין. וא"כ בלע"ז בל"שי הוא לאיי"ט blefa, bieta עיי"ע הרח (חיג' רמ"ה בהערה). ⁶ בלא"י"ט atripcea מל"ר Melde, atriplex גי' אטריצפי כ"ה בכ"י ערך וצ"ל כמו שהגהתי ובדפ"ע אטריפסו וצ"ל אטריפגיי וכ"ה בעה"ק שגיב. ⁷ כ"ה בכ"י ק"ט וה"ב. ⁸ כ"ה לנכון בדפ"א ובשאר דפ"ע על. ⁹ בפ"י רח"ג נפ"ש. ¹⁰ כ"ה לנכון בכ"י ק"ט וה"ב וזה"ב בפ"י רח"ג ובדפ"ע: פרוש כשילעום. ¹¹ כ"ה בכ"י ק"ט ובשאר כ"י ודפ"ע מ"ס.

[נת¹] ומערה מים (עיין מקואות פ"ו מ"א) של² אותן גריסין יפים להוציא הכתם³. — וא"כ תרג' ובטלו השחנות (קהלת י"ג ג') ויתבטלון (בני) [צ"ל ככי] פומך עד דלא יכלין למלעם. * [אחי"ה וכנ"ה בשבת קל"ג סע"א לועס בשיניו ונותן; ירו' תרוט' פ"ח דמ"ה: הלעוס כבלוע. ועוד עיי"ע אלס (ח"א ק"ב) ציון מב"ק פ"ד. תוספת' שבת פ"ב (י"ג) אין לועסין מסמיכי בשבת. תוספתא פסחים ספ"ו עומד ללעוס קופין את פיו ולועס] —

לעס (מענין הקודם כהשאלה) בילמדנו בריש ואלה הדברים (בתנח"ל ל"י) היה אותו הגדון לפניו ברמז⁴ ארים⁵ הרין לעיסה דקוטו עיניך ארים הרין זביתא⁶ רבין עיניך מזכירו השוחד והחמס שהיה נותן. * [אחי"ה נ"ל שפירושו ארים הסר הלעיסה פ"י מה שנמחק בשינים היינו דבר הנלעס ועוד בין השינים וזביתא פ"י צרעת עיין ויק"ר פ"ח הבאתי בע' זב בסוף (ח"ג רס"ג) וכל זה רמז לשוחד וחמס שהיה נותן. ור"פ סמא" לענסקין הגיה ארים הרין לעיסה דקוטו שיניך וכו' ושיעורו כמו טול קיסם מבין שיניך טול קורה מבין עיניך ופי' זביתא לדעתו כמו זבורית במקואות (פ"י מ"א) אבל ענין זו המלה עיי' בערכו (ח"ג רס"ג)] —

לָף (= לוף) = לָפַף בל"ם ובל"ע לָפַף פ"י ענין כריכה (umwickeln) כפ' במה אשה כגמ' הכנים (שבת ס"ו): לפופי ינוקי בשבתא שפיר דמי. פ"י תינוק מכן חדש ועד בן שנה⁷ אמו מרחצתו בחמין וסכתו בשמן ומולחתו בהדס יבש שחוק ומלפפתו בפסקיא מכריסו ועד רגליו וזהו לפופי ינוקא שמתחברין איבריו כמו ויחבר (שמות ל"ג י"י מ"ג) דתרגמו ולפ"ף⁸. ועיקר זו המימרא דר' יוחנן⁹ בס"ג דפ' חביות¹⁰ (שבת קמ"ז סע"ב) ובס"ג דפ' מפנין (שם קכ"ט סע"ב) והתל' לא חתלת (יחזק' ט"ז ד') מיכן שמלפפין את הוולד בשבת.

עוללי מפוחים (אי"כ ב' כ') תרג' עולימא רגיניא דהוו מתלפפין בסדינין דמילתין¹¹. אשר מפחתי ורביתי (שם כ"ב) תרג' דלפפית בסדינין ודרביתי בתפנוקי מלכין. בר"ג דפ' השותפין (ב"ב ד' סע"א) אתי חבריה לייף ביה¹² ליפופא מידע ידיע (שם). כס"פ איזהו נשך (ב"מ ע"ד) כגמ' היה הוא תחילה לקוצרים¹³ ו הא¹⁴ מחוסר לפופי ויבישי¹⁵. כפ' השואל כגמ' היו לו ב' עבדים (כ"ט ק' רע"ב) כדאמר רב פפא בדלייפי הכא נמי בדלייפי¹⁶ פ"י מחוברין כמו (שמות ל"ט ד') על שני קצותיו חבר¹⁷ תרג' מלפף. * [אחי"ה וכן תרג' בכל מקום הפעל חבר בשמות פרש' כ"ו ול' והשם: ליפופא בל"ם לָפַפּא בתר"י א' לשמות כ"ו. ד' י' ותרג' חתלתו (אי"ב ל"ח ט') ליפופיה ובמיתורגמן ע' לפף כמ"ד ליפומיה. ועוד השם לָפַף ובוזה תרגם החכרת (שמות כ"ו ד' י') מחכרת (שם ל"ח י"א). וילפת (רות ג' ח') דרש ברות רב' פ' חצות לילה: לפפתו כחזות, ובכורו' מ"א. דרש ילפת (ויק' כ"א ב') שמלפפת והולכת עד יום המיתה. ובכינוני פעול בפעל דב"ר פ"ג מלופפת באש. ונדרף עם לוף וממנו לייף כב"ב הנ"ל וכן בחולי' י"א. דלייף לית לן בה, ושם ק"י. מילף לייפי. וממנה השם לייפא כ"ה בכ"י ש"ס כב"ב ד' סע"א כמקום ליפופא של נוסחאות. ועוד השם ליפוטא עיי"ע לפתא. ופירש"י בשבת ס"ו: לפופי לכורכו בכנדים וקושרו בחגורה רחבה ע"ש. וברף קכ"ט: פירש"י בכ"י (הונא בד"ס שם) מאזרו ומחברו שיהו אבריו פשוטין וזקופין ולא כפופים ועקומין ויחבר תרג' ולפ"ף ע"כ. ומיוחס לרש"י סביב לר"י ב"ספ"ו ובס"פ כ"כ סיים וויקל"א באשכנז' והוא wickeln וכ"ה בעה"ק שג"ב וויקל"ן בלא"ש] —

לָף (= אָלֶף ענין למוד והרגל וא' נשמט) כפ' אעפ"י כגמ' דסמוך המיילין (כתובות ס"ב). אבל הא דשנן בה [לא] היינו דאמרי אינשי דמלפא¹⁸

(1) וכ"ה בפ"י רה"ג. (2) ובפ"י רה"ג במ"ד על. (3) ע"כ הועתק מפ"י רה"ג בסד"ט צד 82 ועוד עיי"ע חלק ג' ג' (4) כ"ה בכ"י ו"ו א' ובי זק"ט וכצ"ל בחמו בכ"י ח"ב ובדפ"ע בר מן ובכ"י ל"ד ברנין. (5) בכ"י ו"ו בי ובי"ה ובכ"י ו"ו א' אריס. (6) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט וב"ר ובכ"י ח"ב וביתא ובכ"י ו"ו וביתא וצ"ל זביתא ובדפ"ע זכותא, זכותה. (7) עיין בהפשט"ע הוכיח עפ"י שבת קכ"ט: דמיד כשנולד התינוק צריך לחמוץ וא"כ נראה שצ"ל בערך חינוך עד בן שנה ע"ש ובהגוון שלמה (כ"ה). שהביא מ"ס אסור והותר לר' יונה גירונדי (פ"י נ"ט ס"א) בזה"ל מלפפו פ"י העירך היינו לסוך אותו מכריסו עד רגליו שמתחברין אבריו ואפ"י עד בן ה' ש ותרג' וחבר ולפף עכ"ל וא"כ לכאורה זו עיקר הגי'. (8) וכן בפ"י ד"ה בשבת לרף קמ"ז: (בש"ס ווילנא) וז"ל לפופי ינוקא לחבר אבריו של תינוק וכדתרגם ויחבר ולפ"ף ע"כ. (9) עיין בהפשט"ע תמוה על זו הגי' אבל באמת כ"ה גי' רבנ"ה אמר ר' יוחנן ברפ"י שגונינו וכן א"י ברף קמ"ז: עיין ד"ס במקומו וכ"ה בספר מפתח לרי נסים. (10) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט בכ"י ו"ו ול"ד. (11) מלי התלמוד טפוח, מטפחת, ובג"ג ריגותא . . מלפפין בסדינין דמילתיה. (12) וכ"ה בכ"י ש"ס ובג"ג לייף ליה חכריה. (13) כ"ה לנכון ברפ"י וויניצי ובכ"י ובדפ"ע מדרפ"ר פ"ו והלאה הוין מדרפ"ו: היה פוסק עמו. (14) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט ובדפ"ע בת"ס והוא. (15) בכ"י ח"ב חסר מהתיבות ועיקר זו המימרא עד כפי השואל. (16) וכ"ה בגי' הבי"ה בדלייפו ובג"ג בדלייפו ובש"מ בדלייפו וצ"ל בדלייפו וכ"ה בכ"י ש"ס בשבועות מ"ג. (ד"ס שם) ובג"ג שם הגי' העירך בבית יודין. (17) כ"ה בכ"י ורפ"ר ובשרפ"ע הוין מדרפ"ו. (18) וכ"ה בעי תכלי ובדפ"ו דמלפא.

הנחתנו יותר טוב דברים נאותים ונחמדים כלפידים כענין המלה הפרסית הנ"ל ומי שהאציל לפיד מל"ע לָפִי (ברילל פרעמדשפרי עלעמענטע 35 ולעווי ע' לפד) מועה ועיי' ג"כ הוספות ה' פליישער אבל גזרתו מע' הקודם אין ג"ל — ועוד מענין מלה פרס' הנ"ל לִייד בעל הסיפור Erzähler וזהו כרוז הנ"ל] —

* לָפִים (בלא"ד ובל"ע פֿ) כמו פה בל"מ עיי"ע פס וא"כ לפום כמו לפי בל"מ gemäss) אכות פ"ה מ"ג לפום צערא אנרא. כתוב"ס ז'. וש"נ לפום גמלא שיחנא. ב"מ צ"ו רע"ב וש"נ לפום חורפא שבשתא. ב"ר ספ"כ לפום חילך אכול וכו', ירו' סנהד' ספ"ב ד"כ ע"ד וב"ר פ"פ עיי"ע גֶן (= גֶּנֶה) (ח"ב שייג:) פסיקת' בשלח עיי"ע לַחַת. ובהרכבת כן: לפום כן ירו' יבמות רפ"ג ד"ג ע"ג לפום כן צרך מימר וכו', תר"י א' לבראשית ל"ח. כ"ה ולפום) [צ"ל לפום] כן צרכית למשמע פ"י כמו לפיכך.

לָפִי (כמו בל"מ = כפי לפי nach Massgabe, weil וכמו על פ' ב) כגמ' דפ' במה מדליקין (שבת כ"א) מה טעם אין מדליקין לפי שאין מדליקין⁽¹⁰⁾. כסוף פ' הניזקין כגמ' אלו דברים (גיט' ס"ו) א"ל אין כותבין ומה טעם לפי שאין כותבין. פי' בעא מיניה טעם ולא נתן לו אלא א"ל כי אין כותבין כלומ' קבלה היה לבני אדם לכתוב הכי. ובפ' האשה שעושה צרכיה כס"ג השאלה חלוקה (נה ס"ו) בעא מיניה ר' יוחנן מר' יהודה בר ליואי מהו לתלות כתם בכתם אליבא דר' לא תיבעי לך השתא ומה התם דקא תזיא מגופה אמרת אינה תולה הכא דמעלמא קא אתי לא כ"ש כי תיבעי לך אליבא דרשב"ג התם הוא דקא חזיא מגופא תליא הכא דמעלמא קאתי לא תליא או דילמא לא שנא א"ל אין תולין לפי שאין תולין. * [אחי"ה כ"ה רקבכ"י ברובן מוכח מע' תל' א' ע"ש — וכנ"ה בכתובי' ב'. לפי ששנינו וכו' ע"ז ח'. לפי שראה אדם הראשון וכו' ירו' יבמות רפ"ג דיי"ג ע"ג לפי שמדד וכו' עיי"ע לפיכך וע' כפשי. בר' פכ"ו לפי שהיו שמופים בנות וכו', שהש"ר פ' כלך יפה: לפי שכל השבטים וכו', ועוד בענין לפי = על פי של מקרא ידים פ"ד

תכלי לא בהתה. — (א"ב פי' למד). * [אחי"ה בדפא"מ חסרו אותיות א"ב, וכן פירש רבינו בע' תכלי: מלומדת וכן פירש"י אשה הלימודת ועיי"ע בהת ב' ומה שכתבתי, ומלפא כמו מאלפא ואל"ף נבלעת] —

לָפְדָא (מל"י) Tieg, Napf, Teller, λoπάς, ἄδος Schüssel כל מיני כלים אשר בהם מביאים המאכל ובפרט תאנים על השלחן) בהלכה קמה דכירה (שבת ל"ז סע"ב) לָפְדָא דייסא ותמרי מצטמק ורע להן פי' תבשיל של תאנים⁽¹⁾. בהגדה דפ' השוכר את הפועלין (ב"מ פ"ד רע"ב) עבדו ליה שיתין מיני לפדא. ובפ' הנודר מן המכושל כגמ' ביצה טרומיטא (ירר"י ב') מאי בלופסין⁽²⁾ מיני תאנים דעבדין מנהון לפדי ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה אלפא מיני לפדי. — (א"ב תרג' ובשלו בפרור (במדבר י"א ח') מבשלין יתיה כלפדיא פי' בל"י פרור ומרחשת). * [אחי"ה כ"ה בתר"י ב'. ובתר"י א' בלאפוסיא וזה על משקל יוני λoπάς ומסמיכות λoπάδος נבנה לָפְדָא, ועוד עיי"ע לפס. לפצא] —

לָפִד (= לפיד מל"י) אבוקה (Feuerfackel, Leuchte) בכלי עץ פ' שני דכלי (מ"ה) הלפוד⁽³⁾ ממא. ס"א הלפיד פי' אבוקה כדכתיב (שופטים ז' ב') ויחזיקו ביד שמאלם כלפידים⁽⁴⁾ פי' הלפידים יש⁽⁵⁾ מנהג בארץ ישמעאל⁽⁶⁾ שמוליכין הכלה מנית אביה לבית בעלה בלילה⁽⁷⁾ קודם הכנסתה לחופה ומוליכין לפניה בעשר קונדיטין של עץ ובראש הקונדס כעין קערה של נחשת ובתוכה חתיכת בגד ושמן ועישון ומדליקין אותן ומאירין לפניה ועוד לפני שומרי העיר מוליכין מהן לפניהן.

לָפִיד (נ"ל מל"פ) לאיידן, לאיידן, laut, prahlerisch, rufen) בכוראשית רבה בריש ואלה תולדות נח (פ"ל) לפיד בוז (איוב י"ב ה') אמר ר' אבא⁽⁸⁾ אמר הקב"ה כרוז אחד עמד לי בדור המבול זה נח תמן אמרי כריז⁽⁹⁾ ליה לפיד ליה. * [אחי"ה פי' בל"פ קרא בקול כגרון והתפאר על דבר מה והשם לָפִי, לָפִי דבור בחלקות Schmeichelrede ומזה נ"ל ל"ס לָפְדָא אהוב בדברי גענועין וקאסמעללום לא הבינו, אבל בסנהד' ק"ח רע"ב (וילק' שם) דרש רבא מאי דכתי' לפיד בוז וכו' שהיה נח הצדיק מוכיח אותן ואמר להם דברים קשים כלפידים וכו' ולפי

(1) וכן פירש"י בכאן ובב"מ. (2) בנו"ג בלופסין ועיי"ע בלפסין וב"ש. (3) וכיה בריש אצל גוי' לפיד. (4) ע"כ הועתק בס"י רח"ג בסר"ט צד 4. (5) כיה בכ"י ערוך וכן הביא הרי"ש בשם הערוך. (6) בכ"י בארץ ישי. (7) כיה בכ"י ק"ט וכן העתיק ה"ש. (8) בנו"ג עור בר כהנא וכיה בילק' איוב רמז תתק"ו. (9) בנו"ג בכ"ד ובילק' כרוז. (10) בנו"ג מאי מעמא לפי שאין מדליקין ובכ"י א"פ מה טעם לפי שאין נדלקין ועיין בד"ס שם.

כמו שהוכחתי בע' זוור. ועוד י"ל שהוא ל'ע ליפאני מי ששערותיו רכות. ועל כל פנים אין ענינו עם לפלוף כדעת ר"ב לא רק מטעם גזרת המלה כי אם מהמעם שאם ענינו מלאות ליחות וריר איך תגדלנה שערות רבות בריסיון] —

* לָפְנֵי, לְפָנָי (מן פנים ובא כסמיכתו לפני ולפנים ס"א. ספרי אחרי מות פרק ח' מקדש הקדשים (ויקרא ט"ז ל"ג) זה לפני (לפניו) ולפנים. ירו' יומ' רפ"א דל"ח: ירו' שבת פי"ב די"ג: הוריות י"ג. נכנס לפני ולפנים. — ובהשאלה כ"מ ט"ז סע"א לפנים ולפני לפנים ע"ש פירש"י ועיין ירו' כלאי פ"ט דל"ב:

לָפֶס (מל"י λωπάς) flaches irdenes Geschirr, Pfanne, Napf עיי"ע לפדא) בסוף פיאה (פ"ח מ"ד) שכן דרך בעל הבית להיות מוציא מלפסו. פי' כשיש לבעל הבית ירק מועט מתקנו ומעשרו מן האילפס לפיכך נאמן העני כשיש לו ירק מועט מבושל לומר של מעשר עני הוא. בר"ג דפ' כסוי הדם (חול' פ"ד). עשרה מנה יקח ללפסו (ל'ישראל דגים. פי' אילפס (6). בר' חנינא (7) כפ"ב בעדיות (מ"ה) ועל לפסין עירניות (8) שהן טהורות באוהל המת כבר פירשנו בע' אילפס. — (א"ב פי' בל"י סיר וקדירה ומחבת). * [אח"י"ה והוזכר יחד עם קדירה כמעשרו] פ"א מ"ז קדרה ולפס. חול' פ"ד. יקח ללפסו. . . ישפתו לו קדירה וכו', ירו' נדר' רפ"ו דל"ט ע"ג מן היורד לקדירה אסור ביורד ללפס מן היורד ללפס מותר ביורד לקדירה. ובקבוץ ירו' מגיל' פ"א דע"ב רע"ב וירו' מ"ק פ"ב דפ"א רע"ב לפסין וקדרות וכו' נדר' רפ"ד דל"ה רע"ג (לפסים) [צ"ל לפסים] וקדירות. ופי' לפס כמו אילפס כדאי' בערוך וכן מוכח מתוספת' ערכי' ספ"ד דאי' אלפס וכתמורתו בחול' הג"ל לפס, ויק"ר ר"פ ל"ו שמים וארץ לא נבראו אלא כאילפס וכיסוי וכו' נדר' חגיג' פ"ב דע"ז רע"ד אי' כלפס הזה וככסוי. כתוספת' ביצ' ספ"ג כפי גי' רבינו (בע' אלפס) ובכ"י אירפורט (צוק"מ 206) אלפסין סתומות וכו' ביצ' פ"ד דס"ב ע"ג לפסים וכתוספתא שבת פרק ט"ז (י"ז) לפסין. ובמשקל סורי

מ"ו לפי היבתן וכו', ב"ר פי"ט לפי גדולתו של נחש וכו', ויק"ר פ"ה לפי מתנותיך מרחיבין לך. מד' שו"ט מזמור ט"ז מה המשל אומר לפי זווי [קודר] —

לָפִי (מפעל לפא = לוף = לָפֶף ענין חבר וסדר ובער עליה הכהן עצים (ויקרא י' ה) וילפי עליה כהנה אעין. * [אח"י"ה והוא אפעל פי' יסדר עפ"י יומ' ל"ג. סדור כ' גזירי עצים] —

* לְפִיכָךְ (= הורכב מן לפי ומן כך עיי"ע לפוס לפיכך נקראו ראשונים סופרים וכו', מנחות מ"ד. לפיכך רמיו יקרים עיי"ע חלוון. סנהדר' צ' סע"א לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיה"מ. יבמות ק"ז: ירו' יבמות רפ"ג די"ג ע"ג עיי"ע כפשי. נדה ס'. לפיכך היא מתוקנת. לפיכך שתיחזן מקולקלות וכו'.

לְפָלוּף (או מלשון לפף בל"ע בכפולים ללף ענין חבר ודבוק Klebriges והורכב עם העין Augenschmutz או אולי מלשון רומי lippus (das Triefen im Auge) כפ"ט' במקואות (מ"ד) לפלוף שבעין וגלד המכה. בפ' תינוקת כגמ' ראתה (נה ס"ז) אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינה חוצץ יבש חוצץ פי' צואת העין. * [אח"י"ה וכן פי' הר"ש והרע"ב במקואות שם ט"ב: לפלוף שחויץ לעין. ועם הכנוי ירו' תרו"מ פי' דמ"ז: סב מן איבה והב לפלופה. ור"ב הבין ככה גם לופין של ערך הכא אח"ז ומעות הוא בידו] —

לָפֶן (= לופין נ"ל מל"ע אֶלֶף מי שריסי עיניו גדולות ודבוקות der grosse und zusammen- schliessende Augenbrauen hat) כפ' מוטין אלו כגמ' החרום (בכורות מ"ד). תנא הזיוור (1) והלופין (2) והתימין (3). לופין דנפיש זיפיה פי' שריסי עיניו גדולות. — (א"ב פי' בל"ד בעל חולי עינים שהם מלאים ליחות וריר עב ומזאת (מלה) [צ"ל המלה] נגזר לפלוף שבעין ככפל האותיות על דרך הרהור דקדוק. * [אח"י"ה פי' רבינו הועתק מפירוש רגמ"ה (בקבוץ כתב יד אנגיליקא דף ק"ח). ועיי"ע זוור וע' תמן. ונגזר מלשון ערבי הג"ל

(1) כ"ה בכ"י ו'ו' א' ובי' רק שם בטי"ס הזיוור וצ"ל הזיוור או הזיוור כג"י כ"י ק"ט ועיי"ע זוור ובכ"י הזורר ובפי' רגמ"ה הזיוור ובדפ"ע הזיוור וצ"ל הזיוור ועיי"ע תמן ובדפ"י וויניצ' הזיוור. (2) כפי' רגמ"ה והליפין ובעי' תמן והליפין. (3) וכ"ה כפי' רגמ"ה ובעי' תמן והתמין ובכ"י והתמיר. (4) נדפס אחר ע' לפסן בלי סדר. (5) בכ"י לפסו וכ"ה כפי' רגמ"ה (קבוץ כ"י אנגיליקא דף ש"פ). והנכון כג"י רבינו. (6) וכ"ה כפי' רגמ"ה שם. (7) כ"ה לנכון בכ"י ו'ו' א' ובי' וב"ר וק"ט ונשתבש בדפ"ר ובכ"י ב"ר בראש חגיגה! ובדפ"י חסר ובדפ"י באסיל ואמשי נדפס במקום עריות: היות. (8) בכ"י אירונות ועיי"ע בח"א, ע"ב ושי"ג שניו הנוסחאות ועוד עיי"ע אלפס (שם ק"ה): וכו' שבת פי"א די"ג. וירו' ביצ' פי"ד דס"ב ע"ג ארוניות.

ein Gemüsekraut והוא ג"כ קרוב לחרדל וקרוב לו בלע ופ' לבשאן כמו שרשמתי ויפה פי' מהר"י בן מלכי צדק וז"ל ואני שמעתי עשב הוא ודומה לחרדל בעליו ובפריו אבל אין טעמן שוה... ויא' חרדל ברא ע"כ וכן נקרא בלע ופ' לְבָסָן ג"כ خردل صحراي פי' חרדל שדה, חרדל ברא, אבל רבינו כיון לפע"ד על ל"י לְבָסָה מין ירק עי"ע בלפסין] -

לָפְצָא, לָפְצָה עי"ע לפס.

* לפקקה (?) עי"ע זלוקפא (חיג רצ"ד:) ומ"ש.

לופר (ג"ל מל"י λάφυρον מלקוח ושלל ופקיד עליו Beuteaufseher, Häscher) מדרש במדבר רבה פ' איש או אשה כי יפליא (פ"י) בא הלופר ותפסם ומסרם למלכות עי"ע ארכי ליפורין. * [אח"ה בע' אך ח"א, רפ"ו כבר העירוני על זו המלה ודרכה להיות מחוברת עם ארכי (ארכו) ופי' בעל המלקוח ופקיד על השלל והקבוץ ב"ר פס"א לופרין ועיין גי' רבינו בע' אמפורין ובע' תגר א'. פסיקת' דר"כ קצ"ו רמז ללופירין שלו ודקרו אותו וגי' רבינו עיין בע' לטיריס ושי"ג גי' הילק' ללובירים - והח' לעווי פי' לופר מל"י ληπτήρ ורמ"ל מל"י ελαφρός מטהר לרוץ והיה לו להביא ג"כ ראייה מל"ר אמצע"י der Schnelle, liperus קל המירוץ אולם זו המלה נכתבה לפרוס עי"ע מקרולפרוס] -

לָפֶת (= לָפְתָא בל"ס לָפְתָא, לָפְתָא בל"ע ופ' לֶפֶת Rübe) בפ"ק דכלאים (מ"ט) ובס"ג רפ' במה מוטמנין (שבת ג' סע"ב) הטומן לפת וצנון⁹ תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין [וכו']. פי' רב האי¹⁰ מעות הוא זה שאם האימהות טמונין והעלים מגולין הרי זו זריעה מעולה אלא דוקא אם היו מקצתן מגולין אינו חושש משום כלאים דלאו ירק באילן נינתו¹¹ ולא משום שביעית דלאו זריעה נינתו ולא משום מעשר דאי איכא התם ש"מ נה¹² ראשי לפתות לא מצטרפי הני לחיובינהו

לָפְסָא, לָפְצָא, לָפְצָה, ירו' פ"א פ"ז ד"כ, כהרין (לפי"סא) [צ"ל לפסא] וכו' ושם פ"ח ד"כ ע"ד. ותקניה מן גו לפסא, ושם דכ"א סע"א עיקר תבשילה לא מן גוא לפסא הוה אכיל מן לפצא, ירו' שביעית פ"ב דל"ד, לא תלקוט אלא צורכא דלפצא, פי' לצורך תבשיל של מרחשת, וזה הענין ירו' שביעית ספ"ו דל"ז, עשה לנו לפס אחד של ירק, ועיין בחוליו הנ"ל יקה ללפסו] -

לִיפֶס (ג"ל מל"י λουπάς (Steuerüberrest) מדרש שמות רבה פ' החדש הזה לכם (פס"ו) משל לדוכוס שזרקו לו הלגיונות פורפירה מה עושה פונה ליפס ושורף את השטר פי' בל"י מלקוח. * [אח"ה רק לפי הענין פי' כן והנכון שהוא ל"י הנ"ל פי' שארית המס שחייבין לשלם וכן דעת רימ"ז במ"ר ח"א 168 והביא לביאור זה המדרש מ"ש סופר רומי Spartianus ע"ש ברימ"ז, ובע' פס ג' הביא רבינו מב"ר פ"מ ב"ב¹) ויק"ר בריש ויהי ביום השמיני ויהי בימי שפוט השופטים (פ"א) ומפסיקת' דסוכה ולקחתם לכם²) (פסיקת' דרי"ב צד קפ"ב: למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך וכו' ולא פי' רבינו כי חשב שאחד הוא עם פסין אבל באמת הלמ"ד שרשית הוא וכו' זה המדרש בריש אסת"ר ובתנחומ' אמור רס"י כ"ב³) ובילק' אמור רמז תרנ"א, ובקהל"ר פ' לך אכול אי' הקבוץ ליפסין וברות רבה פ' ושם האי שא לימלך: ליפסין] -

לָפְסָן (ג"ל מל"פ וער' לְבָסָן מין ממיני החרדל wilder Senf ולדעת רבינו Andorn ולדעת ר"ב wilder Kohl) בריש כלאים (פ"א מ"ה) החרדל והלפסן, פי' עשב הוא ונקרא כל' ישמעאל לבסאן⁴ (ובלעז מרוביו⁵), וסכירא לן זה שכתב בפ' אחרון דעוקצים (פ"ג מ"ב) ר' יוסי אמר חוץ מן (הבלופסין)⁶ (הבלוסין)⁷ לפסן הוא כמו זה. - (א"ב פי' בל"י ורומי מין כרוב מדברי אשר עלה כמו עלה של נפוס ונאכל מבושל אבל בולבוסין⁸) הוא מין אחר כמו שפירשת'. * [אח"ה ר"ב כיון לל"י ורו' λαιψάνη (λαμψάνη) lapsana =

1) לפי גי' המעולה בכל כ"י, ובדפ"ע בט"ס כ"ב. 2) לפי גי' המעולה בכל כ"י, ובדפ"ע במש"מ. 3) ובתנחומי שמיני סי' ט' אי' מס. 4) כ"ה לנכון כפי מסורת מהר"י בן מלכי צדק בשם הערוך בכלאי' שם רק שם לבסאן ובעה"ק ש"כ בל"י ישמעאל בסאן ונראה שצ"ל לבסאן ובדפ"ע לבסאן ובכ"י ק"ט לפסן. 5) בלא"מ marrubio מל"ר marrubium ובמהר"ם בן מיצ' אי' בשם הערוך לרוזו וצ"ל מרוביו עי"ע תמכה שפי' רבינו לפי י"א מרוביו"ו בל"ר marrubium. 6) כ"ה בדפ"ע וצ"ל כמו שצוינתו בפנים. 7) כ"ה בכ"י ק"ט, ובדפ"ר פי' באסיל הבולוסין עי"ע בלפסין (ח"ב ק"ד ומ"ש). 8) בנו"ג בעוקצי' הבולוסין ונראה דגי' ר"כ היתה כגי' ס"א שהביא הערוך בסוף עי' בלפסין ועי"ש ג"כ מו"ע. 9) בנו"ג בצננות וכ"ה במעשרו' פ"ה מ"ב, ובאויז' הלכו' כלאים רסי' רסי' צננות. 10) בדפ"ע רב ה"י, ובכ"י פרוי' ר' שוריא אבל ר' האי עיק' כי כן הובא בתוספי' שבת ובה"י הרשב"א שם ובפי' הר"ש לכלאי' ובאויז' הנ"ל. 11) ועיין בלמוד ערוך במס' שכת' צד ל"ח טעם שלא כתב רח"ג דלא כלאים בכ"רם ה"י כמי' רש"י בעירובי' ע"ו. 12) כ"ה בכ"י ו"ו א' ובי' ק"ט ולי' וכ"ה בהעתקת הר"ש הרשב"א בשבת ואויז' הנ"ל.

להנך במעשר ונישלין בשבת נמצא תיבתא דשמואל ורב הונא דלא קא מצריך למשלפין ומדצינן¹). במחט פ"ט בכלאי (מ"ד) וכן חתיכה של לפת ושל גמי פ"י אם נפלו במים מטאים ושמו ואח"כ נפלו לתנור. הלפתים² והמקבן ושראשו שקוט בפרק מומין אלו (בכורות פ"ו מ"א). גמרי (בכורות מ"ג רע"ב) לפתן דרמי רישיה לגרגלידא דליפתא פ"י, "שראשו דומה ללפת שרחב למעלה מכל צדדיו". * [אח"י"ה הועתק מפ"י רגמ"ה לבכורות (בקובץ כ"י אנגיליאק דף ק"ז סע"א) וכן פירש"י עיי"ע גרגלד (ח"ב, ש"ס) ושי"נ ברכו"י נ"ו. והוא כמו ראש הלפת כלאי" פ"ג מ"א, והקבוץ סנהדי"ט סע"ב כראשי לפתות, ירו' תרומות פ"ב דמ"א סע"ג ראשי לפתות וכנ"ה כלאי" פ"א מ"ג הלפת והנפוץ בחולי" פ"ז מ"ד כבשר בלפת, עוקצי" פ"א מ"ד קולסי הכרוב והלפת, כתובו"י ק"א: שועל קינן בלפת, תוספתא פסחים ספ"ב ג' לא היו נתנין (פיאה) אלא ללפת. . נתן. . פיאה ללפת, וביורו ברכות פ"ו ד"י, ב"ד פט"ו פ"י לפת: לא פת ע"ש, ובל"ס ליפתא ב"ק כ' רע"א, לפתא ברכות מ"ד סע"ב ונבנה ממנו הפעל ע"ז ל"ה. ג"ט. ללפת, את הפעל ביצ' מ"ו סע"א מילפת (כיה בכ"י ש"ס) ובנו"ג מלפתא] —

לַפְתָּא (= לופתא פ"י בל"ס ליפּוּתָא חבור, דבוק ותוספת הבנין ככותל וזולתו Anbau, Verbindung כלומ' אריכת בגמ' כותל חצר (כ"ב וי) ומודה רב הונא בלופתא ובקרבן זוית³) ומודה רב נחמן באפריזא⁴) ובכקעתא דכשורי. פ"י רבינו חננאל, לופתא כגון שלא בנה כותל כנגד כותל המחיצה אלא היה לו כותל בנוי קודם לכן ועכשיו חיבר אליו והאריכו כנגד כותל המחיצה או שעשה לו קרבן זוית או שהיה קמן והרחיבו בקרנות דכהני כולוהו אינו חייב אלא כשיעור שסמך⁵) ומודה רב נחמן שאפי' לא בנה עכשיו כותל אלא היה לו כותל כנגד זה הכותל של מחיצה ועמד עכשיו ועשה על אותו הכותל הישן שהיה לו כחצרו אפריזא שהן קרשים מוכנים לתת עליהם קורות התקרה או קבעתא דכשורי שהן כמו הלונות להכניס בהן ראשי הקורות נתברר שבדעתו לתת

התקרה על זה הכותל ועל הכותל של מחיצה וחייב לתת חצי הוצאת כותל של מחיצה ואעפ"י שאינו כנגד כל הכותל ואפי' לא בנה כותל כנגדו אלא היה לו כותל בחצרו ועשה בו עכשיו אפריזא או קבעתא דכשורי חייב ככל. פ"א ומודה רב הונא בלופתא שאם ליפף באותו חצי כותל שבנה וסדו בסיד מצדו שאין בדעתו להשלימו או עשה קרבן זוית כגון שהכותל שכנה היה מצד מערב כנגד כותל חצר שבמזרח שבינו לבין חבירו וזה חצי כותל מצד מערב שבנה הוא בראשו מצדו מצפון בנה בנין אחד או מעט או הרבה גלי דעתיה דשוב לא ישלימו ולמאי דלא סמך לא סמך ומודה רב נחמן באפריזא כגון גידודי שעושין לכותל כשרוציין להוסיף עליו ובקבעתא דכשורי עשה לכותל מערבי שבנה מקום לשום שם קורה אחת או שתיים כצדו של כותל שילך כנגד כל הכותל שבין שתיהן וכראש אחד של קורה ישים סמוכות גלי דעתיה שיקרה בין כותל המחיצה לכותל שעשה והקורה שהולכת בצד מערבי. * [אח"י"ה פ"י לופתא מפעל לוף בלפף חיבר וא"כ לופתא חיבור וכן פירש"י וכן פ"י ר' יוסף אבן מיגאש ליפתא מל' ליפוף שהוא חיבור עיין בשמ"ט במקומו. ורגמ"ה בפ"י כ"י לב"ב כתב וז"ל: בקרנא ולופתא: קרנא שאם התחיל אותו כותל שסמך מרחוק שלא כנגד אותו כותל שהגביה חבירו אלא סופו של אותו כותל שסמך אתו כנגד זוית של אותו כותל שהגביה חבירו כהא מודה רב הונא שאין מגלגלין עליו ליתן אלא כנגד חלקו באותו קרבן שאם היה דעתו לסומכו היום ומחר כולו כנגד אותו הכותל לא היה בונה משך בנינו לצד אחר לופתא אנפנדיין בלע"ז [= בל"צ appendice = אנהאננו, אנבוי] כלומ' שלא סמך האי כותל כנגד גובה של כותל חבירו אלא הגביהו כנגד מחצית כותל של חבירו ולא משום בית אלא לקרות עליו מעט כהא מודה רב הונא שלא יתן אלא כנגד אותו גיבה של אותו לופתא לפי שאין בדעתו להגביהו יותר וכו' — ומזה ג"ל תנחומ' עקב סי' ז' יש מקומות שקורין לפת ליפתותא פסתא שנ' יהי פיסת בר וכו' כלומ' לפת הוא הבור לפת] —

¹ בדפ"ד במ"ס ומדיוננין ור"ש בכלאי אחרי שהעתיק דברי הערוך כתב בזה"ל ועל חנם דחק לשבש המישנה ועוד מה שפ"י דמעשר בעי צירוף לא מצינו כן בשום מקום אלא גבי מעשר בהמה דמעשר ורק פשיט' דמחייב אבל לפת ולפת ע"כ וכן הביאו דברי הר"ש ח"י הרשב"א ובא"י שם ועיין פלפולם בשו"ת הרה"ג ועוד עיין בח"י הרמב"ן בענין מ"ש על פ"י מוקצת הגאונים ועוד עיין בתוס' שבת ד"ה במוקצת. ² כיה בכ"י ו"ו או ל"ד ב"ר, ובדפ"ע הלפתן. ³ בנו"ג בקרנא ולופתא אבל מתוך פ"י הראב"ד והרשב"א שהוכחו שיש להם גרסו ג"כ בערוך. ⁴ בדפ"ו במ"ד באפריזא. ⁵ ע"כ הובא פ"י ר"ח בשמ"ט מ"ו יונה בעלוהו וס"ס בזה"ל ומסתברא בחאי פירושא לפי שמתחלת הבנין אין מחייבין אותו בענין זה אלא למה שסמך וכו' ע"ש.

ושם: אותם שמליצים אחריו (ובש"מ ר פנ"א מדברים מאחריו, ובילק' פקודי רמז תי"ז מתלוצצין) ובהתפעל ע"ז שם כל המתלוצץ נופל בניהגם, קידוש' פ"א. הוה מתלוצץ, וה שם בירו' ברכו' פ"ב ד"ה ע"ג חד ליצן, שו"ט מזמור א' מכאן שהיה לייצן כל"מ לץ סומ' מ"ב. כת לצים, סנהד' ק"א. מגננין בו לצים, ע"ז י"ח: מושב לצים, והקבוץ ירו' ברכות פ"א ד"ד ע"ד אין לך דור שאין בו ליצנים, ירו' סנהד' פ"ו דכ"ג: סיעת ליצנין, פסחים קי"ב: דליצני הן, ש"מ ר פנ"א ושם רפנ"ב ליצני ישראל, והשם המופשט: הליצנות ירו' ברכות ספ"ב ד"ה ע"ג כמ"ר פ"ה, שהש"ר פ' לריח, ליצנותא פסחים קי"ב רע"ב מגיל' כ"ה סע"ב ע"ז מ"ד, תרג' לקהלי ב', ב'; ז', ד' — ובש"מ ר פ' כמעט דרש פלצות (ישעי' כ"א ד') פה שהוא מפיץ דברי לצות, ושם: ע"י (שנפקו) [צ"ל שנפקרו] לדבר לצות] —

לִץ (= מליצה (schwungvolle Rede) להבין משל ומליצה (משלי א', ו'))

לצוי בירניות (כ"ב ע"ה:) כבר פירשנו בע' טפף.

לק (= לָקָה, לקו ג"ל מל"ע לַק ענין התרכך והכאה (weich machen, schlagen) כמ"ר ר' אליעזר אומ' (יבמות פ"ג:)⁴ כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק, פ"י שער רך ובשרו חלק יותר משאר בני אדם, בהנתקים פ"י כנגע"י (מ"א) ושער דק (ויקרא י"ג, ל') לקוי קצר, כפ' כמה מדליקין כגמ' כל היוצא מן העץ (שבת כ"ה סע"א) ושלקה ביד כהן, פ"י כגון שהחזיק (הכהן) בעור לבודקו ועודנו בידו לקה בצרעת לאלתר"י⁵.) — (א"ב תרג' ויכו שומרי ישראל (שמות ה', י"ד) ולקו סרכי [כני ישראל]). *אח"ה וכתב המתורגמן שרש לקה: כל לשון הכאה שאינו אלא לרדות וליסר מתורגם בלש' לקוי ומלקות וכו', וכן אצל רז"ל ספרי כי תצא ס' רפ"ו והכן הוא לוקה בין כתיפיו, מכילת' בשלח פרש' ב' שוט שישראל לוקין בו סופו ללקות, מכות פ"א מ"א לוקה ארבעים, שם: מ"ב לוקה שמינים, תמור' ד' סע"ב אמאי לקי. . האי דלקי, ה' לילקי, יומ' י"ט: לוקה בגופו, ב"מ מ"ג, ירו' שבועות רפ"ז דל"ח: ילקה בחסר ויותר — ועוד ענין הכאה ע"י צרעת או הפסד שבת כ"ח. עיין לעיל, ש"מ ר"פ ג"ב היו מליצין אחריו וכו',

לפתן (ג"ל מל"ע לפי"ה מעשה קדירה עב dicker Brei או מל' לפת ובל"ע לפי"ה תבשיל מלפת aus Rüben bereitete Zukost ולדעת ר"ב מל"י aus Gerstengraupen bereitetes Kuchen- αλιφίτων (Brod בריש סוכ' י"י) ובפ' בהמה המקשה בנמ' וכן האשה (חול' ע"א:) דתנן כפ' שלשה עשר כנגע"י (מ"ט וכן בתוספת' פ"ה) מיסב ואוכלה בלפתן, לפתן כבר פירשנו בע' בשש, שמענו¹) אלו השיעורין לחומרא נאמרו פת חמין יותר נאכל בזריות מפת שיעורין ואם הוא מיסב כהוגן יותר אוכל בזריות ממי שאינו מיסב וכן מי שיש לו לפתן ממי שאין לו לפתן, — (א"ב פ"י אלפתן בל"י מעשה קדירה נעשה עם קמח עב מעורב בין או בדבש או במין אחר וחז"ל אמרו כן לכל מעשה קדירה). *אח"ה ובע' בשש (ח"ב ר"ט) כבר העירותי כי פ"י ר"ב יתכן ועולה עם מה שפ"י רבינו בע' שם, וכן בפ"י רח"ג כנגע"י כל דבר שיאכל עם הפת והביא ראייה מברכות מ' רע"א הבא מלח הבא לפתן, ושם: אין הכווצ רשאי לכצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד, ועוד פ"י רח"ג לפתן דבר שילפת בו הפת ע"כ, ובקהל"ר פ' כי העשק מבואר ליפתן. . שני תבשילין לפותין זה בזה כלום מחוברין אבל כל זה רק דרוש הוא והגזרה עיין כמו שרשמתי בתחלת הערך — תפל (כאויב י"י) הביא תרג' כמו לפת ולכן העתיק כמה דלית איפשר לאתאכלא ליפתנא בלא מלחא [וכו'] —

לִץ (מל"מ לויץ ענינו התול ולעג spotten ונרדף עם לוז עיי"ע לז) כבראשית רבה פרש' ל"מ² (לפנינו פל"ח) ר' יהודה אומ' התכנסו כל אומות העולם לידע איזו בקעה מחזקת להן ובסוף מצאו א"ר נחמיה וימצאו בקעה אם ללצים הוא יליץ (משלי ג', ל"ד), כפ"ג דפ' אמר להם הממנה (יו"ט) ל"ה סע"ב) בא ליטמא פותחין לו בא ליטמר מסייעין אותו³) שנאמ' (משלי שם) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, כגמ' דפ"ק דע"ז (י"ח:) כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנא' (ישעי' כ"ה, כ"ב) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם. *אח"ה ושם בע"ז מאחר שלא ישב היכן לץ וכו' ואם ישב סופו ללויץ ואם לץ עליו הכתוב אומ' ולצת וגו', ה פ ע י ל ש"מ ר"פ ג"ב היו מליצין אחריו וכו',

¹ וכן פ"י הרמב"ם כנגע"י שם. ² כ"ה לנכון בדפ"ר ובכ"י ו"ו א' ב"ו ל"ד ק"מ ב"ר אבל בדפ"ע מפז"ו והלאה ל"ח וירוע כי רבינו מונה בפרשיות מכו"ר אחת יותר מחלוקי פרשיות שלנו עיין מ"ש בהשחר שנת ח'. ³ וכ"ה בכ"י ש"ס ועיין בתוספ' שבת ק"ד. ד"ה ואית דגרסין ובג"ג פותחין. ⁴ בדפ"ר פז"ו וויניצי אי' בטי"ס ר' אליעזר אומר תו לין אבל בכ"י ק"ט ובדפאי"מ ובאסיל ל"י. ⁵ ע"כ הועתק מפז"ו ר"ח בש"ס ווילנא.

ר"פ כ"ה. ב) קניה ברכות ה'. לְקַח שְׂמֵחָ. ב"מ ט"ו
 סע"א לוקח מגזלן, שם ק"י. לְקַחָהּ היא בידו. ירו'
 פסחים פ"ב דכ"ט: הַלְקוּחָ בַכֶּסֶף מַעֲשֵׂר. נ פ ע ל
 במעש' שני פ"א מ"ג אינו נלקח. . נלקח בכסף
 מעשר ובחולין כ"ה: ניקח, מנחות מ"ב סע"ב ואין
 נקחית. . ואין ניקחין אלא מן המומחה. והשם
 לְקַחָהּ פ"י קונים Käufer ב"מ ט"ז. י"ט. והלאה כ"ב
 ק"ז. ג) בענין נשואין בנפעל ובאתפעל קידושי'
 ב: מפני מה אמרה תורה (דברים כ"ד, א') כי יקח
 איש אשה ולא כתב כי תִּלְקַח אשה לאיש וכו',
 כתובו נ"ב: נ"ג: תתלקח לגוכרין. והשם לקיחה
 ירו' יבמות רפ"ו ד"ז: ירו' סנהד' רפ"ט דכ"ו ע"ד.
 ועוד השם המופשט ליקוחין. ליקוחים (das Heiraten)
 רק בקבוץ סומ' י"ב. ב"ב ק"כ. קידושי' פ"ב רע"א.
 ג: — ועוד בהשמטת הל"מ עיי'ע קיחה.

לְקַט (מל"מ ענין אסיפת דבר מפוזר
 sammeln, auf, ablösen והושאל למין תפירת כנד
 וכן בל"ע לקט fliegen, לקט מל"מ Nachlese; התואר
 לקוטא. לְקַיְטָא בל"מ לְקַיְטָא der Einsammler בל"ע
 לקט עבד ועיין עוד בפנים) בס"ג דפ' אלו
 מגלחין (מ"ק כ"ו סע"א) לטול לן וללוקטן
 פ"י אינו תופר כדרכו אלא כאדם
 המלקט מכאן ומכאן ואינו מלקט
 כסדר⁽²⁾. שספק לקט לקט (פיאה פ"ד כו"א) כבר
 פירשנו בערך חר [א']. בפרק אזהו נשך כגמ'
 און פוסקין עד שיצא השער (ב"מ ע"ב סע"ב) ללקוט
 ולמוכר⁽³⁾ פ"י, עני המלקט לקט שכחה ופיאה
 נקרא לְקוּט כלומ' לא חרש ולא זרע ולא קצר
 וכי לא זה בפרות הללו שכירו אלא בלקיטה
 בלבד⁽⁴⁾. בס"ג דפ' נערה שנתפתתה (כתובות
 כ"ד) א"ר חייב בר אבין וחילופה בלקוט⁽⁵⁾. פ"י
 שכירו ולקיטו אם הלבישו בנדים כשיצא יפשוט
 ואח"כ יצא⁽⁶⁾. בס"ג דפ' בהמה המקשה (חולין ע"ז)
 א"ל רבינא לרבא מתלקט מהו. פ"י כגון שהיה
 בשר מפוזר מעט הנה ומעט הנה אם תקבצנה יהיה
 הרבה⁽⁷⁾ — מראתו בנצתה (ויקרא א', ט"ז) תרג'
 ירו' [א'] זלפקה⁽⁸⁾ בלקטה. — (א"ב תרג' חומטי
 עצים (היושעטי, כ"א) לקטי⁽⁹⁾ עאיין. * [אחיה ברפ']

לקתה בכליה, מכשירי' פ"ד, מ"ג שבת י"ב רע"א
 בשביל שלא ילקה הכותל, סוכ' כ"ט. כל זמן
 שמאורות לוקין וכו', ושם בזמן שהחמה לוקה.
 תוספת' סומ' פ"ד (איהו פעמי') הוא לקה תחלה. .
 הם לקו תחלה. והושאל בירו' ב"ק רפ"ד ד"ד.
 נמצאת מדת הדין לוקה, ירו' יבמות פ"ז ד"ח: בזו
 מדת הדין לוקה. ועיין תוספתא יבמות פ"ט.
 וכינוני פעול לקוי יבמות נגע' ותוספתא
 יבמות הנ"ל ספרא תזריע פויש' ה', נפעל תוספת'
 סומ' הנ"ל תילקה ירך תחלה. הפעיל שבת
 קי"ג: מכות כ"ב. והלאה קידוש' דף פ"א. מלקין.
 קידושין שם: מְלָקִי, לְלָקִי. פעול רות רב'
 פרשת וימתו: אף הוא משובר ומולקָה. והשם
 לְקוּתָה הול' מ"ג. נ"ה: יומ' ע"א: זכחים י"ח
 סע"ב, ב"ב ט"ז: תרגום אונקלוס לדברים ל"ב, ל"ב
 ולקותהון. — ועוד עיי'ע מלקות] —

לק (= לקק מל"מ ונרדף עם לחך Gecken בילמדנו
 בריש אחרי מות (בתנח"ל⁽¹⁾) אמר הקב"ה לגדעון
 (שופטים ז', י) [בש"ש⁽²⁾] מאות [איש] המלקקים
 בידם אושיע אתכם שאותם שכרעו על כרכיהם
 לשמות היו עובדים לבכואה. * [אחיה וכן
 הובא בשנוי קצת בילק' שופטים רמז ס"ב בשם
 התנחומ' אמר הקב"ה. . דורו של גדעון היה
 משתחוה לבכואה א"ל הקב"ה בשלש מאות איש
 המלקקים אושיע את ישראל. — פסיקת' דזכור
 כ"ג.) ילק' בשלה סוף רמז דס"ב עמלק. . עם לק
 אומה שבא ללוק דמן של ישראל ככלב ועוד
 עיי'ע עמלק. סנהד' ס"ח: הרבה תורה למדתי ולא
 חסרתי מרבתי אפי' ככלב המלקק מן הים. פרה
 פ"ט מ"ג מפני שהיא מלקת⁽³⁾ פ"י לוקקת עיי'ע
 מלק ב' — פלפל ירו' שבת ספ"ח די"א ע"ג המים
 שליילק בהן הכלב, ירו' ב"ק רפ"א ד"ב. כלב
 שליילק את השמן] —

* לְקַח (מל"מ ענינו קבלה, קניה ונשא אשה
 (kaufen, nehmen, zur Frau nehmen) א'
 בענין קבלה: ש"מ' פ"ג לקח את שלו והשם
 לְקַיְחָהּ סוכ' י"א: ל"ז. ירו' יומ' רפ"א דל"ה. ב"ר

1) כ"ה לנכון בכ"י ק"ט ובדפ"ע בשש. (2) ל"י בכ"י ו"ו אי ובי ל"ד ב"ר וק"ט. (3) כ"ה לנכון בדפ"ר ובכ"י ק"ט רק שם
 ב"מ ללוקח וכ"ה ב"מ בתוספת' ב"מ רפ"ו ללוקח ולמוכר, ובנו"ג בב"מ ללוקט וצ"ל ללוקט ובדפ"ע ב"מ ללוקט
 ולמוכר. (4) הועתק מפ"י ר"ח הובא בש"מ לבי"מ שם ושם סיים ר"ח: תלמוד א"ר י' יוחנן אמי כל העיירות
 הסמוכות למכריה כיון שיצא השער במכריה פוסקין ע"כ ועיין בירו' ב"מ פ"ה ד"ו ע"ג. (5) בנו"ג בלקיט. (6) ובגוף
 הענין פירש בן גר רש"י עיין שם בדיה בלקיט ויותר מביאר כפירשי' במהדורא קמא שהובא בש"מ בכתובי ע"ש.
 (7) בפ"י רגמ"ה (קובץ כ"ו אגו' דף ש"ו.) פ"י כלומ' הבשר שחופה את העצם מתלקט שאינו חופה רוב העצם במקום
 אחד אלא מתלקט בכמה מקומות עד שחופה את רובו. (8) כ"ה לנכון בדפ"ע ובכ"י ערוך ולפקה צ"ל בון ובכ"י ב"ר
 לפקקה עיי'ע זלפקה ומ"ש. ובכ"י ערוך חוץ מכ"י ב"ר ל"י מלת ירו' ש. (9) וכ"ה בבוקסטי ובנו"ג מלקטי ויתר
 דוגמאות בתרג' עיין עמתי'ר ללעוו.

פי' מתענגים וכן העתיק פתשגן הכתב וממנו נ"ל התואר לְקִיט פי' מעונג ונחמד תרג' מ"א ז' י"ט. כ"ו. כס סגלגל לְקִיט כשושנתא ובתרג' דה"י ב' ד', ה' לְקִיט. אולי קטוע הוא מל"ר delectare כדעת ר"פ סמאלענסקיין.

לִיקוּטָא (ein wenig עיין בפנים) מדרש העיר רבתי עם לא יבתי לי לוקטא לוקטא כן כתוב בגרסאות אבל בעל הערוך גרס קטלפטא ויפה גרס ע"ש. * [אחי"ה לגי' הערוך אין יתר שאת מגירסתינו כי לוקטא לוקטא¹] הוא ממש ל"פ לַקֵּט לַקֵּט פי' מעט מעט. וכן יש לפרש ברות רבי פ' ותאמר אלקטמה נא מעט תפסה לוקו מאותו שבבית שהיא מצפה לה ונ"ל שדרש ואלקטמה = לוקטמה כלומ' תפסה לוקטא אחזה לשון מעט לומר שממנתה היתה לאסוף רק מעט. ונ"ל שתיבת מעט באה מגליון פנימה להורות על לוקטא] —

לְקַטוּת (מל"ע וס' הרשומ' בע' אלקטיות פי' בתי הקיץ Sommerhäuser) בפ' שלישי במעשרות (מ"ה) ובסוף אהילות (פ"ח מ"ה) הצריפין והבורגנין והלקטיות ספר אחר והאלקטיות וכבר פירשנו בע' א'. * [אחי"ה גי' הנכונה והאלקטיות כמו שהגתתי וכן מצאתי בפ"י רה"ג בסד"ט 26 וז"ל והאלקטיות כבר פי' ² בית הקיץ שהוא חדר המקרה כמתרגם רב יוסף בית קיטא³ ע"כ ועל פיו פי' רבינו בע' אלקטיות. והיותר נכון לכתוב ואלקטיות כי בל"ע אל הוא לעומת ה' הידיעה בעברי וא"כ האלקטיות כופל את ה' הידיעה ללא צורך. וכפי' הערוך אי' בפ"מ להרמב"ם ור"ש בשני מקומות וב"ה בפ"י מהר"י בן מלכי צדק למעשרות ושם ישנם עוד שני פירושים אחרים ע"ש. ועקב צ' שנ"ב יפה לועזו ע"י זומררויש בל"א Sommer =

[haus

לִיקוּטָמִין (= אנקטמין מל"י הרשומ' בזה הע' ח"א. קנ"ו מהוריין (שבת ס"ג) ס"א אנקטמין⁴ וכבר פירשנו בע' א'. * [אחי"ה כ"ה רק בכ"י ובדפו"ו. וכיון על ע' אנקטמין ע"ש באריכות פירושי ובעת הוברר לי כי פ"א דאי' שם: חמרא דאכפא גידם וכו' שייך לר"ח כי בן גרפס בשבת בש"ס ווילנא] —

לִיקוּטָנִים (פי' בל"ד אמצ' משנה לשופט locumtenentes, Richterstell-vertreter) מדר' תהלים מזמור הללויה שירו לה' שיר חדש (מזמור קמ"ט) דוכים יש לו לוקוטננים⁵

אמ' אי' זו ההוספה קודם ציון מראתו מפני שר"ב היה מחלק זה הערך לשני ערכים אבל בכל דפוסים הראשונים ובכ"י הוא ערך אחד והוא הנכון כי ממושג אחד מסתעף כי תרג' נוצתה ע"י לקטמה כיון לענין אסי פת הצואה בזפק וזה מעם תרגומו בנצתה מלש' צוא, צואה וכן בל"ע לאַקטָה פי' זפק של עוף ועוד לאַקטָה צואה וכל מה שנלקט ועי"ע גמש ומ"ש בח"ב רע"ג: והפעל בקל אי' עוד: בפ"א פ"ד מ"ט מי שלקט וכו', שם פ"ה מ"ו ללקוט, ירו' פ"א פ"ד ר"ח: ילכו וילקטו. שבת קנ"ו רע"א דלא לקיט בלישינה וכו'. בפ"ע ל פ"א פ"ה מ"ו שילקט. מ"ק ח'. מלקט. . . עצמות, סנהד' מ"ו סע"א מלקטין את העצמות, בכורות ז' סע"ב מלקט, ויק"ר פ"ו ההוא מְלַקֵּט אמר ליה לְקַט לְקַט דמן דידך אנת מלקט. פ"ע ל פ"א פ"ה מ"א שלא לְקַט. הפ"ע ל פ"א פ"ד מ"ה היו מלקטין כ"ה במשניות בירוש' ובגמ' שם ר"ח: ובע' נמר א' לפ"י גי' כ"י ק"ט וברפ"ע ובמשניות ובש"ס כבלי מלקטין בפ"ע ל שבת קנ"ה: תוספ' שבת פי"ח מלקטין עי"ע הלקיט (חי"ג ר"ג) ועוד עי"ע הלקט. הת"פ על מְלַקֵּט חולין שם, ושם מ"ו. מעשר שני פ"ב מ"ה, דב"ר פ"ב נתלקטו המעות. והתואר לְקוּט, לְקִיט פי' בל"ע עבד: שבועות מ"ו: שכירו ולקיטו. ב"מ ק"י סע"א שכירי ולקטי, ירו' עירובי פ"ו דב"ר רע"ג שמשו ולקיטו, והקבוץ לקוטיות (ע"ד לקוחות) ב"מ ע"ב: ועוד ב"מ כ"א: לְקוּטִי עי"ע נמש. איכ"ר פ' על אלה כפר לְקוּטִיא. והשם לְקַט בל"מ וכן בפ"א פ"ד מ"ג, מ"ו, מ"ט, מ"י; פ"ה מ"ב, מ"ד; פ"ו מ"ה; פ"ה, מ"א, ובכנוי ירו' פ"א רפ"ה ד"ח ע"ד ליקטן של עניים. ובתרג' אונק' ויקרא י"ט, מ' לְקַטָא ובתרי"א לְקַטָא. והשם המופשט לְקִיטָה פ"א פ"א מ"ד, ר"ה י"ד: מ"ו, ירו' פ"א פ"א דמ"ז ע"ג ירו' ביכורי פ"ב דס"ה, ועוד ליקוט ובפרט בהרכבת עצמות פסיקת' רבתי פמ"ב, תוספת' מגיל' פ"ד (פ"ג), ירו' פסחי ספ"ח דל"ו; ירו' מ"ק פ"א ד"פ ע"ד ירו' סנהד' פ"ו דכ"ג ע"ד — והקבוץ ירו' פ"א פ"ד ר"ח ע"ג הקילו חכמים בליקוטין — ועוד ענין לְקַט כמו בל"ע ענין תקנת הבנד ע"י תפירה וכן פי' כ"י רש"י למ"ק כ"ו סע"א (הובא בד"ס צד מ"ו). וז"ל ללוקטן: שמלקטין מקום התפירה ביחד כשמתקנין התפירה ע"כ, והשם מ"ק כ"ו רע"ב הקורע . . . מותך הלקט] —

* לְקַט (ענין תענוג sich ergötzen) תרג' שני באסתר פ"ג פסוק ח' מְלַקֵּטִין פשרי דמבת

¹ כ"ה לפנינו. ² בלי ספק כיון לפירושו במעשרות. ³ תרג' עמוס ג', מ"ו. ⁴ בכ"י ק"ט אקטמין. ⁵ בכ"ו לוקוטנינים.

רגמ"ה שמכיא מזונותיו מתהום רכה ע"כ וגם לקני = *ليك*, *لكك* = Trappe עוף של בצה ואגם הוא Sumpfvogel ועל זה הביא לנכון השייכות לפסוק משפטיך וגו' —

לקן (= לקונא²) מל"י *λεκάνη, λακάνη* ספל וקערה (Kanne, Schlüssel, Kübel) כגמ' דפ"ק בשנת (י"ב) [רבא] שדי להו ללקונא³ דמיא. כב"ר פרשת י"ג ואדם אין מימי אוקינוס מה הן⁴ אמר לו מים בולעין מי⁵ אמר לון וחזון לי מלא לקונין מיא⁶. תרג' מלא הספל מים (שופט' וי' ל"ח)⁷ לקונא. — (א"ב פי' בלשון יוני ספל). * [אחי"ה בנו"ג בתרג' לקנא. ובע' זרנק (ח"ג, שכ"ד). הביא רבינו הקבוץ מתרג' איוב ל"ב. י"ט לקינין ע"ש. ובקהל"ר פי' כל הנחלים אי' ומלון לוקינתא מים וכו'. והיחיד אי' עוד בשנת קמ"ג. אגב לקנא דמיא ובכ"י רש"י לקונא (ד"ס צד ק"ע): ובע' פלו הביא רבינו מב"ק קי"ג: זבן לקנא וכו' ע"ש. וע' זקנים העתיקו ספל (שופט' הי כ"ה; וי' ל"ח) ע"י *λεκάνη* והועתק לל"ם לקנא וא"כ לקונא עולה עם משקל יוני ולקנא עם משקל סורי] —

לקון (= מל"י *λευκόν* לבן והוא *δηνάρον* *λευκόν Weisspfennig* ירוש' דמעש' שני המוליך פירות (רפ"ד דג"ד ע"ד) היך עכדא דינרא הכא בתרין אלפינ' ובארבאל בתרין אלפינ' ולקן פי' המפרש מין מטבע קטן. * [אחי"ה עיין על המשקלות לה' צוקערמאן 29 שהעלה כי שוויו היה ל"ב פרוטות כמו אספר (עיי' ע' אספרי ח"א, קצ"ג). שישויו מעה אחת וכן נקרא אספר דינר לבן כמו שתרגמתי. — וכנ"ה בירו' ב"מ רפ"ד ד"ט ע"ג לקן בלקן אסור כלומ' אין מחללין מעה לבן עם מעה לבן ועיין בבלי כ"מ מ"ה רע"א] —

לקום (= ליקום = לוקום בל"י *λύκος* זאב Wolf) ליקום עד מתי אתה מכלה מטונן של ישראל (סוכ' ב"י: 1) פי' זאב לשון יון ליקום. * [אחי"ה בכ"י קמ"ו ו"ו ודפ' וויניצ' אי' לנכון כסמך אבל בשאר כ"י ודפ'ע בטעות במי"ם בסוף וכו"ה בטעות בדפ"ו רפ"א וקוש' כגמ' וברש"י אבל לפנינו לנכון לוקום ודפ"ו וויניצ' רפ"ו ליקום כג"י הערוך (ד"ס סוף סוכ' ובתוספת' סוכ' ספ"ד לוקים לוקים אתה החרבתה את נכסיהם של ישראל, צ"ל לוקום

פי' בל"ר הוא המשנה אשר הרכוס נשען על ידו ולפי דעתי מלה זאת אינה מדברי המדרש אבל אחד מהסופרים הוסיפה לפרש מלת אפרכוס כי מלה זו חדשה היא ואינה נמצאת בלשון הקדמונים. * [אחי"ה יפה פי' ולזה מעיד ההמשך: והם נושאים עמו במשאוי המלכות. . אבל הקב"ה אינו כן אין לו לא דוכוס (*δοῦκος = dux*) לא אפרכוס (*ὑπαρχος*) ולא משנה וכו' וכנראה בעל המאמר כיון בזה לדת החדשה לנוצרים עיין פערלעס עמ"ש 87. והמלה בשנת 1302 למספרם היתה כבר ידועה בענין משנה לשופט עיין או"מ של Du Cange. וכן נאמר בלשון אישכנו Statthalter למשנה ופקיד המלכות] —

לקטקא (בל"ר *Sänfte, Tragsessel, lectica*) מדרש ילקוט פרש' שש שנים יעבד (ילק' משפטי' ריש רמז ש"א) ולא יטלו לא בפוריון¹ ולא בכסא ולא בלקטקא פי' בל"ר מין עגלה בלא אופנים. * [אחי"ה וכבר מצא מקומו במכילתא ריש פי' משפטים לא יטלנו לא בפוריון ולא בכסא ולא בלקטקא בדרך שעבדים עושין, ובילק' הגי' בפוריון. . בלקטקא. וזו המלה נעתקה גם לל"ם לקטקין והוא על דרך ל"י אמצ' הרשומה בע' גלוגריקא (ח"ב, רצ"א) וש"ג שינוי הנוסחאות ע"ש] —

* לוקטור (בל"ר *legatum = legatarius*) מה שמצווה מחמת מיתה *das, durch's Testament Verordnete* בע' גמ' (ח"ב, רע"ג) הביא רבינו מב"ר סי' ס"א ואיכץ הוא לוקטור וכו' ובגו"ג שטר שילוח וכבר פירשתיו שם ועתה אוסיף כי המלה היא הג"ל ובילק' חיי שרה רמז ק"ט אי' לגיטיי"ן והוא *legatum* עיין כח"ב שם בהערה 12 ואחד הוא עם *legatarius* עיין אוצ"מ רוט"י לשעללער מה שהביא בשם Tertullian. ובל"ר אמצ' נקרא שטר המתנה אשר נכתב בציווי השכיב טרע *legatariae chartae* עיין Du Cange.

* לקלק (lecken) עיי"ע לק ב'.

לקן (= לקני שם עוף מים בל"פ הרשומ' בע' בטן ג') ובמני (הול"י ס"ג). כבר פירשנו בע' בטן. * [אחי"ה ובפי' רגמ"ה בחול"י הגי' לקני וכמני. והראיה ישעוף מים הוא ג"ל ממה דאי' קודם לבן הדרוש מפסוק (תהלים ל"ו ז) משפטיך תהום רכה ופי'

1) בל"י *φορεῖον*. 2) ובכ"י ל"ד כ"ה בתחלת הערך ברבור המתחיל. 3) בנו"ג לקנא וצ"ל ללקנא כדאי' בדפ"ש ובכ"י מי וא"פ. ובחי' הריטב"א (ד"ס ט: 4) בנו"ג הינון. 5) כ"ה לנכון בדפ"ר פי' וויניצ'. 6) כ"ה לנכון בדפ"ר ובכ"י ק"ט לקנין ובשדפ"ע ליקונין, ובנו"ג א"ל הבו לי מנהון והבון ליה מלא לקיניאחת. 7) כ"ה בכ"י ו"ו ודפ"ר מלא הספל מים תרג', ובדפ"ו בטי"ם ימלא.

פ"ב דנ"ח: עיי"ע אדר (ח"א ל"ו:), קהל"ר פ' ומוצא עיי"ע לסמים ובתרגו ירו' א' לויק"ר כ"ד ד; לדברי י"א. י"ד והקבוץ ב"ד ס"פ ע"ג לקישיא ללבן וכצ"ל בויק"ר פ"ל במקום לקישיא וכן תרג' אונק' העטפים ללבן (בראשית ל' מ"ב) לקישיא ללבן ובתרי"א לקישייא, אפילו בתרי"א ו' (שמו"ט, ל"ב) לקישין, והשם לקישיא תרג' אונק' לבראשית ל' מ"ב וכן בל"ם לקישיותא [die Spätzeit] —

* לקיש בפרט ר' שמעון בן לקיש תלמיד חבר של ר' יוחנן שמו נודע בירוש' ובבלי עיין מבה"ר למהר"ף קכ"מ, ובקטוע נקרא ג"כ ריש לקיש ב"מ פ"ד סע"א, ושם ג"כ בר לקיש. * לקת הוא היפך של תקל (דניאל ה' כ"ה) עיין סנהד' כ"ב, ושהש"ר פ' במעט.

לורטיא (צ"ל לורטיא Badewanne) מדרש אי"כ פ' טומאתה בשוליה: ונטלה לורטיא של מלך ועשה לו חמין, בעל הערוך גרם (ברנטיא) (צ"ל ברנטיין) ² ואני אומ' שהגרסא תהיה לורטיא פי' בל"ז כלי מיוחד לרחוץ הגוף סף עיי"ע (למריא) [צ"ל לורטיא], * [אחי"ה וכה"ג לפנינו לורטיא ויפה הגיה ר"ב לורטיא עיי"ע ומ"ש ובע' ברנט] —

* לרע (קטוע מן לארע nach unten; מלרע von unten) ירו' ר"ה פ"ב דנ"ח. חד מלעיל וחד מלרע ובירו' פ"אה ספ"ה ד"מ, מן לרע ועיי"ע לעיל, ובאונק' לבראשית א' ז; ובתרי"א א' שם כ"ה, כ"ח, ובתרי"א ב' שם מ' כ"ג.

לש (מל"מ לויש פי' עריכת הכצק kneten) בפ' כלל גדול (שבת פ"ו מ"ב) הלש והאופה, * [אחי"ה וכנ"ה בפסחים ל' אין לשין... ואם לש וכו', ושם ל"ו, עיי"ע קטף ב' וציווי נקב' לויש תרג' אונק' בראשית י"ח, ו' ולרבים זכר לוישו (פסחים שם), המקור בפסיקת' רבתי פכ"ב דאזלת מליש, תרג' הושע ז', ד' מעידן מילויש לישא, ובינוני פעיל דליש במשחא אונקל' לבמד' י"א, ח' וא"כ הבין לשד בהיפך האותיות דלש, ועיין ספרי בהעלתך פכ"ט כלייש זה שערוך בשמן ומקוטף בדבש וכו' — נפעל גילויש עיין פסחים ל"ה, ל"ו, מנחות נ"ה, ו' השם ספרי שם, ירו' פסחי' רפ"ג דכ"ט ע"ד מלמולין דלויש, ב"ק מ"ה, אכליה ללישא, ושם י"ח רע"א דמאים בלישא עיי"ע ווס גי' רבינו, ע"ז ע"ז רע"ב עיי"ע גזנף, ובתרג' אונקל' לשמות י"ב, ל"ט, ובתרי"א א' שם ט"ז, ב'

לוקום כגי' הירו' סוף סוכ' דנ"ה סע"ד או ליקום ליקום כגי' הערוך ¹ — ועוד ענינו שם פרטי כמו אצלנו זאב Wolf גימ' י"א: עיי"ע לום ושם רגיל היה אצל גוים בזמן רז"ל וכן מוכח מירו' תרומ' פ"י דמ"ז: ואילין אגרתא לא גייס לוקם כתיב בהן וכו' ובירו' ע"ז פ"ב דמ"ב, הגי' יותר משובשת: לא גוים לוקין כתיב בהן, וכן בירו' גימ' רפ"א דמ"ג רע"ב אמר לון גוים לוקין חתומין עליו, ולפע"ד נ"ל כי בכ"מ יש להגיה גייס לוקים = לוקין והם שמות רומיים ויונים, Γάιος, Δούκιος, Δεύκιος = Gajus (Cajus) Lucius ואם נגרום לוקין אז תהיה Δουκιανός = Lucianus עיי"ע גיים (ח"ב, רע"ה) וגיים ולוקין היו רגילים הרבה עד כי כתבו כתיבה אחת גיוסלוקין בשחש"ר פ' אם חומה ושם הוא משובש עיי"ע גיים, ובה נבין פסיקת' רבתי פכ"א (בהוצאת פויערמאן ק"ז, ועיי' שם ק"ח) גיים מן הגודר (גדר) ולוקים מן סוסיתה והיו מתגנבים אילו בנשותיהם של אילו וכבר העיר הט"ל כי רוב יושבי ערי גדר וסוסיתה רומיים ויוניים היו לכן המיב להגיה הח' ר"מ גידעמאנן (בסוף הספר צד ר"ד) שצ"ל גיוס ולוקיום, Gajus, Lucius ולא כמו שנדחק הח' לעווי בפירושו] —

* לקק (מל"מ כמו לחך lecken) עיי"ע לק.

* לקרה (שם אביו של ר' יודה) ירו' סוכ' פ"ד דנ"ז: ר' יודה בר לקרה בשם ר' שמואל בר נחמן גי' בעל סד"ה לקרה ואז אולי הוא ר"י בן קרחה (סנה' ו'): כפי גי' בעל סד"ה (צד פ"ד: דפו"ל).

לקש (בל"מ רק בפיעל וענינו קצירה מאוחרת וכ"ה בל"ם לקש ענינו איחור הן מפירות הן מלידת צאן הן מטטר (spät sein) כה"ג (סנהד' י"ח): אי בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר, — (א"ב ל"מ זה יורה ומלקוש (דברים י"א י"ד), * [אחי"ה וכן הפעל באיוב כ"ה, ו' וכרם רשע ילקשו כלומ' שיאחרו הענבים בגפנים עיין בשרשים לרד"ק, ואצל רז"ל גם בהפעיל ויק"ר פ"ב דרש יעטף (תהלים ק"ב א') מה הפועל הזה וכו' וילקישנה בסוף, ובש"ש מזמור ק"ב וילק' תהלי' רמז תתנ"ה בשם הילמדנו: דהוא אתי ומלקש לה, תנחומ' ריש פ' כמדבר וילק' ירמיה רמז רס"ז בשם התנחומ' שמא אמרתי שאני מביא להם טובה והלקשתי אותה, והתואר לקיש, לקישא בל"ם לקשא, לקישיא סנהד' שם, וכן ר"ה י"ט: ירו' ר"ה

¹ (ובפ"י הרמב"ם הועתק זו המלה לל"ע עיין מ"ש בעי' בלגה (ח"ב צ"ד), ² וכן הוא בעי' לורטיא.

דן כשם דן אביהם (יהוש' י"ט, מ"ז) א"ר יצחק לשם זה פמיאם¹.

1 לשון (מל"מ ובלא"ר לישון, לישנא וכ"ה בל"ם לישון, לישנא (Zunge, Sprache, Redeweise)

כפ"ק דשבת בגמ' שמנה עשר דבר (שבת ט"ו.) אידך דתאני² בריש עדיות (פ"א מ"ג) הלל אמר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו. פי' לא אמר בשיעור קבין ולא שיעור לוגין אלא מלא הין מים כמו שהתורה משערת בהין וחצי הין ורבו היינו משה רבינו עליו השלום. פירוש אחר כמו שקיבל מרבו ממש³.

כפ"ק דע"ז בגמ' ויום גנוסיא (י"י) הנה קמן נתתיך כגוים (עובדי' א' ב') שאין מעמידין⁴ מלך בן מלך, בזוי אתה מאור (עובדי' שם) שאין להם לא כתב ולא לשון⁵. כפ' הזורק גמ בגמ' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת (גיטין פ"ג) מאי מלכות שאינה הוגנת רומי⁶ שאין להם לא כתב ולא לשון. פי' היאך מלכות רומי מלכות שאינה הוגנת ואין להם כתב והלא אמרו (ע"ז ב' רע"ב ושבעו' ו' לפי גי' כ"י ש"ס

ר"ה) זו מלכות רומי שטבעה יצאה בכל העולם כולו והוינן דאית לה ב' כתיבות הכי מסתבר דמלכות רומי נתחלקה לב' מלכויות אחת גדולה ומיבעה יוצאה בכל העולם כולו ויש לה כתב והיא הוגנת ואחת קטנה (נקראין אלבניזי⁷) ואינה הוגנת ואין לה כתב וגזרה הגדולה שייכתבו רבנן הגמ' לשמה ומשום שלומה תקנו מלכות בגיטין וגזרו שלא לכתוב לשום שאינה הוגנת שמולכת עמה ביהד ולא לשום מלכות מדי ומלכות יין ולא לבנין הכית ולא לחרבנו כדמפורש מעמא בגמרא. כפ' על אילו מומין (בכורות מ' סע"א) ושנמל רוב המדבר של לשונו. פי' היינו רוב הלשון שנפרד מן החיך התחתון [אותו] שיכול לכפוף למעלה⁸. כפ"ק דקידושין בגמ' וחק"א בכסף (קיד' כ"ה) ר' אומ' רוב המדבר שנלשונו. כפ' ראשית

ועוד זולתו. והשם המופשט לישא פסחי' ל"ו. מ"ה: תר"י א' לשמות י"ב י"ז ית לישתא. ירו' שכת פ"ז ד"י: חייב על לישתה. ירו' סנהד' פ"י דכ"ט. לישתו — והתואר כמו בל"ם לייש ירו' חגיג' רפ"ג דע"ה ע"ד כהדין לייש פי' כאופה] —

לְשִׁפָּה (מל"מ ענין חדר Zelle, Halle) כפ"ג בתמיד (מ"ג דף ל"י.) ואחת לשכת החותמות פירוש הרוצה להקריב נסך נותן דמיו לכהן שהוא ממונה על החותמות ונותן לו החותם ומוליכו לממונה על היין ונותן לו החותם והוא נותן לו צרכו מן היין. * [אחי"ה וכנ"ה שם: לשכת המלאים . . לשכת בית המוקד . . לשכת הכלים. מדות פ"ה מ"ה ירו' סנהד' פ"א דיי"ט ע"ג, אסתר שני ד' א' לשכת הגזית עיי"ע גזת (ח"ב ר"ע) וש"נ. שקל"י פ"ד מ"א ומ"ב תרומת הלשכה. תרג' ירמ"י ל"ה ד' לשכת וברכיא. והקבוץ תמיד שם ארבע לשכות היו שם וכן בדה"י ב' ל"א, י"א] —

לשלת (או מל"ע לתי Schmieriges, Klebriges או מלשון פרסי לوش Leim, klebriger

Koth) כפ' דם חמאת בגמ' אחד בגד (זבחים צ"ד.) ועור בר כיבוס והתנן כפ' נומל אדם (שבת פכ"א, מ"ב דף קמ"ב:) היתה עליו לשלת מקנח בסמרטומ. פי' צואת תרנגולין. * [אחי"ה הועתק מתוספ' זבחים שם וכן פירש"י בכ"י (ד"ס שבת צד קס"ט) רוק או רעי או יצאה ועיין רע"ב ותוי"ט לשכת שם ובכ"י ש"ס הגי' בשלשה ובכ"י ש"ס בזבחי' בשלש' בקו על השי"ן וכ"ה במשני דירו' אבל גם בתרג' לאיוב. ל"ט. כ' תרגם נחור: לישלושתא דנחיריה וגזרת המלה מל"ע או פרסי הגל' ככפל האותיות. ועוד עיין ערך לשישית. ולדעת ר"פ סמאלענסקין הוא שלשול בהיפך האותיות] —

לְשֵׁם (שם עיר כדן) כר"ג דמגילה (י"י) ובפ' מעשר כהמה בגמ' ר"מ (בכורות ג"ה.) ויקראו ללשם

1) בכ"י ר"ו א' ב' ל"ד פומיים. בכ"י ק"ט כומים ובנו"ג פומיים, ובדפ' הראשונים פומיים ועיי"ע פנינים. 2) כ"ה בדפ"ד פיז' באסיל ואמ' ובדפ"ד דהני ובכ"י ק"ט דתנין. 3) ופי' ראשון הביא רש"י בשבת בשם רבותי אבל הוסיף לומר ולבי מוגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך עכ"ל ועיין ג"כ הקדמה לספר יוחסין אחרי שהביא פי' הערוך כתב וז"ל ותימא על בעל הערוך כי לוג שמן לשון תורה הוא וכן כנבואים ברעב שומרון מצינו לשון קב ורובע הקב חירונים וגו' (מ"ב ו' כ"ה) ואילו גרסין הין בה"א ולא באל"ף ולא בחסרון יו"ד וכו' כן בשמות עצמם היו מקפידים וכו' ופי' הרמב"ם בעדיות בשם אביו בו שמעתי ואבטליון שהיו גרים היו אומרים אין במקום הין וכו' ע"ש ועיין בחי' הרמב"ן לשבת מ"ש בשם הראב"ד ובתוי"ט לעדיות, וכפי' שני בערוך פי' הרע"ב בעדיות שם ובכל"י פ"ה מ"ט ועיין ג"כ בהפשמע בענין פי' הערוך ומה שהקשה על רש"י מברכות מ"ז. מיושב בתש' זכרון יוסף סי' ח' צד י"א ע"ג ע"ש. 4) וכ"ה בכ"י ש"ס ובילקי עובדי' ובנו"ג מושיבין. 5) עיין פי' רש"י שבעמי הראשון הובא בד"ס לע"ז צד י"ב. והתוספ' לע"ז שם. 6) כ"ה בדפ' פיז' וויניצי' וכ"ה בכ"י ק"ט, ובשד"פ ל"ו ובנו"ג 'מלכות הפרסיים' והיא נשתנה מן הצינזור. 7) ל"י בדפ"ד וכתבי יד ערוך ואולי הוספה מאוחרת היא, ובאמת הלשון של Albanien מוגמגמת ומעורבת ביותר עד כי מאלף מלות אלבניזיות מאה לקוחות הנה מל"י ומאה וששים מל' רומי ויחר משאר לשונות, עיין אויזימ Mayer ועוד ערש וגרובער עי' Albanien. 8) הועתק מפ"י רגמ"ה כ"י לבכורות (בקובץ כ"י אנגיליקו דף ק"ד.

הגז בגמ' ר' דוסא (חולין קל"ז): מתני ליה לבריה רחלים א"ל אתגנייה רחלות א"ל כדכתיב (בראשית ל"ב ט"ו) רחלים מאתים א"ל לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן⁽¹⁾. בפ' יש בערכין בגמ' וכן מצינו (ט"ו) במערבא אמרי לישון תליתאי⁽²⁾ קמל תליתאי הורג למספרו ולמקבלו ולמספרין עליו⁽³⁾. היכי דמי לישנא בישא וכו' (שם סוף העמוד), בויקרי רבה בריש אמור אל הכהנים (ר"פ כ"ו) למה נקרא שמו שלישי וכו' עד בימי שאול הרג וכו', בירוש' בפ"ק דפיאה (דף ט"ז) ובפסקא דפרה (פסקתי דר"ב צד ל"א): אשכבה לוחמים (תהלים כ"ה ה') זה דואג ואחיתופל שהיו לוחמים אחר לשון הרע וכו'. בנדה בפ' האשה בגמ' כדקה (ס"א) האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא ליבעי למיחשי ליה ליבעו. בעלי חצים (בראשית מ"ט כ"ג), לא תלך רכיל (ויקרי י"ט ט"ז) תרג' ירושלמי [א] לישון תליתאי⁽⁴⁾. *אחוי"ה לשון לישנא א' בענין הלשון שבפה יאכל וידבר מגילה י': שאר זה הלשון, חול' קמ"ב. לישנא דר' חוצפית מתורגמן, ירו' חגיג' פ"ב דע"ז: רות רב' פ' ליני לשונו של ר' יהודה הנחתום וכו', ירו' מגיל' פ"א דע"א ע"ג לוחכה בלשונו וכו', ויקר' פט"ו ולשון זה נתון בין שני להיים וכו', שם ר"פ ל"ג זבן ליה לישן ע"ש, והקבוץ שם: לשונות רכים ולשונוות קשים. ב' ענין דבור ושפה כמו בל"מ וכן בל"ס וארמי לישנא ד"מ ברכות כ"ח. לישנא דתברא דצערא. שבת נ"ג: לישנא דקרובי, נ"ד. לישנא דגלוי, שם: לישנא דלא עביר פירי וכו', ק"כ. לשון שבועה, קמ"ט: לישנא דפורא, עירובי נ"ג. דדייק לישנא ועיין עוד פסחי' ז': ל"ו: ביצ' ט"ז. מגיל' י': סומ' ג'. י'. י"א. י"ב: כ"ק ל"ח. כ"ב ט"ו. סנהד' י"ב. ק"ו. ק"ח: ע"ז מ"ד. מנחות ס"ה. נדה ל"א. פרה פ"א מ"א — ברכות י"ג. שמע בכל לשון, שם ל"א: יבמות ע"א. כתובי ס"ז: דברה תורה כלשון בני אדם. גדרים מ"ט. ירו' גדרים רפ"ו דל"ט ע"ג הלכו בנדר' אחר לשון בני אדם. פסחים פ"ז. לשון תורה, כ"ר פ"ח הלשון הזה נופל על הלשון הזה עיי"ע אנתרופי, ושם פכ"ב דברו הכתובים בלשון מועט וכו', כ"ק ו': לישנא קלילא ועיי"ע אבדן, מכו' י"א. לשון קשה. לשון נחת, גימ' ל"ו: לישנא דחוצפא. לישנא דניחותא, ושם מ"ה. לישנא דצפורי, חול' צ': לשון הואי עיי"ע הבאי ומ"ש. עירובי נ"ג: לשון חכמה, לישון דחוכמתא עיין סוף

ע' חכמ, ושם: לשון חכמים ועיין כתוב' ק"ג. שהש"ר פ' הנך יפה: בלשון כפול. בלשון פשוט. ב"מ ק"ד. לשון הדיוט עיין ערכו וש"נ. פסחים ג'. ושם: לשון נקייה, וכ"ה בירו' כתובות פ"ה סוף הל' ח' ד"ל: ושם הל"ג סוף העמוד ובפ"א דכ"ה סע"ג וב"ר רפ"ע לשון נקי = לישנא מעליא פסחים ג'. וש"נ. ושם: לשון כבוד. קידוש' ב'. לשון נקבה. לשון זכר. שבת פ"ח: לפי גי' כ"י מ' מגילה י"ג: שקלים ח': סומ' ל"ב. ל"ו: סנהד' י"ז. מנחות ס"ה רע"א שב עים לשון, ספרי בחוקתי פרק י"א חגיג' ט"ז. שקלים ו'. סומ' ל"ב. ל"ו: ל"ז: מ"ב. מ"ט: סנהד' צ"ו: לשון הקודש (קודש), שבת י"ב: סומ' מ"ט: סנהד' כ"א: ל"ח: לשון ארמי, חול' כ"ד. לשון כשרים, פסחים ס"א. סומ' מ"ט: לשון סורסי, ושם לשון פרסי⁽⁵⁾ אסת"ר פ' וישלח ספרים. לשון מדי. לשון פרסי, ושם: לשון רומי (בלשון) [מלשון] יוני ועיי"ע ב"ד (ח"ב ט"ו) ומ"ש. שבת ל"א: ס"ג. מגילה ט': סומה שם לשון יוני (יונית). ב"ר פצ"א לשון דרומי עיי"ע אבל וע' דרומי. במד"ר פ"ד לשון ירוש' למי. ספרי ברכה פ' שמי"ג לשון עברי. לשון ערבי ע"ש — שבת ל"ג: נ"ו. פסחי' פ"ו. קי"ח. יומ' ט"ד. תעני' ז': סומ' ל"ה. מ"ב. ב"מ ל"ג. ב"ב קס"ד: קס"ה. סנהד' צ"ג: ק"ו: זבחים פ"ח: ערכי ט"ו. שם: ט"ז. דרך ארץ זוט' פ"ב ב"ר רפ"ע לשון הרע = לישון פיש, לישנא פישא ירו' תענית פ"ב דס"ה: ב"ב ל"ט. ושם: מגילה י"ג: מ"ק ט"ו. ירו' נזיר ספ"ה דג"ד רע"ב — ובענין לשונות שישתמש בהן בעל הערוך עיין מ"ש במבוא ח"א VI והלאה. — והקבוץ ירו' שבת פי"ט ד"ז. לשונות ריבין. לשונות כפולות, ספרי ברכה הנ"ל לא בלשון אחד נגלה אלא בארבע לשונות. ר"ה ג'. עיין ערך כי כ' ירו' ב"ב ספ"ח דט"ז ע"ג בעלי לשונות עיין ערך דיותמין — ועוד ענין לשון דעת סברה ופירוש חול' ג': להך לישנא. להך לישנא, שבת קנ"ד. לישנא קמא. לישנא בתרא ועיין בזה הכלל ביד מלאכי סי' שפ"ה⁽⁶⁾. והקבוץ כתובות צ"א. כהנך תרי לישנאי קמאי. מנחו' ס"ה רע"א דהוה בייל לישני ודרש] —

2 לְשׁוֹן (כל דבר בדמות לשון מל"מ (יהושע ז') כ"א) (Stange, Streifen, Leisten) בפ' ואלו

(1) כן הוא בכתב יד ק"ט, וברפ"ע לעצמו ועיין בזה הכלל ביד מלאכי סי' שני"ד. (2) בנו"ג לשון. (3) בנו"ג ולאומרו. (4) ועוד עיין תרי"א לבראשית א'. י"ח ותרגי' לתהלים ק"א ה'. (5) אבל בב"ר פני"ד צ"ל לשון ארמי במקום לשון פרסי. (6) ובענין לשנא דקרא עיין שם סי' שפ"ה. שפ"ט.

אמצ' ופי' בגורלי וברוב לשונות רומניות נקרא גורל Loos ועיין זה הע' אצל אדעלונג. — ודע כי נגרנו בסדר זה הע' אחר דפ' אמש' אבל בדפוס' ראשוני' ובכ"י ערוך נסדר זה הע' אחר ע' הכא אח"ז ועוד הרבור המתחיל לתך וזה טעות גמורה היא כי לתך פי' מזלך או גורלך והוא מקומע מן לתאך כדאי' ג"כ בב"מ ק"ג וא"כ השרש הוא לתא] —

לָתֶת (מל"מ מדת יבש וערכו חצי כור) בפ' שבעות הדיינין (שבעות ל"ח:) כור תבואה יש לי בידך איך לך בידי אלא לתך קיטנית פמור. בר"ג דפ' המקבל (ב"מ ק"ד רע"א) בית כור אני מוכר לך אעפ"י שאינו אלא לתך הגיעו. פי' הוא חצי כור וזהו חמשה עשר סאין והוא חמש אפות. — (א"ב ל"מ זה ולתך שערים (הישע ג' ב). * [אח"ה וכפי' הערוך כ"ה בפירש"י בב"מ. ורשב"ם בב"ב ק"ב: ד"ה האומר לחבירו בית כור. ורע"ב שביעית פ"ג מ"ב. והר"ן בפ"ה דשבת ובפ"ו דשבעות. — וכנ"ה בשביעית פ"ג מ"ב ב"מ פ"ו מ"ה. תמיד פ"ה מ"ה ערכין כ"ה. כתובות צ"מ. ב"ב ז'. ק"ג. ושם ובערכי' ג"כ חצי לתך] —

לָתֶת (מל"ע ל"ט ענין שרייה benetzen, anfeuch- ten) בפ' כל שעה בגמ' ואלו דברים (פסחי' ל"ו סע"א) אי הכי מילתת נמי נילתות פי' לשון שרייה. * [אח"ה כנו"ג מילתת נמי לתית ובכ"י מ' ליתותי נמי מילתת ובכ"י א"פ כגי' הערוך ליתותי נמי נלתות — וכנ"ה בפסחים שם ובדף מ'. ומ"ב. איך לותתין אותה. שם ל"ו. מנחת העומר לותתין אותה. שם מ'. ובסנהד' ה': מותר ללתות. ושם בפסחים: מ"ט משום דלא לתתי. ירושלמי שביעי' ספ"ה דל"ו. וירו' גימ' ספ"ה דמ"ז ע"ג כאן בלותת כאן בשאינו לותת. ירו' ע"ז פ"ד דמ"ד: לא לותתין ולא מוחנין וכו'. תוספתא בבא קמא פ"י למחון ולא לתתן. ירושלמי שביעית רפ"ו דל"ו רע"ג וירו' גימין פ"א דמ"ג ע"ג במה אתון לתתין פי' במה אתם שורים. ירו' גימין שם: אנן שלקין ביעין ולתתן במיהון וכצ"ל בירו' שביעית שם ושם במ"ס ולתון כמיהון. תוספתא מכשירין ריש פרק ג' המעלה (האגודות) לגג ללותתן כמל

מציאות (פ"ב מ"א דף כ"א). ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן. בפ' לא יחפור בגמ' מרחיקין את הגפת (כ"ב י"ט). וכי דרכן של בני אדם להטמין בלשונות של ארגמן¹ דתניא בר"ג דפ' במה מומנין (שבת מ"ח) מומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין. פי' אגודות של צמר הטווי והצבוע². בר"ג דפ' המוציא תפילין (עירובי צ"ו:) המוציא תכלת בשוק לשונות פסולין חומין כשרין מאי שנא לשונות דפסולין דאמרינן³ אדעתא דגלימא צבעיננהו. * [אח"ה ומזה הענין לשון של זהורית ר"ה ל"א: יומ' ל"מ⁴. ס"ה. ירו' יומ' פ"ו דמ"ג ע"ג — ועוד ענין עץ דומה ללשון שהמלבן מונח עליו עיין כלי' פי"ח מ"ד ובע' מלבן וכן בתוספתא ב"מ פ"ח מטה שעשה שתי לשונות שלה מלווחין ובע' לכסן גירסת רבינו שני [שלחנות] —

* לָשׁוֹן (מל"מ ענינו דובר רעה והולך רביל) (וגבנה מהשם לשון) verläumdēn וכו' בל"ם באפעל אֶלְשָׁן ועיין לֶשֶׁן בל"ע) שמו"ר פ"ג מה הגהש כשהלשין וכו' אסת"ר פ' אם על המלך: מיד עמד השמן והלשין עליהם לפני הקב"ה וכו' מל"מ אל תלשן עבד (משלי ל' י) וכו' בתרג' לא תלשון וכו'.

* לְשׁוֹשִׁית (?) (מין צמח) תוספתא כלאי ספ"ג ותוספ' שביעי' רפ"ה הלשיושית וחלבוצין (וחלביצין). ובירו' שביעי' פ"ו דל"ו רע"ג מהו לצבוע בטובת הגייה מן מה דתני השלשושית וכו' וא"כ נשמע מזה שהוא צמח שצובעים בו ואולי נגזר מן לשלשת פי' ענין דיבוק שעל ידו צובעים — או אולי הוא ל"ע לִישׁ מין צמח.

לָתֶת (נ"ל מל"ע לו"ט און ומזל רע, Missgeschick Unglück או אולי מל"ר אמצ' lot, loth, lottum גורל Loos) בפרק⁵ המקבל אכלה הגב (כ"מ ק"י). אמר ליה משום לתך הוא ואמאי הכא נמי נימא אי משום לתאי הוא. — (א"ב פירש"י בשביל מול'). * [אח"ה וכן פירש"י בב"מ כ' רע"ב משום לתאי דידי: בשביל מזלי. וביבמו' כ"ט רע"א משום לתא דידה פירש"י משום מזל דידה ע"כ ונ"ל שהוא ל"ע הנ"ל או אולי ל"ר

1) וכנ"ג בכ"י ש"ס א"פ אשר שם נמוק בגיזי צמר ואי רק בלשונות של ארגמן וכן משמע מפירש"י (ר"ס ב"ב דר מ"ד:) ובכ"י פי' ורי' ל"ו בלשונות של ארגמן כי אם בגיזי צמר הרי אחד בא מגליון ללמוד על האחר ובכ"י רגמ"ה לכ"ב אי ג"כ כבערוך בלשונות של ארגמן אבל כנו"ג בגיזי צמר ולשונות של ארגמן. ²) ובכ"י רגמ"ה אי בהיפך: ולשונות של ארגמן צמר שאינו מווי שצובעין בארגמן וכו' ועוד עיין ערך צף ח. ³) וכ"ה בד"ש וכן העתיק פי' ר"ה בעירובי (בש"ס-וילנא) ובנו"ג דאמר. ⁴) עיי"ע זהר ח"ג רע"ד ושם במ"ד ס"ט: ⁵) כ"ה לכנון בכ"י ק"ט, ובדפ"ע בסוף.

ובגשמים וכו' וזה ממש כהוראת ל"ע הנ"ל פי' ענין שרייה ולכלוך במל'. וכן פירש"י בסנהדרין שם לללות: לשרות ועיין רש"י בפסחים ל"ו. ד"ה לתיתה: לשרות מעט במים וכו' עיין עוד בהפשב"ע

מה שתמה על פירש"י — והשם פסחים שם וכדף מ'. לתיתה ובמקום לתתי (שם) גרס כ"י ב': „דלאו בני לתיתה נינהו" והפכו: לישה, והרמב"ם פי' לתיתה שכוללין החיטים במים] —

„נורא תהילות* נאסר ברהמים אוהבי מוסר, השכילני בערך תריסר, כן יצליחי בתליסר“.

*[אחי"ה החרוזים האלה עם ר"ת נתן ישנם בסיום האות הלמ"ד בכ"י ברישיש מוזיאום בלונדון וכ"ה בכ"י ו'ו א' ושם אי' השכילי, וכבכ"י זה אי' בכ"י ל"ד אבל בכ"י כ"ר ובכ"י ו'ו כי ל"י, ובכ"י ה"ב חסרים איזה דפים מאות למד והיינו מע' לפלוף עד ע' מאוד אבל בתחלת אות מ' כתוב בזה"ל: „בעזרת האל משפיל ומרוטם אתחיל אות המ"ם“, ובכ"י קאהוט אי' בסיום האות בזה"ל: נשלם ערך הלמד תהלה לאל דעת מלמדי, אתחיל ערך מ"ם] —

אות המים

לך ככל הוי מודה לו מאוד מאוד. * [אחי"ה כה"ג
לנכון בכ"י ה"ב וכ"ה במשניו. בירושלמי ובדפ'
נאפ' ובע"י הראשון ובכ"י ש"ם (עיון ד"ס לברכות צד
קמ"ד): ובדפ"ר ובמשניות הוי מודה לו במאוד מאוד
ובשאר הדפוסים הוי מודה לו מאוד מאוד ובכ"י
ק"ש ככל הוי מודד לו בכל מאוד מאוד, וכנו"ג
בש"ס בבלי הוי מודה לו ותו לא. ונדרש מאד
בלש"י מידה, מודה ומאוד — כ"ר ספ"ט הוא מאוד
הוא אדם עיי"ע הוא — אבות פ"ד מ"ד מאד מאד
— הוי שפ"ל רוח] —

* **מַאָדִים** (מל' אָדֶם Kriegsgott) **מַאָדִים**
שבת קכ"ט: דקיימא מזל מאדים
בוזיה מעלי שבת נמי משום מאדים בוזיה כ"ה
בכ"י ש"ס וכנו"ג דקיימא ליה מאדים בוזי מעלי
שבתא נמי קיימא בוזי ועיין בפירש"י, שם קנ"ו
סע"א האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא . . .
אמר רבה אנא במאדים הואי. פסיקת' רבתי פ"ב
לכך כרא הקב"ה מאדים וכו'. ב"ר פ"י כוכב נוגה
ומאדים שאינן גומרין הלוכן אלא לארבע מאות
ושמנים שנה.

* **מַאָה** (מל"מ Hundert) (בברכות) [צ"ל במנחות] ⁽³⁾
(מ"ג סע"ב) מאה ברכות חייב אדם לברך בכל
יום שנאמ' (דברים י" י"ב) ועתה ישראל מה ה'
אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה. וי"א
שכל הפסוק הזה עולה למנין מאה אותיות.
בפסיקתא ⁽⁴⁾ ותאמר ציון (צד קל"א): ומצאהו רעות
רבות וצרות (דברים ל"א, י"ז) אלו מאה חסר ב' קללות
שבתורה. מאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם
מפורשים בראש אהילות (פ"א מ"ח ⁽⁵⁾). רמ"ח תיבות
יש בקרית שמע שמשטרות ⁽⁶⁾ רמ"ח איברים
שבאדם בילמדנו פריש' כי אם שמר תשמרון
(בתנחו' עקב ל"י). * [אחי"ה בכל דפוסי ערוך
עשו מערך שלנו שני ערכים ולא ידעתי למה
ובכל כ"י ערוך חסר בערך מאה א' הציון ממנחות

* **מ** הוא האות הי"ג כאלפא ביתא ובא: א' לרוב
במקום ב' שבאותו המכתב ד"מ טמע = טבע.
מתנן = בותנן (פְּשֻׁן, ב') הוחלף באות נו"ן עיי"ע
ן, ג' לרוב הוא אות שמושי לבנות על ידו ישם
מן הפעל כמו בל"מ מזכה = מדבחה מן דבח =
זבח; מנורה = מנורתא מן נור, ד' ועוד לבנות על
ידו מקור בפיעל ובפעל ד"מ מִיבֵל מִידַע, ה' כא
לפעמים נוסף באמצע התיבה ד"מ פרומביא עיי"ע,
למפה, למפרס = לפיד עיי"ע, סמפירינון, ספירינון
עיי"ע, ו' הוא מלת היהם מ' ברגש אחריה כמו
בל"מ ועיי"ע מי, ז' ועוד הוא מ' שלילה כמו לפע"ד
בל"מ באיוב י"מ, כ"ו ומבשרי אחזה אלוה כלומ'
נסרד מבשרי בהיותי בלי בשר וכן ענין בל"י ה"ט
ובל"ר nicht, ne ומה דרשו בתנחו' משפט"י סי'
י"ד מאחך (דברים ט"ו, ז') ששניכם שויים ואל
תגרום לעצמך שתעשה כמותו מאחך לשון יוגית
כלומ' מ' של מאחך לשון יוגי' פי' שלא תהיה
כאחך האביון.

* **מָא** (מל"ם ובל"ע כמו מָה בל"מ was) תרג'
של מה, מה זאת עשיתם (שופט' ב', ב')
מא דא ענדתון, למא תרג' של למה ובלש"י גמרא
מאי, פי' מה, אמאי פי' למה, מהו פי' מה הוא,
מָאִים בתרג' כמו מה אם, מדין כמו מה דין ⁽¹⁾.

* **מַאָגִיּוֹת** (פי' בל"י μάγιστρον כמו μάγιστρον פי'
כלי אומן Werkzeug והושאל לאותיות
שנדברו ע"י כלי מכתא בפה) בפסיקתא רבתי פ'
ל"ג דף קנ"ג, כדפו"ו: ובתיבה אחת מצינו אחד
עשר מאגניות משמשים וכעלילותיכם (יחזק' כ',
מ"ד) פי' י"א אותיות שנדברו ע"י כלי מכתא בפה
Sprachwerkzeug, ועוד עיי"ע מגנון.

* **מַאָד** (מלת תואר הפעל לסמן הפלגת הפעולה
sehr עד מאד gar sehr) בסוף ברכות
(פ"ט מ"א ב"ד) בכל מאורך (דברים ו', ה') בכל מטונך
ד"א ⁽³⁾ בכל מאורך בכל מדה ומדה שהוא מודד

⁽¹⁾ עיון כל ע"י וע"י במקומו. ⁽²⁾ בכ"י ק"ם מאן דאמר. ⁽³⁾ ועיין ג"כ בסוף העי. ⁽⁴⁾ כ"ה בכ"י ו' א' ב' ל"ד ה"ב, ובכ"י
ק"ט בפסק' ובדפ"ע בפסי' ובכ"י ב"ר בפ"ס בפסוק. ⁽⁵⁾ כדפ"ר ק"ק וארבעים ושמונה ובדפ"ע רמ"ח. ⁽⁶⁾ כ"ה כדפ"ר
ובכ"י ק"ט ובדפ"ע משמרת ובכ"י ה"ב שמושמע.

ואולי הוספה מאוחרת היא כי באמת בע' אספרמקי הכיאר רבינו זה הציון קצת בל"א בסיום כזה: מה ה' שאל מעמך מאה ממש ע"כ הרי שרבינו לא גרס אל תקרי מה אלא מאה וכן לי' בפ"י רגמ"ה כ"י למנחות (בקובץ כ"י אנגיליקא דף ד') דא"י בזה"ל שואל מעמך כלומר מאה שואל ע"כ, אבל כבר הוכחתי בע' אספרמקי כי כה"ג בסדרו רע"ג ועתה מצאתי כי בן גרסו במנחות אל תקרי וכו' גם הרי"ף והרא"ש בסוף ברכות וכו' באבודרהם ס' תפלות של חול צד י"ג רע"ב¹). וכתב בעל הפשב"ע וז"ל ודע דמה שמורגל בפ"י רבים וכן שלמים עד שג"כ שלחו ידם והדפיסו בנוסח מעמדות לשנת א"ת מה אלא מאה לאו קושטא ענתה בס' כי לדעת ר"ת וגם לרש"י... הך א"ת מה אלא מאה לא היה ולא נכרא ואיננו נזכר בגמרא ע"כ ויחידוש גמור שנעלמו מעיניו הרי"ף ורא"ש ואבודרהם שגרסו בן במנחו'. וגדולה מזו מצאתי שגם רש"י שכתב במנחו' מה: קרי ביה מאה ע"כ ולפי זה לא גרס בגמ' במנחו' א"ת בכל זאת הוא כעצמו גרס בן בגמ' דברכות ירוש' א"ת ואלה דבריו בפרדס סי' ה' וז"ל: תניא היה ר"מ אומ' חייב כל אדם מישראל לברך מאה ברכות בכל יום ובגמרא דארץ ישראל גרסין ג' הכי תנא שכל אדם מישראל שאינו עושה מאה ברכות בכל יום שנאמ' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה ודוד מלך ישראל תיקנם כשהודיעוהו יושבי ירושלים שמתים מישראל מאה בכל יום וכו' ע"ש² הרי שרש"י היה גרס בירו' ברכות (סוף ברכות) ככה³ וא"כ יש לקיים בראש הערך הציון: בברכות וכיון לירוש' ברכות כג"י רש"י בפרדס — ובענין כתיבת שואל מלא עיין מנחת שי לדברים י"ב שהביא אבן ירחי ורמב"ן ואחרים שמצאו בן מלא — וכנ"ה בשנת קכ"ט: מאה קרני בוזי וכו' עי"ע פגור וג"י רבינו ומ"ש. פסחים ק"ג רע"א עי"ע בנף א'. יבמות ס"ג. עי"ע פהר, ושם פ"ח: וש"ג מאה נשים כעד אחד דמיון. שבעות מ"ב. וש"ג מאה כתרי ותרי כמאה. סו"ט מ"ב: עי"ע בן (ח"ב ק"י).

ב"ק כ"ו: מאה פנדי כפנדא למחיה ועי"ע פדא. מד"ר דב"ר ס"פ וילך מאה מיתות ולא קנאה אחת — והקבוץ בלא"ד מאתין עזר וי' י"ה ירו' כתובי פי"ב דל"ה. תלת מאתין צומין וברו' בלא"י פ"מ דל"ב: תלת מאוון צומין ירו' נזיר ספ"ה דג"ד: תלת מאוון נזירין... תשע מאוון קרבנין. וכן בתרג' לשמות י"ח. כ"ב לפי ג"י המתורגמן רבני מאוון, למאות (ש"א כ"ט, ב') תרג' למאוון, וכן הקבוץ מ"ז בל"ע מלת בל"מ מאיות (וכתיב מאות) במד"ר פי"ג קוממיות (ויקרא כ"ה י"ג) קומה של מיות, ושם: קוממיות קוף מאה מיות מאתים ועיין כשינוי ככ"ר פי"ב ועוד עיין ב"ב ע"ה]. —

* מאוס (Emmaus עי"ע בח"א, ק"ב.) ירו' ע"ז פ"ה דמ"ד ע"ד ר' אחא אזל למאוס וקמוע מן לאמאוס. ועוד עי"ע אמוס ח"א, קכ"ג:

* מאור (מל"מ Licht, das Leuchtende) ברכו' פ"ח מ"ה מאור האש... מאורי האש, שם נ"ב:

הרבה מאורות יש בא"ש. תוספת' ברכות פ"ו (פ"ה) מאור ובשמים, מגיל' כ"ד. כל שלא ראה מאורות מימיו וכו' וכ"ה בירו' מגיל' פ"ד דע"ה סע"ב וירו' מכות פ"ב דל"א ע"ד ועיין תנחומי' תולדות רס"י ז' סוכ' כ"ט. מאורות לוקין וכו', ובהשאל' ברכו' י"ז סע"א מאור תורה, ירו' חגיג' פ"א דע"ו ע"ג אילו אותי עזבו ותורת' שמרו (השאור) [צ"ל המאור] שבה היה מקרבן אצלי. פסחים ס"ב סע"ב ככה מאור עיניהן וכו', חגיג' ה': מאור עינים הוא פי' כמו סני נהור, ומה שענינו מקום פתוח לאור בכותל Lichtloch עי"ע אר (ח"א, רס"ב: ורס"ג.) וש"ג שבת קנ"ז. ואהלות פי"ג מ"א ועיין ג"כ תוספת' רפ"ד ואילו הן שירי המאור חלון שהיה סותמו וכו'.

* מאזנים (מל"מ שם לכלי המשקלת Wage והושאל למזל בכוכבי לכת) עיין פסיקת' החודש צד קנ"ד. פסיקת' רבתי פ"ב וס"פ מ"א וילק' פקודי רמז ת"ח וילק' מ"א רמז קפ"ה — והקבוץ בלא"ד מאזניא דניאל ה', כ"ה, ותרג' ויקרא י"ט, ל"ו מאזנון (מוזנון).

¹ ושם אי' ג"כ מה באית ב"ש עולה למנין מאה כראי' בתוספות כנחות ע"ש. וכן באבודרהם: עוד יש רמז להם מן הנביאים שנא' ומה ה' שואל מ"ך בגימ' מאה וגם יש רמז מן הכתובי' כי בן יבורך גבר וכו' ע"ש. ² ובסור א"יה סי' מ"ו כתב בן בשם ר' נטרנאי וסנוך על פסוק הוקם על (ש"ב כ"ג) ע"ש — וכן הובא זה הדרוש ועוד תיבות: קרי ביה מאה בתנחומי. סוף קרה וכל הענין שם בלי ספק הוספה מאוחרת היא וכן לי' בכ"י אשר ממנו הועתק כמו שמועיר המדפיס לראות שאיננו מהתחבר עיין תנחומי' דפ' וזירנא. ועיין ג"כ במד"ר פמ"ו הוקם על כנגד קי' ברכות שבכל יום מתים מישראל קי' אנשים בא דוד ותקן להם קי' ברכות ונעצרה המגפה. ³ ובג"ג שם ובתוספת' סוף ברכות כמו שהבאתי בע' אספרמקי ועתה ראיתי בהשחר שנת י"א צד 27 כי גם החי השלם כהר"ש באבער הניף ירו על זה המאמר של מנחות והוסף להביא דבריו בעל שכלי לקט כ"י אשר תמי שהביא גם הוא בערוגה אי' ממנחה תניא היה ר"מ אומ' וכו' ועוד דברי הירושלמי ע"ש בהשחר ומה שכתב בעל שיל ומצאתי בשם רבינו שלמה שרוד המלך יסדם וכו' כיון למ"ש רש"י בתש' הפרדס הנ"ל, והרב החי ר"ש לא העיר על זה.

* מאי עיי"ע טיי.

* מאין עיי"ע טי.

* מאינזן (?) בפסיקת רבתי פ' ל"ג ר' יהודה אומר מאינזן ט"ס תחת מאינזן עיין ערך מיינזן.

* מאיר שם תואר להגדול בתלמידי ר"ע עיין עירובי י"ג: לא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי שמו ולמה נקרא שמו ר' מאיר שמאיר עיני חכמים בהלכה ובכ"י ש"ס מינכען וא"פ ובד' שאלונקי ווינצ' רפ"ח הגי' במקום ר' נהוראי: ר' מיישא שמו וכה"ג בפ"י ר"ח (בש"ס וילנא) ר' מיישא והיחסין השלם 43 האריך בזה לקיים זו הגי' ושם הביא ג"כ פ' ר"ח בנ"י מיאשה ע"ש. ועוד עיי"ע מיישא. בענין לימודו וקורותיו עיין ד"מ למהרז"ף 154 והלאה, ופ"י הירוש' סוף כלאי' הא משיחון עיי"ע אסיא א' וט"ש. בר"פ ט"כ ופצ"ד בתורתו של ר' מאיר. ושני התלמודים מלאים משמו ובבבלי בלבד יותר משש מאות פעמים ובתוספתא כערך שתי מאות ושבעים פעמים נזכרו הלכותיו.

* מאן = מוף עיי"ע מך א'.

* מאַקל (מל"מ Speise, Mahl) שבת י'. מאכל לודים . . מאכל ליסטיין עיי"ע לר' א' מאכל בן דרוסאי עיי"ע אכל א' וע' בר דרוסי בקבוץ בר"פ א' אוכל מאכלות.

* מאַקלֶת (מל"מ סכין ששוחרטים בו Schlachtmesser) בבראש"י רבה פריש' ג"ז (נ"ו) למה נקרא שמה מאכלת שמטכרת את האוכל ורבנן אמרי כל אכילות שישראל אוכלין בעולם הזה אוכלין בזכות אותה המאכלת.

* מאַקלֶת (פ"י כנייה האוכלת, die Nagende) בראש פ' כל היר בנמ' דרך ניהוש (גדה י"ד) דילמא דם מאכולת הוא. פ"י דם כינה. * [אחי"ה וכו' בנדה ג"ב סע"ב ושם י"ד. מאכולת רציפה עיי"ע רצף. ושם י"ט: מאכולת של ראש ועיי" תוספות שבת י"ב. ד"ה שמא. שבת שם ותוספ' שבת ס"פ ט"ז (י"ח) אין הורגין את המאכולת בשבת. והקבוץ ירו' נדה רפ"ב דמ"ט ע"ד מאַקלֶת, ירוש' תענית ספ"ד דס"ט ע"ג כל עצים שהן נקצצין בו אינן עושין מאכולת וה' בוקסט' בע' אכל הביא זה הציון בלי טראה מקום וגם הח' לעויוזאהן ואאל' 307 לא הערה מקומו. ובפתיחת' ל"ג באיכ"ר ד"ה ר' זעירא פתח הביא הגי' ביחיד אין עושין מאכולת, ושם: תני כל עין שנמצא בו תולעת או מאכולת פסול מעל גבי המזבח. אבל במדות פ"ב מ"ה ל"י מלת מאכולת וכן ל"י במנחות פ"ה:] —

vielleicht, (מורכב מן מא ומן אָם, wenn etwa) תרני אולי אבנה (בראש'

מ"ה ב') מאים אתכני. * [אחי"ה ועוד עיין תרג' לבראשית י"ח. כ"ד; כ"ד ל"ט; לכמד' כ"ב. ו'; ליונה א' ו' ועוד] —

* מאַמֶר (א) מל"מ דבור שלם וצווי Wort, Befehl (ב) ביבמה (Ansprache) אבות פ"ה מ"א ב"י מאמרות נכרא העולם ומה תלמוד לומר והלא כמאמר אחד יכול להכראות וכו', מגיל' כ"א: ר"ה ל"כ. בראשית נמי מאמר הוא, בר"פ תלוויים כמאמר, ס"פ מ"ד מאמרו של הקב"ה מעשה וכו' — שבת ס"ג סע"א העושה מצוה כמאמרה וכו'. (ב) יבמות פ"ב מ"א עשה בה מאמר פ"י שקידוש יבמה בכסף ונקרא מאמר לפי שאין דין קדושין אלא באמירה ולא בשתיקה עיין תוי"ט יבמו' שם. ורש"י בקידו' מ"ג סע"ב פ"י: 'קידושי יבם ביבמתו קרויין מאמר'. ועיין ביבמו' י"ח. והלאה. ירו' יבמו' רפ"ב ד"ג ע"ג ולקחה לו לאשה (דברים כ"ה ה') זה המאמר, ושם: איזו היא מאמר ביבמה וכו' ע"ש ובפ"ה ד"ו ע"ג וירו' קידוש' פ"א דנ"ח ע"ד וירו' גיט"י ספ"ח דמ"ט ע"ד ותוספת' יבמו' רפ"כ.

* מאן, מאַנא וכו' בל"ס פ"י כלי ועוד מלבוש עיי"ע מן ז'.

* מאן (= מן גינג' Jemand) עיי"ע מן י"א. * מאן (בל"מ בפיעל מאן ובדרו"ל מאן נדרף עם מנע ובפרט מקידושי יתומה שהשיאוה אמה ואחיה והישם מאן die Weigerungserklärung eines unmündigen Mädchens) יבמות י"ח סע"א ר"ג אומ' אם מיאנה מיאנה ואם לא מיאנה תמתין עד שתגדיל וכו', פ"ג מ"א ב"ש אומרים אין ממאנין אלא ארוסות ובי"ה אומרי' ארוסות ונשואות. . . אמרו להן בי"ה לבי"ש ממאנת והיא קטנה וכו' עד אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא. ושם משנ' ב' איזו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן וכו' ושם משנ' ד' מיאנה בו ונישאת לאחר וכו' מיאנה בו והחזירה וכו', שם משנ' ה' הממאנת באיש נשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו וכו'. שם משנ' ז' ר"א אומ' מלמדין את הקטנה שתמאן בו וכו' ובגמ' יבמות ק"ו. והלאה בשקל' ומריא הרבה פעמים. הפעל עדיות פ"ו מ"א ממאנין את הקטנות, תוספת' ריש יבמות: וכל שיכולה למאן ולא מיאנה וכו'. והשם מאן עדיות פ"ג מ"ד ומ"ה יבמות ק"א: וש"נ, והקבוץ שם ק"א: ק"ז: ב"מ כ', בר"ר ר"פ צ"ג המיאונין, המיאונים. — ומזה הישרש נאצל לפע"ד מין פ"י הממאנים כדת יהודית עיי"ע מן ו'.

פרק י"ד דרש ממארת (ויקרא י"ג, י"א) תן בו מארה ולא תהנה בו, ברכות כ': תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מכרכין לו, יומ' ל"ט: נשתלחה מארה וכו', ירו' פ"א ספ"ה ד"ט, תבא מארה למי שהוא נותן לאביו מעשר עני, ירו' דמאי פ"ב דכ"ב ע"ד תבא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן, ירו' סנהד' פ"י דכ"ח: שלמה בהן מארה, תוספתא קידושין פרק א' תהי לה מאירה כה"ג ככתב יד אירפורט ובנו"ג לא תהא לה מורא (ז). בר' פכ"ג ונהיה פרות ורבות למארה, שם פל"ד אהיה פרה ורבה למארה — ובענין בעלי מארה ביצ' ט"ו: פי' בעלי איהור עיי"ע כח"ב, קמ"ו: —

* מְאוֹרָע (מפעל אָרע פי' ענין מקרה וקורות היום (Ereigniss, Tagesereigniss) בר' ס"פ ל"ז לשם המאורע שמו"ר פ"א על שם המאורע שאירע לה וכו', ספרי דברי' פ' א' ואין מקום שנקרא אלא על שם המאורע, ירו' תענית רפ"א דס"ג ע"ד הכל לפי הזמן הכל לפי המאורע — שבת כ"ד, ירו' ברכות פ"ד ד"ח. (כמה פעמי') אומר (צריך להזכיר) מעין המאורע ועיי"ע מורע קודם ע' מנכח ותרגי' ירו' ל"שמו' י"ב, ט"ז; לויקרי' כ"ג, ג' וזולתו מקרא קודש מְאָרע קדיש, וא"כ הכין כמו מקרה קדש פי' ענין קורות, ובתרי"י מְעָרע עוד עיי"ע ערע ב'.

מְאָרְפוֹת (לפי פי' רבינו אולי מל"ע מְאָרְפּ קרדום ומרא של עץ Holzkarst) בכנות שוח פרק (ח') [צ"ל ה'] בשביעי' (מ"ד) ב"ש אומרים עוקרין אותה במאורפות של עץ פי"ה) הן כעין מרא של עץ. * [אחי"ה ובכ"י מ' הגי' בחורפות של עץ וכבר פירשתיו בע' חרף (ח"ג ת"ק): ע"ש, ולפי גי' רבינו נ"ל מל"ע הגי'ל וכפי' הערוך איתא בר"ש ברע"ב וכפי' מהר"י בן מלכי צדק זול' מעין הזק עשוי כמו מרא ונקרא כל' חכמים מאורפ' ע"ב, ובכ"י ח"ב הגי' מעריפות] —

* מְאוֹשְׁקָן (מהשם אֹשְׁך פי' מי שביצותיו גדולות בכורות מ"ד: עיי"ע בעל גבר, גרבתן והערכים הנסמנים שם ושם גי' רבינו.

* מְאִית (בינוני מן מות) עיי"ע מת ב'. * מְבוֹאָה עיי"ע מבו.

מאם (מל"מ ענינו תעוב ור"ב לא דק כראוי עיין בפנים) מדרש איב' סחי ומאום (איב' גי' מ"ה) מאסיא פסיליא פי' כל"י תועבה ופי' פסילי דבר בזוי קמן ושפל. * [אחי"ה ר"ב כיון לשתי מלות יוניות Verhasstes, μισήτης ψυλλότης Naektes וכן דעת ה' לעווי ומעות היא וצ"ל מאסיא פסיליא מאוסים ופסולים כמו שפי' לנכון בעל מתנת כהונה, ובנו"ג משובש עוד יתר: מאסיא פסיליא, וצ"ל כמו שהגהתי והוא הקבוץ מבינוני מאום (ירו' מעשי' שנו פ"ב דנ"ג: כל' מאום) = מְאִים (ביצ' ל"ט, יומ' ס"ג סע"ב, ב"ק י"ח. כתובות ס"ג:) ועוד הקבוץ ימות ק' רע"א משום דמְאִים¹ — והנפעל נְמָאָס הגי' ה', ספרא בחקתי פרק ח' נמאסו. השם מִיאָס שבת מ"ד, קנ"ו. מְאִיָּה, איכ"ר פ' אזכרה ופ' למה לנצח פ' כי אם ובפסיקת' רבתי פל"א ובלא"ר מאיסותא מנחות ס"ט.] —

* מְאָסָא (פי' רופא מפעל אסי) רפאי אלל איוב י"ג, ד' תרג' כמאפי אלל וח' לעווי הביא מכ"י גם היחיד בתרג' לאיוב ל"א, י"ח היך מאסא ובנו"ג פְּאָכָא.

* מאספוטמיא עיי"ע מספוטמיא.

* מְאָפָה (מל"מ דבר הנאפה Gebäck) מנחו' פ"ה מ"ט עיי"ע כפח א', עירובי' פ': ירו' עירובי' פ"ו דכ"ג ע"ד מאפה סאה.

* מְאָר, מְאָרָא (פי' ארון) עיי"ע מר ב'.

* מְאָרִי עיי"ע מרי.

מְאָרֶת² (מל"מ ודרש מארת (בראשית א', י"ד) מן מְאָרָה (Fluch) כמגילה איכה על אלה א נ י כ ו כ י ה³) ברביעי' היו מתענין [על] התינוקות שלא תעלה אסכרה בפיהן יהי מאורות (בראש' שם) מארת כתיב⁴, בפסיק'⁵ דהחודש (פסיקת' דר"כ צד מ"ב) לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד שנאמ' יהי מאורות מארת כתיב. * [אחי"ה ובכ"ר רפ"ו חסר הסיום עיין מ"ש רש"ב בפסיקת' שם, ובלקח טוב לבראשית צד ו', וכן הובא זה הפסיקת' במנחת שי הג"ל. — וכנ"ה בתוספתא ב"ב רפ"ו קישואין מקבל עליו עשר מארות לסאה אבל בכ"י אירפורט יותר טוב: מריס, ובספרא תזריע

1) אבל מי מאים בקהל"ר פי' יש רעה ופי' גם זו טי"ס הוא ובספרא ויקרא סוף פרש' י"ב (בהוצ' ה' ווייס (כ"ה) [ב"ח]) אי' מי מעיין ופי' הראב"ד מו' שליקת המעים, ואת אבת גרם מאום ומעריך: מאוז ופי' מל"ע מו"ר עיין לעף פפלימצ 317. 2) כ"ה לנכון בדפי'ע ובכ"י ב"ר אבל בשאר כמו מאורות. 3) בכ"י ח"ב. 4) באיכ"ר פי' על אלה דיה מעשה בדואג חסר הסיום יהי מאורות וכו' אבל אי' בירו' תענית פ"ד דס"ה: ובמסכ' סופרי' פי"ז ועל זה כיון רש"י בתעני' כ"ו: ד"ה כד', על האסכרה ועיין פירושו על התורה ועיין עוד במנחת שי לזה פסוק ובוהר שהביא שם. 5) כ"ה בדפ' וויניצי ובכל כ"י ערוך וכיון לפסיקתא אבל מדפי' פי' באסיל והלאה במ"ס בפסוק, ובדפ"ר בקיצור בפסוק. 6) כ"ה בכ"י ח"ב וק"מ

* מְבֹאָא עיי"ע מכוּ.

* מוּבָאָת עיי"ע מכת.

* מְבֹאָא (לדעת רבינו מל"פ בא"ב פי' עובד האדמה Landbauer) כבראשית רב' פרש' פ"א (א' לפינו פי' פ') וישמענו אל חמור: שכם נסיב ומבגאי קמע ובס"ג אלו הן הגולין (מכות י"א.) כלומ' "בשביל שכם שביקש לישא דינה העיר כולה נימולים, מבגאי מלשון (בגא) [צ"ל באגי] (2) כלומר עובדי אדמה כמשל כן זה הדבר כלומ' זה הרג וכהן גדול מתחייב" (3). בר"ג דפ' הדר (עירובי סיד' מבגאי קח (4) גלוסקין הללו, ובריש תוספתא דפסחים (פ"ב). * [אחי"ה ברפ' אמש' סיים בזה"ל: שם אדם ובלי ספק הוא נוסף מר"ב, ודע שבכל דפ"ע וכ"י נפרד זה הערך לשני ערכים ולא ידעתי למה כי בשני אופנים או הוא שם פרטי או שם כללי כדעת רבינו עפ"י פי' ר"ח, ולפע"ד שבשני ענינים הוא שם פרטי והראיה מירו' ע"ז ספ"א ד"מ סע"א אמר לו מה שמך אמר לו מבגאי ועל זה סיים כיון רבן גמליאל ברוח הקודש וכ"ה בקצת שנויים בעירובי' ובתוספת' פסחים ובויק"ר פל"ז ושם הגי' מבגוי ובכ"ר הנ"ל מבגאי וצ"ל מבגאי כדאי' בערוך ובפי' המיוחס לרש"י ופי' שם: שם אדם, ורש"י כמכות שם פי' מבגאי שם האישי מבגוי העיר ועיין מה שהקשה על זה בהפשב"ע אבל מ"ש כי רבינו בעל הערוך פי' בע' מבגאי ב' שם אדם קצת תימה כי בדפוס' הראשונים ובכ"י ל"י כי אם מהוספת ר"ב היא כאמור למעלה, ועוד היה מבוג שם אמורא זכחים ט' רע"ב אמר רב משמיה דמבוג ופירש"י שם חכם ע"כ, ודע כי עיר אחת היתה בסוריא ונקראת מבוג (והיא היא טפג בע"ז י"א:) עיין גייבויער גיאגראפיא 305 ואולי היה האמורא הזה מזו העיר ואולי מבגאי פי' איש אחד מן מבוג ומ"ש בעל המשביר שהשם הפרטי הוא מל"י βαργώας סרים קשה להלמו בכל המקומות הנ"ל] —

* מְבֹהָתָא (כל"ס כמו מביש כל"מ Schändlicher) תרג' מביש (משלי י', ה'; י"ז, ב'; י"ט כ"ב) ונגזר מפעל בהת עיי"ע.

* מְבֹבָג עיי"ע מבגאי.

מְבוּי (בל"מ מְבוּא פי' שער ומקום כניסה, Eingang Durchgangshalle) בריש עירובין (פ"א מ"א) מכוּי שהוא גבוה, פי' מקום שנכנסו ממנו לחצרות

ולבתים. * [אחי"ה והוא מל"מ מבוא העיר (שופטים א', כ"ד) עיין תוי"ט לריש עירובי', והוא על משקול משוּי וכנ"ה בעירו' ח': מכוּי עקום, ושם מכוּי העשוּי כנדל עיי"ע גדל, שם פ"א מ"ב הכשר מכוּי שם פ"ו מ"ב מכוּי בירושלים, שם מ"ח למכוּי . . במכוּי, שם ס"ו: ע"ג רע"ב המכוּי לחצרות כחצר לבתים, ושם: בני מכוּי, שם פ"ט מ"ד למכוּי המפולש, ירו' שבת פמ"ז דמ"ו סע"ג מכוּי שאינו מפולש, ירו' יומ' פ"ח דמ"ה: וירו' כתובות פ"א דכ"ה סע"ד מכוּי שכולה גנים וישראל אחד דר בתוכו וכו'. תוספת' שבת רפ"י (י"א) מכוּי ששוה לרה"י וכו', תוספתא ריש עירובי' מכוּי שיש לו צורת פתח, תוספתא טהרו' פ"ד הילך במכוּי ועשה עיסה, וכן בל"ג מְבוּאָה עירובי' ט"ו סע"א כתובות ע"ז: ב"ב כ"א: עיי"ע בר מבואה. — והקבוץ מְבוּאָות ברכות כ"ד: ירו' ברכות פ"ב ד"ד: ירוש' סומ' פ"א דמ"ז ע"ג שמ"ר פמ"ג ויק"ר פ"ט] —

מְבֹבָל (מל"מ ובלא"ר מבוּלָא Sintfluth) עיין שבת מ"א, וש"נ סנה' ל"ח: ק"ח, זכחים קי"ג: בר' פ"ל, פל"ג, פל"ט פ"פ פסיקת' דר"ב צד קל"ט. — תוספ' תענית פ"ב (פ"ג) מכוּל של אש וגפרית . . מכוּל של דבר, ושם: נפל לים טבעה ספינתו בים ומת הרי הוא מכוּלו, תרג' לחבקוק ג', ה'; לתהלים כ"ט, י".

מבל (= מוּבָל לדעת רבינו גידם אבל העיקר מל"מ יבל בהפעל (der geführt werden muss) כהקדר בפ"ז במהרות (מ"ה) ואפי' מכוּל ואפי' כפות פי' גידם. — (א"ב פי' מי שאינו יכול לילך ברגליו ואחרים מובילים אותו). * [אחי"ה ופי' הערוך שהובא ג"כ בר"ש הועתק מפי' רה"ג 36 ושם אי' בזה"ל מכוּל א"ר מוּל פי' מוכתלא בטייתו והוא גידם ע"כ ומלת מוכתלא הוא כל"ע מְבֹל מפעל בְּל גרע, גדם, ויותר יתכן פי' ר"ב ומזה הענין ע' הבא אח"ז ע"ש] —

מבל (= מוּבָל, מוּבֹלָתָא פי' בל"ע מוּבֹל אגודה ומשוּי Bündel, Last מפעל וּבֹל = כל"מ יבל, הוביל (tragen, führen) כבראשית רבה פרש' פ"א (פ"ב) הוה חד מנחון עליל מעינ מוכילתיה (5) פי' מעון משאו. * [אחי"ה והוא כמו מוכל, מובלא ירו' חלה ספ"ד ד"ס: עכר חד מעין מוכל דקיסין וכ"ה בירו' פ"א דס"ד סע"ב ובאי"כ פ' רבתי מוכלא דקיסין פי' אגודת עץ וכן הוא בל"ע ואחד הוא

(1) כ"ה לנכון בדפ"ר ובכ"י ו' או ב', ל"ד ח"ב וב"ר אבל בשדפ"ע חסר ציון הפרשי' ובכ"י ק"ט אי' פרשי' אי' וצ"ל פרשי' פ"א. (2) וכ"ה בפ"י ר"ח אשר מובנו הועתק. (3) הועתק מפי' ר"ח למכות עיין מוגדל חננאל צד 16 וסוף עי' טב. (4) וכ"ה בכ"י ש"ם ובנו"ג מול. (5) כ"ה בכ"י ק"ט ובדפ"ר, ובשדפ"ע מוכילתיה ובנו"ג מוכילתיה.

עולה יפה עם פי מלה יוגי הנל אשר עליה כיון ר"ב בע' מוכססין אולם מ"ש כאן כי תתכן גי' אלכסין צ"ל אכלסון כדאי בע' מוכססין אבל כבר פי' בע' אלכסין שזו הגי' עיקרית או י"ל שכיון ר"ב להגיה אלכסין במקום אלכסון בויו ועיי"ע אלכסין בהערה [3] —

* מְבִרְנָא (מן כסר פי' מבוה Geringschätzender) תרג' תהלים ס"ח י"ז; קכ"ג ד' מְבִרְנָא.

* מְבוּעָא (= בל"מ מְבוּעָא Quelle) ירו' ע"ז פ"ה דמ"ד ע"ד הא מבוּעָא קמך, ירו' דמאי פ"א דכ"ב. לית מבוּעָא מספק לן, תרג' למשלי י"ד, כ"ז מבוּעָא דחיי, והקבוץ אונקל' לשמו' מ"ז כ"ז מבוּעָא דמיי, ירו' חגיג' פ"ב דע"ז ע"ד מבוּעָא דמיי.

* מְבַעַע (מפעל בְּעָא באפעל Beschleunigen) תרג' וחש (דברים ל"ב, ליה) מבע עיי"ע בע א' (ח"ב, קל"ז).

* מְבַעֵחַ (מפעל בְּעָח בל"ע הרשומ' בע' בע (כח"ב קל"ח) zerstören) ב"ק פ"א מ"א המבעה וההבער וכ"ה בתוספ' ב"ק רפ"ט כפי גי' הכי אירפ' ובנו"ג המבעיר וההבער וכן מוכח מירו' רפ"א דב"ק המבעה כי יבער איש שדה (שמות כ"ב, ד) וא"כ גי' הירוש' היתה ג"כ המבעיר.

* מְבַעֵיר (משם בְּעִיר das Austreiben des Viehes) עיי"ע הקודם לזה, ועיי"ע גלל ב'.

* מְבַעֵר (מן בער Feuerherd) תרג' מיקוד (ישעי' ל"ד) ממבעור.

* מְבַרָא (קטוע מן מְבַרָא Fähr, Fahrzeug zum Uebersetzen) חול' צ"ד רע"א שמואל הוה קא עבר במברא וכו' ופירש"י ספינה רחבה שעוברין בה את הנהר ע"כ ושם צ"ה סע"א רב הוה יתיב אמברא דאישתתית וכו' עיי"ע בח"א שכ"ט. ורבינו גרשום מ"ה כ"י לחול' (בקבוץ כ"ו אנגיליק' דף שמו"ג) גרם ופי' אמעברא דאישתיא נהר ע"כ ושם עמוד ב' (רב) חזי מברא דקאתי לאפיה ופי' רגמ"ה (שם) מברא דאמר מעברא דאתי לאפאי ע"כ וכן שם; רב בדיק במברא וכ"ה כפי' רגמ"ה, אבל גי' רבינו מעברא עיי"ע ערכו. כתובות ק"ה: כי הא דשמואל הוה עבר במברא

עם מִיבֵל ובזה המשקל בירו' דמאי פ"ג דכ"ג סע"ב מיבל דקיסין . . מיבל דגברא ובירו' חלה שם מובל דגברא — מובילה עיי"ע מגבילה] —

* מְבַלְבְּלִיתָא (מן בלל פי' תבלול) בכורו מ"ד. עיי"ן ערך ברבל (ח"ב קפ"ג) וגי' רבינו שם.

* מְבַלְגָא (בְּלִיגָא ג"ל מל"ע הרשומ' בע' אדר ח"א, ל"ז עין רימוץ סנהד' ק"ח: מאי גופר . . זו מבלגא וכ"ה בכ"י מ' לר"ה כ"ג: לענין קתרוס, וגי' רבינו עיי"ע אדר ועיי"ע גלמוש (ח"ב, רצ"ט) וע' ומבלגא.

* מְבַלְעָא (בל"ע מִלְעַח פי' בית הבליעה Schlund) חול' מ"ג: עיי"ן ערך בלע (ח"א, ק"ב:) וע' תרבץ.

מבן (= מבינא, מבאנא פי' מטאמא Kehrbesen עיי"ן בפנים) בב"ר פר ש' פ' (1) (לפנינו בס"פ ע"ס) ויקן את חלקת: אשאל לי מבאניך (2) אשאל לי מטאמיר, ומטאמתינה במטאמא השמד (ישעי' י"ד, כ"ג) תרג' ואהממינה כמה דמהממין במבינה. * [אחיה ובקצת דפוסים] במבינה וזה ג"ל עיקר ועיי"ן מ"ש בע' אלבינא וש"נ גי' הירו' מגיל' פ"ב דע"ג. ואם מבינה עיקר אז אולי נגזר מל"פ ס' לולב של דקל כי מכבודת נעשו מלולבי הדקל עיי"ע הנ"ל — וכעה"ק שג"ב סיים בעז"ם בל"א והוא Besen — ובשו"ט מזמור מ' פ' אודה: כי מבית הסורים (קהלת ד', י"ד) הווא מכשכש לברייתא מביני סוריאתא ובקהל"ר פ' טוב ילד אי' כמן ביני סריאתה ואולי צ"ל כמביני סוריאתא פי' שמיסר את הבריות כששבתים של מטאמא ועיי"ן המשביר ע' מבן ועוד עיי"ע כש] —

* מְבַסִמָא (שם פרטי) ירו' סוף מעשרו' דג"ב. מנחם בר מבסמא אחוי דיונתן.

מבססין (לדעת ר"ב בכ"ף וכיון לל"י μύζα) סבסן (Sebasten, Pflaumenart) כבר פירשנו בע' אלכסון. — (א"ב לא דקדק בעל הערוך כי משפט מלה זו מוכססין באות כ"ף עיי"ן למטה וגם לא תתכן גי' אלכסון כי אם אלכסין ראה שם). * [אחיה ודע כי בע' (אכלסין) [אלכסין] (ח"א, צ"ד) גרם רבינו כפי' מוכססין כדאי' בדפ' וויניצ' באסיל ואמ' וכי' ו"ד א' ב' ל"ד ח"ב וכו', ובדפ' פיז' מוכסין וכ"ה בכ"י ש"ס בע"ז והוא העיקר כי

(1) כ"ה בכ"י ק"ט וכ"ה בע' קשומה. (2) כ"ה בדפ"ר ובשרפ"ע מבניך ובנו"ג מבניך ובמיוחס לרש"י ביו"ד אחר. (3) והי' לעף בפפ"ל צ"צ 392 לא פי' מלת מוכססין.

מקום ע"ב וכן פירש"י בכתובות י'. מברכתא וכן פי' רבינו בע' חכט כפי גי' כ"י פרוז בסוף הערך בשם ס"א עיי"ע חכט (ח"ה, של"א). אבל שם מקום מברכתא לא מצינו בספרים אחרים וגם מלשון הגמ' בעירובי מ"ז סע"ב ד כו ל'ה מברכתא לדידהו כד' אמות דמיא משמע שאינו שם מקום ולכן קרוב הדבר שהוא כדעת בעל המשניר: שירת הסוחרים אבל לא מגזרת ל"ר הנזכר שם כי אם מל"ע הנ"ל בראש הערך ומעם מברכתא דכתובי פי' סיעת נשים פרוצות וכן פי' הח' לעוי. ומזה הענין בירו' סומ' פ"א די"ז. וירו' כתובות פי"ג דל"ה רע"ד ובכ"ר ס"פ פ"ה מברכתא היתה עוברת ופי' המיוחס לרש"י (4) שיירא ועיין במ"כ שם] —

* מְבַשְׁקָרְנָא (מפעל בשקר) תרג' מפלשי (איוב ל"ה ט"ז) עיי"ע בשקר ומ"ש בח"ב. ר"ה.

מְבַכָּת (= מוכָּתֵת genau entsprechend) בספרא בסוף פרש' נגעים (פי' תוריע פרק י"ב) ובגופה פ"ו כנגע' (מ"ו) א"ר שמעון אימתי בזמן שהיא כעדשה מובאת (6) פי' כעדשה מכוונת. * [אח"ה וכן פי' הר"ש ועיין ג"כ בפירמכ"ם ובר"ש שם הובא התוספתא (והוא בפ"ב דנגע') א"ר אימתי דברי ר"ע בזמן שהיא כעדשה מובאת וכו' ודע כי בנו"ג מכוונת וכ"ה בכ"י אירפורט (620 בהוצ' צוקימ), וכן פי' הראב"ד בספרא שם: על שקצצה מובאת (6) פי' מכוונת כמו שהובא לשם שלא חסר ולא הותיר ע"כ וזה מה שאי' שם בספרא קודם מעט: יכול אפי' קצצה כמתכוין וכו' ועיין בכורות ל"ד רע"ב. ולפע"ד השרש באה כדעת ראב"ד אבל לא מטעם פירושו כי אם מל"ע שענין באה = ב"א השוה זה לזה כמתכוין genau entsprechen והשם: ג'א ge-naue Uebereinstimmung ובעל המשביר ואחריו ה' לעווי גזורה מל"מ בת שם מדה!!] —

* מְבַחְתָּא, מְבַחְתָּא (Herberge) מלשון בות, ובל"ע ב"ת פי' לָן והשם הנ"ל מְלֻזָן וכ"ה בל"ע מִיִּיתַת מקום דירה והרוממות עיין בח"ב ע"ג:

מִג (מל"מ מוג פי' ענין מסיכה zerfliessen) כב"ר פרש' מ"א (וכ"ה לפנינו) (7) ושמת' את זרעך כעפר הארץ ובפרש' ס"מ (וכ"ה לפנינו) (8)

ופירש"י גשר (1) אבל במהדורא קמא (הובא בשמ"מ במקומו) פי' לנכון: מברא ספינה העשויה לעבור בה מעבר מים ע"כ. — ועוד ענין מברא כמו מעברא ובל"מ מְעַבְרַת הקבוץ מ"ק כ"ח: אוורי ואמברי עיי"ע אוורי (ח"א, מ"ז) ומ"ש. — מברתא שהוא קטוע מן מעברתא עיין סוף ע' מעברתא.

* מְבֹרָא (תואר מערך הקודם Fährmann) חול"י צ"ד רע"א א"ל לשמיעה פייסה למבוריה פירש"י תן שכרו לבעל המעברת ע"כ וה' לעווי בעמת"ל ח"ג 11 הביא מקהל"ר פי' מי כחכמם: אמר הדין מברא וכו' והגיה מבורא ולא עיין כהוגן כי בנו"ג הדין גוברא ובדפוס' החרש' הדין גברא ובירו' שבת רפ"ח די"א. ובירו' פסחים פי' דל"ז ע"ג אי' הדא מטרונה ובכרכות נ"ה. ובירו' שקל"י פ"ג דמ"ז רע"ג מטרונתא. אבל בע"ז ס"ה רע"ב א"ל למברוא צ"ל למְבֹרָא פי' לספגים.

* מְבָרִי (פי' לחם מל"מ הגריא) תרג' לחם (תהלי' מ"ב, ד). וכן באפעל מן ברי תהלים מ"א. ' אוכל לחמי: מְבָרִי סעודתי עיי"ע פ"ר (ח"ב, קע"א). ושם בסוף הע' הובאו ציונים מש"ס ע"ש.

מברכתא (ולדעת רבינו שם כפר ולפע"ד פי' שיירא Karavane מל"ע מִבְּרַק מקום ששוככים הגמלים והשיירא) כפ' מי שהוציאווה בגמ' דסמך וחכ"א אין לו (עירובי מ"ז סע"ב) (2) הגהו דיכרי דאתו למברכתא פי' שם כפר. [מר יהודה אשכחניהו לבני מברכתא] (3) בסוף כיעד מעברין (עירובי ס"א): * [אח"ה הפי' שם כפר הועתק מפי' ר"ח בעירובי (בש"ס ווילנא) וז"ל בד"ה הני: פי' מברכתא שם הכפר והביאו שם נכרים אלים בשוק של כהמות למכור כיו"ט שרא להו רבא לבני מחוזא שבאו ע"י עירוב למברכתא למזבן מינייהו ולאיינתהו למחוזא. והדר רבא ואסר להן לבני מחוזא דלא הוו אתו למברכתא אלא ע"י עירוב [כי] בין מברכתא למחוזא יותר מאלפים אמה הוה ע"כ ובסיום דבריו כיון למ"ש בעירובי בסוף העמוד הדר אמר רבא בני מחוזא לא ליזבנו מינייהו אבל ליזבונניהו בני מברכתא כ"ה לנכון בדפ' שונצי (ד"ס במקומו) אבל בנו"ג בשבוש ע"ש. — וכן פירש"י מברכתא: שם

(1) וכן פירש"י מברא בביצ' זי רעיב. (2) ועיי"ע דבר ומ"ש. (3) כצ"ל ובדפ"ע וככ"י לוי בטי"ס. (4) רק שם בטי"ס מברכותא. (5) כ"ה בכ"י וזו אי' בי ל"ד ב"ר ק"ט ובדפ"ר אבל בדפ"ע מובת וזו הגי' היתה לפני ר"ב לכן הוסיף: אי"ב מובאת כתוב. (6) בנו"ג שם בספרא מובאת. (7) וכן מוצאתי תמיד בעיון מביד פ"א שאין נמיה מחשבון פרשיות שאצלינו עיי"ע בולמוס, דטולמוס, מגלב, סב ד"ו, סקס, סר ח"י, פרן וי, פרצטק, קף אי, ראתן ועיי"ע רד מ"י, שק ג"י. (8) וזה קצת תיבוח לפי חשבון רבינו שמונה פרשה אחת יותר בכ"ר (עיין מ"ש בהשחר שנת י') ובאמת בעי' תרע הביא פ"ע ועוד עיי"ע רד ט"י.

רק שם אי' כמ"ס מגוג עיין תוי"ט לכלי'. ובענין פ"י ראשון י"ל שהוא ל"ע הנ"ל פ"י לבוש בלי בית יד ועהק"צ שג"ב הביא רק זה הפ"י ולעזו הענטשוך בל"א ע"ב והוא Handschuh —

* מגבאי כב"ר פ"פ מ"ס תחת מגבאי עיי"ע.

* מַגְבֵּיָה עיי"ע מגביתא.

מַגְבֵּיאַ (Alaun) בפרק שמנה שרצים בגמ' וכוס העיקרין (שבת ק"ו סע"א) מיתקל זוזא מגביא גילא י"מ בלעז אלומי והוא אל שב¹³) — (א"ב פ"י הרמב"ם בהלכות תכלת¹⁴) תבן מענין לגבכא גילי (אונקלי' לשמות הי"ב) ושגגה היא, ושם (בפ"ב מהל' ציצית) פ"י שבלולתא מענין שבלול, והוא תלתן) * [אח"ה ומקור לזו ההלכה הוא מנחות מ"ב סע"ב ר' יצחק כריה דרב יהודה בדיק ליה מייתי מגביא גילא ומיא דשבלולתא וכו', וגם חזר הרמב"ם בפ"י המלות הנ"ל ממה שפ"י במשנה דשבת לרף ק"י, וז"ל ואותן העקרים הם זאג מאסכנדיא"ה [צ"ל מאסכנדיא"ה] ועשב סרו בערבי עשבה אלסדור [צ"ל אלסרור] ופירושו עשבה שמחה [וצ"ל עשב השמחה] ע"כ ופ"י זאג מאסכנדיא"ה aus Alexandrien (Zaj Vitriol) ועשב סרו (= سراء) = עשבה אלסרור (= عشب السور) פ"י עשב השמחה וא"כ פ"י גילא מל"מ גילה ותיבת מגביא לא ביאר כלל, כי כיון בפירושו על קומא אלכסנדיא"ה ואולי יש להגיה במקום זאג: זמג בל"ע صمغ Gummi וזהו קומא ובהיפך רבינו בעל הערוך לא פ"י כי אם מגביא באומרו שהוא בלעז אלומי והוא בלא"ט allume ובל"ר alumen והוא בל"ע الشب Alaun (עיי"ע חפר וע' נתר) וכ"ה מפורש בסד"ט לרה"ג ועוד מרגמ"ה ור"ח כמו שהעירותי בע' חפר (ח"ג, תס"ה), וגם רש"י בשבת ובמנחות פ"י מגביא ע"י אלומ' בלעז והוא alun כל"צ ולא

והיה זרעך כעפר הארץ¹) מה עפר עשוי דייש כך בניך עשוין דייש²) למלכות³) הה"ד (ישעי"י נ"א, כ"ג) ושמתך ביד מוגיך אלו דמגיין מחתך אעפ"י כן למותך משקשקין⁴) ליד מן חוביך כמה דתימא (ההלום ס"ה, י"א) ברביבים תמוגגנה. * [אח"ה כב"ר פמ"א אי' אילן דמגיין מכתך דמלחחין מחתך אפילו כן וכו' ומיוחס לרש"י הביא כס"א מלחחין מכתך ע"כ ובפ"י ס"ט אי' אילין דמגיין מחתך (ג"א מכתך) וכבר העירותי בע' לה שרבינו לא היה גורם כס"א של פמ"א, ובילק' ישעי"י הנ"ל קמוע אילו דמגיין ביד אפילו כן למכתך מקשקשין לך מחוביך, והתרנ' העתיק מוגיך: מונן ליד וא"כ קרא מוגיך עיין מנחת שי שם — ועיין עוד ע' מגג] —

מַגְבֵּי (= מַגּוּב, מַגְיָב א') כלי עור שלובש על ידו **גּוּב** לבוש בלי בית יד ב' מל"ע גּוּב כלי ברזל או יותר טוב מַגְיָב = eiserner Feuer-schürer ועיין בפנים) בסוף סבול יום (פ"ד מ"ו) המערד⁵) והמזרה והמגוב⁶) וכן מסרק של ראש שנימלה אחת משיניה. פ"י מַגּוּב כלי עור שלובש אדם על ידו, פירוש אחר למגניב⁷) כלי שדומה ליד של אדם⁸) ויש לו ב' ב' כמו אצבעות⁹) והוא לנגוב¹⁰) בו התבואה המלוחלת, והמזרה עור דומה ליד אדם ויש לו כ' מ' אצבעות¹¹) כדכתיב (ישעי"י ל', כ"ד) [אשר זורה]¹²) ברחת ובמזרה ונקרא על שם זריית החטים, * [אח"ה ע"כ הועתק פ"א מפ"י רה"ג לכלי פ"יג מ"ז ובלי ספק נשמט מראש הערך הציון בהסיף פ"י ג בכלים כדאי לנכון בע' מערד ועיי"ע מסרק, וכפי פ"א גזרת המלה מלש' נַגַב trocken אבל היותר נכון כי היא ל"ע הרשומה פ"י כלי ברזל לחתות בו באש של תנור והושאל לכלי הגורן כי כולם כלי הגורן הן עיין בפ"מ להרמב"ם וברע"ב

1) כ"ה בכ"י ו"ו א', ב' ליד ה"ב ובדפ"ר וויניצי אבל בדפ"ע ובכ"י ק"ט וב"ר ל"י זה הציון. 2) כ"ה בכ"י ק"ט ו"ו ל"ה, ה"ב וכ"ה בכ"ר פמ"א אבל בפ"י ס"ט דיש וכ"ה בדפ"ס ערוך. 3) בפ"י מ"א לעובדי כוכבים ובפ"ס ל"י, 4) וכ"ה בעי שק ג' אבל בכ"י ה"ב מקשקשין ומ"ס הוא אבל כה"ג ג"כ בולקי' ישעי"י ר' שלמ' ובמיוחס לרש"י פ"יג ובפמ"א אי' כג"י רבינו ודפ"ס. 5) בני"ג המעבר וכ"ה בכלי פ"יג מ"ז ובפ"י רה"ג שם המעבר א"ד המערד וכ"ה בעי מערד שתי נוסחאות ועוד המערד. 6) וכ"ה בכלי ובפ"י וכ"ה בעי כור ב' ובעי מערד וכ"ה בכ"י ק"ט וב"ר אבל בכ"י ו"ו ול"ד ודפ"ר מגוב אבל כצ"ל לפי פ"א. 7) כ"ה בכ"י ה"ב רק שם מפורש תחלה מזרה ואח"כ מגוב וג"י מגוב אי' ג"כ בדפ"ר פ"י באסול ואמ"ש ושיוך לפ"א אולם הר"ש לכלי ורה"ג לשם גרסו מגוב בוי"ו. 8) בפ"י רה"ג עור דומה ליד של בני אדם וכ"ה בעי מערד. 9) כ"ה בכ"י ו"ו א' ב' וק"ט רק בכולם אי' כ"ב ובכ"י ה"ב כ"ב וצ"ל ב' ב' כדאי' בפ"י רה"ג וצ"ל שינויים שינויים כמו אצבעות וסופר טעה לחשוב שהוא שניים ולכן קצר ב' ב' ובעי מערד אי' לנכון שינויים שינויים, ובכ"י ל"ד וב"ר השמוט וכתב רק כמו אצבעות וממנו בדפ"ר כמה וכ"ה בר"ש ובשד"פ חסר כל עיקר. 10) כ"ה בכ"י ק"ט ובפ"י רה"ג, ובר"ש לנגוב ובדפ"ע לנגב. 11) כ"ה בכ"י ב"ר רק שם בשנה הסדר על מגוב אי' יש בו כמו אצבעות] ועל מזרה אי' יש לו כ"ב כמו אצבעות וצריך להיפך כדאי באמת לנכון בפ"י רה"ג אבל בכ"י ו"ו אי' וב' ל"ד וק"ט ובר"ש ב"ד אצבעות ובכ"י ה"ב ד' אצבעות ואולי צ"ל כמה אצבעות כדאי בדפ"ר רק שם נשמט כן ויש לו עד ויש לו ובשד"פ השמוט כל עיקר מלת כמו או כמת. 12) כ"ה בפ"י רה"ג. 13) ל"י בדפ"ר ובכ"י ערוך חוץ מכ"י ה"ב. 14) ר"ל הלכות ציצית פ"ב ה"ה.

מעברין כגמ' אין מודרין (עירובין נ"ח) תני רב יוסף ג' חבליים ה' של מגג ושל נצרים⁽²⁾ ושל פשתן של מגג לפרה דתנן (פרה שם) כפתוה בחבל המגג⁽³⁾ פי' מין גומא הוא ועושיין ממנו חבל דומה לגמי וחישיפה וחלפה. *אחי"ה הועתק מפי' רה"ג לפרה וז"ל בחבל של מגג: פי' עשב שמו מגג ועושיין ממנו חבל דומה [לגמי] וחישובא וחלפא. וכן פירש'י מגג יונ"ק בלע"ז = Binse, jone ועיי'ן פירש'י לשמות ב' ג' —

* מַגְג (נדרף עם מוג, מגא ענין מסיסה ורכיכה erweichen, zerfliessen) ירו' מעש' שני פ"ב רנ"ג ע"ג מוגג כידים, ובהתפעל פסיקת' רבתי ספכ"א דרש נמוגים (תהלים ע"ה ד') כבר היה העולם מתמוגג והולך וכו' וכ"ה בריש רות רבה, ובריש פכ"א בפסיקתא רבתי ובשהש"ר פי' דמיתוך: מתמגג וכצ"ל בשהש"ר פי' שובי שובי יום ב"מ"ס מתמגגם — והשם ירו' מעש' שני שם מגיגה.

מַגְג (נ"ל מל"ע حجاج, حجاج) מין הנסחט מהמשקה der ausgepresste Saft ודעת רבינו עיי'ן בפנים) כר"ג דפ' ערבי פסחים (פסחים קיז.) לוי שדר ליה לרבי שיכרא בר תליסר מגגי ס"א מגא ג' פי' בתשובות במקומנו⁽⁶⁾ כך עושיין שכר יש להן ג' גיגיות ביום אחד נותנין באחת תמרים וכשות ומים ולמחר נותנין תמרים תמרים וכשות כגיגית אחרת ומטילין אותן המים שהטילו כגיגית ראשונה ביום ראשון עליהם ונותנין על הראשונה מים אחרים יום שלישי נותנין תמרים וכשות כגיגית ג' ומטילין אותן מים שהטילו ב' פעמים כגיגית ג' ובר⁽⁶⁾ י"ג מגא ג' י"ג) שכר שמוטל י"ג פעמים כגיגית לגיגית, פ"א "שכר מסונן כ"ג מסננות כלומר הורק מכלי אל כלי"⁽⁸⁾. — (א"ב מגגי כתוב). *אחי"ה בכ"ה ה"ב יש כאן בסיום הערך הוספה בזה"ל: "ואני מבורך למדתי לפני ר' מצליח ז"ל מגגי ופי' לו מ"ג גנות שלקח ענבים מכל גן המוכר שכתבנות והמוכר שבענבים ומוכר שכתבנות ממקום שאין שותה מים אלא מי שמים בלבד כגון מקום לשלח ושחמן ועשאן בכלי הרש ומתוך דובשנן וחולייין לא נתנו עיי'ן אלא כפסח הוציא מינייהו ושדר ליה ואמר לוי בנפשיה איי לראובן למשמע בתנא (?) דרבי דשתא מחמרא דשרדת ליה יקום ר' ולישחמניהו כולהו" וזה מבורך הסופר

פי' גילא ונ"ל שזו המלה רק לתוספת ביאור ותואר היא למלת מגביא (כדאי בכ"י א"פ גם בשנת או מגבי כגי' כ"י מ') ובאמת בכ"י מ' לוי כלל גילא. אבל בלי ספק מ"ס של מגביא שרשית היא ומל' סורי מַגְבֵּיָא או מַגְבֵּיָא והוא אלשב כפי' המוב של רבינו וכדמוכח מפי' רה"ג הובא בע' נתר ושם אי' בפירוש מן מגביא הרי שהמ"ס שרשית היא לכן רמזתי בע' גביא (ח"ב, רכ"ה) על ע' מגביא ולא כפי' ה' לעווי, וגם ה' לעף פפלנ"צ (83) אף אם הביא ע' מגביא לא הערה מקור המלה, ומלת גילא היא לפע"ד ל"פ כלל כל דבר שיקשה כחרס וחרס עצמו Thonerde וא"כ גביא גילא Alannerde והוא אלומי כמו שיחפר בארץ שיש מעורב בו חרס עיי'ן ערש וגרובער ח"ב 324 וזהו מ"ש רבינו בע' צרף ו' כלי מחפורת של צרף (ע"ז ל"ג): כלים העשויים מאדמה שחופרין ממנה צרף שקורין אלומי ע"כ ובנוף הענין פי' כן רה"ג בכלי פ"ב מ"א כלי מחפורת של צרף ופירושו כלים המדובקים במגביא שהוא במיית שב ע"כ ולקוח הוא מה"ג הלכות יין נסך צד קב"ג רע"ב כלי מחפורת של צרף פירושא מאני דמידבקי במגביא ע"כ — אבל רגמ"ה בכ"י למנחות פי' מגביא גילא ממין צבע וקשולטר בלע"ז ע"כ וכן רה"ג בכלי' שם פי' כי שב עומד לצכוע בו הכנר ע"ש] —

* מגבילה (שם אמורא דא"י) ירו' ברכות פ"ב ד"ו. מגבילה אחוי דר' אבא בר כהן אמר קומי ר' יוסי ובמהרש"ם הגי' מובילה והוא ט"ס כי בירו' נזיר פ"ו חל"א אי' גבילה.

מַגְבֵּיָא (מל' גְבָה, גְבֵי וכן מַגְבָּה, מַגְבֵּיַת Steuer-einhebung) והמכשלה הזאת (ישע"י ג' ו')

תרג' ומגביא. *אחי"ה וכנ"ה בתרג' מ"ב כ"ג. ל"ה ורמא מגביא על עמא, ובתוספתא מגילה רפ"א מגביא פורים לפורים מגביא העיר לאותה העיר אין מדקדקין במגביא פורים וכו' ובירו' מגיל' פ"א ד"ע: מגבת, ויקיר' פ"ה לעסק מגבת צדקה לחכמים ובאסת"ר פ' בהראותו: על עסק מגבת חכמים, ירו' כתובות פ"ט דל"ג: ירו' גיט' פ"ה דמ"ו ע"ד, ירו' שנועות פ"ה דל"ו: במגבה הדבר תלוי וכ"ה בל"ע ח"ב גכ"ה גכ"ה חיים] —

מַגְג (פי' מין גומא eine Schilf-Binsenart) כפ"ג בפרה (מ"ט) כפתוה בחבל של מגג, בפ' כיצד

⁽¹⁾ כ"ה בכ"י ה"ב. ⁽²⁾ וכ"ה בכ"י ש"ס. וברפ' וויניצי רפ"ח ובר"ה וברא"ש ובג"ג של נצר עיין ד"ס במקומו. ⁽³⁾ בכ"י ש"ס כמו בפרה: של מגג וכ"ה בתוספתא פרה פ"ג. ⁽⁴⁾ כ"ה בכל כ"י וברפ"ר אבל בשרש"ע כונגאי. ⁽⁵⁾ כ"ה בכ"י ק"ט וברפ"ר. ובשרש"ע במקומו. ⁽⁶⁾ כ"ה לנכון בכ"י ו"ו אי' ובי, ל"ד וביר' אבל ברפ"ר ופי' ובכ"י קיש בטיס וכך. ⁽⁷⁾ כ"ה לנכון בכ"י ו"ו ב' ח"ב וביר' וכ"ה בכ"י ש"ס ב' ובכ"י מ' אגני וברפ' וויניצי ובאסיל ואמ"ש מגגו וברפ"ר ובכ"י ו"ו אי' ל"ד וק"ט כונגאי וכ"ה בכ"י א"פ והוא כס"א וברפ' פי' בטיס מוכני. ⁽⁸⁾ הועתק מפי' ר"ה לפסחים.

ספר

ערוך השלם

הלא הוא ספר הערוך אשר בו נקבצו כעמיר גורנה כל המלות החמורות בתלמוד
ומדרשים ונסדרו עפ"י א"ב למען ירוץ הקורא בו

מאת

רבינו נתן בן רבינו יהואל ז"ל

ראש מתיבתא דרומי

ועליו ספר

מוסף הערוך

להרב החכם הבקי בחכמת הטבע והרפואה והבלשן הגדול רבי

בנימין מוספיא ז"ל.

מיוסד על דפוס ראשון של הערוך (כערך הרל"ז) ודפוס וויניציאה (הרצ"א) עם הוספות,
הנהרות, הערות ותקונים על פי שבעה כתבי יד מהערוך עתיקי יומין ועם מעלות אחרות
רבות כאשר תחזינה עיני הקוראים.

אזנתיו וחקרתיו

אנכי הצעיר

חנוך יהודה באא"מ מוהר"ר ישראל קאָהוט

רב ואב"ד בק"ק גראָססוואַרדיין ולפנים בק"ק פֿינֶקִירכען והגליל יצ"ו.

חלק רביעי.

בעזר האקאדעמיע של החכמות אשר להקיסר בוויען.

וויען תרמ"ה.

כדפוס של געאָרנ בראָג

(המנהל פ. סמאָלענסקין.)

מנחת זכרון

לכבוד

ראש החוקרים גדול מרבן שמו מוהר"ר

יום טוב ליפמאן צונץ

ליום מלאת לו תשעים שנה משני חיו אשר

עומד לשרת בקודש כאיש אמונות ורב ברכות אין כמוהו

מאת

מוקירו

המו"ל ספר ערוך השלם.

מנחת זכרון

לכבוד

ראש החוקרים גדול מרבן שמו מוהר"ר

יום טוב ליפמאן צונץ

נ"י

ליום מלאת לו תשעים שנה משני חייו אשר

עומד לשרת בקודש כאיש אמונות ורב ברכות אין כמוהו

מאת

מוקירו

המו"ל ספר ערוך השלם.

ARUCH COMPLETUM

sive

LEXICON

vocabula et res, quae in libris

TARGUMICIS, TALMUDICIS ET MIDRASCHICIS

continentur, explicans

auctore

Nathane filio Jechielis

saeculi XI Doctore celeberrimo, Praeside scholarum Talmudicarum Romae; cum appendice ad discendum utili per Benjaminum Mussafiam, medicum, philosophum, philologum et physicum ad contextum Aruchinum adjuncta.

Praelaudatum opus ex disciplinis contextus Aruchini Venetiis (anno 1531) editi et typis mandatorum optimi ita ex hujus cum editione principis (ante 1480), nec non cum septem Aruchinis veteribus manuscriptis bono cum animo facta comparatione corrigit, explet, critice illustrat et edit

Dr. Alexander Kohnt,

Rabbinus supremus Magno-Varadinensis (Grosswardein).

Tomus quartus.

Auctoris, cui caes. scientiarum Academia Vindobonensis subvenit, impensis typis mandatum.

VIENNAE 1885.

Im Selbstverlag des Verfassers.

Buchdruckerei von Georg Brög, Wien, IX. Schlickplatz, Kolingasse 20.
(Unter der Leitung von P. Smolensky.)

ARUCH COMPLETUM

sive

LEXICON

vocabula et res, quae in libris

TARGUMICIS, TALMUDICIS ET MIDRASCHICIS

continentur, explicans

auctore

Nathane filio Jechielis

saeculi XI Doctore celeberrimo, Praeside scholarum Talmudicarum Romae;
cum appendice ad discendum utili per Benjaminum Mussafiam, medicum,
philosophum, philologum et physicum ad contextum Aruchinum adjuncta.

Praeaudatum opus ex disciplinis contextus Aruchini Venetiis (anno 1531)
editi et typis mandatorum optimi ita ex hujus cum editione principe
(ante 1480), nec non cum septem Aruchinis veteribus manuscriptis
bono cum animo facta comparatione corrigit, explet, critice illustrat et edit

Dr. Alexander Kohut,

Rabbinus supremus Magno-Varadiniensis (Grosswardein).

Tomus quintus

Fasciculus secundus.

**Auctoris, cui caes. scientiarum Academia Vindobonensis subvenit, impensis typis
mandatum.**

VIENNAE 1884.

Im Selbstverlag des Verfassers.
Buchdruckerei von Georg Brög in Wien, IX., Schlickplatz, Kolingasse 20.
(Unter der Leitung von P. Smolensky.)

Grosswardein, am 22-ten März 1885.

Anlässlich meiner in einigen Wochen erfolgenden Uebersiedelung nach New-York diene Ew. Wohlq. die Nachricht, dass Vorkehrungen getroffen sind, dass die Expedition des Aruch Completum keine Störung erleidet, und wie bisher pünktlich erfolgen wird.

Dr. A. Kohut

Oberrabbiner.

